BÂBIÂLİ

BÜTÜN ESERLERİ
20

Necip Fazıl

BÜYÜK DOĞU YAYINLARI

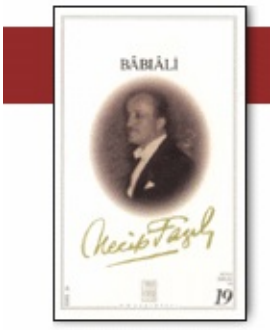

Necip Fazıl Kısakürek – Babıâli

www.kitapsevenler.com

Merhabalar

Buraya Yüklediğim e-kitaplar Aşağıda Adı Geçen Kanuna Ðstinaden

Görme Özürlüler Ðçin Hazırlanmıştır

Ekran Okuyucu, Braille 'n Speak Sayesinde Bu Kitapları Dinliyoruz

Amacım Yayın Evlerine Zarar Vermek Değildir

Bu e-kitaplar Normal Kitapların Yerini Tutmayacağından

Kitapları Beyenipte Engelli Olmayan Arkadaşlar Sadece Kitap Hakkında Fikir Sahibi Olduğunda

Aşağıda Adı Geçen Yayın Evi, Sahaflar, Kütüphane, ve Kitapçılardan Temin Edebilirler

Bu Kitaplarda Hiç Bir Maddi Çıkarım Yoktur Böyle Bir Şeyide Düşünmem

Bu e-kitaplar Kanunen Hiç Bir Şekilde Ticari Amaçlı Kullanılamaz

Bilgi Paylaştıkça Çoğalır

Yaşar Mutlu

Not: 5846 Sayılı Kanunun "altıncı Bölüm-Çeşitli Hükümler " bölümünde yeralan

"EK MADDE 11.

- Ders kitapları dahil, alenileşmiş veya yayımlanmış yazılı ilim

ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticarî amaç güdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü

bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, braill

alfabesi ve benzeri 87matlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi bu Kanunda öngörülen izinler

alınmadan gerçekleştirilebilir."Bu nüshalar hiçbir şekilde

satılamaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullandırılamaz. Ayrıca bu

nüshalar üzerinde hak sahipleri ile ilgili bilgilerin bulundurulması

ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur." maddesine istinaden web sitesinde deneme yayınına geçilmiştir.

T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı Bilgi Đşlem ve Otomasyon Dairesi Başkanlığı

Ankara

Bu kitaplar hazırlanırken verilen emeye harcanan zamana saydı duyarak

Lütfen Yukarıdaki ve Aşağıdaki Açıklamaları Silmeyin

Not bu kitaplar Görme engelliler için taranmış ve düzenlenmiştir.

Tarayan

Hasan Uslu

elhasenu@gmail.com

BABIÂLĐ

Necip Fazıl KISAKÜREK

BÜTÜN ESERLERĐ Cilt 19

ISBN 975-8180-57-6

HOCA ÜVEYS KÜTÜPHANESĐ

BABIÂLĐ / OTOBĐYOGRAFĐ

BĐR ĐZAH

8 Basım / Şubat 1999

b d yayınları 11 Baskı 1 ko Matbaası / 1st

b d yayınları Kurucusu Necip Fazıl Kısakürek

Yayın sorumlusu Sual Ak

b d yayınları Ankara Caddesi Vilayet Han Nu 10 Kat 3 Cağaloğlu Đstanbul

Her hakkı mahfuz ve b d yayınlarına aittir

"Bâbıâlı"yı okuyan bazı Müslümanlık taslayıcıların ondan gocunduklarını haber aldım Onlar, eserin, fikir ve sanat kıymetine dikkat ettikleri halde şahsıma ait günah dolu bir hayatın açığa vuruluşunda ayrıca günah bulunduğu kanaatinde imişler

Yazıklar olsun1

Eğer benim gayem Đlâhı rıza olmasaydı da bu çeşit insanları kurtarmak olsaydı onları kurtuluşa asla ehil saymaz, bir köşeye çekilir, "Allah'tan başka kelime etmez, yalnız nefsimin tezkıyesıyle uğraşır ve işte bu kabil marka Müslümanlarından el etek çekerdim

Bakın, ben ne yapmaktayım

30 küsür yıldır canımı dişime takarak ve küfür kilerinden ekmek yemektense Đslâm çılehanesmde

aç kalmayı tercih ederek, bu soydan Müslümanların kurtuluşa istihkakları noktasından değil de, bir gün bu dâvayı en geniş çapıyle temsil edecek yeni gençliğin hakkı bakımından ve o hak yolıyle

Ðlâhı rıza için didinmekte, çırpınmakta, yırtınmaktayım Verdiğim iki cepheli muharebede de,

düşmanlarım, Islama dışından saldıranlarla onu içinden pörsütenler Yânı kâfirler ve kabalar

Şimdi esefle görüyorum ki, verimlerim arasında en mümtaz yerlerden birini almak istidadındaki bu eser, gençler ve hikmet sahibi gerçekler müstesna, işte, kurtuluş istihkakından mahrum ve ruhu küt bir sınıf tarafından anlaşılamamış, baştan aşağı sırlar ve incelikler manzumesi Ðslâm her zaman

olduğu gibi bunlara yine kapalı kalmıştır.

Bilinmesini isterim ki, ben, şeriatin en küçük cüz'üne feza dolusu hazineleriyle bütün kâinatı feda etmekte tereddüdü olmayan, mutlak pazarlıksız ve muvazaasız biriyim; ve hakikatten seriate değil, şeriatten hakikate giden, yolcusu seyrek caddenin üstündeyim. Bence peşin, esas, asi olan yalınız şeriat...

Böyle olduğu için de, günahın açığa vurulmasındaki ayrı günahı eserimin başında kaydetmiş ve akıl almaz derecede cesur davranışımın hesabını vermiş bulunuyorum. Ama kim okur, kim dinler, kim

anlar?..

Ben bu eseri sadece Ðslâmî gaye ve bu gayeye ilişik iki hedef üzerinde kaleme alıyorum.

Birincisi:

Benim hangi noktadan yola çıkıp işi hangi durakta bitirdiğimi ifade; ve en korkunç (anti tez)den gelerek (tez)i ispat etmek... (Metod)ların en kuşatıcısı...

Ðkincisi:

Kurtuluş istihkakını kabul etmediğim malûm, kısır idraki sınıfını bir asırdan uzun bir zaman

ipliğiyle sımsıkı bağlayan, boğan ve sesini kesen ve "Babıâli" dedikleri fesad mihrakında yuvalanan küfür (klik)inin şahıs röntgen camını teşhir etmek...

Bu da taktiklerin en inandırıcısı...

Böylece Ðslâm, Şeyh-i Ekber Hazretlerinin, "Müslüman küfür kaynağını tanımak borcundadır"

hikmetine imtisal yoliyle, usûllerin en güçlüsüyle düşürülmez bir hisar içine alınmış olur. Günah açığa vurmaktaki ayrı günah ise Hak için bir katlanma ve yüklenme zarureti olarak meydana çıkar.

Bu noktada Ðslâm tasavvufunun "hakkı hak için iptal caizdir" hikmetinden de pay bulunduğunu gözden kaçırmamak lâzım; ve işi, asıl suç üstü suç olan günahla böbürlenici, yahut onun maksatsız hikâyesinden keyflenici, yahut da riyanın ta kendisi

olarak günah itirafında güya ihlâs vehmedici sefil ruh haletinden ayırmak gerek...

Ben, hastalık derecesinde günah kuşkusu taşıyan, ondan her dem ürperen, fakat gayenin izzet ve

muvaffakiyeti adına, Ðslâmı savunmaktaki ihlâsımı en canhıraş celâdet ve fedakârlıkla göstermek

için icabında günaha katlanmaya da razı olan, Ðslâm edebine ve bazı hallerde yine Ðslâm için

uyamamakta hikmet arayan, bu bakımdan ve her bakımdan Ðlâhî affa sığınan bir Müslü-manım; ve

bu incelik idrakinden yoksun insanlara karşı sadece mahzunum.

Veli çapında ve şeriati canından fazla sevmek mevkiinde |bir zat, bu satırlar kendisine okunurken şöyle demiştir:

- Hak ve fazilet gayesiyle günahını tespit etmekten büyük hak ve fazilet olamaz. Bunu anlamamak

ise denaet ve sefalet...

Ben bu eseri, gerçek Ðslâm savunucularına karşı yöneltilecek küçük düşürme davranışları önünde

en tesirli müdafaanın ne demek olduğunu göstermek ve Ðslâmın üstünlüğünü, ona zıt taklit

maymunlarının otopsisini yaparak belirtmek için yazarken, lâfta Müslümanlardan gördüğüm asık

suratı Allaha havale ve bu havaleden korkulması gerektiğini ilân ederim.

Ðslâm uğrunda, Ðslâmın şevket ve muzafferiyeti uğrunda, metodların her neviyle, şiirleriyle,

hikâyeleriy-le, piyesleriyle, fikrî ve tarihî etüdleriyle, konferanslarıyle meydana atılmış bu çilekeş

adam hakkında bu suçlama', onu derinden yaralamış, kalbini kırmış ve emeklerine küser hale

getirmiştir.

Bereket ki, bu çilekeş adam, fikir ve sanat zevkinden mahrumluk içinde şeriat inceliklerinden de yoksun böyleleri için çalışmıyor ve yine böylelerinin tükenmelerini ve yerlerini yeni gençliğe

terketmelerini Hak'tan diliyor.

1975

N. F. K.

BU ESER

• Bu eser bir insanın, kendisini kendisinden süzüp, ayırıp, çıkarıp, türlü dekorları, eşyası, etrafiyle bir arada dışarıdan

seyredişini çerçeveliyor.

• Kendi öz şahıs plânında da mümkün mertebe (objektif - âfâki) olmaya çalışan bu eser,

uzanabildiği mahrem maktaların insana vereceği hayret ve dehşet bakımından memleketimiz ve

edebiyatımızda görülmüş ve alışılmış şeylerden değil... Korkmadan söylenebilir ki, Tanzimat

sonrası taklitte bile beceriksiz Türk edebiyatında böylesine bir soyunup dökünme cesareti kimsede görülmemiştir.

• Allanın "Settar - Örtücü" isminden bir tecelli halinde,

Đslâm ahlâkındaki günahlarımızı örtme emri ve onunla beraber maddemize kadar şâmil örtünme

kaydı, bu eserde, deşilip ortaya dökülen iç plânların mahremliği noktasından acaba zedelenmiş

midir? Hayır! Şu hikmetten ötürü ki, vücudumuzda bazı mahrem malûmları örterken hayatımızda

yine bazı mahrem meçhulleri malûm hale getirmek, ancak o malûmun neye hizmet edeceği ve ne

gibi bir kıyasa temel olabileceğine göre, hükme bağlanabilir. Đşte o zamandır ki, pislik, temizliğin tersinden ifadecisi olarak

değer kazanır. Yoksa kendi başına istiklâl belirtir de temizliğin yerine geçmek isterse, felâket!..

• Edebiyatımızda böyle "canhıraş-ruh tırmalayıcı" nefs muhasebelerine, Batıda olduğu gibi bir alışkanlık ve zevk alma fakültesi yoksa da, Batıda bu soydan eserlerin çoğu pislik için pislik şuuru ve bir nevi pislik aşkiyle yazıldığı için örnek sayılamaz.

• Temizi ve iyiyi görmeksizin, pislik ve iç bulantısı şehveti içinde çırpınmanın ihtilâç şiirini getiren (Bodler) ve (Rem-bo)dan evvel bir (Jan Jak Ruso) ve sonra (Dostoyevski) misalleri vardır ki,

bunlardan ilki "Ðtiraflarında bir papazın kendisine tasallutunu anlatırken hiç de ahlâki bir kaygıya sahip değil, öbürle-riyse kötülük ve karanlığa battıkça batmanın ve teselliyi boyuna batmakta

aramanın (mistik) zevkinde ve mesleğindedirler.

• Orta malı bir yoldan iyi gelip hep iyi gitmektense, dikenli patikadan fena gelip ve hep fena gidip birdenbire tepeden inme bir doğruluşla kötülüğü ve karanlığı yenerek iyiye ve aydınlığa geçmek,

bin kere üstün... Zira bu şekilde, iyiyi, zıtların silip süpürme yolundan büsbütün kuvvetlendirmek gibi bir sır vardır. Zıtlar arasındaki sır... Şeyh-i Ekber diyor ki: "Zıtlar birleşebilseler bir daha ayrılmazlar..." Onun içindir ki, bu eseri okuyan iman sahiplerinin bu sırra âşinâ takımdan olmaları lâzım...

• Velilerin "günaha hor bakmaktan büyük günah olamaz!" ve "hakkı hak için iptal caizdir!"

hikmetleriyle, Kâinat Efendisinin "hesaba çekilmeden nefslerinizi hesaba çekiniz!" fermanları, bu esere anahtar...

• Her şeye rağmen hududu muhafaza etmesine titizlikle dikkat edilen eserde, ne Babıâli'yi

batırmak, ne de şu veya bu şahsı hedef almak ve onları onlar için vitrine dizmek gibi bir gaye

aranabilir. Eserde Babıâli, Tanzimat sonrası, her ân oluş veya bir türlü olamayış buhranları içinde kıvranan Türk cemiyetinin boğaz anaforu; şahıslarsa aynı damga altında gelip geçen ve akıp giden dalgacıklar; çırpıntı ve çalkantı unsurları... Hâkim olan, anafor...Yani daima cemiyet...

• Eserde şahıslara söyletilen sözler ve takındırılan tavırlar, ya aynen kendi lâfları ve edaları, yahut da ana fikirlerine ve temel mizaçlarına göre dile getirmeleri ve tavra dökmeleri gereken şeyler...

Olmuşu ve olmaksızın olabileceğiyle tam hakikat... Vâkıalarsa yüzde yüz doğru... Eseri yazanın da, içinden süzüp, sıyırıp, çıkarıp meydan yerine diktiği

gölgesiyle beraber, bütün olup bitenleri, bağlı bulunduğu dünya görüşü zaviyesinden hesaba çekmesi, hakkıdır. Tarafsızlık, ancak hak adına

olandır.

• "O ve Ben" ile bu eserde iki hayat anlatışı arasındaki fark, ilkinde merkez dururken muhit üzerinde fazla gezinmekten kaçınılması ve haya kaygısı beslenmesi, bundaysa muhitini yine

merkez aşkına olduğu gibi resmedilmek ve samimiyetle belirtilmek istenmesi... Aynı hayat hikâyesi bütününün, birbirinde tekrarlanmayan ;ki ayrı dilimi...

• Neticede her şey yine merkez fert etrafında toplanıyor ve O'nun kimi ve nereden alıp nereye ve neye götürdüğü anlatılmak isteniyor.

• Hepimiz, en uzak yıldızdan en küçük toz zerresine kadar, bütün canlılar ve cansızlar, türlü

şekiller ve tavırlarla aynı cezbenin akışı içindeyiz; Allahtan geldik, Allaha gidiyoruz; tek yolumuzu bilelim ve bir hal üzerinde takılıp kalmayalım.

N. F. K.

11

LOKANTA

"- BÜTÜN yollar Roma'ya çıkar. Cihana hâkim bir imparatorluk nizamının tarihte mihrak

noktasıdır çünkü Roma... Bizde de bütün yollar Babıâli'den geçer. Fikir, sanat, ilim, politika, pafta pafta, bu memlekette duygu ve düşünce kıvranışı belirten kim varsa, çarşısını, pazar yerini

Babıâli'de bulur zira... Bu kabîl insanlar nerede ve neyle uğraşmakta olurlarsa olsunlar, Babıâli'den sayılabilirler. Rakısını tavuk göğsü mezesiyle içen bestekâr tanbu-racı, sanatını ağzından mı,

göbeğinin altından mı devşir-diği belirsiz, yırtık ve pişkin kadın şarkıcı, Batı mektep kitaplarından aşırdıklarını öz ismiyle yayınlamak marifetinde, esersiz ve

çilesiz profesör, karton adamlar

kuklacısı, hummâsız ve mesleksiz romancı, aynı kaynaktan aynı şeyi çalmış görünmemek için

meslekdaşlariyle pazarlığa girişen ve kaynakları bölüşen, makas ustası gazeteci, yeni bir ağız

getirdiği vehminde hokkabaz şair, (devr-i daim) makinesi kâşifi Con Ahmet Bey serisinden akıl

hastası, niyet kuşlarının puslaları halinde vatanın kurtuluş formülünü reçeteleştirici fikir ibişi, daha şu, daha bu, kıymet hükümlerini ve kahramanlık şehadetnamelerini hep Babıâli'den bekler." Stop!

Babıâli'den Sirkeci'ye doğru iniyorsunuz. Sol taraftaki işkembeciden birkaç dükkân ileride, o

zamanki ismiyle Đştaynburg lokanta ve birahanesi... Đçinde, sigara

dumanından göz gözü görmüyor. Üstleri mermer iki masayı bitiştirip etrafında halkalanmış Babıâli figürleri... Genç Şairin buruşuk bir kâğıt üzerinden okuduğu satırları dinliyorlar... Halkada Peyami Safa, Mesut Cemil, Mustafa Sekip Hoca, Fikret Âdil, Burhan Ümit (Toprak), Bu-runsuz Tevfik,

Şeyh Nureddin - nam-ı diğer Topluiğne-veGenç Şair...

Ruhiyat Profesörü Mustafa Sekip, Genç Şair'e hitap etti:

- Sen dehâ yolundasın! Yürü! Peyami Safa atıldı:

- Đmtihanı kolay!.. Söyle Şair, Lâtin harflerine taraftar mısın; tayyare piyangosu aldığın oluyor mu?

Genç Şair, elinde sonunu getiremediği buruşuk kâğıt, apışmıştır:

- O da ne demek?..

- Bu benim, dehâ şöyle dursun, sadece orta zekâyı ölçmek için icat ettiğim bir

test... Bu iki suale

'evet' diyen bence ahmaktır.

Gülüşmeler... Burhan Ümit acı suratlı... Kadehler kalktı:

- Şerefe!..

- Şerefe, şerefe!.. Burhan Ümit haykırdı.

- Durun yahu; yazının gerisini de okusun!..

- Okusun, okusun!.. Genç Şair okuyor:

"- Babıâli insana, ilk bakışta basit bir mekân hükmü içinden görünür. Bakırcılar, hasırcılar gibi bir mekân... Halbuki o, bir mekân değil, zamanın gayet hususî bir tecelli noktasıdır. Onu, kokmuş da olsa, asrının asırlarca gerisinde de olsa zaman ölçüsü gözlüğünden seyredebiliyor musunuz?.. O

zaman görürsünüz, görülmeye değer olanı... Dedik ya, o, madde yerine ruhun çö-

reklendiği bir yuva... Başka bir mekâna nakledilemez. Nereye taşmsa ve üzerine ne püskürtülse

zaman kepçesinin onda çalkaladığı mayonez tutturulamaz." Burhan Ümit:

- Harika, harika!

Peyami Safa, Burhan Ümit adını "Buhran Nevmit" diye kafiyeye vurarak, bu hep içini yiyen delikanlıyı izah iddiasında bir Hariciyecinin nüktesinden yararlanmaya kalkıştı:

- Yine mi buhran, Burhan?.. Ve Genç Şaire döndü:

- Devam et, şairim!

"- Babıâli, eski aşk ve ahengini kaybetmiş düşkün bir cemiyette, türlü tezatların hazin ruh haletini yaşatıcı, doktoru, güllâbicisi, ilâcı olmayan bir tımarhanedir.

Ve işte yarım asırdır (1928 yılındayız) bu halin renk renk ve çizgi çizgi mizaç, meşrep ve seciyelerini panoramalaştır-makta... Bu,

ıstırabından bile habersiz hasta cüceler panayırından kimler geçti, kimler!.. Şinasi'ler, Namık

Kemâl'ler..."

Peyami Safa okumayı kesti:

- Meşhur gazeteci şantaj ustası Lâstik Kemâl'ler, Âli Kemâl'ler, Mahmut Kemâl'ler, Yahya

Kemâl'ler... (Henüz Behçet, Yaşar ve Orhan Kemâl'ler ortada yoktur.)

Şeyh Nureddin dikkâtle kulak verilmesini isteyen bir doğrulma ve yutkunma edasiyle bahse girdi:

- Önceleri, Babıâli'nin belirttiği mâna herhalde Sahaflar çarşısındaydı. Ðlk önceleri Şair Baki'nin, Sahaflar çarşısında "Bezmgâh" isimli bir dükkânı olduğunu biliyoruz. Zamanın arif ve zarif kimselerinin toplandığı bir yer... O devir aydınlarının can attığı bir sohbet köşesi... Hattâ Hulusi adlı gayet çirkin bir adamın "Bezmgâh"a kabul edilmek için, koluna, Nazmi isimli ve son derece güzel bir delikanlıyı takıp oraya dadandığını da rivayet

ederler. Bir gün şair Baki, etrafı arif ve zarif kimselerle halkalı, Hulusi'yi, Nazmi ile birlikte eşikte görünce şu beyti söyleyivermiş:

Hulusi Naztni'yi âlur da bezmgâha gelür;

Bana gelürse de devlet maalkerahe gelür.

Kahkaha tufanı... Burhan Ümit gülmüyor. Peyami Safa:

- Mevzuu değiştiriyorsunuz! Ðşi yine espriye döküyorsunuz!

Burhan Ümit:

- Hangi mevzu üzerinde kalabiliyoruz ki, bunda da kalabilelim? Ðşimiz

gücümüz espri...

Mustafa Sekip:

- Espri gıda değil, lezzettir. Genç Şair:

- Meselâ biber... Biberi tabağa doldurup kaşık kaşık yiyebilir misin?

Fikret Âdil:

- Yine acılaşıyor meclis... Bıktım bu zoraki fikirlerden... Öf be! Mesut Cemil'in mızrabından başka hiçbir şey dinleyemem! Ne dersin Burunsuz Tevfik?..

Mesut Cemil "aman efendim, iltifat buyuruyorsunuz!" diye mırıldanırken, Burunsuz Tevfik, iri bir kaşık içinde fasulya pilâkisinden hürmetlice bir parçayı tabağına aktararak cevap verdi:

- Üstadlar dururken bana lâf düşmez. Genç Şair:

- Beyler! Gazete muhbiri Burunsuz Tevfik, Babıâli'nin hepinizden üstün temsilcisi... Bu

şamatasız ve iddiasız, rakı ve pilâki düşkünü adamın içeriye doğru basık burnu da Babıâli'nin sanki tuğrası... Kimine dilsizliğini, kimine gözsüzlüğünü, kimine de kulaksızlığını ihtar ediyor. Ve

hepinize kafasızlığınızı...

16

Burhan Ümit:

- Aman, ne doğru!.. Cüceler panayırını Burunsuz Tevfik'ten daha keskin belirtici bir tip

bulunamaz!

Genç Şair:

Tevfik, mareşal üniformalı cüceler arasında, halinden rahat ve kaderinden razı, apaçık ve

çırılçıplak, burunsuz cüce... Keşke cüceler panayırının, burunları havada cüceleri onun kadar

samimi olabilselerdi...

Mustafa Sekip:

- Bakın, çocuklar her zaman söylüyorum; samimilik, oluşun başlıca şartı... Olamayanlar

samimî de olamıyor. Hakikatin büyük cümle kapısı samimîlik...

Şeyh Nureddin:

- Büyük cümle kapısı, yani Babıâli...

Peyami Safa, bir ân evvel cevap verebilmek için, diktiği rakısının acılığı dudaklarında, her zamanki formülünü tekrarladı:

- Hakikat bildiğiniz her şey, yüzde elli doğru, yüzde elli yanlıştır.

Fikret Âdil, patlayan bir kazan:

- Öf, öf!! Yeter bu tekerlemeler!.. Bana düşünce değil, duygudan bahsedin! Hayır bahsetmeyin, bir duygu verin! Duyurun!

Peyami Safa:

- Ðşte bu da yüzde elli doğru, yüzde elli hatalı bir görüş!...

Fikret Âdil:

- Ya senin yüzde elli formülün de yüzde elli doğru, yüzde elli yanlışsa?...

Peyami Safa afallar gibi olduğunu belli etmemek için kaşlarını çatmış, Mustafa Sekip de "gık!"

diye, işin ölü noktaya geldiğini belirtici bir hayret sesi çıkarmıştır. Burhan Ümit (dramatik) bir eda içinde:

- Fâsid daire üzerinde başsız ve sonsuz raks... Ne güzel cüce işi!...

17

Genç Şairin dudaklarında yeni şiirinden mısralar: Azap kuleleri cüceleşmiş devlerin... Öyle evcikler ki, tepesinde evlerin, Kopuyor içinde görünmez facialar...

Bacalar...

MECMUA

BABIÂLÐ de "Hayat" mecmuası idarehanesi... Hani şu 1927 - 28'lerde Maarif Vekâletinin

patronluğu altında çıkarılan ve Edebiyat Fakültesi profesörlerinden bir grupu merkezinde toplayan,

"Yeni Mecmua" ve "Dergâh" sonrası meşhur dergi... Tatar Osman isimli, yüzü Kırım mühürlü, ciddî görünüşlü bir maarif çinin idaresinde... Tatar Osman, şahsiyle bir mücevher değil ama,

zamanenin mücevher sanılan elvan elvan boncuklarını, daha doğrusu sahte taşlarını vitrinlemeye

memur bir idareci...

Atlas Okyanusunu uçakla ilk defa geçen Amerikalı (Lindberg)in marifetine destanlar yazıldığı

çığır... Köprü -lüzade'leri, Mehmet Eminleri, Mustafa Şekip'leriyle bir çok profesör, asrın,

makineyi harikalaştıran bu adamını büyük bir kahraman saymakta, övmekte, yüceltmekte...

O sıralarda Babıâli'nin kendi öz sınırları içinde de, bir sanat hadisesi sayılan, övülen, yüceltilen bir iş var... Bir şiir... Evet, bir şiir: "Kaldırımlar"...

Ðsviçre'de tedavide bulunan Yakup Kadri "Alp Dağlarından" başhğryle yazdığı yazılarda Genç Şairi kah-ramanlaştırır, Sekip Hoca onun için "yalnız bu şiir büyük bir sanatkâra yeter" diye hüküm verir, Peyami Safa da "Yeni Türk şiirinin

şairi" yazısına hazırlanır. Bir de Nu-rullah Atâ dedikleri sinir kumkuması bir zat vardır ki, işi gücü, derdi meramı bu şairi övmekten ibaret... O da, yazıda olsun sözde olsun, yalnız, fikir bağından yoksun keli-18

melerle... Cümlelerle bile değil... Parlak, güzel, yeni, keskin, diri, derin... Prens Hamlet'in Ofelya'ya dediği gibi, kelimeler, kelimeler... Đncisi düşmüş istiridye kabukları halinde bomboş sıfatlar...

Bunlar Genç Şairin hoşuna gitmiyor. O izah istiyor; taşları fikir gücüyle yükseğe kalkan ve yerine oturan bir fikir ve tenkid binası... Ve boyuna tekrarlıyor:

- Şu Babıâli'de ne gün gerçek bir tenkitçi peydahlanacak, bir fikir ve edebiyat jandarması

kurulacak?.. Bir (Lesing), bir (Rasin), bir (Fage), bir (Jül Lömetr)den ne gün göklerimizde

çakıntılar görülecek?.. Şu benim herkese parmak ısırtan şiirim "Kaldırımlar" ı göklere çıkarıyorlar.

Bense yerin dibine indirdikleri fikrindeyim. Zannediyorlar ki, o şiir, kaldırımlarda geceleyen evsiz barksız, sefil bir sınıfın destanı... Halbuki o, belki şato sahibi, en nadide ağaçtan yontulu

karyolasında gözü uyku tutmaz, mustarip fikir prensinin, çilekeş (entellektüel)in şiiri... Yirminci asır (entellektüel)ine bağlı, ruhunu ve gayesini yitirmiş bir cemiyette bunalımlar yaşayan öncü

kişiliğin şiiri... Bu kadarını bile anlayan yok... Đnsan, çürümez, pörsümez, lif lif dağılmaz da ne olur bu cemiyette?..

"Hayat" mecmuası idarehanesinde, Tatar Osman'ın çay ve kahvelerle ağırladığı heykelvâri profesörler, "Baykuş" şairi baykuş suratlı Hâlit Fahri, his kumkuması tonton yanaklı kekeme Nurullah Atâ, en marifetli hececi ve (ondüle) saçlı Faruk Nafiz... Ve kaş göz oynatma (tik)ine

giriftar Genç Şair...

Saatlerdir konuşuyorlar...

Genç Şair, en girift meselelerin bu çeyrek (entel-lektüel)ler eliyle ne acıklı bir sığlıkta süründüğünü görerek, alelusul bunalıyor, kapanıyor, kilitleniyor ve çenesi yerine boyuna gözlerini oynatıyor.

Onun bir sözü vardır:

- Babıâli dâhileri öyle ahmak şeyler ki, herhangi

biriyle karşılaştığım zaman, ahmaklaşmaktan, onun maiyetine girmekten, tesirine kapılmaktan

başka çare bulamıyorum. Bunların kör nefs emniyetleri beni âdeta büyülüyor. Dilimi yutuyorum!

Mustafa Sekip, pervanesi olduğu filozof (Berg-son)un dünyasından dem vururken felsefe tarihi

hocası Mehmet Emin (Skopenhavr) diye hecelediği (Şopen-havr)dan misaller getirmektedir.

Nurullah Atâ bu yanlış telâffuzdan ilham alarak Tanzimat boyunca sahte oluşlarımızın seviyesini şu alaylı hikâyede belirtiyor:

- Frenkçe ıstılahların hançere ve dudak ifadesini bile yerine getiremiyor, dış mânalarına bile

giremiyoruz. Mütercim Rüştü Paşa aynen (Reglâman dö l'enfantörü -Reglemet de l'infanterie)

şeklinde seslendirilecek "Piyade Talimatnamesi"ni, çocuk mânasına (anfan - enfant)dan geldiği zanniyle "Tıfliye Talimatnamesi" diye tercüme etmiştir. Bir profesörümüz "nazik ânlar"

mânasındaki (Moments critiques - Moman kritik) tabirini "ezmine-i tenki-diye - tenkid devirleri"

olarak çevirmiştir.

Bu noktada Nurullah Atâ etrafına bakmıyor ve bu-haltı işleyen hocanın orada olup olmadığına

dikkat ediyor. Bahis mevzuu profesör, Köprülüzade Mehmet Fu-

ad... Ve devam ediyor.

- Bu kadar mı?.. Ya "siyasî evrak, dosya, çanta" demek olan (serviette diplomatique) klişesini (serviyet) kelimesinin aynı zamanda peşkir mânasına gelmesinden "diplomatik havlu" diye tercüme edenler?..

Biri sesleniyor.

- O da kim yahu?

- Meşhur politika bilgini ve yazarı Falih Rıfkı

Bey...

Genç Şair dayanamıyor:

- Batılıdan fazla Batılılık taraflısı Falih Rıfkı...

Bir profesör:

- Eskiden bu gibi hallere çok dikkat edilirdi. Lisan allâmeliğiyle meşhur bir şair, "Lâyık mı ki, şairim diyen zat -Farketmeye mahrec-i hurufat?" demişti. Bu nokta göze basit ve esasa tesirsiz görünüyor ama, fark pantalonu-nu düşüren bir düğme kopması gibi bir şey oluyor. Bir başka

profesör:

- Evet ama, hep bu cins, satıh üstü yanlışlar peşinde koşanlardan da bir şey beklenebilir mi? Sanki onlar meselelerin köküne inebilmiş insanlar mı?

"Baykuş"cu, ânî ve fikirsiz bir sezişle ağzını açtı: - Satıhta çırpınan da, onun yine satıhta yanlışını çıkaran da aynı mal... Fikret'in dediği gibi "aynı çamurdan

bu yığın..."

Nurullah Atâ:

- Ya Fikret?.. Gül suyu ile ıslatılmış balçıktan mı? Sen tut, hisarda Amerikalıların yaptırdığı ayrı bir hisara çekil, Arapla, Đranlıya bile parmak ısırtacak kelimelerle davulculuk et, sonra da adın büyük şaire çıksın!..

Bir ses:

- (Fenelon) "budalaların sayısı namütenahidir" diyor. Bunu söylerken de ilhamını herhalde kendi dünyasının sefil kafalarından alıyor. Eğer başta Tevfik Fikret ve Halit Ziya olarak "Edebiyat-ı Cedide" maskaralarını görseydi, şiirde (Bodler) ve (Rembo), romanda da (Balzak) ve (Zola) gelip geçmişken (Sülli Prüdom) ve (Gonkur Biraderlerden ileriye geçemeyen muhteşem budalalığın ne

demek olduğunu anlardı. "Edebiyat-ı Cedide" baştan başa bir geri zekâlılar meşheridir.

Başlar dönüp bakıyor. Her zamanki âsî şivesiyle

konuşan Genç Şair... Faruk Nafiz:

- Aralarında hiç de mi akıllısı yok?..

- Var!.. Hüseyin Cahit... O da akıllı değil de açık gözce... Nitekim edebiyatta barmamayıp işi

politikaya

döküyor ya... Bir de "Eylül"den "Zambak" ve "Kaymak tabağı"na atlayan Mehmet Rauf u hatırlamak lâzım...

Mustafa Sekip meşhur (giki)lerinden birini salıverirken Genç Şair, Tatar Osman'a dönüyor:

- Sizinle içeri odaya gidelim de şu son verdiğim şiirin hesabını görelim!..

Herkes, fikirde ve harekette hudutsuz cesur Genç Şairin arkasından bakadursun...

Tatar Osman'ın emriyle içeride ona 10 lira veriyorlar... O zamanki yazı piyasasında en tanınmış

imzalara ve en geniş makalelere verilen para sadece 3 lira... Demek ki, o, 3, virgül 333 ve artık kâğıt alabildiği kadar 3 kıy-metindedir.

- Böyle telâşın ne şair, güzel güzel hasbıhal ediyorduk.

- Bir toplantımız var da... Yetişmek zorundayım.

- Yoksa Paris'teki hayatını burada da sürdürmekte misin?

- Paris, ha?.. Sus, sus, açma!.. O da bir devirmiş...

VAPUR

GALATA rıhtımından, uzakta, şamandıraya bağlı, şamandıranın ancak bir kaç misli, bücür mü

bücür bir vapuru gösterdiler:

- Đşte sizi Marsilya'ya götürecek gemi!.. Adı (Bor-mida)...

Sandalda giderken beklenmedik bir davranış...

Fesini başından çekip sulara fırlattı. Fes şimdi sularda, boğulan bir adamın su yüzünde tek nişanesi, dikine yüzüyor.

Kim mi, Avrupaya gidişinin daha ilk basamağında fesini hakaretle denize atan bu züppe?..

22

Dört yıl sonrasından birkaç çizgisini seyrettiğimiz Genç Şair... O ki, olmanın ne demek olduğunu anlamaya başlayacağı 1934'den sonra başına bir daha şapka geçir-meyecek, şapkaya içi necaset

dolu bir lenger gözüyle bakacaktır.

Onu, 1934'e kadar hep Genç Şair diye görecek, 1934 -43 arası komünist ağzından Mistik Şair diye

gösterecek, 1943'den bu yana, Fikret Adil'in tabiriyle Sabık Şair diye belirteceğiz.

Genç Şair, 1924'deki adiyle "Darülfünun"un Felsefe Şubesi talebelerindendir ve hükümetin lise ve Darülfünun mezunları arasında Avrupa'da tahsile gönderdiği ilk öğrenci grupu içinde... Yaşı da tam yirmi... Sırtında Mah-mutpaşa taraflarından alınmış spor bir elbise, elinde basit bir iki çamaşırdan ve Yenice paketlerinden başka bir şey olmayan küçücük bir çanta, cebinde de aziz dostu şair Ahmet Kutsi (Tecer) vasıtasiyle son dakikada sarraflara çevirttiği birkaç yüz frank...

Genç Şair açıkgözdür; gemide tek kişilik ve daracık bir kamara kapmasını bildi ve çantasını

yatağına fırlatıp salona çıktı. Salon dediğiniz, Haydarpaşa - Eminönü arası işleyen bir dolmuş

motorunun alt kat kamarası kadar bir şey... Ortada, büyük, beyzî bir masa ve etrafında yere perçinli döner iskemleler... Cumhuriyet idaresinin Avrupa'ya gönderdiği ilk talebe grubunun çeşitli tipleri, paketlerini, çantalarını, bavullarını, hattâ bohça ve çıkıntılarını bu masaya yığmış, aynı yere açılan kamaralarına yerleştirmekle meşgul...

O da nesi?..

Büyük bir paketin uçlarından fırlamış kocaman francalalar... Paketin yanı başında, şaşı gözlü,

çökük yanaklı, talebelerin en küçüğü Genç Şairden en aşağı 10 yaş büyük biri var... Şaşılığını

doğrultamayan gözlüğünü pakete çevirmiş, söyleniyor:

S 3

O P-

? (JO<

3 §:

o sû

tt a C; a

p. 2 g. 3

*• 03

3 3 ft

^ E- 5> 3 ^ ps

V CD

sû "Q et

9r O

P- a*

s: &-.

g er. • »o

2,

J »oo o E.

Sû P

O ft

S"

Sû P-

S Ct U^ N.

& -• s- s

ft ps

o 3

3 P- PU

^ ft 51

1-3B

3 03,

O

O ç;- »O

!="• a

3- O

09.

5'

."2 P-

S". S

?-i p

& o a

S. Pj' CTQ

S 2

g 3

2 r- a.

%

«S. N

Sû

2. ft 3

a O

3 e 03

E-3

5 Ş

3. H ft Sû

| 3.

ps rL 3-3 : Sû

2 P5

S2.8

Sû 00

3 S

ps ps

q

B,

s

p. 3

Sû p.

p. (1 rt

p= er »o

o e

Sû

3 p-

2-

Sû

•Q. —•

0 ps

a 3"-

&§2. ^ ss. p

° 3 ^

et 5 2 3 ff 3-

O

f 3

2. o

s

cak kadar Batı esirliğine kapılmış bulunduğunu akıl edemiyor. Hoş, Genç Şair de bunu akıl

edebiliyor mu ki?..

Gemide talebe grupundan ayrı, iki yolcu daha vardır. Đtalyan sefaretinden, sarı saçlı, mavi gözlü, zaif ve hariciye memuru çapında zarif bir kâtip; ve Şeyh Şâmil'in torunlarından olduğunu söyleyen bir Türk hanımefendisi... Sarışın Đtalyan diplomatiyle bizim Galatasaraylılar bu hanımefendiye

Standard Avrupa zerafet baremine göre (kur) yaparken bizim Anadolulular beyzi masayı

çevrelemiş oyun oynuyorlar. Ellerinde pirinçden yapılmış, 6 sa-tıhlı, her sathının üzerinde bir yazı, topaç gibi bir şeyi döndürüp duruyorlar:

- 3 al, 1 koy, hepsini al, birer koyunuz! Burhan Ümit:

- Hallerine bak şunların! Nereden yola çıkıp nereye gittiklerinden bile haberleri yok! Denize,

karaya, göğe, buluta göz atıp bir ân düşünen bile yok aralarında...

Genç Şair:

- Yarım asırdır Avrupayı bu memlekete getirmek için gönderilen talebelerin hali!.. Đki sınıf:

Bönlük veya züppelik fidanları... Artık ağaçlarını düşün! Ava çıkan, önceden avlanmışlar...

Hallerinde göze çarpan şeyler küçük (detay)lar ama bütünün sızıntıları...

Đzmir Lisesinden mezun ve Genç Şairden üç yaş büyük Burhan Ümit, ta kalbinden bir ok

yemişçesine yüzünü kanatan çizgilerle burkuldu. O, daha ilk gençlik çağında belli etmektedir ki, içini patlatasıya tazyik eden, fakat bir türlü billûrlaşamayan, kanallarını açamayan bir fikir sıkıntısı, ıkıntısı içindedir. Aradan 16 yıl geçtikten sonra, Genç Şairin de hocası olacağı Güzel Sanatlar

Akademisinde müdürlük edecek, masasının camı altına "ya ol, ya öl!" diye eski harflerle, etrafı pırıl pırıl tezhipli ve menevişli bir yazı yerleştirecek, daima "olmak" isteyecek, fakat olamayacaktır.

26

UÇURUM

GENÇ ŞAĐR'in 1924 ve 1925 yıllarında çilelerin en can yakıcısiyle hayat sürdüğü Paris'i, çok kısa, çok hızlı, teker hecelerden örülü kısa ve hızlı, fakat uçurum uğultusuna benzer bir şiir üslûbu

içinden dile getirmek

lâzım...

Paris...

Üniversite muhiti (Sen Jermen) bulvarı üzerinde, Đstanbul'un en dar sokağından daha dar (Rü dö

l'ansiyen komedi - eski komedi sokağı) isimli çarpık çurpuk bir sokakta, camlı kapısında "Diyep Oteli" yazılı, köhne ve sefil, ama her odasında sıcak ve soğuk su, bir otele indiler... Genç Şair ve Burhan Ümit...

Pasaportlarını inceleyen otelci onlara hayretle baktı:

- Siz soylu kişiler misiniz?

- Neye sordunuz?

- Pasaportlarınızda "Bey" yazıyor da...

- Öyleyiz...

Đlk öğrendikleri, aynı bulvarın biraz ilerisinde (Türketi) isimli bir kahvehane... Türklerin toplandığı yermiş orası... Ve günün her saatinde Türklerle dolup boşalırmış... Türkler burasını ocaklaştırmış...

Tıpkı bazı Beyazıt ve Babıâli kahveleri gibi hususî bir havanın yerleştirildiği, ocaklaştırıldığı çerçeve...

(Türketi)ye damladılar.

O zamanlar hukuk doktorası yapan Ali Fuat (Baş-gil) başta, bir sürü Türk... Gençliğinde bile saçları kır Ali Fuat, öbür delikanlılara göre, büyük ağabey değil de, erken evlenmiş bir baba yaşında...

Konuşurken de boyuna saçlarını eliyle arkaya atmak zevkinde... Yüzü bir kızılde-riliye benziyor.

Tuğla rengi ve acı...

Daha kimler ve neler?.. Bunlar hususî isimlerden

ziyade cins isimleriyle anlatılacak tipler. Abdülhamîd devrinin Đttihat ve Terakki kaçaklarından olup da Paris'e yerleşmiş politika maceracılarından tutun; Paris'te iş aramaya muhtaç, bulaşıkçılığa kadar razı, garip garip insanlar... Hanedandan kişiler ve biçim biçim talebeler...

Bir masada, yeşil çuha kaplı bir tahta üzerinde poker oynayan birini gösterip dediler:

- Şu gördüğünüz adam 30 yıldır Paris'te (Garson ön şokola - Garson bir kakao!) demekten başka

bir cümle bilmez Fransızca olarak...

Genç Şair cevap verdi:

- Korkunç! Başları üzerinde en renkli ve manalı Batı şehirlerinden birinin

kapkara çatıları ve

esrarlı bacaları yükselirken, bunlar, her meseleye uzak, bu kahvehanede sıkışıp kalmışlar, öyle mi?

- Tam mânasiyle öyle...

- Ya niçin bu kahvehaneyi seçmişler?..

- Herhalde rastgele...

- Yoksa, (Türketi) eski Yunan mitolojisinden bir isim olduğuna göre ondan haberleri yok da,

telâffuzu bakımından "Türk'le arasında bir münasebet olduğunu mu sanmışlar?

Güldüler:

- Belki de... Bakın, biz buna dikkât etmemiştik! Herhalde öyle...

- Kabuk üstü seyircileriyiz biz, Batının... Artık hızlı hızlı gidelim:

Genç Şairle Burhan Ümit, birbirine kenetli iki dost... Burhan, Genç Şairin öylesine tesiri altında ki, Yunus Emre'yi ondan, onun bir şiirinden tanıdığı için ideal-leştiriyor:

Rüzgâra bir koku ver ki, hırkandan,

Geleyim, izine doğru arkandan...

Bırakmam, tutmuşum artık yakandan;

Medet ey dervişim, Yunus'um, medet!..

28

Ve (Oskar Vayld)ı ondan öğrendiği için benimsi-

yor

(Oskar Vayld)ın bir sözü vardır:

"- Ben dehâmı hayatıma sarfettim; eserime ise yalnız istidadımı..."

Burhan bu söze bayılıyor ve ömrünün sonuna kadar devam edeceği bir tekerlemedir tutturmuş,

gidiyor:

- Hayat mı, eser mi; işte bütün mesele!..

Genç Şairi Paris'te müthiş bir illet yakalamıştır: Kumar... Bir lokantada bir Türkten nazariyesini öğrendiği pokere o türlü kapılıyor ve peşinden bakara oynanan bir klübe öylesine dadanıyor ki,

"şehrin, başları üstünde yükselen kapkara çatılarını ve esrarlı bacalarını mânalandıramayanlar" diye anlattığı Türklerden en zavallısı kendisi oluyor. Belki de, çatılardan ve bacalardan süzdüğü gizli mâna yüzünden (vis)lerin en zehirlisine yakalanmış bulunuyor.

- Bütün bir mevsim, paris'te gündüz ışığını görmedim. Paris'te gündüz nasıldır; haberim olmadı.

Gün doğarken yatıyor, gecenin başlangıcında da hafakanlarla yatağımdan fırlayıp klübe

koşuyordum.

Bu söz, Paris dönüşü, Babıâli'de onun her edasını hayranlıkla seyreden kuklalara Genç Şairin kendi kendisini tarif edişi...

Bütün yiyip içtiği, sabahları otelin kahvaltısı... Bir de geceleri klüpte bedava tarafından verilen çerezler...

Parası olmadığı zaman yine klüpte, herhangi bir oyuncunun arkasına geçip kendisini onun yerine

koyuyor, onun kazancıyla seviniyor, kayıbıyle üzülüyor, yani bir yabancıda fâni oluyor. "Fena fil kumar - kumarda fâni olmak" demeli bu hale... Halbuki o, fâni olmanın kimde ve nasıl olduğunu, belki klişe şeklinde, fakat bilenlerden... Boyuna ideal hayatı arayan Burhan Ümit onun bu halini gördükçe, bakışlariyle olsun, şöyle düşünüyor:

- Yoksa ideal hayat bu mu; nefsi azgın bir at gibi başıboş bırakmak mı?

Hattâ Genç Şairin klübe âza olabilmesi için, polisçe verilen kendi (kart d'idantite - kimlik belgesi)ni ona teslim etmiştir. Zira Genç Şair (burjuva) teamüllerini sevmemekte ve polise kadar gidip kimlik kartı almayı külfet saymaktadır. Klüpte ismi de, Fransız ağziyle (Mösyö Burham)... Burhan ona

kimlik kartını ve iç kimliğini teslim etmiştir ama, hayatına ortak olmak deliliğini gösterememiştir.

O, hudutta durmuştur. Đşi "hayat mı, eser mi? Đşte bütün mesele" nakaratiyle lâfta bırakmıştır.

Genç Şair hangi otele, hangi semte taşınsa ertesi günü Burhan da orada, yanındaki veya üstündeki odada... Genç Şair bıyık bıraksa o da bırakıyor; hattâ bıyığının sağ tarafım kesip solunu traş etse o da aynı şeye hazır... Ama hayatını yaşamaya, hayır!

1924 ve 1925 yılları boyunca böyle... Ya üniversite, şu namlı (Sorbon) üniversitesi?.. Sormayın!..

Karşısında ve "Sorbon Sokağı"ndaki Ermeni lokantasını tanıyor ama (Sorbon) diye içinde nefes aldığı bir mekândan haberi yok...

Bir gün, Berlin'de oturup da Paris'e teftişe gelen talebe müfettişi Zeki Mesut beyin kendisini

aradığını bildirdiler, Genç Şaire... Gündüz olmasına rağmen uyandı; üst kattaki Burhan'dan (metro) parasını aldı ve doğru Zeki Mesut beyin oteline... Mareşal (Ney)in heykeli karşısında, orta halli bir otelde müfettiş bey... Đlk defa gördüğü müfettişi o kadar alelade buldu ki, (Oskar Vayld)ı hatırladı:

"- Filân adam o kadar siliktir ki, onu, bir daha hatırlamamak için yüzünü bir kere görmek yeter."

Müfettiş Bey, ona, kısaca:

- Vekâlet, sürdüğünüz hayat bakımından tahsisatınızı kesiyor dedi; işte son

aylığınız ve memlekete dönüş paranız!..

30

Genç Şair, babasının ölüm haberini aldığı halde mirasına konmuş olmaktan tnesut bir hissiz...

Hiçbir şey sormadı, hiçbir müdafaaya kalkışmadı. Parayı, parmaklarının şekline dikkât ettiği vahşi bir eda ile çekip aldı ve odadan çıktı.

Halı döşeli merdivenlerden başı önünde, iniyor.

Cebinde bir iki bin frank var... Bununla kumar sermayesi yapacak, tahsilini devam ettirecek,

Paris'teki fikir ve sanat muhitlerini fethedecek ve bir koca (Metropolis)i satın alabilecek bir servet kazanacak!..

Bu hayal şimşeği altında otel kapısından çıkarken kaskatı bir vakıa ile karşılaştı. Bardaktan

boşanırcasına yağmur... Yanaklarından seller akan mareşal (Ney)in heykeline bakıp bir ân düşündü:

- Acaba mesut muyum, bedbaht mıyım? O müthiş ânı asla unutamaz.

Burhan Ümit ile karşı karşıya... Burhan ağlamaklı:

- Bırak şu kuman, kuzum; derslerine sarıl!.. Yeni ihtiraslar ara kendine!.. Seninle, tiyatro, sanat sergileri, müze, konferans, konser, kütüphane, bohem kahveleri, serseri meyhaneleri, dansig,

kabare, bütün Paris'i delik deşik edelim... Ama şu öldürücü illeti silk, at üzerinden!.. Kendine acımıyor musun?..

- Kendime acımak için böyle yapıyorum!

- Öyleyse?..

- Eğer benim o dipsiz uçuruma düşmemdeki sırrı buseydin yakamı bırakırdın!

-Neymiş o sır!..

Söylemedi. Sırrını dile getirmekten kaçındı. Bunu sırrına bir nevi ihanet saydı. Talebe müfettişiyle macerasını da tam anlatmadı. Bastı, klübe doğru uçup gitti.

Kime karşı olduğu meçhul, öyle bir hınç içindeydi ki, klüpte ve bir defada cebindeki paraya eşit bir kâğıt çekebilmek için, ayakta, saatlerce bekledi. (Krupye) denilen

31

kumar idarecisi tam da onun parası kadar bir miktarı ilân edince haykırdı: - Banko!

Masadakiler hayretle "müthiş oyuncu" diye lâkaplandırdıkları Genç Şaire döndüler. Bu sefil delikanlının cebinde böyle bir para bulunabilir miydi?

(Krupye) Genç Şairden (deklârasyon) istedi. Yani para göstermesini... O, bir tomar yüzlük frangı masaya attı. Paralar masa üstünde yelpazevâri yaygın... Paletle kendisine uzatılan çift kâğıdı aldı:

- Kâğıt almaz!

Parayı satan pişkin Fransız kâğıtlarını açtı:

- Bankoda 9...

Yeşil çuha üstünde bir yürek kıziyle bir ispati dokuzlusu...

Aynı paletle parasını çekip aldılar. O da arkasını

döndü, hiçbir şey olmamış gibi kapıdan süzülüp çıktı.

Pırıl pırıl cadde... Paris kaynıyor... O, Genç Şair, şehrin kapkara çatıları, esrarlı bacaları ve her ân göz kırpan ışıkları ortasında, kaybolmuş bir çocuk gibi kimsesiz ve on parasız... Ve "Işık Beldesi"

diye anılan Paris'te, hiçbir yerden hiçbir ümit kıvılcımı göstermez bir karanlıkta...

Gözleri kaldırımlarda, "Kaldırımlar" şiirini içinde

biriktire biriktire saatlerce, yayan, oteline gitti. Odasına çıktı, aynanın karşısına geçti, uçları simsiyah tırnaklariyle yanaklarını kanatırcasına tarayarak ağlamaya başladı: - Allahım beni kendi kendimden kurtar!

NEFSE EZA

MARSÐLYA treninde... Bileti üçüncü mevki... Cebinde de, birkaç gün sonra Marsilya'dan

Ðstanbul'a kalkacak lüks bir vapurun ikinci mevki kamara bileti... Biletle-

ri kendisine arkadaşları sağlamış ve gara kadar gelerek tren kalkıncayadek beklemişlerdir. Çünkü ne olur, ne olmaz; tren kalkmadan fikir değiştirip atlayabilir ve yine eski uçuruma düşebilir o... Bu şüphe, arkadaşlarının hallerinden okunmaktadır.

Tahsisatının kesildiği ay üstüne aylar geçtiği halde yerinden kıpırdamamış, Ðstanbul'daki dayısından gelen paraları hep aynı sadakatle yürek kızına yedirmiş ve işin tuhafı, Burhan Ümit de dahil, bütün Türk arkadaşlarından büsbütün kopmuştur. Onlar, topyekûn, nazarında bozulmasından korktukları

cüce muvazeneleri içinde suların sürüklediği çöpler... Hiçbirinde, kötü yolda da olsa, kendi

kendisini aşma hasreti yok... Başlangıçta, Burhan Ümit ile Paris'in sanat ve kültür çevrelerinde boy gösterirken bile Türkelere, yeni Türkiye'ye, Tanzimattan beri başını almış giden maymun

makyajlarına, hattâ topyekûn insanlığa (aforizm)ler savurduğunu, bütün oluşları sahte kabul ettiğini bilen arkadaşları, bir gün onu yatağında bastılar

ve:

- Haydi Ðstanbul, her şey hazır! Diyerek trene bindirdiler.

Yine bir gün, (Türketi) kahvesinde geniş bir talebe

halkasına şöyle demişti:

- Đnsanlık derin bir buhran yaşıyor ve ruhunu, kurtarıcısını arıyor. Elebette zamanı gelecek ve

büyük bir zuhur doğacak... Büyük bir zuhur... Köşebaşlarını tutacak bir heyûlâ şahsiyet, kollarını açarak "mukaddes emaneti ne yaptınız?" diye haykıracak!..

Arkadaşları, karınca kararınca, boşluklarım ve tesellilerini içki ve kadında ararken, o, bunlardan hiçbirinde ıstırabının merhemini bulamamış ve yürek kıziyle ispatı dokuzlusunda karar kılmıştı. Bu işde bir sır vardı ama neydi?..

Onu biraz sonraya bırakalım...

Đlâve katar olduğu için bomboş trende, bir uçtan

öbür uca gidip geldi; sonra en uygun yer olarak, ışıkları pörsük bir vagonun tahta sıralarındlan birine çöktü. Tren o kadar boş ki, kendisini devlet reislerine mahsus hususî bir katarda hayâl

edebilir.

(Dostoyevski)yi düşünüyor.

O da kumar hastası... Berlin'ıde saatini satıp kumara giden, öz nefsine hakaret ihtiyacında bu

(mujik) ruhlu romancının cesareti bütün Avrupa (b'urjuva)larını hayret ve dehşete düşürmüş ve

dehâsına, ukdeli seciyesine dair kasideler söyletmişti.

Hey gidi, hey, dedi kendi kendisine; eğer benim yaptıklarımı, nefsime ettiklerimi bilselerdi o

ahmak burjuvaların çeneleri dizlerine düşerdi.

Eza... O, ezayı seviyordu, niefse ezayı... Ve bunu şeytanî yolda, hep nefsine inanarak, çalışarak ve aldana-rak arıyordu.

Bu dâva çetinlerin çetini...

Paris'te pek az gördüğü bir sahne olarak, Marsilya'ya sabahın iş saatlerinde indi. Kumarsız uyanık geçen bir geceden sonra... Doğru, biletini cebinde taşıdığı vapur kumpanyasının bürosuna...

- Vapur ne zaman hareket ediyor?

- Bilette yazılı...

- Bakmadım.

- Üç gün sonra...

Bak sen şimdi işe!.. Marsilaıy'da üç gün kalmaya mecbur... Halbuki cebinde, arkadaşlarının tren

kalkarken uzattıkları zarf içindeki para pek az bir şey...

Marsilya, her dilin konuşulduğu bir Bâbil kulesidir. Dört beş arşın genişliğinde veya darlığındaki pis sokaklardan en şatafatlı caddelere kadar her renkten örnekler...

Parasına göre, çöp deresi en pis bir sokakta en pis bir otel buldu. Burada üç gün kalabilir ve

pazardan alınma kuru yemeklerle idare edebilir. 34

Genç Şaire, ancak (Bodler) gibi mücerret pise âşık bir sanatkârın hoşlanabileceği bir oda

gösterdiler. Ölü, ölünün son nefesi kokan bir oda... Teneşire benzer bir yatak ve bir köşede yarı açık çekmecesi şişmiş ve çarpılmış bir konsol.... Bir koltuk mumyası ve kan izlerine benzeyen

lekelerle benekli sararmış, patiska perdeler... Yarı açık çekmecede, belki 19'uncu asırdan kalma, betonlaş-mış bir francalanın uç kısmı...

Bağırsakları paslı yaylar halinde dışarıya fırlamış koltuk ölüsünün dizlerine oturdu.

Şeytanın kulağına kadar eğilmiş, fısıldadığını işitir gibi:

- Đnsan bu hale gelince mutlaka kumarda kazanır. Senin şu andaki şartlarına göre şansın büyük!..

Ne yap yap, bir çare ara! Şans böyle ânları gözler.

Ürperdi. Fısıltı devamda:

- Acenteye gider, kamara biletini güverteyle değiştirebilir, farkı olan parayı alabilirsin!.. Olmadı; konsolosluk da var... Çarene bak, biraz para bul! Durma!

Geceliğini peşin aldıkları otelden çıktı; kumpanyaya gitti ve şeytanın dediğini kolayca yerine

getirdi. Birkaç yüz frankla Marsilya'yı hoplatacak... Ne kadar mutlu!..

Telefon rehberi... Klüp isimleri... Paris'te âzası olduğu kulübün kartiyle giriş, yolunuş ve 10 parasız çıkış... Ertesi günü otelde kalacak parası bile yok..

Türk Konsolosluğunun adresini öğrendi. (Avenü Prado) dedikleri şahane cadde üzerinde... Gitti.

Bütün konsolosluklar orada ve önleri bahçeli şirin villâlar içinde... Bir hayli arandı. Baktı; içinde ısırganların türediği bakımsız bir bahçe... Đçeriden de cızbız köfte kokusu geliyor... Başını kaldırdı: Türk Konsolosluğu...

Konsolos feleğin çemberinden geçmiş, gayet pişkin bir kırnata... Hemen ziyaretin gayesini anladı ve dedi:

- Vatana iade tahsisatımız bitmiştir. Size yardım edemem!

- Fakat ben hükümet talebesiyim: (Röpatriyaj - vatana iade)sini isteyen herhangi bir serseri değilim.

- Bir şey yapamam!

- Ya ben ne yaparım?

- Đsterseniz intihar edin! Biz alışığız böyle manzaralara... Bu kadar!..

Çıktı. Akşam oluyor. Karnı da aç... Konsolosa, kokusu gelen köftelerden küçük bir ikramda

bulunmasını rica edemezdi. Haydi, açlık çekilsin; ya geceleyeceği yer?... Yürüdü. Bir meydanlık...

At yarışı sahası... Bir tarafta, iri ağaçlardan sonbaharın silkelediği yapraklarla kabarık bir şilte...

Uzanıp yattı ve sinir yorgunluğundan hemen sızdı. Yüzünde bir sıcaklık... Gözlerini açtı. Güneş...

Kalktı, silkelendi. Biraz ileride bir kumsal... Ayakkapları-nı çıkararak dizlerine kadar suya girdi.

Đleride ağ atan balıkçılar ve kıyıda karaya çekilmiş kayıklar... Bu kayıklardan karaya çekilmiş

birinin önünde, kumlara dökülmüş kara kara şeyler... Bunlar keçi boynuzu, kayık da keçi boynuzu

yüklü bir mavna... Oturdu, zil çalan karnını kumlardan topladığı keçi boynuzlariyle tıkabasa

doldurdu; balıkçıların şarkılarını dinledi ve güneş orta yere yaklaşırken doğruldu, yarış yeri

istikametinde yürüdü. Meydanlıkta bir bankoya oturdu ve güneş altında biraz kestirdi. Uyanınca

gördü ki, yarış sahası insanlarla dolu... En cicili bicili kılıklarıyle, tahta bir parmaklığın sınırladığı dış yol üzerinde cevelân halindeler... Aman!... Aralarında, silindir şapkalı, dolama ipek kravatlı, göğsü dürbünlü, bizim konsolos cenapları!.. Parmaklığa koştu. Konsolos tam önünde... Elini uzattı ve konsolosu omuz başından kavradı.

Konsolos dehşetle:

- Siz misiniz?.. Ne yapıyorsunuz?.. Yabancılardan çekinmiyor musunuz?

- Đsterseniz beni polise teslim edin! Sizi asla bırakmam!

- Ne istiyorsunuz? -Para!

- Çekiniz elinizi yakamdan!..

- Çekmem! Para!

- Akşama doğru konsolosluğa gelin de görüşelim: Konsoloslukta bir makbuz, imza ve 1000 frank...

O da gitti, o da kumar vergisine yatırıldı ve üçüncü geceyi mahut otelde geçirdikten sonra vapur...

Vapurda, şu bir aralık Dışişleri Bakanlığı yapan Feridun Cemal (Erkin)... O da talebe ama, hali

vakti iyi olanlardan... Birinci mevki kamarasında seyahat ediyor ve lüks düşkünü yolcular arasında, daha o zamandan bir "sefir-i kebir" edasiyle boy göstermeyi biliyor. Genç Şair, geceleri kamarasına çekiliyormuş gibi yaparak güverteye iniyor da gündüzleri onun yanından ayrılmıyor; böylece

kendisini birinci mevki yolcusu diye gösterebiliyor.

Đkinci gece miydi, neydi, güvertede, iyi kalbli bir Türkün şiltesinde bulduğu sığınakta fena halde üşüdü, kalktı, lüks kamaraların bulunduğu hususî güverteye çıktı, dışarıdan görülmemesi için

camları beyaz boyalı bir kamara gördü. Kapısında "banyo salonu" levhası... Girdi, kapıyı kilitledi, banyoyu sıcak suyla doldurdu ve sabaha kadar orada kaldı.

Bir gece de, yine aynı hususî güverteden geçerken garip bir hadise... Battaniyelere sarılı başı

kukuleteli bir adam, iki yanında iki izbandut, denize doğru işaretler çakıyor, yumruk sallıyor ve anlaşılmaz homurtularla söyleniyor. Saldırgan deli halinde bir adam... Şezlongtan doğrulur gibi

olunca iki yanındaki izbandutlar onu kavrıyor ve şezlonguna yatırıyorlar... Tevekkeli değil; iki gün önce vapur, gayet yakından takip ettiği Fransa kıyılarından geçerken birdenbire durmuş ve bir

motorla gemiye dört ya-

nı kapalı bir sedye getirilmişti... Yolculara karşı bahane şu olmuştu:

- Geminin doktoru hastalandı ama telsizle yeni doktor ve hastayı nakletmek için sedye ve bakıcı

istedik...

Derken geminin lüks kamaralar salonunda "Feridun Paşa" adlı, Mısır Kral ailesi yakınlarından (lord)vârî bir insan... Etrafında da koca bir maiyet...

Genç Şair, çok geçmeden öğrendi ki, kimsecikler görmesin diye gece yarıları güverteye çıkarılan

mecnun halli adam, meşhur Mısırlı Prens Seyfeddindir; deli olmadığının ispatı için Đstanbul'a

götürülmektedir, zira Prensin akıllılığı ispat edilecek olursa muazzam bir mirasa konacaktır ve

miras dışı bırakılması maksadiyle Đngiltere'de bir akıl hastahanesine yerleştirilmiş, deli olduğu iddia edilmiş ve işte taraflılarından Feridun Paşa eliyle kaçırılmıştır.

O zaman, dünyayı birbirine katan hadise... Bütün neşir vasıtaları bu işle, bu Mısır saray entrikasiyle meşgul ve Prensi kimin ve nasıl kaçırdığı, nereye götürdüğü, ne halde olduğu meçhul... Hattâ

meşhur (Tayms) gazetesi Prensi bulacak, yerini haber verecek ve röportaj yapacak ilk gazeteciye

1000 Đngiliz lirası vereceğini ilân etmiş...

Genç Şair bu son ikramiye vaadinden habersiz; fakat işin gazetecilik kıymetini biliyor ve Đstanbul'a varır varmaz, Darülfünun talebeleği boyunca kadrosunda çalıştığı "Vakit" gazetesine bu mevzuda parlak bir röportaj hazırlamayı düşünüyor. Öyle ya; bundan sonra hayatı ne olacaktır?... Babıâli'den başka çimleneceği bir yer var mıdır?..

Đleride, yine Babıâli'den bir deli doktorunun kimbi-lir kaç para karşılığında akıllı raporu vereceği zır deli, nefis bir fırsat...

VAPUR Galata rıhtımına yanaşmakta ve Genç Şair, şanlı bir yolcu gibi, Feridun Cemâl'in

yanındadır. Rıhtımda, bekledikleri yolculara, el, kol, mendil sallayanlar... Garip şey!.. Herkes şapkalı... O sene Türkiye'de şapka kanununun çıkarıldığını biliyordu ama böyle bir manzara

göreceğini ummuyordu. Şapkalar başlarda, bir Đngilizin hindû kavuğu giymesi gibi duruyor. Đçten

tepeye çıkma bir şey değil de, tepeden kafaya oturma... Develere de giydirseniz böyle olur.

Bir fransız muharriri "Türkler şapkayı ruhlarına değil, kafalarına geçirdiler!" diye yazmıştı. Ne doğru! Bu muydu Fransa'ya giderken denize attığı fesin karşılığı?..

Birden, Đstanbul'u bir köy, Galata köprüsünü de gaz tenekeleri üstünde bir sal zanneder gibi oldu.

Sonra başını Babıâli istikametine çevirip camileri görünce mâna değişti. Ayıldı ve Avrupa

haşmetinin tesirini silkeledi üzerinden...

Doğru "Vakit" gazetesine... "Vakit", o vakit, yirmi-beş bini aşan tirajiyle Đstanbul'un yani Türkiye'nin en büyük gazetesi... Birinci sahifeyi dağıttılar ve

dünya çapındaki röportajın haberini bir yandan bir yana manşetledi-ler... Ona da hürmetlice bir para verdiler... (Tayms)ın 1000

sterlingine karşılık galiba 25 Türk lirası... Gece de "Vakit" sahibi Hakkı Tarık (Us)un küçük kardeşi Rasim, Genç Şairi, gazetenin üst katındaki patronların hususî ikamet dairesinde misafir etti. Đçi, ipler üstünde kurumaya terkedilmiş bir sürü çamaşır dolu ve duvarlarında Gördes'ten gelme dal dal elmalar, sandık odası gibi bir yer... Rasim onun, önceden, Avrupaya gitmeden tanıdığı akran

arkadaşıdır ve şiir meraklısıdır.

Fakat gazetenin merkez şahsiyeti, Rasim'den 14 -15 yaş büyük, ağabeyi Hakkı Tarık... Bir de en

büyükleri:

Mehmet Âsim bey... Mehmet Âsim güya başmuharrir, fakat her şey ve bütün ipler Hakkı Tarık'da...

Edebiyat hocalığı etmiştir. Babıâli'yi dolduran birçok insan onun Đstanbul Lisesinden talebesidir, gazetesi de bir ocak, kimsenin sürünmeden ve bir müddet çilesini çekmeden Babıâli rengene

bulanamayacağı bir nevi tekke... Hüseyin Rahmi, Reşat Nuri, Mahmut Yesari, Hakkı Süha, Şeyh

Nureddin -nam-ı diğer Toplu iğne-, Ömer Rıza, Refik Ahmed hep o tekkeden... Ama her şey Hakkı

Tarık'ta... O hiç bir şey olmadığı halde her şey... Çaldığı bir alet olmayan orkestra şefi... Bir pirinç tanesi üzerine koca bir ibare yazar gibi, dar bulutlara olmayacak şeyler yüklemeyi bilen, orta çapta bir odayı ancak bir divanhanenin alabileceği kadar iş kısımlarına bölebilen, başarısını boyuna

maliyet hesaplarını düşürmekte arayan, cesur atılış ve maceralara asla aklı yatmayan, her işde kılı kırk yarıcı, gayet ciddî, temkinli, her şeyden evvel lisan âlimi ve hastalık derecesinde mantık

düşkünü, yalçın bir bekâr hayatı sürmekte bir zat... Bir müddet sonra Türkiye'de ve resmî mahiyette ilk Basın Birliğini kuracak ve hep başında kalacak olan bu zat, Babıâli'nin o vakitler en çarpıcı ve düşündürücü renklerinden biri... Şinasi, Agâh Efendi ve Namık Kemâl'den beri umumiyetle

ermeniler, köksüzler, suyun öte tarafındakiler elindeki Babıâli'ye ilk defa Anadolu çocuğunu

getiren, fakat bu dâvayı şuurlandıra-mayan yarım bir ana vatan aydını... Genç Şairin yattığı odadaki yemişler için söylediğimizden de anlaşılacağı gibi Gördes'lidir, mebustur, herhangi bir dünya

görüşüne sahip değildir ve sadece dışından geniş bir Şark ve edebiyat kültürü içinde, Avrupalıya kaçmamış, şarkı da kucak-layamamış bir "fasl-ı müşterek - iki renk arasındaki çizgi" adamıdır.

Genç Şairi, Darülfünun sıralarındayken gazetesine "muhbir" almış, işinden memnun kalmış ve sonunda, Av-I

rupaya gidiş muamelesini tamamlaması için de gazetenin Ankara muhabiri yapmıştır.

Paris yolculuğuna birkaç ay kala, köhne bir vagonun yamalı ve soluk kırmızı kadife oturma

yerlerinde, Hakkı Tarık'la karşı karşıya, 30 saatte varabildiği Ankara... Bastonla dibi ölçülüp, eğer baston bir sertliğe değecek olursa basılabilecek bir çamur, yahut gökleri tutan bir toz dumanı... Ulus Meydanında, aralarında Yahya Kemâl'in de bulunduğu kara kalpaklı adamlarla dolu lokanta, biraz

ileride de, Ðstiklâl Savaşı kodamanlarından altun sızdırmanın günü geldiğine inanmış bir yahudinin işlettiği ve macar dilberleriyle vitrinlediği Fresko - Bar...

Genç Şair bir yandan duvarlara asılı dallardaki Gördes elmalarını yerken bir yandan da düşünüyor.

Birden gözünün önüne annesi geldi. Ðstanbul'a döner dönmez, bütün hayatı bir cefa destanı bu

mübarek kadına koşması gerekirken, bakın nerelerde?.. Dayılarının yanında ve

himayesindeki

annesi acaba ne âlemde? Ona Paris'ten tek bir mektup yazmış ve halinden haber almış değil... 26 -

27 yaşlarında dul kalan ve o gün bugün, nikâhı düşer bir erkek yüzüne bakmamış olan, başörtüsü

mis kokulu anne... Çemberlitaş'taki kocaman konağın (hikâyesi O ve Ben'de) herkesçe hor tutulan

gelini olanca ümidini oğluna bağlamışken, görüyor musunuz şimdi oğlunun halini?..

- Giderim ona, Beylerbeyine, yarın...

Diye kurdu ve ıslak çamaşırlarla elma kokuları içinde uyudu.

Sabahleyin, bir gün sonra kendisine:

- Odadaki okkalarla elmayı sen mi yiyip bitirdin? Diye soracak olan Rasim'in yanından ayrılıp

Babıâli'ye düştü. Doğru Đkbal kahvehanesine...

Babıâli'nin tarihinde, ışıldattığı mâna renkleri bakımından iki mühim kahvehane vardır: Biri,

yokuşun ba-

40

41

şında ve sol köşedeki Meserret, öbürü de, Nuruosmaniye caddesinin solunda ve Çemberlitaş'a çıkan sokağın kestiği köşede Đkbal...

Đkbal, Babıâli'de kahramanlaşmaya bakan, dehâ hasretlisi mustarip cücelerin yatağı... Ortasında

kocaman bir bilardo masası, etrafında nargilelerini fokurdatan türlü memur ve

emekli tipleri, vitrine yakın masalarda da nam-sız ve gizli gamlan içinde gamsız, bedbaht yüzlü, ekşi suratlı dâhicikler...

Hakkı Tarık'ın dostu, tarih hocası ve Babıâli'nin şeref konuğu, her yere girer çıkar, Emin Âli, bu dâhiciklere "Esafil-i Şark: Şarkın Sefilleri" adını koymuştur.

Kahvede, öğle zamanına hayli vakit olduğu için kimsecikler yok... Yalınız Nurullah Atâ, kirpi

saçları kabarık ve bir perçemi kaşına düşmüş, tavla oynuyor. Yanında da Genç Şairin Darülfünun

talebeliğinde şiir kutbunu temsil ettiği Anadolu Mecmuası yürütücülerinden folklorcu Halit

(Bayrı)...

Biraz sonra "Esafil-i Şark" teker teker sökün etti kahveye... "Dergâh"çı Mustafa Nihat, Ahmed Hamdi (Tanpınar), Ahmed Kutsi (Tecer), Hilmi Ziya (Ülken), Mükrimin Halil... Teker teker Genç

Şair'le öpüştüler ve sordular:

- Ne zaman geldin Paris'ten?.. Đzinli misin?.. Ne zaman döneceksin?..

- Đzinli mizinli değilim... Büsbütün geldim. Artık aranızdayım!..

Kutsi, acıklı bir hayret içinde:

- Eyvah!.. Mükrimin:

- Neye eyvah?..

- Hükümete karşı kefalet senedini o imzaladı da ondan... Kefilim, o... Şimdi ondan bana edilen

masrafları isterler diye korkuyor!

Oturdular... Nurullah Atâ tavla oyununa dalmış, kendisini yolmak sanatında

mahir ve "Esafil-i Şark" budalaları dışında pratik bir adama karşı, kan ter içinde savunmaya çalışıyor.

Bir ses işitildi:

- Yanlış oynuyorsunuz, Nurullah Bey, şeş oraya gitmez! Ayağıma gelin bakayım!

- Ben doğru oynadım!

- Nurullah Bey, çamura yatmayın!..

Nurullah Atâ, dört bir kaybetmek üzere bulunduğu tavlayı çat diye kapattı, ayağa kalktı ve saçları dimdik, haykırdı:

- Namusunuz varsa bana bir tokat vurun! Profesyonel kumarbaz usulca yerinden kalkıp kapının

yolunu tutarken Genç Şair mırıldandı:

- Borçlu olduğun parayı ben vereyim de tokatı ben patlatayım! Seni, nefsine hakaret ettirmek

hastası (Dosto-yevski) mukallidirseni!..

Nurullah Atâ:

- Sende insan tokatlayacak erkeklik ne gezer, "Örümcek Ağı" şairi!

Çat!... Genç Şairin beş parmağı Nurullah Atâ'nın tombul yanaklarında... Siyah bağa kenarlı gözlüğü de uçup gitmiş...

Araya girdiler, kahramanları yanyana oturttular, öpüştürdüler. Mükrimin Halil, kalın bastonunun

kıvrık başını eliyle sağa sola döndürerek "Esafil-i Şark" hikmetlerinden birini savurdu:

- Kavga etmeyi de bilmiyorsunuz! Ah şu düello! Tarih yapraklarını kılıçlariyle parlatan

şövalyelerin her aykırılıkta anahtar diye baş vurdukları düello!.. Yirminci Asır

medeniyetinin, güya insanlık adına en zavallı yasağı düellodur.

Kutsi ile çıkıp Meserret'e gittiler... Gazete muhbirleri kafa kafaya vermiş, birbirinden haber kopya eJiyor.

"Ajans Meserret" bu... On kişi onda bir porsiyon çalışır, on porsiyonla gazetesine döner. Burunsuz Tevfik de aralarında...

Genç Şair Burunsuz'a sordu:

- Peyami nerelerde, gördün mü?

- Gazetede olsa gerek... Birazdan düşer.

Kutsi, Genç Şairin, Yüksek Muallim Mektebinden arkadaşı... Yatakları yanyana ve şiir zevkleri

içice... "Kır-tipil Hamdi" diye lâkaplandırılmış Ahmet Hamdi ise, onlar ilk sömestrlerindeyken Edebiyat Fakültesini bitirmiş, yeni tayin olunduğu Erzurum'a gitmek üzere... Tarih allâmesi

Mükrimin Halil, Vilâyet konağının alt katında, Vakanüvis Abdurrahman Şeref Beyin idaresindeki

tarihî araştırma ve evrakı inceleme bürosunda çalışıyor. "Esa-fil-i Şark" dâhilerinin her birinde olduğu gibi, hiçbir zaman kaleme alamayacağı bir eser olarak "Anadolu Tari-hi"ni yazmaya çabalıyor. Anadolu Mecmuası'mn Anadolucu gençleri, omuzlarını, şeyhleri Mükrimin Halil'in bu

hayalî şaheserine dayamış bulunuyorlar... Hilmi Ziya muallimdir ve muazzam bir felsefe mektebi

kurmak cehdin-dedir. Bir de, sık sık âşık olup sabaha kadar sevgililerinin pencereleri önünde

beklemekle tanınmıştır.

Hepsinden önce yayın dünyasına çıkmış ve daha 18 yaşındayken, en kıdemli

kalemlerin bile kabul

görmediği Yeni Mecmua isimli (Ziya Gökalp devresi ardından Yakup Kadri ve arkadaşları

tarafından çıkarılan) dergide boy göstermiş olan Genç Şair, onlara göre, 1925'lerde bile bir şöhret...

Peyami Safa'yı Paris'e gitmeden beylerbeyinde tanımış, Hocası Mustafa Şekib'in de, henüz talebesi, yani (medyum)u vaziyetindeyken, telkin edicisi, yani (manye-tizör)ü mevkiine geçmiştir. Fakat

bütün bu adamlardan içinde kalan öz şudur:

- Hava; bir baştan bir başa hava!.. Olamayan bir

cemiyette, anafor noktası Babıâli ve uzak, yakın her ferdi hava, daha doğrusu tıknefes...

Meserret'e Ahmed Hamdi girdi, Genç Şairin karşısına geçti ve hemen sordu:

- Biliyorsun ki, ben Erzurum'a gidiyorum. Sen darülfünundan evvel bulundun orada... Nasıl yer?..

- Ne bekliyorsun ki, nasıl diye soruyorsun?

- Meselâ içinden geçerken piyano sesi duyulan bir sokağı yok mu?..

SIR

GENÇ ŞAÎR, hayatında ilk ve son defa, peşinde gezmediği, hattâ haberi olmadığı bir mirasa

konmuştur. Çemberlitaş'taki büyük bir aile konağı... Genç Şairin "cici anne" diye çağırdığı babaannesine ait... Konak, bu haşmet ve debdebe meraklısı hanımefendinin bir gözdesi tarafından, o daha hayattayken parça parça iç edilmiş, hanımefendi, Genç Şair Paris'teyken ölünce de artığın artığı halinde torununa bir pay kalması gerekmiştir.

Genç Şairi notere götürdüler, dünyanın en gülünç hesabı olarak hissesini 500 lira diye tespit ve parayı eline toka ettiler. Konağın dörtte bir hissesine göre çok küçük, fakat o zamana göre çok

büyük para...

Annesinin geçirdiği bir zaafiyet yüzünden Heybe-liada'da istirahatta olduğunu öğrendi, Adaya

gitmek cesaretini gösteremedi ve bir köşesinde tarihçi Emin Ali'nin dünyayı alaya çektiği bir

Şehzadebaşı kahvehanesinde, plâka ile oynanan ve alacak, verecekler tebeşirle yazılan bir pokere girdi. Uzaktan ona alaylı gözlerle bakan ve nargilesini tokurdatırken "hasta adam!" der gibi sesler çıkaran Emin Âli'nin seyircisi olduğu kumar kâğıtlarını kasabın gırtlak kısmından ciğeri tutmasına eş şekilde kavrayan ellere, bir hafta içinde bütün parasını teslim etti.

Alaycı Emin Âli, onu her gün uzaktan seyrediyor ve yanındakilere bir eşya dersi gösterircesine

tavırlar takmıyor. Teşrih masasında bir profesör sanki... Bir cesedin hangi uzuvlarından ve nasıl kesilip doğranacağını, bu ameliyeyi yapan ellerin meslekî teknik ve maharetlerini, kesilip

doğrananın da, en küçük tepkiden uzak, bir madde teslimiyeti içinde kendini verişini takip ediyor.

Genç Şair, bir akşam oyun bitip de Emin Âli'nin yanına gelince şöyle karşılandı:

- Ne haber, doktor, kaç para kaldı cebinde?.. Emin Âli, şuna buna, "doktor, şoför!" diye hitap eder.

- Hepsi bitti. 40 - 50 liram var, yok...

- Onu da biz alalım bari!..

- Hani taraftar değildin oyun oynamama!..

- Tabiî değilim; ama mademki dinlemiyor, oynu-yorsun, seni kurtarabilmek için paranı bizim

almamız lâzım... Hiç olmazsa sana borç da verir, yatacağın yeri de düşünürüz.

Emin Âli'nin başlıca zevki, idarehane idarehane dolaşıp Babıâli Esafil-i Şark'ına borç para

vermektir. Bunların başında Akbaba'cı Yusuf Ziya ve Orhan Seyfi vardır. Ama birine 10 lira borç

verdi mi, 1000 liralık senet alır. Günü gelince de 10 lirasını alır ve gerisini istemez. Vermezlerse senedi icraya koyar, bütün masraflarına katlanır ve yine 10 lirasını aldıktan sonra orada durur, takibe devam etmez. Cebi, meselâ hepsi 500 liraya karşılık 50 bin liralık senetlerle doludur. Senet defteri de hep cebindedir.

Pantalonunu şalvar gibi giyen, kravatım da fındık büyüklüğünde bir kördüğüm gibi taşıyan Emin

Âli, hiçbir yerde hiçbir yazı yazmadığı ve hiçbir Babıâli tezgâhından olmadığı halde, bu tezgâhtan en renklilerin en nadide tonu... Meserret, Đkbal, Şehzadebaşı kahvehaneleri arası

mekik dokur, ciddiye aldığı hiçbir mesele yokmuş gibi görünür, fakat umumiyetle alaycı bir üslûp içinde bütün ruhî ve içtimaî dâvaları damgalar... Đleride bir nüktesini göreceksiniz ki, ruhçuluk ve maddecilik meselesinin yüzde yüz çözümünü veren bu (espri) çapında bir buluşa dünya şahit

olmamıştır.

- Oldu mu doktor bu akşam bizdeyiz değil mi; bildiğin apartmanda... Yusuf Ziya ve Orhan Seyfi

çiftleri de orada oturuyor. Kareyi kurarız.

Bahsettiği Lâleli'deki bu meşhur "Harikzadegân" apartmanı... Đstanbul'un hemen hepsi kül olan ahşap evler devrinin sonunda kagir binalara geçmenin ilk acemi ve kaba eserlerinden...

Toplandılar, Genç Şair cebindekini kaybetti; üstelik bilmem kaç bin liralık senet karşılığında Emin Âli'den aldığı 100 lirayı da verdi.

Koltuklara geçmiş kahve içiyorlar... Emin Âli, gözleri Genç Şairde, gülümsüyor:

- Ameliyat kolay oldu değil mi, hiç acı çekmeden yüzüldün, gitti!

Akbaba'cılar kahkaha atarken Genç" Şair somurtuyor.

Emin Âli:

- Şimdi söyle bakalım, şu kumarı sen niçin oynu-yorsun?

- Paramı aldıktan sonra bir de sorguya çekmek mi?

- Biz öyleyiz; hem alır, hem sorguya çekeriz.

- Benim kumar oynamamdaki sır, kumar masasın-dakilere anlatılabilecek bir şey değil...

- Öyle mi, doktor, ya kime anlatılabilecek bir şey? Yusuf Ziya, günün modasına göre uçlarını

sipsivri

kestirdiği şakak saçlarını dudaklarına yaklaştıran bir gülüşle atıldı:

- Herhalde bir ruh doktoruna anlatılabilecek bir sır... Meselâ Mazhar Osman'a...

Genç Şair, Yusuf Ziya'ya nefretle baktı. Hani Genç Şairin "bazı ahmaklarla konuştuğum zaman elimde olmadan ahmaklaşıyorum, onların iradesine kapılır gibi oluyorum, dilimi yutuyorum!"

dediği tipler var ya; işte Yusuf Ziya böyleleri arasında en parlak örnek... Gayet şık ve telâkatli, kelle - kulak yerinde bir kofluk... Halbuki pratik zekâca üstün ve işbilirlikte usta...

O, Ziya Gökalp devri sade Türkçeciliğinin ve sinsi sinsi eski kültürden kopma cereyanının, Orhan Seyfi ve daha bir kaç arkadaşiyle beraber ilk

devşirmelerinden biridir; ve bu bakımdan, "Edebiyat-ı Cedide" ahmaklarına karşı ana diline dönmenin elbette güzel davranışı yanında bu yeni âleti sadece maddede kullanmaya ve bu şiire keyfiyet getirecekleri kendisinden sonraki nesillere devretmeye

mahkûmdur. Yani sadece madde mostracısı, şekil cambazı, şiirde de kafa yakıcı derinlikler yerine sığlıkta kalan ve onda da açıkgözlülüğünü, kurnazlığını gösteren bir piyon... Genç Şairin ölçüsüne göre bu teşhis Yusuf Ziya'ya değil, onun topyekûn nesline aittir ve aralarında onları bir milimetre aşan, yalnız Faruk Nafiz... Şiirde böyle olan Yusuf Ziya, hayatiyle, Tanzimattan bu yana bir türlü olamayışımızın ufunet merkezi Babıâli'de bu (enfeksiyon) muhitini ifade noktasından biriciktir.

Şiirde kalama-mış, sâf şiire geçememiş, onu hasis menfaatler uğrunda bir âlet diye kullanmaktan

ileriye atılamamış ve sonunda çıkar yol olarak Orhan Seyfi ile beraber, işi fikirsiz gül-dürücülüğe dökmüş, Akbaba'yı çıkarmaya başlamıştır.

Genç Şair, şimdi kendisini deli doktoruna lâyık gören ve hiçbir mücerrede aklı yatmayan bu adama ne desin?..

- Hakkın var, dedi; gerçek bir deli doktoru bulsam, hiç durmaz baş vururdum.

Emin Âli, sabaha karşı eliyle pişirdiği çayı Genç Şaire sundu ve yanına çöktü.

- Burada biraz kestirirsin... Sabahleyin beraberce

çıkarız.

- Olabilir.

- Anlat bakalım, şu Yusuf Ziya'ya anlatmaktan çekindiğin sırrı!..

- Hangi sır?..

- Şu, kumara bu kadar düşkünlüğünün sırrı...

- Alışkanlık işte...

- Olamaz; sende, ruhunda bir düğüm var...

- Oynayanlar niçin oynuyor?

- Onların hesapları basit... Para kazanmak için, en kıymetli şey bildikleri parayı başka bir rizikoya kabiliyetleri olmadığından (riske) etmenin heyecanını tadmak için, vakit öldürmek, bunalımlarını gidermek için, filân, falan...

- Beni bunlardan hangisine yakın görüyorsun?

- Hiçbirine... Sende kendini feda etmek, zorla ıstıraba gitmek gibi bir hal var...

- Demin, kumar saikleri arasında bunalım diye bir kelime kullandın; o küçük bir kapıdır; bu

kapıdan girip büyük kapıyı bulman gerek...

- Gördün mü; işte ben de senin ruhunda o kapıyı arıyorum. Paranı, pulunu, sıhhatini, haysiyetini, istikbâlini, sanatını hep kumara feda ettiren sır kapısını...

- Emin Âli; seni böyle ciddi ve derinlere inmek isteyen bir mizaç içinde ilk defa görüyorum. Ben maddî ve manevî neyim varsa kumara, eczahaneden ilâç alır gibi veriyorum.

- Hoppala!..

- Dedim ya, anlayamazsınız! Miskin akıl hesapla-riyle çıkamazsınız bu işin içinden...

- Ne ilâcıymış o, her şeyini vererek satın aldığın...

- Haydi, kenarcığından biraz göstereyim: Düşünmemenin, acıya battıkça daha fazla batmak

ihtiyacının ilâcı...

- Anlayamıyorum!

- Anlayamazsın!

- Çıkar yol mu bu?

- Tam aksi... Gittikçe daralan ve düğümlenen bir yol... Yangına, itfaiye hortumiyle su yerine gaz sıkar gibi bir şey...

- Sende irade diye bir şey yok mu?

- Đnsan bu kadar hassas bir yerinden yakalanınca, bilmem, irade diye bir şeyi kalır mı?

- Marifet, bu noktada iradeyi göstermekte...

- Doğru... Ama nasıl?..

- O hassas noktanın ne olduğunu hâlâ anlayamadım. Şu dediğin kapıdan hâlâ içeriye giremedim.

Đçeri almıyorsun beni...

- Girebildiğin kadarı yeter. Đçerisi insanı yakar. Anlayamayana da, kartpostaldaki yangın gibi

görünür.

- Söyle!

- Cevap Hamlet'te: "Ne söyliyeyim Efendimiz?" Emin Âli yerinden kalkıp bitişik odaya geçti ve sırtında bir şilteyle döndü:

- Sana bir yatak sereyim de biraz istirahat et!.. Ve yine alaycılığına döndü:

- Đlâç istiyorsan kâğıtları getireyim, karşılıklı maç yapalım...

- Maç da ne demek?

- Başa baş oynanan poker...

- Uyku tecrübesi yapsak daha iyi...

- Allah rahatlık versin!

Genç Şair yatakta düşünüyor. Yumulu gözlerinin önünde, büyüyüp, küçülen, keçi kafalı, kaplan

dişli, gözleri haşlanmış, burunları urlaşmış çehreler... Biri ona diyor:

- Yalan söylüyorsun; sen bir yalancısın!.. Sefil âdetine bir özür tedarik etmek için el-âleme ruh incelikle-50

rine dair masallar uyduruyorsun... Asıl yalanı da, sırrını güya kendine saklıyarak nefsine

söylüyorsun... Sabit fikirlerden kurtulmak için kumar oynuyorsun, öyle mi?.. Mutlak olanı arayan, aradıkça kaybeden, kaybettikçe bütün dayanaklarını yitiren, yitirdikçe cımbız cımbız lifleri sökülen beynini susturmak için, öyle mi?.. Aslında bu da bir yalan... Sen yalnız meçhulü kurcalamak

şehveti yüzünden kumara yakalandın. Sabit fikirlere gelince onların ateşine bir ân için bir keçe atmışsın, ne çıkar... Kumar bitip keçe de tutuşunca, düşün, halin ne olur? Emsalsiz bir sıhhat ve hastalık arası insanlara kurum satma! Kendi kendini aşmaya bak!

"ĐÇTĐHAT"

KENDĐ kendini aşmak, bu nasıl olur? Frenklerin (serenite) dediği bir nevi ermişliğe varmak...

Telâştan, hercümerçden, didinmekten, çekişmekten, boşuna aramaktan, dış dünyanın her dikeninde

ciğerinin kanlı yırtıklarını sarkmış görmekten nasıl kurtulunabilir?

Yolunu ve çaresini bilmiyor değil... Ama kuru lâfta, boş kelimede: Tasavvuf... Velîler çerçevesi tasavvuf... O günedek tasavvuftan bildiği, Bahriye Mektebindeki edebiyat hocası Đbrahim Aşkî

Beyden aldığı küçük bir işaretten ibaret... Bir de Sarı Abdullah Efendi'nin "Semerat-ül Fuat" adlı kitabından... Gönül verimleri mânasına bir isim taşıyan bu kitap, ona eşyanın ötesinden birtakım kıvılcımlar göstermiştir ama, bu dâvaların

dâvasını, kelimenin üstünde zevk edebilmenin,

yaşayabilmenin usûlünü öğretememiştir. 14-15 yaşlarındaki bu ruh macerasından sonra da, içinde

bir isim ve işaretten başka bir şey kalmamış ve işte 22 yaşına ayak bastığı şu demde, öz eliyle

başına sardığı belâ sarığı altında kimsesiz ve kılavuzsuz kalmıştır.

51

"Harikzadegân" apartmanından çıktıktan sonra Beyazıt'tan geçti. Sahaflara uğradı ve turşuluk kitapları köhne sandıklar ve sinekli camekânlar içinde seyredip, Babıâli'ye uzandı ve Yusuf Ziya -

Orhan Seyfi çiftinin yazıhanelerine uğradı.

Orada kendisine birini takdim ettiler:

- Salih Zeki Bey; Eski Yunan tutkunu, (Helen) şairi!..

Yusuf Ziya'nın olanca zevk ve ifadesi, nasıl gıcır gıcır iskarpinlerinde ve kalın ayak bileklerini peçeleyen şeffaf ve gergin ipek çoraplarında toplanıyorsa, Salih Ze-ki'ninki de benek benek papyon kravatında... Aradabir (monokl - tek gözlük) taktığı da bilinen Yunancı şair, Genç Şaire, kerpiç evden (Akropol)e duyulan özenti gibi göründü ve ileride (Persefon) adlı bir eser neşretmesi üzerine Orhan Seyfi'nin söyleyeceği söz şimdiden hazır bir intiba verdi:

- Onun (Persefon)u bizim gözümüzde Merzifon'dur.

Şu var ki, Salih Zeki, Merzifon'lu değil, Isparta'lı-dır ve Orhan Seyfi bunu bildiği halde işi kafiye oyuniyle ispata kalkmakta ve "ha orası, ha şurası, Anadolu değil mi?" gibilerden arada bir fark görmemektedir. Đşin alâkaya değer tarafı şu noktada ki, bu Đsparta çocuğunun ortadan aşağı bir

Fransızca ile bir anda Eski Yunan'a kadar gidip oraya yapışıvermesi, dünyayı Yunan Mitolocya-sı

gözlüğünden seyretmeye başlaması, Eski Yunanın da kabuğunun kabuğunda

kalması ve onu, bir

turistin Bedestenden aldığı uğur taşı gibi boynunda taşıması, kökünü kaybetme yoluna giren, yeni bir kök bulayım derken en uyuşmaz maddeleri havanında dövmeye ve barıştırmaya yeltenen bir

cemiyetin dramından Babıâli sahnesinde bir komiklik ifadesiydi.

Onun Ðsparta'da muazzam bir şatosu vardır. Bugün harabe halindeki bu şatonun mahzeninden,

dikkatle kulak

verilse, vaktiyle bey tarafından boğdurulup öldürtülen âsilerin kemik çatırdıları duyulur.

Elinde, ceketi ve kravatı gibi kıyafet (aksesuar)ına girmiş bir eşya unsuru halinde yaldızlı, maroken kaplı Fransızca bir kitap taşır ve besbellidir ki, bunu okumaktan ziyade göstermeye isteklidir.

Bütün bu hallerini gördükten ve kendisine gösterdiği taşkın sevgiden ötürü dostu olmaya mecbur

kaldıktan sonra Genç Şair, bir gün ona soracaktır:

- Kuzum Salih Zeki, sen Yunan mitolocyasındaki uydurmalara, (estetik) bir anlayışla mı bağlısın, yoksa gerçekten mi inanıyorsun?

- Elbette inanıyorum!

Salih Zeki, kuvvetli gördüğü insanlara sırf hatırları için inanmakta o kadar cömertti ki, eğer

inanılacak yerin neresi olduğu kendisine bildirilse hemen kabul eder ve Isparta'daki şatosunun

harabesinden hâlâ yankıları tüten tekbir seslerine bağlılığını ortaya atardı. Nitekim kısa zaman içinde pekleşen dostlukları boyunca hep böyle oldu.

Salih Zeki, Genç Şair'in 4 formalık minicik şiir kitabı için hararetli medhiyeler yazdı ve onları Abdullah Cevdet'in meşhur "Đçtihat" mecmuasında yayınladı. Mecmuanın kapağına Genç Şair'in resmini koydurdu ve hakkında şu hükmü verdirdi: "Türkiye'nin Bodler'i..."

Ve bir gün onu Abdullah Cevdet'e, Cağaloğlu'ndan Sultanahmed'e doğru Yerebatan tarafında,

kapısında "Đçtihat" yazılı binaya götürdü. Bu yazı, talik dedikleri Đran üslûbu eski harflerle; altında da Fransız diline uysun diye (Đdjtihad) şeklinde Lâtin harfleriyle... Ve yeni değil, Meşrutiyetten beri böyle...

Abdullah Cevdet, ileride bazı müslüman aydınlarının "Adüvvullah Cevdet" adını takacağı, çiçek bozuğu suratlı ve derisinin altı sanki için için iltihaplı bu adam, iki tarafiyle meşhur: Đslama düşmanlığı ve çingenece hasisliği...

Türkiye'de, vatan kurtuluşunu Batı kazanına 'cup' diye atlamaktan ve özünü inkâr etmekten ibaret bilen Mustafa Reşit Paşa cereyanı üzerinde satıhçı ve gözükara aydıncıklar plânı Đttihat ve

Terakki'nin ilk kurucuları arasında... Sonra onlarla geçinemeyen, anlaşamayan, onlara bile sapık ve sapıtık görünen, kendisine göre bir fikir yolu tutturup bu yolda en küstah ve mecnun formüllere

bayrak açtıran bir küfür kuduzu... Türk ırkını ıslah etmek için Macaristan'dan damızlık erkek

getirmek fikrini ortaya atar, Allaha inanmaz, Đslâmı her türlü oluş ve yükselişe engel bir müessese sayar; üstadı 10'uncu sınıf Fransız fikir adamı (Güstav Löbon)un dar ve sınırlı hükümlerini bütün insanlığı kurtarıcı hayat iksiri bilir.

Doktor (Duzi)nin "Đslâmiyet Tarihi"ni Kâinatın Efendisini küçük düşürme yeltenişiyle Türkçeye çevirmiş ve bu yüzden itikadı sarsılan bir tıp talebesinin intihar etmesine sebep olmuştur. Kendince, Meşrutiyet ve Cumhuriyet hareketlerinin getirdiği bütün yenileşme şekilleri ondan kopyadır ve o, daima ve her devirde hakkı ödenmemiş bir alacaklı olarak kalmıştır.

Süleyman Nazif in:

O suretten hayayı Dest-i Hak tırnakla yırtınıştır.

Diye, çiçek bozuğu içinde ruh bozukluğunu ilân ettiği ibret misalidir o...

Bir gün Babıâli'den aşağı doğru iniyormuş... Aşağıdan da yukarıya doğru Süleyman Nazif çıkıyor.

Karşılaşmışlar...

- Sorma, sorma, demiş, Abdullah Cevdet; bugün çok üzgünüm!

- Neden?

- "Ben vatanın bir öksüzüyüm!" şeklindeki bir mıs-raım, mürettip hatâsı yüzünden "Ben vatanın bir öküzüyüm!" diye çıktı.

- Ayol, ona mürettip hatâsı değil, sevabı demek lâzım!..

Şairdir de... Hikmetlerini şiirle savurmaya bayılır ve şiir adına bütün anlayışı, birtakım tezadları aynı kâse içinde çalkalama gayretinden ileriye geçemez. Meselâ "yükseğe çıktım!" yerine "yükseğe alçaldım!" demek gibi âdi hokkabazlıklara düşkün... Misafirlerine bir kahve ikramına bile

yanaşmaz ve işçisine para verirken "Servet-i Fünun"cu Ahmet Đhsan'ın yaptığı gibi, silik kuruşları seçer.

Genç Şair, Abdullah Cevdet'i görür görmez irkildi, ondan cehennemlik bir odun, daha doğrusu

tezek kokusunu aldı, onun "bütün yapılanlar ve yapılacak olanlar benden kopya!" iddiasını dinledi, nasıl dibe yükseldiği ve tepeye alçaldığı mevzuunda mısralar dinledi ve bu, kalbiyle kesesi

birbirinden hasis adamın, belki de misafirler tarafından getirilen bisküilerine bile el sürmedi.

Şark ve Garp hesaplaşmasında, oltanın ucundaki solucan ölüsüne koşan avanak balıklara eş,

çurçurlar zümresi içinde Abdullah Cevdet, üstelik sırtı dikenli ve dişleri zehirli bir topyekûn inkâr ve batıya teslim olma örneğiydi; ve o kadar benimsediği Batının hiçbir çilesini görmez ve hiçbir derinliğine inmez ve yalnız genişliğine bir takım kuru akıl hesapları peşinde gezer ve deri üstü sahte nispetler kurar, içini boğmuş ve bütün ulvî ses deliklerini tıkamış bir mizaç temsil ediyordu.

Bu da, geçirdiği sarsıntılar yüzünden, ulvî olandan çok daha fazla süflî olana kucak açan Babıâli'nin Đkinci Abdülhamîd sonrası manzarasını belirtmekte, ona (prototip - baş örnekler arasında yer

veriyordu. Ve Cumhuriyet başlarına kadar aynı çizgi üzerinde yürüyenlerin, tam ortaklıkları

halinde Abdülhamid düşmanlığında birleştiklerini gösteriyor ve anahtar şahsiyet olarak Ulu Hakanı büsbütün yüceltiyordu. Đslâmiyet düşmanlığı, Abdülhamîd düşmanlı-

ğiyle bir arada yürütülmüş ve yürütülecekti. Genç Şairin, Sabık Şair çığırında meseleyi ilk defa ve tek başına ele alacağı güne kadar... Fakat yaşı 22'lerdeyken Genç Şair, Babıâli manzarasını

heceleyebilmekten uzak ve yalnız (estetik) bir seziş idrakiyle çirkin ve sahteyi hissetmek

makamındadır.

Küfür müçtehidi Adüvvullah Cevret'in yazısı Fransızca (Đdjtihad) evinden ayrılırken Genç Şair,

böyle bir adamın kalemiyle övülmektense yerilmeyi tercih ettiğini söyledi ve (Olemp) dağının

iklimini toroslara nakletmek sevdasındaki şair kırıntısının her kuvvetli fikre "hû!" diyen yalpalı tabiatından bir tasdik işareti aldı.

Genç Şair:

- O, senin inandığın efsane dünyasına bile inanmayan kâbus suratlı bir (kaos)...

Sen hiç olmazsa efsaneden gerçeğe geçebilirsin; ama böyleleri nereden nereye geçebilir?.. Ebedî (kaos)...

Salih Zeki:

- Öyle; leşleriyle toprağın birbirine katışamayacağı insanlardan... Ama biz ona kendimizi

övdürelim, yeter!..

Bir müddet sonra Abdullah Cevdet ölecek, namazını kılmak üzere etrafında müslümanlıktan

habersiz marka müslümanlan toplanacak ve o sırada bir ses yükselecektir:

- Bu adam dinsizdi, Đslâm dışındaydı, namazı kılınamaz!

Ne tecellidir ki, bu sesin sahibi bir komünisttir ve bu sözü Abdullah Cevdet adına değil, cenaze namazının lüzumsuzluğu adına söylemektedir. Ve ne hazindir ki, eğer bu sözü, cenaze namazının

kıymeti uğrunda Abdullah Cevdet'e tahsis edecek olursak, komünistin sözü yerindedir.

- SEN Babıâli'yi kötülüyorsun ama, unutuyorsun ki sen de onun içindesin...

- Unutmuyorum! Evvelâ, benim de içinde olmam ille o yerin temize çıkmasını gerektirmez. Hattâ

kendimi de aynı kötülükler zincirine bağlı bir halkacık telâkki etmeme mâni olmaz. Đkincisi, benim görüşüm, her tez nasıl antiteziyle, her dâva nasıl aksiyle at başı beraberse, öylece, bir gün iyi ve güzelin de fışkıracağı ümit ve bekleme merkezi olmak haysiyetinden Babıâli'yi düşürmez. Evet,

bütün kötülükleri içinde ve çapında iyiyi ve güzeli yine Babıâli'den beklemeli...

- Ama sen onun boyuna kötüye gittiği kanaatinde-sin...

- Öyleyim ve bu kanaatim, cemiyette muazzam bir ferdî zuhur ve kıymetleri yenileme şahlanması

oluncaya kadar "âzam-ı nâmütenâhi"ye doğru hep böyle gidecek... Fransızlar, nesilleri, tepeden inme inkılâplar olmadıkça yirmi beşer senelik bölümler içinde sıraladıklarına göre, şimdi 1925,

kimbilir 1950'de nasıl ve 1975 ve arkasından 2000'de nasıl olacak Babıâli?...

Bu konuşma, Meserret kahvehanesinde Peyami Safa ile Genç Şair arasındadır ve karnı aç Genç

Şair, farkında olmadığı bir fikir hinciyle devam etmektedir:

- Babıâli'nin filiz vermeye, kıvam tutmaya başlamasını 1875 diye noktalayacak olursak, 1900'e

kadar, karakter, iptidaî bir saffet ve zoraki nezahet halinde tespitle-nebilir. 1900'den öteye ve bugüne kadar da murakabe sargılarının birdenbire çözülmesi yüzünden ağzı bozuk bir cesaret ve

arkasından Ðttihat ve Terakki yumruğu altında kuyruğu kısık bir korkaklık, daima aslıyetten,

halisiyet-ten, tefekküriyetden, samimiyetten mahrumiyet...

Genç Şair'in, üçüncü ve dördüncü devrelere ait tam

esaret ve mahkûmiyet, peşinden de som enâniyet ve körü körüne menfaat çığırlarından bir işaret

göstermesine elbette imkân yoktur; fakat mayadaki bozukluk yönünden her şey onca o günden

bellidir.

Genç Şair, birdenbire en ince mücerretten en kaba müşahhasa, en hummalı içtimaîlikten en yalçın

ferdîlik plânına iniverdi:

- Sen şunu, bunu bırak da haber ver; cebinde kaç para var?

- Bozuk paralar... 50 - 60 kuruş çıkar çıkmaz... Niye sordun?

- Ðlerideki köftecide birşeyler yiyebilir miyiz diye...

Çıktılar, Rumeli usûlü minik köfteler yapan Balkanlı ustanın dükkânında, tanesi birer kuruştan

onbeşer köfte ve tabağı on kuruştan iki piyaz yediler; ekmeği ve bahşişiyle 60 kuruş verip yokuş

boyunca çıkmaya başladılar.

Peyami Safa:

- Seni çoktandır Beylerbeyinde görmüyorum. Annenle beraber değil misin?

- Hayır; Aksaray taraflarında, iki odalı, ahşap, tekinsiz bir evde oturuyorum.

- Neden?

- Dayılarımla aram açık da ondan... Annem, biliyorsun, dayılarımın yanında...

- Kim tuttu sana bu evi?

- Annem!..

- Ne olacak senin halin yahu?..

- Ðyi olur, iyi olur inşallah... Ayrıldılar.

Evet, annesi ona, Çemberlitaş'taki saltanatlı konağın eski emektarlarından bir kadına ait,

Aksaray'da, eğri büğrü bir sokakta, eğri büğrü ahşap evler arasında, eğri

büğrü tahtalarla kaplı ve iki odalı bir ev tutmuştur. Yanında küçük bir bahçesi olan ve içeriye bahçe kapısından girilen bir ev... Cin yuvası... Anne, erkek kardeşlerinin Beylerbeyi'ndeki kurumlu

köşkünden oraya bir şilteyle bir örtü ve bir yastık taşımış ve oğluna:

- Burada barın ve artık bir baltaya sap ol! Deyip, kale kapısına benzer bahçe kapısı anahtarını

uzatmıştı.

Ah onun burada geçirdiği birkaç ay... Yine annesinin himmetiyle bakkaldan satın alınan bir petrol lâmbası ve bir deste mum... Yer yatağının başucu tarafında ve cılk tahta üzerinde, petrol lâmbasına bitişik bir kitap, sigara tablası ve yağlı kağıt içinde zeytin taneleri... Sokağa bakan pencere kâğıt kaplı, bahçeye bakanın da camı çatlak ve çıplak... Bahçede ısırganlar, türlü yabani otlar ve

ağlamaktan büzülmüş ve küçülmüş hissini veren bir incir ağacı... Bir de çıkrıklı bir kuyu...

Cinlerin bütün gece kuyudan iniltili çıkrık sesleriyle su çektiği vehmi içinde sabahı bulur bulmaz tekinsiz evden çıkıyor, doğru Babıâli'ye damlıyor, hiçbir yere uğ-ramazsa ilk şiir kitabını basan Kitapçı Abdülaziz'e can atıyor ve orada bir çay içip sabah kahvaltısını etmiş oluyor.

Hiç kimsenin şimdi en küçük izinden bile haberli olmadığı Kitapçı Aziz, Babıâli'nin en hususî renk ve çizgilerini üzerinde toplamış bir "yanık kafa" tipi... Şark Anadolusundandır ve basit bir okur -

yazar olmaktan ileriye geçememiştir. Fakat şairdir ve neşrettiği her kitapta şiir kitabının yakında çıkacağını ilân etmektedir: "Hicran Demeti - Şiir - Abdülaziz"...

Basit okur - yazarlığı içinde ruhunu nasıl bir deprem hoplatmış olmalı ki, eline (Donkîşot) kargısını aldığı gibi küçük bir sermaye merkebine atlayıp Babıâli'yi fethe gelmiştir. Şiirleriyle boy

gösteremeyince de kitapçılığa geçivermiş ve Abdülhak Hâmid'den başlayarak Halide

Edip, Süleyman Şevket, Faruk Nafiz, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, nicelerinin kitaplarını basmıştır.

Ama, kalın kaşlı, neredeyse ağlayacak hissini veren ceylân gözlü, küçücük burunlu ve ağızlı bu

adam, bir (Donkişot) değil de (Sanşo Pansa) olmakla yetinmiş, hiçbir zaman işinin esnafı

olamamış, yarım idealistliğin cezasını iflâsla ödemiş, kitabe-vini kapamış, sakal bırakmış,

kıpırdayan dudaklarıyla sokaklara düşmüş ve sonunda, Babıâli (Donkişot)larına (Sanşo Pansa)lık

etmenin acısını belki de gizli bir iç âlem cezbesiyle dünyadan kesilerek, hiç kimseye kabahat

bulmayarak ve gık demeyerek ruhunda yaşatmış ve silik geldiği dünyadan büsbütün silinmiş,

gitmiştir. Ermeni rakipleri karşısında gerçek bir feragat ve esere inanma tipi olan Abdülaziz,

Babıâli'nin gerçekten meçhul askeri denilse yeri...

Abdülaziz, son derece tatlı ve mahcup bir tebessümle adetâ Genç Şair'e yalvarıyor:

- Đzin ver de çayını içinceye kadar sana şiirlerimden birkaçını okuyayım!

- Şimdi olmaz, çok acelem var, başka vakit...

Ve zavallı Abdülaziz, kendisinin şair olmadığı ve olamayacağı hükmünü getiren bir baht tecellisi karşısında kalmışcasına, sakin ve mütevekkil, susuyor ve eserini çok ucuza aldığı Genç Şair'e "nasıl olmuş da olabilmiş?" gibilerden hayretle bakıyor:

- Bir çay daha içmez misin?

- Hayır Abdülaziz Bey, gitmeliyim, Allaha ısmarladık!

Genç Şair, bir tanıdığı rast gelir de onu yemeğe götürürse gidiyor, olmazsa hiç umursamıyor,

Paris'ten kalma, açlığa tahammül idmanı sayesinde akşamı ediyor.

Aç adamın görüş galatı bakımından dikkate değer bir sahne:

Bir gün yine Babıâli caddesi üzerinde, tanıdığı bir

doktorun evine uğradı. Kapısı açıktı doktorun ve kapıda bir seyyar satıcıdan öteberi alan doktor annesi ona "buyur!" etti. Salonda doktorun annesi ve karısı... Hasbihal ediyorlar... O kadar aç ki, sarhoş... Birden içeriye bir hizmetçi girdi. Hizmetçi elinde bir tabak ve tabakta kalıplaşmış şekilde sarımtrak bir madde... Genç Şair kendisine doğru getirilen bu maddeyi görünce:

- Yerim!

Diye bir ses çıkardı.

Meğerse tabakta tel kadayıfı var zanniyle istinasını' ilân ettiği madde, yanı başındaki kâğıda sarılıp içilmek üzere getirilmiş, kalıp şeklinde tütün değil miymiş!..

Akşamları, eski hocası ve şimdi talebesi denilecek bir tavır içinde yakın dostu Mustafa Şekip'in Süleynıani-ye taraflarındaki ahşap evine gidiyor, yemeği orada yiyor ve geç vakte kadar, söz hep kendisinde, Mustafa Sekip ve karısının çenelerini bir hayli düşürdükten sonra haydi Aksaray ve

tekinsiz ev... Cılk tahtalar üzerindeki şilteye uzanıyor, petrol lâmbasının şişesinden bir sigara yakıyor ve düşünüyor. Kendisini saraylarda, ipek halılar ve elmaslı tahtlar üzerinde gördüğü

rüyalara dalabilmek için bir hayli çırpınıyor. Genç Şair, ömrü boyunca, uykuyu, sonsuz bir

ormanda ele geçmez bir av avlarcasına büyük zahmetlerle elde edebilmiştir. Yatar yatmaz

horlamaya başlayanlara:

- Elektrik düğmesini çevirir gibi nasıl da kafalarını karartıveriyorlar, karartabiliyorlar?

Der ve uyku ile uyanıklık arasındaki son ve ilk noktayı şuurla tespit etmek isteyince büsbütün

uyuyamaz.

Bir iş tutmayı düşünmüyor; "Vakit" gazetesi Genç Şair'e davet tavrı takınmamakta, o da Hakkı Tarık'a baş vurup iş istemeyi hoş görmemektedir. Böylece, herhangi bir işi zorlamak cehdinden

uzak bir ruh haleti içinde gidip gelmekte... Kâh Vilâyet binasının altındaki "Tari1" bncü-

meni" odasında Mükremin Halil'in yanında, kâh Meserret kahvehanesinde Peyami Safa ve Emin

Ali'nin arasında...

Bir gün, Karaköy'de o zaman "Felemenk Bahr-i Sefit Bankası" isimli Hollanda Bankası'nda küçük bir memur olan Salih Zeki'yi görmeye gitti. Holde konuşurlarken Salih Zeki bir ân ayaldi ve

hemencecik döndü:

- Düş peşime, müdür seni görmek istiyor!

Genç Şair afalladı. Salih Zeki, bugünkünden tam 100 misli değerli o zamanın parasiyle ayda 50 lira maaş aldığı bankaya, Paris'ten çiçeği burnunda dönen Genç Şa-ir'i tavsiye etmiş ve müdürden

"gelsin, görelim!" cevabını almıştır. Ecnebi müdür, Genç Şair'i baştan aşağı

inbikten geçirip sordu:

- Bu zamana kadar hiç bir yerde çalıştınız mı?

- Gazetecilikten başka hiçbir yerde....

- Resmî dairelerde?..

- Hayır! Zaten hükümet kapısında çalışmayı sevenlerden değilim.

- Niçin?

- O bana kalıplaşmak gibi gelir.

- Sizi, arkadaşınızın aylığı olan 50 lirayla bankaya alıyorum. Başta birkaç servis dolaşır, sonra size uygun düşeninde kalırsınız.

Birkaç gun sonra onu kimsesiz bir hücreye soktular ve yüzerlik paketler halinde önüne o zamanın

Sovyet Rusya parası (Çervonets)lerden çuval dolusu bir yığın verdiler:

- Bu paralar sayılmıştır. Her pakette 100 tane... Bir de sizin saymanız lâzım... Paraları saydıkça bandlarına sokar ve yine paket paket ayırırsınız. Eğer bir şey görecek olursanız müdüre

bildirirsiniz.

Saydı, saydı; hep 100, hep 100... Bilmem kaçıncı pakette 107 tane çıkmaz mı? O paketi bir tarafa ayırdı ve belki başka bir pakette 93 çıkar diye saymaya devam etti.

Hayır, hepsi yüzerlik... Tekrar ve yeni baştan saydı. Tamam!.- Đngiliz lirasından daha değerli

"Çervonetz"lerden 7 tanesi fazla... Bitişik odadaki müdürün yanına gitti ve elindeki paketi uzattı:

- 7 tane fazlası var... Öbürleri hep tamam... Müdürde hiçbir hayret tavrı yok...

Hattâ yüzüne

bakmıyor ve önündeki dosyayı tetkikle meşgul:

- Peki, teşekkür ederim. 107'lik paketin bandı üzerine kırmızı kalemle fazlayı yazın ve paraları kasa şefine teslim edin!

Nükteyi Salih Zeki çözdü:

- Ayol, seni tecrübe etmişler... Fazlayı cebine mi atar, bankaya teslim mi eder diye... Aferin, imtihanı kazandın!

- Bu ne aptalca tecrübe!.. Bunun bir tecrübe tertibi, bir olta olduğunu en beyinsiz hırsız bile anlar.

îşte hesap adamı geçinenlerin bilhassa hırsızlığı üreten namus kontrolleri!..

Artık o, bankacıdır.

HEP ÖYLE, HEP ÖYLE

PEYAMÐ SAFA:

- Sen eğer zeminini bulsan ve kendini sistem altına alabilsen, dünyanın en büyük sanatkârı, yahut filozofu olabilirsin... Bak, 1926 yılında, sen yirmiiki ve ben yirmi-yedi yaşında, Cenyo

birahanesinde, ihtiyar garson Mavra-ki meze tabaklarını taşırken söylediğim şu sözleri unutma!..

Dünyanın en büyük şairi, yahut filozofu... Bir gün gelecek, şöhretin tâ Samsun'dan bilmem nereye kadar uzanacak (demek Peyami Safa için uzunluk buudu Samsun'a kadarmış)... Niçin bu hazır

geleceğe sen şimdiden hazırlanmıyorsun?..

Genç Şair:

- Ne yapmamı istiyorsun?

- Onu ben de bilmiyorum ama, bir şey yapmanı istiyorum.

Kapıdan, üstlerindeki karları silkeleyerek Mesut Cemil ve Elif Naci geldi. Elif Naci ressamdır ve gazetecidir. Genzinden konuşur ve aradabir burnundan dışarıya doğru sesli bir nefes koyuverir.

Elini Peyami'ye uzattı:

- Nasılsın Peyami, iyi misin?

- Hep öyle, hep öyle!..

Hatır soranlara bu karşılık Peyami'nin damgasıdır; fakat o, bir damgayı şuursuzca basmaz, hisle

vurur:

- Hep öyle, hep öyle!..

- Ya sen Genç Şair?

- Aynı şey... Hep öyle...

Oturdular. Hoş beş... Peyami Safa şüphecilikten bahis açıyor:

- Đstihzası olmayan, hadiseleri alaya alamayan adam ne kadar kuru ve yavansa, şüpheciliği

olmayan da o kadar eksik ve kısır... Đki tekerlekli bir arabanın tek tekerleği üzerinde yol almaya kalkması gibi bir şey... Ben her şeyden şüphe ederim; bana anlatılan, öğretilen, gösterilen, bildirilen her şeyden...

Genç Şair:

- Meselâ?..

- Meselâ senin Paris'e gidip geldiğinden... Başta sen, bence bütün insanlar (mitoman - yalan

hastası)dır. Sığamadıklan bir dünyayı yalanla genişletmek isterler ve yalanlarına once kendileri inanırlar... Sen Paris'e gidip geldin mi sahiden?

- Gittim ama, gördüğüm Paris miydi, ben de ondan şüphe ediyorum.

- Bravo! Seninki benimkini aşıyor.

- Ben şüpheci değilim. Senin gibi müşahhas plân

şüpheleri üzerinde kalmıyorum. Ben eminim.

- Neden eminsin?

- Gördüğüm şeyin o olmadığından...

- Demek sende mücerret fikir burguları hep işliyor.

- Hep öyle, hep öyle!..

Elif Naci ve Mesut Cemil, konuşmanın bu seyrinden rahatsız...

Peyami Safa vaziyeti sezdi ve lâfı değiştirdi: •

- Bu akşam nereye gidelim, çocuklar?.. Mesut Cemil:

- Sizi bizim saz yerine çağırmak istemiyorum. Aşağı takım ve renksiz bir yer...

Elif Naci:

- Garden Bar'a gidelim. Mesut işini bitirince gelsin...

Peyami Safa:

- Paran var mı?

- Eh, birer viski içilebilir.

- Bende de biraz var...

Garden Bar... Avrupalı ve artist maskeli fahişe kokan küçük bir eğlence yeri... Fakat banka

marifetini gösterirken memleket iktisadi takatini emen Osmanlı Bankası, mektep hünerini

öğretirken de Şarklı kafalara kendi ruhunu unutturmaya ve Garp kültürünü istiflemeye çalışan

"Mekteb-i Sultanî - Galatasaray Lisesi" gibi fikrî hedef sahibi büyük müessisler yanında aynı yoldan küçük ve hissi bir kıvrım... Avrupalı artistlerle doldurduğu salonunda Türklere kadının ne, eğlenmenin de nasıl olduğunu belletirken maddî ve manevî gayesi meydanda bir ocak...

Đsmi ne olursa olsun, bu ocakta bizimkiler mesut ve şarklı asıllarından adetâ mahcup...

Peyami Safa, numaraya çıkan kıza bakıp diyor ki:

- Şu âfetin belini kırıp başını arkaya attığı bir nokta var ki, yalınız onu görmek için buraya belki yirminci defa

geliyorum. Kadın diye, kadınlık sihrini bilmek diye buna derler.

Biraz sonra, Elif Naci'nin para kesesini biraz daha boşalttırması üzerine o kadını masalarına davet ettiler. Çat - pat birkaç Fransızca tekerlemeden sonra Peyami, kadına, diz kapaklarına doğru öyle bir saldırış saldırdı ki, kadın dehşetle gözlerini açmış, haykırdı:

- Ne yapıyorsunuz, diz kapaklarımda ne arıyorsunuz? Böyle bir şeye ihtiyacım olduğunu mu

sanıyorsunuz?

Peyami, sarhoşluktan alt çenesi gidip gelerek edebî bir cevap vermeye hazırlanırken, eli aynı

noktaya gider gibi olunca kadın dayanamadı:

- Yoksa siz kadını, tabakta elinizin uzanmasını bekleyen bir söğüş mü zannediyorsunuz? Yalınız

istemek mi sizin bildiğiniz, kendinizi istetmek sanatından hiç mi haberiniz yok?

Avrupalı kadının verdiği bu (estetik) dersinden hayli utandılar ve yarıda bırakıp kalktığı

şampanyasını birkaç kırmızı karanfille arkasından gönderdiler...

Mesut Cemil:

- Güzel ders doğrusu!..

Dedi, Elif Naci gülümsedi, Genç Şair somurttu ve Peyami Safa kadın ruhiyatına ait bir nutuk

geçmeye dav-randıysa da dinleyen olmadı; ayağa kalktılar ve kapıya doğru yürüdüler...

Genç Şair mırıldanıyor:

- Biz, Babıâli vahşileri, ne kadar da kadından anlamayan mahlûklarız, ne kadar da kadınsızız!

Elif Naci:

- Öyle... Mesut Cemil:

- Öyle ki, öyle!.. Peyami Safa:

- Hep öyle, hep öyle!..

Genç Şair onlardan ayrıldı ve içinde helezonlu . yankılarla yiv yiv dolaşan "hep öyle!" sesinin arkasından, biraz ileride, Aşmalı Mescid tarafından daracık bir sokağa saptı. Burada, bir sed

üzerinde, erenlerden birine ait olduğu söylenen, taşı yeşil sarıklı bir de mezar... Ürpere-rek mezarın önünden geçti, dört-beş katlı eski bir binanın açık kapısından girdi ve ahşap, gıcırtılı

merdivenlerden çıkmaya başladı. Birtakım Macar pansiyonlarının bulunduğu

katların giriş

kapılarından, başlıca hususiyetleri, iğrenç bir koku geliyor: Sidik kokusuna karışık âdi parfüm

rayihaları... Mutfak kokusiyle sıfır numara ve orospu saçı kokusunu birleştiren karanlık koridorlar...

Son kata çıktı ve kapıyı hususî bir işaretle çaldı. Gizli gözden bakış ve hürmetle açılan kapı...

Burası Terlikçi Rahmi isimli bir Ðstanbul kabadayısının, rakibi, kendi cinsinden Çerkeş Kâmil'e

karşı daha lüks bir donatımla açtığı, (tripo) dedikleri kumarhanedir; ve büyük salonundaki uzun

masa etrafında bir düzine insan, şeytanî bir vecd halkası kurmuş, ters tarafından emsalsiz bir iş

sadakatiyle belli başlı bir faaliyet mihrakında birleşik, habire çalışmakta... Masada, demirbaş

müşterilerden Çolak Panayot, Çingene Ekrem, Saatçi Artin, Tütüncü Mehmed, Yüzbaşı Hasan ve

meşhur çirkinlik kraliçesi Matmazel Fofo ve gerçeklikleri içinde mücerret birer renk ifadesiyle

saydığımız bu isimlerden başka daha neler ve kimler...

Şanjör Selânikli Ðsmail, önünde, sağlı sollu cepleri fiş dolu siyah gömleği, Genç Şair'i görünce fişlerini şakırdatmaya koyuldu. Bu, aç kediye ciğer kokusunu veren ses...

Patron Rahmi Bey Genç Şair'in yanında:

- Bir yer açalım da otur!

- Hayır, bu akşam oynamayacağım! Şöyle bir bakayım dedim.

- Yoksa paran mı yok! Öyle ya, ayın 28'i...

- O değil canım; zaten oyun da cansız...

- Sen asıl yarın para bulmaya bak!.. Bizim Çolak Panayot'un (benefis)i var burada yarın... Büyük oyun, büyük muamele, büyük şans, büyük ümit...

- Ayın son günü yapamaz mıydınız? Müşteriler maaşlarını almış olurdu.

- Bizde maaş bekleyen müşteriler pek azdır. Böyle-denk geldi. Hem öbür gün tatil... Ne yap, yap

gel!..

Ertesi günü bankada Genç Şair'in ne yaptığı "Hasta Kumarbaz" serisinden bir hikâyede yazılı...

Avans istedi, vermediler, "banka nizamında böyle şeyler olmaz, her memur bütçesini denk tutmakla mükelleftir!" dediler; o da "çaresi ne?" diye sorunca, sırf alay olsun diye "istifa edersen 29 günlük hakkını alırsın!" cevabını verdiler ve 3 - 5 dakika sonra istifa mektubunu alır almaz, Avrupalı kafası icabı dehşetler içinde kaldılar.

Daha ertesi günün sabahı, Genç Şair, Terlikçi Rahminin (tripo)sunda son meteliğine kadar

yutulmuş, Yüksek Kaldırımdan inerek yaya geldiği Karaköy'de bankanın önünden geçerken ne

parası kalmıştır, ne de mesleği...

Bir hafta sonra onu Haydarpaşa garında Adana trenine binerken görüyoruz. Yanında, annesinin

yaptığı kuru köfte ve sigara börekleriyle dolu bir paket...

Ceyhan'a gidiyor. Đlk defa Anadolu'ya çıkıyor.

Hollanda Bankasından sonra Osmanlı Bankasına baş vurmuş, Anadolu'da bir

memurluk istemiş, iyi

Fransızca bildiğini söylemiş; ve Đstanbul'da aldığı 50 liraya karşılık 80 lira aylıkla Ceyhan'a tayin edilmiştir.

Tek ümidi şudur:

- Belki Anadolu, illetime deva olur.

Telgraf telleri ay-yıldızlı camlarda inip çıkarken tekerleklerden, sabit bir fikir halinde sabit bir ses geliyor:

- Hep öyle, hep öyle!

ANADOLU

BANKADA çalışma odasının baktığı meydan yerindeki kahveden bir ses geliyor:

Kadifeden kesesi, Kahveden gelir sesi; Oturmuş kumar oynar Ciğerimin köşesi...

Bu, Anadolu'da, tahammül ve mukavemet sınırlarının çok ötesine kadar kullanılan hayvan ve eşya

gibi, ömrü 100 devirlikse 100 bin kere döndürülmüş ve artık ölmüş, bitmiş, cıcığı çıkmış bir plâktır ve borulu bir grama-fondan gelmektedir. Sabah onu çalarlar, akşam onu, gece onu... Cızırtılar,

hırıltılar içinden hep o ses:

Oturmuş kumar oynar Ciğerimin köşesi...

Halbuki ciğerimin köşesi bir masa başına oturmuş, muhasebe defteri tutmaktadır. Ve bu sesten o

kadar sinirlenmektedir ki, veznedara şöyle dert yanmakta:

- Bu ses beni deli edecek!.. Kurutma kâğıdı tamponunu kaldırıp gramofonun borusu içine atasım

geliyor.

- Sen daha dün geldin; bir de bize sor aylardır çektiklerimizi...

Ceyhan'daki Osmanlı Bankası, 1926'da, altı mağa-j za, tek katlı taş bir binada ve bu katın önü

banka faaliyetine, arkası da memurların ikâmetlerine ayrılmış vaziyet-

Genç Şair, tatlısu frengi veznedarla beraber yattığı S odada, onun, zevkine göre Avrupa

mecmualarından kesip 'duvarlara yapıştırdığı açık saçık resimler arasında... Fransız müdürün karısı tarafından pişirtilen yemekleri, ay so-• nunda masrafı bölüşülmek üzere bir arada yiyorlar. Mü-

dür yardımcısı bir yahudiyle 5 kişilik bir kadro... Fransız müdür, karısı, yahudi müdür yardımcısı, Yugoslav kırması veznedar ve Türk muamelât memuru...

Sokaklarda siyah şalvarlı ve ipince yemenili adamlar ve adım başında bilmem kaç bininci devrini

yürüten kusmuk şarkılı ve cinnet gıcırtılı plâklar...

Sütlü kahve rengi, genişçe bir nehir; nehir üstündeki bir gazino müsveddesinde, gelsin rakı, gitsin rakı; ve daha ilkbaharda müthiş bir sinek ve haşere seferberliği; uçsuz bucaksız bir ova; ve uzakta, uzakta, "aradığın yer benim arkamda, hangi dağa rastlarsan onun da arkasında" diye homurdanan dağlar...

Bu muydu "Anadolu" mecmuasında dâvasını güdenlerle çalıştığı Anadolu?..

Genç Şair'e diyemezsiniz o vakit ki:

- Anadolu şekil ve hacim halinde görünen tarafiyle değil, bütün bunların ötesinde ruh ve mâna

olarak görünmeyen, gösterilemeyen, şekil ve hacme dökülemeyen iç cephesiyle Anadoludur.

Bankanın Fransız müdürü Birinci Dünya Savaşında Fransız ordusunda onbaşılık etmiş, Fransız

tabiriyle "onbaşı kültürlü"bir adam, karısı tam ona denk bir köylü, yahudi müdür yardımcısı gözlerinin içi gülen bir işbilir, tatlısu frengi veznedar da kravat takmasına itiraz edilemez, havaî bir haylaz... Ne konuşsun bunlarla bizimki?..

Karşı kahvenin plâğı, Genç Şair'i bir (obsesyon) gibi sardıkça sardı, yahut ondaki (obsesyon)ları uyandırdığı ve bütün bunların, boğucu dekorunun yekûnu kendisinde dayanılmaz bir sıkılma

şeklinde patlak veriverdi.

At...

Genç Şair'de at merakı, at sevdası Ceyhan'da başlar.

Ceyhan'da çiftliği olan Maraşlı, eski bir defterdar tarafından davet edilmişti. Düpedüz ovada çiftlik binası-

nln çardağında otururlarken, kahveyi, başörtülü, kolları altun bileziklerle kaplı, çok genç bir kız getirdi. Bunun mânası açıktı. Eski defterdar kızını, babalarının kökü Ma-raş olan Genç Şair'e

göstermek istiyor, belki de onu dâmad edinmek arzusunu besliyordu. Genç Şair, çiftlikte, etrafında gördüğü alâkadan bunu sezdi ve hiç düşünmediği bu mevzu karşısında, alacağı tavır bakımından

biraz şaşırdı.

Çiftlikte nefis bir de arap atı... Doru, alnı akıtmalı, üç ayağı sekili, boylu boslu bir kısrak... Gayet uysal ve koyun kadar yavaş kısrağı o kadar beğendi ki, söylemeden duramadı:

- Ah, keşke böyle bir atım olsaydı da kasabada kendime ahırı olan bir ev tutup ona baksaydım!

(Senyör) tavırlı eski defterdar Genç Şair'i hemen karşıladı:

- Buyrun, alıp götürün, bıkıncaya kadar biner ve istediğiniz ân iade edersiniz!

Đsterseniz de hiç iade etmeyebilirsiniz!..

At bahsinde Anadolu ağalarının "at, avrat, pusat" şekliyle ne kadar hassas ve müteassıp olduğunu bilen Genç Şair, bu büyük ikramın altında Defterdarın kızına ait bir mâna bulunup bulunmadığına

dikkât etmiyerek hediyeyi kabullendi.

Artık onun bankadaki yatak odasından ayrı bir evi var... Dikenli bir çitle çevrili küçük bir bahçe içinde tek katlı ve iki odalı bir ev... Bitişiğinde de bir ahır... Bütün eşyası bir seyyar karyola, bir yatak, bir masa ve iskemlesinden ibaret... Masada bir petrol lâmbası ve birkaç kitap...

Her sabah ilk işi ahıra girmek, "Cemile"yi (kısrağın ismi) bahçeye çıkarıp bir güzel tımar edip, tüyleri pırıl pırıl, yulaf dolu yemliğine teslim etmek, otunu da tepesindeki kafese doldurduktan sonra bankaya gitmek...

Öğleyin ata küçük bir göz atış, akşam da biniş... Yolu Ceyhan - Adana toprak şosesi...

Her akşam bir iki saat binişten sonra masajını yaptığı, tuvaletini tamamladığı, ot yatağını

hazırladığı ve suyunu yemini en titiz temizlik şartlariyle verdiği "Cemile" artık onun hasta bakıcısı... Cemile'ye bakan o değil de ona bakan Cemile... Zira o sayede vehimlerini, sabit

fikirlerini, iç burkuntulanm unutur gibi oluyor, "dünya varmış da benim haberim yokmuş!"

gibilerden bir huzur duygusuna geçebiliyor. Yahut öyle sanıyor.

Bir gün, Cemile'nin sırtında uçsuz bucaksız ovada giderken içini korkunç bir fikir akrebi ısırdı:

- Đnsan üç beş katlı bir binadan yere bakarken baş-dönmesi hissine kapılıyor da,

yere yatmış bir duvar gibi düpedüz bir zemin üzerinde ufka bakarken niçin aynı hissi duymuyor? Eğer mesele

düşme korkusundan ibaretse, Arz cazibesi diye izah ettikleri düşmeyi, cazibenin bir ân ufkîleştiğini hayâl ettiler mi, ufka doğru bir uçuş şeklinde de kabul edebilirler... Ufka doğru düşmek; korkunç hayâl!..

Genç şair bir ân için beynini yakan bu hayâli, Cemile'nin başını kasabaya çevirerek ve onu dörtnala kaldırarak savmak istedi; ve aradan 10 yıl geçtikten sonra aynı hayâle (Şekspir)in "Kral Lir"inde rastladı:

"- Ufka doğru düşüyorum!"

Fakat ifadesi ve fikir yivleri kendisindeki kadar düğümlü görünmeyen ve sadece edebî bir teşbihe benzeyen bu hayâli gereğince yakıcı bulamadı.

Olmuyor, olmuyor; at da onu nihayet bir dereceye kadar avutabiliyor. Denebilir ki, yarasını

sargılamakta hiçbir şey, yürek kızının yerini tutamıyor. Onu da zaten bu Anadolu köşesinde

bulabilmesine imkân yok... Ya kumardaki esmerli sarışınlı dört kızın yerine koyabileceği gerçek

kadın?.. O hiç olmuyor. 11-12 yaşlarında Heybe-

liada'da, bir kaya üstünde (Pol ve Virjini)yi okurken sevdiğini zannettiği, aynı yaştaki kızdan sonra, çekici, kömür gibi başa vurucu kadından henüz hiçbir işaret almış bulunmuyor. O âna kadar Genç

Şair'de, kadın, misil misil büyütülmüş olarak yalınız kendisini seyrettiği, kibrini ışıldattığı bir dev aynası... Belki de bir tenkiye âleti... Aksine, kendisini olduğundan çok daha küçültecek, onu

nefsiyle ihtilâfa düşürecek, onu iki parçaya bölüp her parçayı öbürüyle savaştıracak kadını henüz tanımış değil...

Ceyhan'da özenti bir (sosyete) var... Türk ordusunda ilk dönme paşa, oralarda çiftlik sahibi bir zat ile, Paris yolculuğunda tanıdığı Şeyh Şâmil'in torunu hanımefendiden birkaç yaş büyük

kızkardeşinin çevreleri... Bu hanım Ceyhan'da fabrikası olan bir Mısırlı ile evlidir ve bir de kendisi gibi (modern) ve gayet kıvrak, esmer güzeli, en küçük kızkardeşi vardır. Paşanın da sarışın, ağır başlı, fildişi tenli ve zengin çizgili bir kızı... Bazı geceler, banka müdürü eski onbaşı ve köylü bozması karısiyle, yahudi ve tatlısu frengi ile beraber, bunlara gidiyorlar, gramofondan yeni moda (Çarlston) havalarını dinliyorlar, fasülya taneleriyle poker oynuyorlar, "ahval-i âlem"den bahsediyorlar ve ayrılıyorlar... Kızlarsa koca bekliyorlar ve hiç

(bir (espri)den anlamıyorlar.

Genç Şair, Anadoluyu bulacağına kaybettiği

I Ceyhan'da öyle manevî bir göğüs darlığına düştü ki, ec-zahaneye baş vururcasına müdürün

camekânlı odasına daldı, ona, Đstanbul'a naklini isteyen bir istida uzattı; Ce-mile'yi, kızını alma ihtimaliyle birlikte sahibine iade etti

j ve işte Haydarpaşa garı!..

1927 yılı... Genç Şair'i Đstanbul'da tayin edildiği

I Umumî Muhasebe Servisinde yine hafakanlar basmış, soluğu yine Anadoluda almak sevdası

sarmış ve bu defa Karadeniz sahilleri çekmeye başlamıştır.

Giresun'a tayin ettiler, gitti. Hayatında kısacık olsa

da oğlunun mürüvvetini görmek ve ekmeğini yemek isteyen annesini de anneannesiyle beraber

getirtti, onlara ancak yaz mevsimi boyunca katlanabilip acı sonbahar rüzgârları esmeye başlarken Đstanbul yolunu, dayısının Beylerbeyi'ndeki evini gösterdi;

kendisi de deniz şırıltıla-riyle dolu yaralı kafasının "hiçbir yerde sırları çözüldükten sonra kalınamaz!" hükmüyle, arkalarından Đstanbul'a düştü, bankadan ayrıldı, Babıâli'ye kucak açtı ve işte "Hayat" mecmuası idarecisi Tatar Osman'ın ona 10 lira ve-rir.ken işaret ettiği noktaya geldi.

BOHEM

1928 ve 29, Genç Şair'in, Babıâli palamarına bağlı, (Bohem) hayatını son kertesine kadar çıkardığı devre...

Giresun'da, işleri güçleri kumar, bazı fındık tüccar-lariyle öylesine oyuna dalmıştır ki, nihayet bankaya haber bile vermeksizin evinde iki gün, iki gece uyuya kalmış, dehşetle ayağa kalkınca da aynaya her bakışında suratına tükürmek için saçlarını sıfır numarayla kestirmiştir. Ama

düşünememiştir ki, saç tohumundan iptal edilmedikçe yine çıkar, yine büyür; bu illetse aç

bırakıldığı kadar iştahı ve hıncı artarak, tepesine gülünç bir tıkaç oturtulmuş yanardağ gibi patlar, lâvlarını kusar.

Onu, içinden söndürebilmek... Neyle ve nasıl?... O günler için bu, cevapsız ve her tedbir faydasız...

Mustafa Sekip ona:

- Kadına dal, diyor; ve istersen gece gündüz içkiye... Fakat şu, her türlü kıymet ve sıhhatinin

düşmanı kumarı bırak!..

Arkadaşları, Genç Şair'in kumar iptilâsını ne kadar pestpaye görüyorlarsa, o da, kendilerinin içki düşkünlüğü ve güya kadın fâtihliğini o kadar aşağılık buluyor. Kör

kandile yağ doldurur gibi, içki yoliyle dışarıdan tedarikle-me sun'î heyecan ve fikirlere tüküresi geliyor. Kadın bahsinde de "fetih" tabirinin yerini bulamıyor, rastladığı örneklere göre kadını bir mesele olmak seviyesine çıkaramıyor, onda,

erkeğe kendi kendisini beğendirmeye yaramaktan

ötede bir mâna kabul edemiyor, kadını zaptedici beylik metodları gayet sahtekârca buluyor, kadına yenilmeyi de onun gözünde erkeği iptal etmek gibi küskün bir neticeye bağlıyor.

Hele "Edebiyat-ı Cedide" ve takipçilerinin eserlerindeki âdi zamparalık dışı kadın problemi eksikliğinden tiksiniyor. Bu adamların eserleri karşısında bir "Leylâ ile Mecnun", "Ferhad ile Şirin"

ne kadar manalı ve muammalı!.. Mecnun'a Allah'ı bulduran ve Ferhad'a dağı deldiren kadını nerede bulmalı?..

Neticede yürek veya ispati kızları, boyuna ezen, ezdiren ve hep başka kucaklara kaçan fettan ve

hain mizaçları; ve açlığı afyon yutturarak giderircesine, Genç Şa-ir'e kendisini unutturmakta

gösterdikleri büyücülükleriyle galip çıkıyor.

Đşte bu 1928 - 29 devresi, Genç Şair'in, içki ve kadına karşı bu tavrı ve kumara bu teslimiyeti

içinde, çoğu içgüdülerinin fikirsiz kölesi Babıâli kahramanlariyle yanyana ve diz dize yaşadığı

(Bohem) hayatım çerçeveler.

Karargâh, Fikret Âdil'in Beyoğlunda, Tünel tarafında, Asmalımescit sokağındaki pansiyon odasıdır.

Eski bir binanın tavan arası katı... Tavanı kubbeli ve basık, dört tarafında gizli hücrelere benzer girintiler, penceresi mazgal deliğinden farksız bir oda... Đki, hattâ, üç dört kişilik, üstü renk renk ipek kumaşla örtülü ve çevreleri kordonlanmış iri yastıklarla sıralı bir divan... Bir konsol, bir yer masası ve minderler, yer yastıkları, tabureler...

Bu odaya Babıâli'den uğramadık kimse kalmamıştır. Fakat devamlı müşterileri, Genç Şair, Peyami

Safa, Çallı Đbrahim, Mesut Cemil, Eşref Şefik ve bazı ressam, dekoratör ve seramikçiler... Bir

köşede Fikret Âdil'in kitaplığını istifleyen etajerde, edebiyat ve sanat üzerine bazı Fransızca eserler ve en başta (Kiki dö Monparnas - Paris'te sanat muhiti Monpamas'ın kadın kahramanı Kiki) ve

(Henri Mürje)nin meşhur eseri (Lâ vi dö Bohem - Bohem Hayatı)...

Eşref Şefik, bir ayağiyle girdiği, öbür ayağiyle de kendi (sosyete)sini mahfuz tuttuğu bu (bohem) karargâhının, kaytan bıyıklı şık adamıdır. Đngilizlere hayranlığı ve aşk başarılariyle

meşhur... Ona, bazı tipik kadınlara verilen sıfatla "meş'um kadın" yerine "meş'um erkek" demek yerinde olur. Harap ve türab ettiği kadınların sayısı bir hayli... Hepsine bellibaşh, fakat daima aynı (strateji)yi takip eder, gizli bir hakaret ve ezici bir tavırla işe başlar, kadının dünyasından hiçbir şeye katılmaz ve hiçbir şeyi yerinde bırakmaz, nihayet onun bütün zırhlarını düşürür ve mutlaka

avlanmasını sağlar. Bu, tabiî olmaktan ziyade sun'î ve (prosede - tertip)ci karakterin üniforması halinde hususî bir giyimi vardır. Yakasının yatık kısmı gayet dar, göze görünmez derecede ince

puntolu, çok hafif belli, kolları tek düğmeli, umumiyetle koyu kumaştan ve spor ceket, düğümü çok sıkılmış, nefti zemin üstüne acem armudu hareli, şal desenli ipek kravat ve koyu kurşunî (flanel) pantalon... Bir de etrafı münhanî çizgili ve zımbalı, Đngiliz stili bir çift koyu kırmızı iskarpin... Bu kılık, lâtince (odora di femina - kadın kokusu)na hassas iri burunlu Eşref Şefik beyin (kart dö

vizit)idir; ve bir salona girer girmez bu (kart dö vizit)in arkasından onun kadın bombardımanı

başlar. Gülüşü gayet gevrek ve edası (blâze - pişkin ve bıkkın)dır. Babıâli'den olduğu halde o

muhiti yadırgar, yerer ve kendisi gibi usta taklitçiler du-

nırken acemileri sevmez. Güreş ve boksta ihtisas sahibidir; Đngilizlerin iç ve dış hayatına

imrenmekte de idealist...

Đngilizleri ve salonlarda kelâm sihirbazlığını o kadar sever ki, Đngiliz edibi (Oskar Vayld)a ait şu müşahedeyi anlatır: /'

- Salonlarda, hayranlar halkası içinde durmadan konuşurdu. Öyle konuşurdu ki, sabaha karşı

herkes onun başı etrafında bir (oreal - ışık hâlesi) görmüş gibi olurdu.

Đşte, Paris'te (Oskar Vayld)ın:

"- Ben dehâmı hayatıma verdim; eserime ise yalınız istidadım kaldı."

Sözünü ele alıp "hayat mı, eser mi?" diye çırpınan Burhan Ümid'i yakıp kavurucu nokta!..

Eşref Şefik de, iyi konuşmak, insanları başkalarını karikatürleştirerek güldürmek ve apıştırmak

sanatında usta... "Gülünç"ü affetmez, hemen yakalar, kendi "gü-lünç'lerini de peçelemeyi gayet iyi bilir; ama en büyük "gülünç"ün kendisinde yaşadığından haberi olmaz.

Genç Şair hakkında teşhisi şudur:

- Bir piç kadar zeki!..

Yoksa meşru yoldan gelenin zeki olamayacağı kanaatinde midir?

O da değil...

Kaim, gayet kalın, kırılamayacak kadar kalın kabuğuna ve asla gözyaşı uğramaz hissini veren

yüzüne rağmen, içinde gizli bir kıvılcım noktası yaşattığı, onu de-şenlerce

muhakkak... Hayatın bu hayat olmadığına ve her şeyin insanoğlunu verâların verâsında beklediğine inanmıştır. Ve bu

inanca bağlı, Türk vatanmı, Türk cemiyetini son zamanlarda baştan başa sahte cümbüşlerin

kapladığı fikrindedir. (Estetik) bir idrak belirten Eşref Şefik, her şeyde ve cemiyet sathında sahtenin üstüne çıkıp da tam hakikiyi bulamamanın ve eserini verememenin hazin ör-77

neklerinden biri... O, boks ve güreş tenkitçisi olmak yerine sanat ve edebiyat münekkidi olsaydı, büyük bir boşluğu doldurabilirdi. Fakat kader, bakın, insanı nereden alıp

nereye götürüyor!..

Kendisiyle olmaktan ziyade delâletleriyle mühim Eşref Şefik, Bohem karargâhında göründü mü

herkes susar ve onun iri burnunda pırıl pırıl beyaz zerreler bulunup

bulunmadığına bakar.

Beyzâ Hanımefendi meselesi... Beyzâ Hanımefendi, adı ve saniyle (kokain)... Küçük bir şişe içinde (naftalin) gibi pırıl pırıl, ince ve beyaz bir toz... Bu şişenin içine ruhu hapsedilen bir kadındır ve ismi Beyzâ Hanımefendi... Beyazlığından kinaye...

Beyza Hanımefendinin etrafında beş kara sevdalı... Eşref Şefik, Fikret Âdil, Mesut Cemil, Peyami Safa, Elif Naci... Onu ellerinin üst kısmında baş parmaklariyle şe-hadet parmağı arasındaki çukura gömerler ve burunlarına . götürüp sağlı ve sollu çekerler... Hattâ ellerinde Beyzâ'dan en küçük bir zerre kalmasın diye o noktayı yalarlar, Beyzâ'dan bir zerre kaybolmasına razı olmazlar...

Bunu onlara, tanıdıkları ecazıcılar temin ettiği gibi, Fikret Âdil'in alt katlarında Macar bar artistleri de bulur. Eğer bulamazlar da bohem halkasından birinde görecek olurlarsa karşılığında

vermeyecekleri şey yoktur.

Genç Şair, içkiden sonra bohem halkasının tepesine binen ve onları deve gibi güden Beyzâ

Hanımefendiden ne anladıklarını merak etmiş ve şu izahı almıştır:

- Müthiş bir şey!.. Burnunda ve yanak adalelerinde hafif bir donma hissi ve peşinden dipsiz bir

huzur, sulhçu mizaç ve her şeyi bağışlama, oluruna bırakma zevki... Bu bir hal; lâfla anlatılamaz.

Bir kere, iki kere çekmekle de anlaşılamaz; devam etmek ve onunla ünsiyet kazanmak lâzım...

Tecrübe edersen anlarsın ve Beyzâ'nm sırlarını bizden daha güzel dile getirirsin...

- Ben buna cesaret edemem! (Bodler)in "Sunî Cen-net"i, ruhu öksüz bırakıp uzviyet ahengini dışarıdan bozarak elde edilen bir görüş galatından, üzerine hacim gölgeleri çekilmiş bir dekor

yalanından ibaret, bence... Dekordaki yollarda yürünemez, saraylarda oturulamaz. Kimyevî saadetlerden anlayamam! Bu türlüsüne uzak benim yaratılışım...

- Ama kumara yakın... O da bize uzak...

- Olabilir; o da dışarıdan dürtüklenmeye muhtaç olmadan nefsimirr bir hali... Haller üzerinde

kıyaslamalara ne hacet!.. Herkes kendi hali içinde... Herkes, farkında olmadığı bir şeye çok yakın ve farkında olduğunu sandığı her şeye çok uzak...

- Sen kafanı, dumanlar ve kıvılcımlar içinde bir makine gibi çalıştır, dur! Biz Beyzâ

Hanımefendiyle visal halindeyiz ve kelimelerin üstündeyiz. Lâf anlamıyoruz.

Fikret Âdil; her şeye his ve seziş açısından bakan, şahsiyet olma değil de şahsiyetler arası

münasebet kurma, vitrinleme merakında, patlak gözleriyle bir koyun kadar sâf bakışlı, gece hayatı üniversitesinden doktoralı bu adam, sahibi olduğu (bohem) karargâhının ikinci plânda figürü, fakat birinci plânda tertipçisidir. Đyi seçmeyi bilen bir antikacı... O olmadı mı antikaların da kıymeti olmaz. O, olma yolunda değil, olmaya çabalayanları toplama ve aralarında görünme, fırsat

buldukça da kendi oluş nazariyelerini sâf duygu yolundan serpiştirme gayretindedir; ve Babıâli

şööhretlerinden her birini, kendinde olmayan bir Şeye malik görmekte, fakat sakatlıklarını iyi

sezdiği bu malikiyetleri nefsinde bütünleştirmeye doğru hiçbir cehd iktidarına geçememekte... O, bir boşluk karşısında kendisini önceden mahkûm etmiş, hâkimiyet rolündekileri ise vitrinine eşya diye yerleştirmiş mahrem bir zevk... Her tipten ayrı bir tad alır, onları aynı tabakta mayonez gibi Çalkalamaya bayılır, sivrilme yolunda birini görür görmez

79

78

hemen yakasına yapışır; ve bunların arasına kendisini ko-yamadan, küçük gördüklerinin

büyütücüsü olmakta devam eder, adetâ Babıâli cücelerinin "sen bizim kadromuzdan değilsin!"

demelerinden korkar bir tip... En doğrusu, sonradan görme efendilerinin köşkünde onların

adiliklerini göre göre hizmette kusur etmeyen bir uşak...

1928 - 29 devresi, Genç Şair'in ikinci şiir kitabı "Kaldırımlar"in çıktığı, ortalığı takdirle karışık hayret seslerinin bürüdüğü ve Fikret Adil tarafından (bohem) karargâhına ait ikinci anahtarın bir şehir teslim edercesine Genç Şair'e toka edildiği hengâme...

HENGÂME

TARĐHĐNĐ koyduğumuz hengâme Genç Şair'in hayatında çok renkli ve hareketli... "Millî Oto" diye fransız otomobilleri satan bir şirkete "ticarî servis" şefi olmuş, Cumhuriyet gazetesinin Peyami Safa idaresindeki edebiyat sahifesinde yazılar yazmaya başlamış, Peyami'nin "Yeni Türk şiirinin Şairi"

ve "Birsamlı (gözüne hayalet görünen) Şair" adlı makalelerine mevzu teşkil etmiş, daha nice kalemde tecelli etmeye yüz tutmuş ve parmakla gösterilir hale gelmiştir.

Bir davette, kadınsız Babıâli'nin kadın romancısı Suat Derviş, ona, güzel olduğuna inandığı elini uzatır ve

şöyle der:

- Büyük Şair!..

(Hohenzolern) hanedanından bir prensin "bu eli öpebilmek bir kadına bütün bütüne malik olmaktan üstündür!" dediği, Suat Derviş'çe rivayet edilen ince uzun parmaklar... Bu eli çekecek olursanız karşınıza, mavi gözleri birbirinden hayli uzak, zaif ve nahif bir kadın çıkar ve onun beş on kelimeyi geçmeyen lûgatçesini ezber-lemeye beş on dakika yeter. Suat Derviş'in Hamiyet isimli, kendisinden daha akıllı veya daha az

akılsız bir kız kardeşi vardır ki, hiç olmazsa roman yazmıyacak ve elinden geldiğince onun hayatını yaşayacak derecede sezişli-dir ve kardeşine (koketri) ve (strateji) dersi verenin kendisi olduğu bellidir.

Bu hengâme, Nâzım Hikmet'in Babıâli'de, Karagöz'ün beyaz perdede tepeden yere şamatalarla

inmesi gibi peydahlandığı zaman... Ortada, Nâzım Hikmet ve kumpanyası "Resimli Ay"cıların (Zekeriya ve Sabiha Sertel'ler) kopardıkları bir nâra: "Putları deviriyoruz!"... Yakup Kadri ve Ahmed Haşim'e kadar, Namık Kemâl'i, Abdülhak Hâmid'i, Tevfik Fikreti ve Halit Ziya'siyle

eskilere hücum, eskilerin kerpiç şatolarını yıkma davranışı... Bir de "taktak"lı "tuktuk'lu, davul sesi şiir:

Đniyor kayık

Çıkıyor kayık...

Đniyor ka...

Đn!

Çık

Tık!

Pik!

Bütün (burjuva)ların çenesi düşmüş ve bu Moskova mamulü apıştırma şiiri karşısında, Eşref Şefik, Peyami Safa ve Genç Şair'den başka büyülenmeyen kalmamıştır. Ucuzcu Babıâli, turistlere sahte

eşya satan ve geçmiş yerine güya gelecekten haber veren bu şaşırtmaca ve kandırmaca şiirini

hemen vitrinine yerleştirmekte tereddüt göstermemiştir.

Keman sesini ayakları altında çiğneyen davulun zaferi...

Nâzım Hikmet'i gırizî hararet mesafesinden, yani j;ok yakından tanımayan, onun ne heykelleşmiş

bir ah-

mak olduğunu anlayamaz ve bu hükmü, derin bir anlayışı yoksa, eserlerinden çıkaramaz.

Nâzım Hikmet, uzun boyu, altun renkli saçları, çakır ve çiğ gözleri, çilli ve tozpembe yüzü, şapşal çehre hatları ve küçük ve yusyuvarlacık kafasiyle, insana ilk bakışta yakışıklı hissini veren, bilhassa maymunvârî içeriye doğru tuttuğu sarkık elleriyle bu halini mühürleyen bir aptaldır. O kadar aptal ki biraz sıkışırılınca "ben sizin yanınızda şahsiyetimi ve kafamı kaybediyorum!" diyecek ve yağlı kasketini altun saçlarına oturtup kaçacak derecede... Her şey onda, geri,

ileri, sınıf, zümre, burjuva, köylü, patron, işçi gibi tabirlerle, Moskova tertibi ezberleme bir lûgaritma çerçevesi içinde ve birkaç kelimelik leke sabunu (prospektüs - târife)leri halinde... Genç Şair onu, kendisinden iki üç sınıf yukarıda olarak Bahriye Mektebinden tanır ve şiire ne bebekçe başlayıp onu bir Rusya

seyahati sonunda ne kartalozca bitirdiğini bilir. Ağzı süt kokan ve "Ben de müridinim işte

Mevlânâ!" diye mısralar heceleyen bebekten, "Hâfız-ı Kapital olmak istiyorum!" narasını basmaya memur, iki eli belinde ağzı bozuk kartaloza kadar...

Ona bir gün Genç Şair demiştir ki:

- Sen komünist şair Mayakofski'nin mukallidisin! O, komünist rejiminin Rusya'ya nakşından sonra

"bu beni tatmin etmiyor ve ben, artık buna inanmıyorum!" deyip kafasına bir kurşun sıkarak intihar etti. Ya sen niçin ustanı sonuna kadar takip etmiyorsun?

- Onun sonunda sapıttığına inanıyorum da ondan...

- Ya sonunda sapıtanın başındaki haline nasıl güvenebiliyorsun.

- Ben (burjuva)ların mantık palavralarına metelik

vermem!

Ona en güzel cevabı, öldürücü, yakıp yıkıcı, yerle bir edici karşılığı, başta işaret ettiğimiz ve Ðstanbul'lu

karakterini çizdiğimiz tarihçi Emin Âli vermiş-

tlr:

Meserret kahvehanesinde oturuyorlar... Emin Âli, Nâzım Hikmet, Peyami Safa, şu, bu... Nâzım

maddeciliği müdafaa ediyor ve insanda her şeyin madde elem ve hazzına bağlı olduğunu, ruhî

hadise, ruhî ölçü diye bir şey olmadığını ileriye sürüyor.

Emin Âli, dudaklarında gayet zarif bir tebessüm:

- Öyle mi, diyor, öyleyse sana 5 lira vereyim ve maddî ırzına talib olayım... Razı mısın?...

Nâzım Hikmet ne de olsa çocukken aldığı terbiye ve duyduğu erkeklik haysiyetinden, bu teklife

"olabilir! Bir şey lâzım gelmez!" diyemiyor, fakat işi namus ve haysiyet gibi ruhî bir ölçüye bağlayamayacağı için de, mazeretini ahmakların ahmağı şu cevapla izaha kalkıyor:

- Razı değilm, çünkü maddî sızısı vardır. Ve Emin Âli hedefi 12'den vuruyor:

- Öyleyse ikibuçuk lira vereyim de badana edeyim... Razı mısın?

Fikir ve dâva uğrunda hiçbir galiz ve müstehcen tarafını görmeden göz önüne serdiğimiz bu tablo

her çizgisiyle gerçektir ve bu son mukabele karşısında hebenneka Nâzım Hikmet gık diyemeden

apışıp kalmıştır. Đstanbul efendisinin (mistik) ruhuna yenilen (materyalist) mantık!..

Burhan Ümit de o sıralarda Paris'ten dönmüş hemen Babıâli'ye düşmüş ve bir gazetede, selâhiyetini (Sor-bon) Üniversitesinden devşirici, bir münevver sıfatiyle şu nidayı koparmıştı:

(Rate - erememiş)ler!..

Bütün Tanzimat edebiyatı, peşinden "Edebiyat-ı Cedide" ve onun arkasından gelenler hep (rate)...

Burhan Ümit, kaleme aldığı veya sadece derlediği "Yunus Emre" eserinin önsüzünde "Yunus Emre'den.....'a (Genç Şa-82

ire) kadar diye iki kutuplu bir çizgi kabul ediyor bu hattın son kısmını, ucundaki yeni çıkış

müstesna, çökük ve batık buluyordu. Nâzım Hikmet'ten farkı şuydu ki, o, putları devirmiyor, oysa ölüler, mahşeri Türk edebiyatında bir diriliş bekliyordu.

O sıralarda Gülhane Parkının Alay Köşkü binasında edebiyatçılara mahsus bir dernek kurma

teşebbüsü...

Genç Şair, kongre reisi seçilen Halit Ziya'yı bu dernekte tanıdı; ve şairleri, romancıları,

münekkitleri, mütercimleri, politikacıları, başmuharrirleriyle bütün bir Babıâli... Hatipler, kimi bir Türk akademisi kurulmasını ister, kimi bir edebiyat mükâfatı konulmasını diler ve dâva üç nalla bir at'a kalmış görünürken Genç Şair'le Nâzım Hikmet bir köşeye çekilmiş, etraflarında kadınlı erkekli bir meraklılar kalabalığı, fısıldaşıyorlar...

Genç Şair:

- Senin şiir okuyuşun da bir aldatmaca... Fındık kabuğu kelimelerin tepesine şahmerdanla vurup

onları gırtlaklarında olmayan bir sesle bağırmak, böylece tesirlerini artırmak çabasındasın! Kuru tebliğ hokkabazlığı, münadi-lik esnaflığı... Muhteva yokluğunu peçeleme açıkgözlüğü...

- Ya seninki...

- Senin tebliğci olmana karşılık ben telkinci olmaya çalışıyorum. Şiirimi kırbaçla kafalara çarpmak değil, nefes edercesine içeriye sindirmek metodu... Yani muhtevasına güvenen bir ifade tarzı...

Ðstersen bir denemeye girişelim seninle... Sen benim bir şiirimi kendi ağzınla oku; ben de senin bir şiirini kendi üslûbumla... Göreceksin ki, benim şiirim özünden bir şey kaybetmeyecek, se-ninkiyse ölecek, sıfıra inecek...

- Haydi...

Boş bir odaya geçtiler ve arkalarında aynı meraklılar, denemelerini yaptılar.

84

Nâzım, Genç Şair'den, kelimelerin lâstiğini koparırcasına gererek okuyor:

Bir odaaah,

yerrrde bir mummm. Perrdeler indirilmişşş...

Ve Genç Şair, ondan, süklüm püklüm bir nesir diliyle birkaç mısra:

"Ufuklardan ufuklara -ordu ordu- kopuklu mor dalgalar koşuyordti.44—

Havada müthiş bir boşluk... Genç Şair'in şiiri her neyse ondan ibaret kaldığı halde Nâzım'ınki

sönüp gitmişti.

O günlerde Genç Şair, Peyami Safa'nın Firuzağa tarafında tuttuğu ufak apartman katında kalıyor.

Peyami, annesi ve Genç Şair... Henüz radyo yeni bir keşif halinde ve kulaklıkla dinleniyor.

Kulaklığı bir Peyami kapıyor, bir de Genç Şair...

-Peşte, Peşte!..

- Ne diyorsun, Peşte'den de ses mi gelirmiş...

- Al sana Bükreş!..

- Ver kulaklığı!.. Bükreş ha! Harika!..

Bu "harika!" nidası da aralarında günlük naralarından biridir. Güzel bir şey gördüler mi nâra hazır:

- Harika! Haaarika!

Sabahlan apartmandan çıkıp Babıâli'ye doğru yollanırken ilk işleri, o vakitler

"haaarika" bir alâka uyandıran edebî bir anketi, gazetesinden, yercesine, yutarcasma okumak... Bakalım, kim ne demiş; Genç Şair'den, Peyami Safa'dan bahsedilmiş mi, edilmemiş mi?.. Peyami'yi edebî şahsiyet olarak

henüz ciddiye alan yoktur. Fakat Genç Şair göklere çıkarılmakta... Genç Şair aynı ankete verdiği cevapta bu meseleyi ele alıyor ve Peyami'nin edebî barem derecesini şöyle tespit ediyor:

- Dostum Peyami Safa çeşitli mahsûller veren bir tarladır. Onda, sadece âdi ve beylik çiçekler

yetiştiren küçük bahçelerin dar sınırları dışında bir şey var... Onda hem katırların yemesine mahsus yabani otlar, hem de ceylânların emmesi için baharlı filizler birarada...

Genç Şair'in o yıllarda Peyami'de kurtarmaya çalıştığı, onun Server Bedi tarafı... Bu imza ile polis hafiyesi (Cingöz Recai) hikâyeleri yazar, romanlar tefrika eder ve o sayede geçinir; Babıâli'den başka bir âlemden de kazanç sağlamayı asla düşünmez. Bütün unsurlarına malikken, henüz fıkracı,

fikirci ve romancı Peyami Safa tepesine tırmanabilmiş değildir.

- Bir gün Genç Şair'e sordular:

- Nerede kalıyorsun?..

- Peyami'de...

- O nerede oturuyor.

- Server Bedi'nin evinde...

AHLÂK

BU hengâmede; yani Genç Şair'in Babıâli ile tam haşrüneşrini yuğuran 1928 - 1929 hengâmesinde,

dikkât ettiği başlıca hususiyet Babıâli ahlâkı... Fikirle ahlâk birbirini

doğurduğuna, hattâ ahlâk his plânını kuşattığı için önceden sezilir bir şey olduğuna göre, vecd ve iman kay- • binin panayır

yerinde nasıl bir ahlâk tablosu şekillenebi-lirse Babıâli, işte, sadakatle onu çizmektedir.

"Sahibinin Sesi" markasındaki etikete eş, rejime köle bir matbuat... Düşünme ve söz söyleme hakkı, ancak rejimin düşündüğünü düşünme ve söylediğini söyleme kaydiyle temsil edilebilir; ve işin en

hazin tarafı, esirlere "hürüm ve mesudum!" diye kazığa oturtularak bağırtıl-ması gibi, gazete çıkarana mutlaka böyle bir temsil tavrı

mecburidir. Hiç kimsenin vicdanında söylediklerinin hakikati yatmadığına, yani samimîlik kanat

açıp Kafdağına kaçmış bulunduğuna bakılırsa, bu halin doğuracağı ne olabilir diye de düşünmeye

lüzum yoktur.

Meddahlık!.. Ve aşk ve değer hükmünden yoksunluğun doğurduğu binbir dallı bir felâket ağacı...

Ahlâksızlık...

Dedikodu, hased, hırs, iftira, taklit, gammazlık, kalpazanlık, iffetsizlik, halisiyetsizlik...

Istırapsızlık, kalitesizlik... —^

Genç Şair "Millî Oto" şirketinde çalışırken, şirketin bilgisi altında % 25 komisyonla ilân verdiği Akba-ba'cılara uğrar ve hakkını isteyince şu cevabı alır:

- Siz şirketten çıktınız; hiçbir hakkınız olamaz! Eğer orada kalıp da bize, yeniden ilân verebilecek vaziyetiniz olsaydı hakkınız da olurdu.

Bu kadarı hiç; sadece ticarî ahlâk ve taahhüt namusu...

"Babıâli'nin (1) numaralı dedikodu ve gizli dosya ustası Salih Zeki, gece-gündüz düşüp kalktığı, öpüşüp koklaştığı ve (espri)lerine hayran göründüğü, şiirde ve nesirde bir komiklik yazarı için

şöyle der:

- Bütün gençliği boyunca sermayelik etmiş olan bu adam, menfaati için, gerekirse kızının

yorganını açıp (mağnizyum)la çıplak resmini çeker ve satar. Dahası da var... Bu adam sefalet

devrinde ve pek genç yaşında bir gece Ömer Seyfettin'e misafir olmuş... Sabahleyin evden çıkarken ceketinin kabarık göründüğüne dikkat eden Ömer Seyfettin, elini atınca görmüş ki, mahut tip, eski zaman işlemesi nadide bir örtüyü beline sarmış, götürüyor. Çekip almış... O zaman bizimki

yalvarmaya koyulmuş: "Aman kimseye bir şey söyleme, duyulmasın!" Ömer Seyfettin de şu cevabı vermiş: "Deli misin; geceyi bende geçirdiğini hiç söyler miyim? Irzıma tasallut etti der de beni rezil eder misin?"

Dikkat edilirse bu karşılıkta, Ömer Seyfettin'in mahut şaire tasallut etmediğine ve onu sırf iyilik olsun diye evinde misafir ettiğine dair bir teminat yoktur.

O zamanlar Osmanlı Bankasında çalışan Ahmet Haşim'i görmeye gidersiniz... Sizi koridorda

karşılar ve bir aşağı, bir yukarı gidip gelerek sadece Yahya Kemâl'i yermekle dehâsını göstermeye bakar:

- O, burun delikleri huni gibi açılan ve her şeyi içine çeken öyle bir esâtirî hayvandır ki, kocaman bir sebze hali veya et sergisinin çöplüğünden geçse yerde toz bile bırakmaz. Şair değil, zemin

üzerinde ne bulsa midesine indirici bir elektrik süpürgesi, Nişli Âgâ Bey... (Güya Yahya Kemâl'in ası adı)... Şiiri ise âdi bir (pastiş - dıştan kopya)...

Yahya Kemâl'e gidersiniz; sizi (Serkl d'oryan) kulübünde kabul eder ve yumar

gözünü, açar ağzını:

— Hâ şu bağdat fellâhı, öyle mi; "Âlûsî'lerdendir o... (Halbuki Alûsî'ler Bağdatta adlarına âbideler dikilmiş ve bilhassa dinî eserleriyle meşhur, soylu bir familya); nesebini unutuyor da bir de Türklük satmaya kalkışıyor! Şiirine gelince, o ne sun'îlik, zorakilik ve özenti (sembolizm).,. Ve o ne çetrefil ağdalı, dolambaçlı dil!..

Ahmet Haşim hakkında ve bazı (polemik - yazıyle döğüş)ler sonunda bir Araplık - Türklük

meselesi o kadar alevlenecektir ki, babasının Rum dönmesi olduğu söylenen Türkçülük kuyumcusu

Hamdullah Suphi'den, Ha-şim'in tam ayar Türk olduğuna dair bir "bilirkişi" raporu istenecektir.

Bir gün gelecek, muayenehanesi Babıâli'de bulunan ve Babıâli'den olan bir ruh doktoru, şu, Genç

Şair'in Marsilya'dan dönerken vapurda keşfettiği zırdeli Prens Seyfettin'in mirasa konmayı hak

edici bir akıllı olduğuna dair rapor vermekte tereddüt göstermeyecektir. Nasıl göstersin ki, aynı doktor, Ankara silâhşorlarından ve cezaî

ehliyeti tam yerinde, yani aklı başında bir haydut adına, metresini edep yerinden tabancayla vurup öldürmesine karşı, onu adlî takipten kurtarmak için de deli raporu vermiştir. Deliye akıllı

dedirtmekte âmil, para; akıllıya deli dedirtmekte de Ankara korkusu...

Genç Şair'le, Peyami Safa ilim namusu adına bu çifte cinayetten o kadar7 üzüleceklerdir ki,

tanıdıkları olan Doktor Beyin muayenehanesine koşacaklar ve;

- Bu işi nasıl yapabildin? Diye onu hesaba çekecekler...

Ve mini mini ellerini göğsüne, iman tahtasına kaldırarak doktorun verdiği şu cevaba muhatap

olacaklar:

- Ben ilmî ve vicdanî kanaatimi belirttim. Başkaca söyleyebileceğim bir şey yok!.,

Komünist dönmesi ve fıstık - üzüm soyundan eğlencelik muharriri Vâ - Nû (Vâlâ Nurettin),

"Akşam" gazetesinde yazdığı ve her birine 3 lira aldığı hikâyelerden bir çoğunu birerbuçuk liraya Genç Şair'e yazdırmıştır. Hem de şöyle:

- Vâlâ! On param yok!

- Geç şu masanın başına ve bana tam 5 tane hikâye yaz! Ve yedibuçuk lira kazan! Ve hep devam

et!

Peyami Safa'ya sorarsanız Reşat Nuri'nin "Çalıkuşu" romanı, (Leon Frapye)nin (Instutitrice de Province -Taşra Muallimesi) romanından aparma... Yahya Kemâl'in "Leylâ"sı bir Fransız

şairindendir ve asıl ismi (Solange -Solânj)... Halbuki Yahya Kemâl onun Fransızcasım da azizlik

olsun diye kendisinin yazdığını ve böylece bizzat davet ettiği bir ithama karşı tuzak kurmak

istediğini iddia eder. Đftira eden hesabına da, iftirayı davet eden ve ona tuzak kuran adına da ne şeref, ne şeref!..

Oysa kimse farkında değildir ki, onun: "Hâlâ dilimdedir tuzu engin denizlerin..."

89

Mısraı, tevil kabul etmez biçimde (Omeros)un (Odiesus) destanından...

Dahi nice edebi hırsızlıkların dosyası Peyami Sa-fa'da; sanat tarihi, estetik,

felsefe gibi ilmi olanlarının da Burhan Ümit'de... Hırsızın hırsızı polisten iyi tanıması gibi Babıâli hafiyelerinin, ele verdiklerinden büyük bir farkı yoktur; ve Genç Şair böyle şeylerle uğraşmaya içi yatmadığı için bu mevzuda cahildir. O insanları dışından görmekle hemen tanır gibi olmakta ve som olanla kof olanı bir fiske vuruşiyle ayırd edebileceğini sanmakta... Sadece zan, malihulya belki...

Bakın, Babıâli hafiyeleri nasıl çalışır?

Peyami Safa anlatıyor:

- Ertuğrul Muhsin'in, "Đngilizcesinden, Almanca-sından, Fransızcasından karşılaştırılarak" diye tumturaklı bir meydan okuma diliyle takdim ettiği, kendisinin (Hamlet) tercümesi, aslında

Abdullah Cevdet'in yıllarca önce eski harflerle bastırdığı tercümenin, gayet ufak sadeleştirmelerle kopyası... Đspatını ve/ey im: Abdullah Cevdet tercümesinde "tecrübe destgâhlarıdır; eski harflerde

"tecrübe" ve "bahriye" kelimeleri yalnız noktalama farkiyle aynı yazıldığı için mürettip yanlışı olarak "bahriye" kelimesi "tecrübe" diye dizilmiş, kitabın sonundaki hatâ sevap cetvelinde de düzeltilmiştir. Fakat Ertuğrul Muhsin yan-lış-doğru cetveline bakmadığı için kopyasında eseri yanlışiyle beraber kendisine mal etmek gafletine düşmüştür. Ne buyrulur?..

Aynı Peyami Safa, bir zaman sonra ortaya, en yakın dostu Genç Şair hakkında da bir iddia atacak

ve onun "Kaldırımlar" şiirinin, kendi romanlarından birinin bir (pasaj)ından aktarma olduğunu ileriye sürecektir.

O zaman da Genç Şair diyecektir ki:

- Ayol, Peyami'nin romaniyle benim şiirim arasındaki neşir tarihi farkını bir tarafa bırakalım: sırf keyfiyet

ayrılığı bakımından öyle uçurumlar vardır ki, ondan çaldığım bile kabul edilse, iki mâden arası

nispet, neyin kime ait olduğunu göstermeye yeter. Onunki altun, benimki teneke ise, demek bir şey çalabilmiş değilim. Aksine, benimki altun onunki teneke ise onun da benden ilham aldığını kabul

edemem; zira kendiminkini tenekeleştirmiş olurum. Örnekler sırf "kaldırımlar" kelimesinde aynı, ruhta bu kadar ayrıyken "yok, sen benden aldın, hayır, sen benden apardın!" didişmesi neye?.. Sen bana kaldırımların ismini ver, ben onu âbideleştireyim, sonra da sen "benden çaldı!" diye iddiaya kalk; ne çirkin kıskançlık tezahürü bu!.. Biçare Peyami, nice cins ve ulvî taraflarına rağmen

nefsindeki bu lekeleri silememiş, kazıyamamış bir adam... Hattâ o, küçük kurnazlıklara ve insanın kendi ağziyle verdiği avanslara abanmayı o kadar sever ve istismara kalkar ki, ben Ahmet Kutsi'yi ona hararetle medhet-tiğim için şiirde üstadımın Kutsi olduğuna inandırmıştır kendisini... Demek ben sükût etsem ve Ahmet Kutsi bahsinde kayıtsız görünseydim asıl onun ustası ve modeli ben

olmuş olacaktım. Đşte Kutsi, işte ben; kumaşları karşılaştırır ve hükmedebilirsiniz. Bakınız; Kutsı'de (metafizik - madde ötesi) bir atılım, bir beyin kanaması, ruh yırtılması gösterebilir misiniz?.. O

yalnız (plâstik) bir zevk ve ince bir şekillendirme, billûrlaştırma ustalığında Kut-si'den geri

olmadığı, muhtevadan yana da ileri olduğu halde, hiç kimse beni, muhtevayı başa alan ve şekil

sanatkârlığını ona tâbi kılan şiir kumaşım bakımından Ahmed Hamdi ile kıyaslamaya ve kim kimin

ustası diye hüküm çıkarmaya sebep ve lüzum görmemiştir. Ah, şu Babıâli; eser veremeyen ve

eserinin vecdini yaşayamayan küçük yaratılışların, ancak dedikodu ve birbirini yeme plânında

hayat gösterebildiği sefil cümbüş plânı..

GENÇ ŞAĐR Ankara'ya gitti ve içinde 9 yıl çalışacağı ve müfettişliğe kadar yükseleceği Đş

Bankasına Umum Muhasebe Şeflerinden biri olarak girdi. Hem de şu veya bu nüfuzlu edebiyat

hamisinin tavsiyesiyle değil, açılan şeflik imtihanını kazanmak yoliyle... Aynı serviste de "Bir Gemi Yelken Açtı" şairi, 150 kiloluk Ali Mümtaz... O da Genç Şair gibi bir ecnebi bankasından gelmekte ve mütehassıs muhasebeci...

Şiir nerede, muhasebe nerede, öyle mi?.. Genç Şair bu fikirde değil.... Şiir onun için kaba ve şapşal bir iş değil, üstün idrak vasıtasıdır ve bizdeki "tavuk pazarı şairi" ifadesini aşarak şiiri üstün idrak seviyesine çıkarabilen şahıs, mücerret zekâ kalitesi noktasından her meslekte onun en iyisi olabilir.

(Sofales)e donanma kumandanlığı veren eski Yunan cemiyetinin anlayışı... Dram yazarlığı nerede,

donanma kumandanlığı nerede?.. Böyleyken bazı ihtisas şubelerinin oluş kanunlarına da riayet şart, tabiî...

Genç Şair, Hollanda ve Osmanlı Bankalarından sonra sırf zekâsının bir köşesiyle iyi yapabileceğine inandığı bankacılık mesleğine girmiş, bunda da şu düsturu öne sürmüştür:

- Ben sırf şiirimi korumak, onu geçim vasıtası (zaten imkânsız) olmaktan uzak tutmak, itibar sahibi kılmak için bankacılığı seçtim ve bir himaye şekliyle değil, kılıcımın hakkiyle bu yolda ilerledim.

Hattâ şair bilinmem, terakkime uzun zaman engel oldu ve daima, şairlikle he-sapçılık arasındaki

tezat benim vesilemle göze battı ve şüphe çekti.

Ankara'da sık sık uğradığı iki ev var... Babıâli asıllı, sonradan mebus ve rejim bağlısı Yakup Kadri ile Falih Rıfkı'nın evleri... Yakup Kadri'yi "Yeni Mecmua"dan, ilk şiirlerinin neşrinde gösterdiği alâkadan tanıyor. Falih Rıf-92

kı'yı da eşi Şefika Hanımefendi'nin tavassutiyle, tanımış bulunuyor. Şefika Hanımefendi, "Fecr-i Âti" şairlerinden Tahsin Nâhid'in eski zevcesidir, kocası

öldükten sonra Falih Rıfkı'ya varmıştır ve seviyeli Ðstanbul hanımefendileri arasında zekâsı, kültürü, (espri)si, fikir zevkiyle ön plândadır.

Hâsılı, hissî şair Tahsin Nahid'i sanatkâr, insiyakı (içgüdülerine bağlı) muharrir Falih Rıfkı'yı da fikirci zannetmekten ve inkılâplara inanmaktan başka kabahati yoktur. Eski bir hastalık yüzünden

şişmanlamaya mecbur tutulduğu için dubalaşma mahkûmluğu neticesinde (fizik) bir çekiciliğe

malik bulunmamaktan ötürü gençlere karşı iyi bir abla rolüne geçen ve onları salonunun dışarıdan cezbettiği renklerle oyalamaya ve bu oyalamaları kolaylaştırmaya bakan, hizmet zevkinde bir

insan... Gerçekten şefkat sahibi ve kendi öz nefsinin mura-kibi... Vakarlı ve iddiasız...

Genç Şair, sabah, öğle, akşam, ne vakit olursa olsun, bu evin öylesine müdavimi ki, ev sahibi

politika muharriri Falih Rıfkı evine geldiği zaman bu garip ziyaretçiyi, sanki ev sahibi kendisi değilmiş de Genç Şair'miş gibi hayli serin bir nezaketle selâmlıyor ve hep beraber masaya geçip

akşam yemeğine oturuyorlar...

Falih Rıfkı'nın, karısına, Genç Şair hakkında bir sözü:

- Bir gün gelecek, ben eve döndüğüm zaman bu delikanlıyı benim pijamamı ve terliklerimi giymiş,

"bana bir kahve yapar mısınız?" derken göreceğim!

Bu söz, Genç Şair'in jestlerinden tüten mânayı Falih Rıfkı'vâri bir tefsirden başka hiçbir hakikate dayalı değildir.

Şefika Hanımefendi Genç Şair'in (paradoks - hakikat şeklinde gösterilen saçma) diye tabirlendirdiği konuşmalarına bayılır, fakat onun tezlerinden hiçbirini kabul etmez. Demek ki, o, hakikate değil (paradoks)a âşıktır. Ve boyuna tekrarladığı bir dövizi vardır.

- "Niçin"i bırakın, "nasü"a bakın! Ben hiçbir şeyin "niçin"ini araştırmam ve kabul etmem,

"nasıl"ına bakarım!

Yani "esas" yerine "usûl"e bağlı... Güzel ve tesirli bir usûlle red veya kabul edilecek bir vakıa, onca, varmış veya yokmuş, gerçekmiş veya değilmiş, müsavi...

Genç Şair, Falih Rıfkı'nın evinde, Şefika Hanımefendi ve misafirlerince (paradoks) sayılan

(aforizm - reddiyelerini savurur ve bütün gücünü bilhassa inkılâp sayılan temelsiz oluşlar üzerinde toplarken, ev sahibesi bu ye-rişlerin "nasıF'ına hayran oluyor da "niçin"ine karşı çıkmaktan geri kalmıyor.

- Hayır, diyor; biz bu dâvayı güdenlerin ekmeğini yiyoruz. Ekmeklerini yediğimiz sofrada onları yereme-yiz!

- Öyle mi, hanımefendi, demek millet de onların ekmeğini yiyor! Onlar milletin değil de, millet onların ekmeğini, öyle mi?

- Yine bir (paradoks)...

Şefika Hanımefendinin yakınları kadrosunda, Ya-kup Kadri, eşi Leman Hanım ve kayınbiraderi

Burhan Asaf (Burhan Belge) vardır.

Yakup Kadri, kansız hissini veren fazla beyaz yüzü, kapkalın ve simsiyah kaşları ve açık alniyle, sükûtu kelâmından fazla bir temkm tavrına bürülü, heyecanı kontrollü ve "alelâde"den çekingen...

Burhan Asaf, kocaman bir balık kafası münhanisi resmeden yüzü ve sık sık kırışıklık basan alniyle, tıpkı bir balık gibi, suda ağız açıp kaparcasına fikir habbeciklerıni kovalamakta ve satıhcı akıl taklaları atmaktadır. Đnandığı dünyaya o türlü mıh-lanmıştır ki, 5 dakika içinde bütün insanlık tarih ve devrelerini kıymet hükümlerine bağlayabilir, basamak basamak yaftalayabilir,

beşeriyetin

sonsuz ve dipsiz oluş maceralarını işporta metâları şeklinde tezgâhlayabilir ve ci-

handa (causalite - sebeplik) olarak ne gelip geçmişse bel-libaşlı iktisadî ve içtimaî dürtüklemelere iliştirip etiketleyebilir. O, bir "dırtır"cıdır, her şeyin, izahtan başka her şeye benzer birer tarifine maliktir; yerinde şüphe ve "acaba?" diye hiçbir kuruntu ve burkuntusu yoktur, esrar idrakinden zerrece nasip almamıştır; böyleyken kendisininki-ne zıt dünya görüşlerine cevap yetiştirmekten

kaçınmaz, mücerret ve seviyeli fikri sever gibi görünür; ama kendisinden, kendi fikir (enâniyet-

benlik hali)nden vaz geçmez. Yıkmak istediği sistemleri tezat köşelerinden yakalamaya hevesli bu adam, aslında bizzat, susturduğu ruhu ve gevezeliğe kadar vardırdığı aklı arasında bir tezat nü-

munesidir ve sezişlerinden arta kalmış bir zevk kırıntısiy-le (antitez)lerine yumuşaklık gösterirken cıvalı tavla zarları gibi yine ve daima muayyen bir sayı üstünde durur ve (tez)ine bağlı kalır. O, ince ve zarif tarafları olan bir yobazdır ve kafadarları, Uludağ büyüklüğünde bir çekiçle kırılmaz solcu kellelerden yalnız bu tarafiyle ayırd edilebilir.

Şu meşhur "Kadro" mecmuası davranışı sırasında, Ankara'da Türk Ocağında tertiplenen bir toplantıda rejimin sözde (ideolog - fikriyatçı)larından Ðncedayı ona so-l^racaktır:

IH - Görüşlerinizi dayadığınız temel fikir ve mezhep

Htedir?

HP Burhan Âsaf cevap verecektir:

' - Tarihî Materyalizm...

Yani (Marks), (Engels) ve (Lenin)den ibaret üç ayaklı komünizma sehpasının ortanca ayağı... Fikir dayanakları budur ve bu açık itirafa devrim avukatınca yutkunmaktan başka cevap verilememiştir.

(Marks)'da iktisadî, (Engels)'de fikrî ve (Lenın)'de amelî şekilde ör-güleşen komünizma, ana fikir dayanağının adı ve saniyle ortaya vurulur da hiç bir karşılık görmezse, Burhan

94

95

„ k; ded

i Mi nü

Emin

nüktesine

komün,s*er,n habis v^J *, ygutturma,a

*3££S5

hissedilmektedir ki, onda da her şey bir özenti plânında, çile ve ıstıraptan ve doğum sancılarından uzak...

"Kadro" mecmuasında Yakup Kadri, Burhan Âsaf ve öbürlerine fikir şefliği eden Şevket Süreyya ise sesi pek çıkmayan, henüz saydıklarımızın (sosyete)lerinde pek görünmeyen, öğle yemeklerini o zamanın ukalalar sofrası Maarif Vekâleti tabldotunda yiyen bir lise müdürü... Ankara Ticaret Lisesi Müdürü... Ne tesadüftür ki, Genç şair, onun müdür olduğu lisede birkaç ay hocalık da etmiş ve

Şevket Süreyya'yı çok yakından, kirpik mesafesinden, en mahrem edalarına kadar müşahede altına

alabilmiştir.

Müşahedesi tek cümlelik:

- Yalnız ve yalnız kendisiyle dolu, kafasının her köşesi kendisine göre bellibaşlı bir mahsûle inhisar ettirilmiş ve başka hiçbir nebata yer verilmemiş tek çeşitli bir tarla, bu bakımdan hiçbir tezadı olmayan ve (antitezlerine karşı acı bir dudak büküşünden başka bir tarafı bulunmayan, zıtlarını

teftiş ve muayene zevkinden âzâde, cesur, hattâ küstah, incesine, kabasına bakmadan nizamcı,

Moskova üsluplu grafik oyunları mantıkçısı, keleş mi keleş bir vuzuh ve satıh üstü aydınlık

taktiğiyle adam avlamakta hünerli, som ve yekpare bir, evet, körü körüne inanmış insan...

Ankara'nın o çığırda, Đstanbul'daki tkbâl ve Meserret kahvehanelerine denk, tam "esafil-i şark"

karakterinde ayrı ve çok alâkaya değer bir muhiti de, Ulus Meydanında bir köşe teşkil eden Đstanbul Pastahanesi... Genç Şair buraya "efkâr-ı umumiye" köşesi adını takmıştır. O zaman Ankara Erkek Lisesinde edebiyat muallimliği eden Ahmet Hamdi, Basın ve Yayında çalışan Sadri Ethem (Ertem),

Maarifte memur Nahit Sırrı (Örik), tarihçi Enver Behnan (Şapolyo) ve daha ileride Yaşar Nabi,

Feridun Fazıl, Nurullah Atâ, Ahmed Kudsi, filân, falan, yumurta-

larının kabuğunu delememiş nice şair, mütefekkir ve âlim taslağı hep bu köşede... Bir de aralarında sarı çizmeli, göbeği dizlerine sarkık, mavi gözlü ve ablak suratlı, şair Eşref meraklısı, kalın

bastonunu, kılıç gibi taşıyan, Đzmirli, efe bozması bir zat var ki, adını hatırlayamadığımız bu zata faraza Mehmet desek, "Sarı çizmeli Mehmet Ağa" tabiriyle, tam da Türk efkâr-ı umumiyesinin timsali sayılabilir.

Ankaradakiler, yine ve daima, kendilerine Ameri-

kavârî yeni bir dünya arayan Babıâli sızıntıları... Oradayken bile Babıâli dışında değiller...

• KARAVANA

GENÇ ŞAĐR'in "Bay Mistik" veya "Mistik Şair" diye anılmaya başlayacağı 1934'e 3 yıl kala, onun 27'nci yaşında, karavana... Askerlik... Taksimdeki meşhur tarihî bina, Taşkışlanın 5'inci Alayında, Đhtiyat Zabiti Kıtasında... Orada 6 ay neferlik, sonra Harbiye'de 6 ay talebelik, peşinden de 6 ay subaylık...

5'inci Alayda afyon kokulu karavananın buğusundan mıdır, nedir, bir nevi sarhoşluk havası içinde...

Talimlere çıkarken, şu bu askerlik işini görürken, sanki kurgulu bir oyuncak, bir (otomat)... Ne yaptığının, nerede olduğunun farkında değil... Bir nevi his iptaline benzeyen bu halinden de

memnun... Başka türlü nasıl çekebilir bu yeni hayatı... Geceleri bütün koğuş uzun horultularla

zamana tempo tutarken, o, uyanık... Kapalı gözlerinden (bohem) hayatının sahneleri geçiyor; kâh

elinde rakı kadehi, Çallı Đbrahim'in "vicdanımın bayrağı!" diye seslenişini işitiyor, kâh Peyami Safa'yı, hasta ve dirseğinden gönye şeklinde perçinlenmiş, uzanamaz kolu göbeğinde, burun

delikleri Beyzâ Hanımefendi tarafından tebeşirlen-

miş "yüzde elli" nazariyesini savunurken görüyor; derin bir kuyu dibinde bir kedi yavrusunun kuyu ağzına bakışındaki mânayı kendisine mal ediyor. Ve hayâllerini o kadar yakından görüyor ki, elini uzatsa onları tutacağı geliyor. Hayâllerinin fiilde yaşanması gibi bir halet... Bu haletten zahmetle kurtulabiliyor ve dış hayata çok zor geçebiliyor. Bakın, nasıl bir halet?.. Bir sabah uyanıp da, yahut hâlâ uykuyu bulamayıp da yüzüne su serpmek için uzun, alabildiğine uzun, malta taşı döşeli

koridora çıkınca, hayret ve dehşet içinde gördü ki, uzaktan, gayet şık, sırtında boz renkli bir

astragan manto, korkunç bir kadın kendisine doğru gelmektedir. Birkaç adım atınca gözleri yerine geliyor. Gördüğü, ayak bileklerinden bağlı uzun bir don içinde, sırtında kaputu, bir nefercik...

Haline kahkahalarla gülmeyi de ihmâl etmiyor.

Harbiye'de (o zaman Đhtiyat Zabit Mektebi orada) biraz ayılır gibi oldu ve ayağını toprağa

basabildi. Onu, bölüğünün başçavuşu yaptılar. Takımlara çavuş seçmek ve mangalara onbaşı

atamak selâhiyetini de ona verdiler... Bölük tatbikata çıkıp Şişli istikametinde yürürken, Genç Şair, at üstünde ve bölüğün önünde... Yolda kızların kendisine hayranlıkla bakıp bakmadıklarına dikkât ediyor ve içinde Büyük Đskender'den de bir şey yaşadığını seziyor ve kendi kendisini alaya alıyor.

Ama ordu, ama halisi ve mükemmeliyle, fikrin manivelası ve eşya üzerinde nakkaşı olarak, onun

gözünde çok güzel bir şiir nizamı veya nizam şiiri... Genç Şair, bando muzıka geçerken önünde

koşan mahalle çocuğu heyecanını daima muhafaza etmiştir.

Đyi ve müsamahalı bir yüzbaşı kumandasında başçavuş olmak sıfatiyle her selâhiyet elinde...

Dilediğine izin vermek, dilediğini hapsetmek, sofralarda dilediğini dilediği yere oturtmak, ihtiyaç maddeleri dağıtımında istediğine istediğini yakıştırmak, hep ona vergi...

Hâkimiyet zevkini o hadde çıkarıyor ki, aslında arkadaş-lariyle arasında hiçbir rütbe farkı yokken bezgin yüzbaşıdan daha faaliyetli ve selâhiyetli bir şekle bürünmeyi başarıyor ve müsavileri olduğu insanlardan "Başefendi" aşağı "başefendi" yukarı, müthiş bir boyun eğme tavrı devşiriyor.

Kocaman yatakhanede, güzel olmayan kokulardan uzak kalmak için etrafına, yüksek aile çocukları,

kendi tayin ettiği çavuş ve onbaşılardan bir kordon çevirmeye kadar gidiyor ve için için şöyle

düşünüyor:

- Devlet dediğin, şu minicik maket misali halin milyonlarca defa büyütülmüşünden başka nedir

ki?.. Đş, tepe noktasını tutabilmekte ve bu dâvanın bedava denilecek kadar ucuz taraflarını

kestirebilmekte...

Genç Şair iltimaslarını nefsine kadar şümullendir-meyi bildi ve haftada birkaç gece kaçıp gün

doğmadan mektebe dönmeyi ihmâl etmedi. Yatsı vakti başlayıp fecre kadar süren bu kaçışlar

sırasında mahut (bohem)lik kendisini yeniden ısırdı ve askerliği çekilmez hale getirdi. Fikret Adü'in tavanarasından iki kat aşağıda pansiyon sahibesi, sabık artist, Macar kokanasına ait süslü odada, Genç Şair, sırtında boz renli aba asker elbisesi, ayaklarında kaba çizmeler, gece yarısından sonra numaraları bitip de odalarına dönen artistler arasında... Bu haliyle onlara hoş ve yepyeni göründüğü de besbelli...

Bu vaziyette askerlikteki talebelik devresini tamamlatacak (enerji) ve sabrı gösteremedi,

hastaheneden bir rapor alıp askerlik sınıfını değiştirdi. Uzunca bir tep-dilhava aldı ve mektep

devresinin ikmâlini gelecek seneye erteledi.

Açıldı mı yeni bir "nerede akşam, orada sabah" çığırı... Bir gün Peyami'nin Harbiye taraflarındaki yeni apartmanında otururken kapı çalındı ve içeriye yeni bir hanımefendi girdi. Bu hanımefendi ona öyle sokuldu, onu gözleriyle öyle yedi, çehre ifadesiyle öyle davet etti ki,

Genç Şair kendisini dayanılmaz bir miknatisiyet kutbuna yakalanmış hissetti. Kılığı, edası ve her şeyiyle düşürül-mez bir istihkâm siperi arkasında gururlu bir

nefs emniyeti püskürten, bu,

kendisinden 7-8 yaş büyük kadım, kafasından ve ruhundan kuşatmak, fethetmek hırsına düştü ve

kısa zamanda onu, "dur, kalk, otur, yürü!" her emre tâbi bir (medyum) haline getirdi. Bu defa da bir gururu kırmanın gururuna kapılan Genç Şair, Fikret Âdil'in (bohem) karargâhında, Peyami Safa'nın evinde, Çallı Đbrahim'in Güzel Sanatlar Akademisine bitişik dairesinde, lokantada, barda, gazete idarehanesinde kadın görüşünü şöyle anlatmaya başladı:

- Kadın, bütün bir problemdir; ince bir mesele, bir dâva... Kadın ve erkek birbiriyle sevgi ve

fedakârlık tezahürleri içinde devamlı bir harp, gizli bir mücadele halindedirler. Bu harbin (strateji) ve (taktik) hususîlikleri, ruh kanunları yönünden en büyük harplerdekinden daha girift, dolambaçlı ve çetin... Şahsiyetini bir manto gibi kadınına giydiremeyen erkekse daima mağlûp... Bu bakımdan erkekte kadına hakimiyet fizik ve fizyolojik kudretinin çok üstünde bir şey, bir kafa ve ruh

unsurudur. Kadını, kafanız ve ruhunuzla kafasından ve ruhundan yakalayacaksınız. Fizik ve

fizyolojik kuvvetiniz de işte bu kudrete refakat edecek... Bizde kadını yalınız madde cephesiyle ele alanlar, sadece "zampara" tabirine müstehak, sefil bir sınıftır ve aralarında mânaya dikkât eden hemen hemen yoktur. Zaten romanımızda da kadın, ya erkeği yıkan, yahut erkek tarafından yıkılan

bu "mesele" cephesiyle yoktur. Sadece bazen hissî ve (dramatik) âdi çapkınlık hikâyeleri... Bu noktadan hem edebiyatımızdaki roman, hem de cemiyetimizdeki kültürlü kadın seviyesindeki

düşüklüğü anlayabilirsiniz. Kadın, ezmekten çok, ezilmekten hoşlanır. Bu kaba bir eziliş değil,

erkeği böyle bir fethe memur etmekte derin bir haz ve fahr payı arayan, göz-

yaşı içinde mesut bir sarsılış... Erkek, saadetini ve şahsiyetini işte bu, zarif ve

rakik sarsmada, kadın da zevkini ve hüviyetini bu sarsılmada bulur. Erkeği erkek, kadını da kadın yapan hilkat sırrı...

Manevî mânada ipek bir halı üzerinde yürür gibi kadın cenazelerine basarak geçemeyen erkek,

cinsinin memuriyetini bütünleştirebilmiş ve kadına kadınlığını öğretebilmiş değildir. En küstah bir kadına gardrop şaşkınlığı verecek ve çorabın nasıl çekildiğini bile unutturacak bir dalgınlık havası aşılayamazsa-nız, kendinizi başarılı sayamazsınız!,

Tamamiyle Çallı Đbrahim'in atölyesinde inşad edilen bu tirad Peyami Safa'yı o kadar coşturdu ki, istikbalde "Bir Tereddüdün Romanı" muharriri haykırdı:

- Bravo! Öyle bir portre çizdin ki, erkek ve kadına, (Mösyö do Kamur)un muharririne lâyık...

Çallı Đbrahim:

- O da kimmiş? Fikret Âdil:

- Meşhur bir Fransız romanı... Đkinci sınıf bir romancının eseri ama, kadına hakimiyetin bütün

sırlarını çözen bir roman... Peyami bu romana tutkundur.

Çallı:

- Ben öyle şey anlamam! Kadın dediğini bu kadar ince eleyip sık dokumaya değer görmem...

Peyami:

- Çallı'nın gözünde yaşayan kadınla gemicilerin lâstik kadını arasında fark yoktur.

Genç Şair:

- Bir de butun sırları göre göre, lâstik kadından üstün değer verilmeyecek çeşitler de vardır. Ne dersin Şeref

Bey?

Eşref Şefik, kendisine bazı bazı "Şeref!" diye hitap eden Genç Şair'e yalnız (Mefisto) vâri bir tebessümle mukabele ederken, onun yerine Fikret Âdil cevap verdi:

- Eşref, senin gibi, kadın üzerinde ukalâlığı sevmez; yaşamayı sever... O, bu bahiste, nazariyede kalmayı (Don Juan)lık tutumuna aykırı görür.

Genç Şair yeni bir tirada hazırlandı:

- Siz (Don Juan) nedir, onu da bilmezsiniz. Sanırsınız ki, (Don Juan) hiç kimsenin biriktiremediği kadar kadın derlemiş bir kolleksiyoncudur. Lâstik kadınlarla dolu bir deponun sahibi... Hayır; (Don Juan) dünyanın kadından yoksun belki en ıstıraplı erkeği.'.. Onun kolleksiyonculuğu, kemmiyetteki kahramanlığı ise, boyuna keyfiyette arayıp asla bulamadığı kadını ne yapıp yapıp yakalayabilmek

gayretinden... Hiçbir zaman bulamaz, bulamayacağını bildiği halde de daima arar; sayılar üzerinde seker durur, fakat sonsuzluk ihtarcısını ele geçiremez. Böylece çokluk içinde yokluğa düşer.

Avrupalı anlayışiyle (mistik) bir yaratılış, malikiyetleri arttıkçajnahrumiyetleri çoğalmış bir

hüviyettir o... Ve mustariptir, ıstırap çeker, bir türlü doyamamanın acısına kaptırmıştır kendisini...

Mustafa Sekip, felsefî bir şapşallık içinde dinlediği Genç Şair'e hitap etti:

- Demek istiyorsun ki, kadın da dışımızda bir mevcut değil, içimizde...

Genç Şair:

- Belki... Fakat ben böyle âlimâne sınırlamaları sevmem... Kadın, içimizle dışımız arasında

muhteşem bir mevcut... Onun dış dünyadaki payını inkâr edemem... Ama anahtarı, her şey gibi

içimizde... Bizim bugün sürüngen hayatı süren edebiyatımızın haşmet devrinde (Don Juan)ın

varamadığı seviyeye ermiş bir eser vardır: "Leylâ ile Mecnun"... Bu eserde kadını herhangi bir kem-miyet cümbüşünde aramaya tenezzül etmeyecek kadar üstün ve kemâlli âşık tipi "Mecnun", onu tek bir örnek üzerinde didikleye didikleye nihayet öyle bir noktaya varır ki kadınlığın ufuk çizgisidir orası; orada kadın biter,

dış dünya kapanır ve iç âlem açılır. Đlâhî tecelli noktası... Mecnun Leylâ'sını kaybetmiş ve

Mevlâsını bulmuştur. Avrupalı bu sırra çok uzak olduğu için, taşıdığı hendese kafasiyle, ancak

(Don Juan)daki kadar sokulabilmiştir gizli mıntıkaya...

- Öf!!! Nerede o kadın; gelse de kurtulsak şu naza-riyecilikten!..

Çallı:

- Bir asır beklesek o gelmez! Biz gidelim onu bulmaya!..

Teklif, en çok, meclisin en ağırbaşlı unsuru Mustafa Sekip tarafından alkışlandı. Mevzuun sükûtî kahramanı Eşref Şefik ise böyle bir kadın arayıcılığını çirkin buldu ve dayattı. Fikret Âdil, "Esafil-i Şark"ın haline güldü, Pe-yami Safa da bir lahzada fikre top attıran bir tatbikat heyecanına düştü ve yeni meşhur dövizlerinden biriyle saadetini ilân etti:

- Hay yaşayasın, Çallı, hay yaşayasın! Genç Şair seyirci...

Yolda Fikret Âdil, Genç Şair'in koluna bütün ağırlığını bindirmiş (âdetidir) fısıldıyor:

- Arada bir Avrupaya gidip parayla kadın tedarik eden Ahmet Haşim'e sormuşlar: Böyle en kaba

menfaat karşılığı bulduğun ve senden hazzetmediğini bildiğin bir kadına nasıl yanaşabiliyorsun?..

Şu cevabı vermiş: Ben tavuk yerken ona benden hazzedip etmediğini sormam!

Ve Genç Şair gülerken ilâve ediyor:

- Böyleleri de var. Halbuki erkeğin tek ölçüsü, tek hazzı, kadının kendisinden hazzettiğini görmesi değil midir?

- Evet, Fikret Bey, senin gibiler de var; kadını ancak senin basamağına kadar çıkartıp, (Evreka!) diyenler, buldum sananlar da var...

Arkadan Peyami'nin sesi geliyor:

- Hay yaşayasın!

MAREŞAL Fevzi Çakmak'ın:

- Boyuna uzattığı askerlik hayatı benimkine yakındır!

Diye Genç Şair hakkındaki bir latifesi nakledilir. Mareşal, Burhan Ümid'in kayın babasıdır ve bu bakımdan Genç Şair'i yakından tanımaktadır.

Genç Şair, fasıla üstüne fasıladan sonra nihayet askerliğinin talebelik ve subaylık safhalarını

tamamlamak üzere, artık Harbiye'den Halıcıoğlu'na kaldırılan "Ðhtiyat Zabit Mektebi"nin ilk kafilesine katıldı.

Mektepte Mehmet Ağustos bey isimli bir kumandan vardır ve Genç Şair'in disiplin dışı

hareketlerinden öyle tedirgindir ki, talebeyi saf nizamında karşısına alıp emir ve öğüt verirken, hep Genç Şair'e bakar ve bütün kıtaya hitabını, "siz!" diyeceği yerde "sen!" diyerek onda mihraklandırır. Sanki 1000 kişi Genç Şair'de timsallen-miş, nizama raiyetsizlik istidadı onda

kümelenmiştir.

Halıcıoğlu'nun ilk kafilesinde kimler var, kimler!.. 10 yıl kadar ilerideki istikbalin Maarif Vekili Reşat Şemsettin, aynı sıralarda Đnhisarlar Vekili ve 30 küsur yıl ileride başbakan Suad Hayri,

yüksek dereceli memurlar, iş adamları, şunlar, bunlar... Halıcıoğlu'nun ilk kafilesi, büyük bir ağ

içinde en nadidesinden en hâyîdesine kadar bir balık yığını... Hepsinin de ismi, muvazzaf

Harbiyelilerin taktığı lâkap olarak (potas)... Üniforma taşımayı becere-memekten gelen bir açıkta kalma vakıasının kimya diliyle ifadesi...

Genç Şair, sohbetleri, hikâyeleri, (espri)leri, aforiz-malariyle (potas)ların alâkalarını çekmekte, boş

zamanlarda herkes onun etrafında halkalanmakta... Gündüzleri derslerde sol gözünü öğretmene

gösterip, ön sıradaki arkadaşının ensesine sakladığı sağ göziyle uyuyor, geceleri

de kuvvetli bir ampulün altına isabet ettirdiği ranzasının üst katında Napolyon'a ait Fransızca

eserler okuyor. Sabahleyin, mahsus çukurlaştırılmış yatağında, üstüne boylu boyunca bir örtü

çektirip yatakta kimse yok hissini verdirerek teftişten kaçıyor ve yoklamayı arkadaşlarına idare ettiriyor, uyumakta devam ediyor.

Mektepte hapis odasının açılış töreni Genç Şair vesilesiyle yapılmıştır. 5 - 6 karyolalı, yüksek tavanlı, iki büyük pencereli nefis bir oda; kapısında bir delik ve bir süngülü nefer; hepsi o kadar...

Hapis odası değil bu, konforlu bir revir... Oku okuyabildiğin, yaz yazabildiğin kadar...

Evet, buraya ilk giren Genç Şair oldu. Peşinden de,

odanın sanatoryumluk keyfinden mi, Genç Şair'le sohbet zevkinden mi, nedir, birçokları suç işleyip odaya dolmaya

başladılar.

Birgün, bilmem kaç hafta tatil izninden mahrum

Genç Şair, Mehmet Ağustos Beyin kumandanlık odasına çıkıp bazı gazetelerde görülecek işi

olduğu bahanesiyle, gece dönmek üzere müsaade kopardı ve doğru Babıâli... Cağaloğlu

yokuşundan inerken Peyami Safa ile karşılaştı:

- Hayrola, Peyami, neden böyle suratın karmakarışık...

- Annem ölüyor; koma halinde!..

- Ne diyorsun; peki ne arıyorsun Babıâli'de?..

- Gazeteye uğrayıp döneceğim!

- Beraber gidelim!

Galatada bir hana uğradılar... Genç Şair, akşama döneceğine söz verdiği kışlayı unutarak, arkadaşı ve kendisiyle beraber askerlik yapan, hattâ mektebi bitirebilmesinde biricik âmil, bir avukatın

yazıhanesinde saklı sivillerini giydi ve fırladılar...

"Valide Sultan" diye andıkları ihtiyar hanım, "şa-ir-i mâderzad - anadan doğma şair" Đsmail Safa'nm (kolay

şiir söylediği için ismi böyle çıkmış) zevcesi ve romancı peyami Safa'nın annesi, yatağında...

Gözleri yumulu, es-jner teni elma çürüğü renginde, yanakları soluma gayretiyle lâstik şırınga gibi boşalıp şişmekte, upuzun yatıyor, karyolanın altında, gözden kaçırmayı düşünmedikleri bir tas

içinde hastadan alınan pıhtılaşmış kan... Koridorda konuşuyorlar:

- Üremi koması... Kurtulması ihtimali zaif...

- Hangi doktorlara gösterdiniz?

- Birçoğuna... En namlılara... Hepsi aynı teşhiste, aynı âkibetin habercisi ve aynı tedavide... Ayağa yakı ve sıcak bez ve kan alma... Başka bir yol gösteren yok...

- Kaç gündür bu böyle?..

- Üç gün..

- Ne kadar sürermiş?..

- Ölünceye kadar...

- Korkunç!..

- Her defa doktor gelişinde soracağım şeyleri unutuyorum. Bir Fransız doktorunu sağlık verdiler...

Birazdan gelecek... O gelmeden masamın başına geçeyim de hep kursağımda kalan suâlleri bir

kâğıt üzerinde toplaya-

yım.

Peyami Safa odasına çekildi, Genç Şair hastanın

yanma gitti.

Bu hanım, elma çürüğü yüzlü bu ihtiyar hanım, bütün temaslarında ve günlerce evine misafir

oluşlarında hepsi hepsi yarım saate sığacak kadar kısa lâflarına muhatap olabildiği müthiş bir sükût ve katlanma timsali bu hanım, hiçbir sevgi ve alâka tavrı göstermemiş, bir şaire nasıl zevcelik ve bir romancıya nasıl annelik yapabildiği belirsiz bu hanım, ölüm yatağında da sağlığında

olduğundan daha az yalçın değil... Evet, yalçın; adetâ vahşi denilebilecek bir sağlığın nihayet

ölümle hesaplaşma ânında bağladığı ünsiyetsizlik rengi... Bu dünyada ünsiyetsiz ve Öbür dünyanın eşiğinde de aynı buzlu hal...

Genç Şair bunları düşünürken, birden, bir tıkırtı işitti. Baktı ve tüyleri diken diken oldu: Bir kedi, karyolanın altına sokulmuş, çanak içinden hastanın pıhtılı kanını yalıyor!.. Kedi, yediği tekmenin arkasından ağzı ve bıyıkları kan damlalariyle boncuklu, kapıya doğru koştu.

Peyami Safa, biraz sonra gelen Fransız doktoruna, elinde bir kâğıt, nota okurcasına suâllerini

yağdırıyor ve ânın dehşeti önünde tavrındaki gülünçlüğü görmüyor. Doktor kısa kesti:

- Bakan doktorlar, hem teşhis, hem de tedavilerinde doğru... Vaziyet ümitsiz... Aynı tedbirleri

yerine getiriniz ve bekleyiniz!..

Bu noktadaki "bekleyiniz!" emri müthiş!.. Neyi bekleyecekler; hastanın komadan uyanmasını mı, yoksa dünya göziyle uyanılması muhal bir uykuya geçmesini, toprak şilteli beşiğe girmesini mi?

Hastanın nefes alma zoriyle inip çıkan, çukurlaşıp kabaran yanakları gittikçe yavaşlar ve oluk oluk kan gelen bir yaraya sigara kâğıdı yapıştırırcasına alınan her tedbire sanki gülerken, bu, vahşeti içinde dikkat çekici manzara Genç Şairi öyle büyüledi ki, görünmez bir el göğsüne dayanıp ona

"kaç, durma!" diye seslene dursun, başka bir el arkasına dayanıp "gidemezsin, bu cazibeden kurtulamazsın, mıhlanacak ve burada kalacaksın!" emrini verdi. Ve Genç Şair, belki bir hafta, gazı bitip de isler içinde yalınız fitili yanan ve bir türlü sönemeyen idare lâmbası hastanın evinde kaldı.

Bu arada, hastanın zehirli kanım içen kediyle, vahşi bekâr evinde ve şaşkın erkekler arasında

bakımsız hastaya imdat için gelen bir komşu kadına bağlı iki çarpıcı levha: Kedi, kan içtiğinden iki gün sonra gözlerine birer beyaz perde inmiş, tekrar göründü ve "bakın, içtiğim kandan ne hale geldim!" sözünü acı miyavlamalarla heceleyip, gizli bir köşede can vermek üzere bastı, gitti.

Komşu

kadın, ermeni dilberi de, hemen hemen gecelik kılığı içinde, her tarafı açık haliyle, hasta başında kimsenin kendisiyle meşgul olmayacağından güya emin, fakat haline bakarsanız, felâket ânında

bastırılmaya çalışılan bir hissin büsbütün şahlanacağı kanunundan sanki haberli, her gidiş gelişinde daha açık saçık, fedakâr fedakâr, dört döndü, dolaştı. Ve Genç Şair, en ciddi yerde gülme, en acıklı manzara karşısında tükürme, en ulvî vecd noktasında sövme telkin eden canavar nefsin, ölü başında şehvet telkin edici bu halinden dudaklarını ısırdı, durdu. Bu sırrı her şey olup bittikten, ölü

gömüldükten ve (bohem) hayatına tekrar dönüldükten sonra Peyami'ye açınca onun da aynı duygu

içinde, şeytanı kovmaya çalışmış olduğunu öğrendi:

- Sorma, Şair'im, sorma; ne karanlık ve tezatlı iklimleri var ruhumuzun!..

Mektebe döner dönmez hapis ve muhakeme... Alay Mahkemeleri kanunu o sene

yürürlüğe girmiş

ve ilk tatbikatında (1) numaralı hedef olmak şerefi Genç Şair'e düşmüştür. Nasıl olacağı,

muhakeme usûlünün ne olduğu henüz tecrübeye konulmamış mahkemeyi, kanun metnine bakarak

kurdular... Binbaşı bir reis, sağında yüzbaşı bir âza, solunda da bir nefer, ikinci âza... Savcı makamında da bir subay...

Muhakeme başladı; ve Genç Şair'i 15 yıldan 35 yıl ilerisine kadar binbir muhakemede dinlemeye

koşacak olan gönüldaşlarına karşılık yüzlerce gönüllü talebe takip etmeye can attı. Salon yırtılacak hale geldi ve koridorlar taştı.

Genç Şair'in, sivil elbiselerini yazıhanesinde sakladığı avukat, ona sözlerini gayet aşağıdan almasını ve fazla lügat paralamamasını tenbih ettiği halde, o dinlemedi; müdafaasını üst perdeden tutturdu ve yakın arkadaşı bir kalem adamının annesi bir ölüm hastasının başında geçirdiği ruh hallerini

özür diye kabul ettirmeye çalıştı.

Bu esnada bir ses:

- Bana bir bardak su getir!

Bir de ne görsün: reisin solundaki âza nefer yerinden kalkmış, reis binbaşıya su getirmek üzere

kapıya koşuyor.

Güldü.

- Ne gülüyorsunuz?

- Aman efendim, yanınızdaki nefer şu anda basit bir er değil, kaza hakkı sahibi bir hâkimdir.

Ondan su getirmesi nasıl istenilebilir?

Müdafaanın acıklı bir noktasında da başka bir nâra:

-Yaşa!!!

Bu da kendinden geçen savcının haykırışı...

Çok şükür, edebiyattan anlamayan mahkeme, Genç Şair'in edebî özrünü kabul etmedi ve onu 3 ay

hapis cezasına çarptırdı.

Cin gibi bir tip olan mahut avukatla beraber, iki satırlık bir temyiz istidası vermek bahanesiyle kumandanın odasına gittiler. Avukat mahkemece tutuklama kararı verilmediği için, daha fazla

devam edemeyecek olan disiplin hapsinin kaldırılmasını istedi, kabul ettirdi ve ilâve etti:

- Kararı temyiz ediyoruz. Fakat unuttuğumuz bir nokta olup olmadığını görmek için dosyayı bir

kerecik gözden geçirmemiz lâzım...

- Peki, geçin şu masanın başına da okuyun! Avukat dosyayı okurken bir yerde durdu. Eliyle o

satırı bir baştan öbür başa sıvazladı ve bir kelimesinden yukarıya doğru kurşun kalemle bir çıkıntı yaptı.

- Nedir o yaptığın?

- Sonra anlarsın! Şimdi sus!

Ve dosya Askerî Temyiz'e gitti ve en kısa zamanda hüküm bozalarak dosya iade edildi. Genç Şair

kurtulmuştu.

Avukata soruyor:

- Askerî Temyiz'e bu ne çabuk gidiş ve oradan ne abuk dönüş!.. Kimin marifeti bu?..

- Benim!..

- Ya mahkûmiyet kararını bozma sebebi?..

- O da kurşun kalemle çıkıntı yaptığım noktaya bir "kelime ilâvesi yüzünden...

- Neymiş o kelime?.. Kim ilâve etmiş onu...

- Reisten rica ettim. Kelimeyi ilâve etti ve altını imzaladı.

- Kelimeyi öğreneyim!

- Öğrenmesen de olur. Zaten öğrensen de bir şey anlayamazsın... Reis Bey de bir şey anlayabilmiş

değil... Onu yalnız Temyiz anladı ve hükmü bozdu.

Bu yaman avukatlık dehâsı Genç Şair'i kurtarmışken bir de Cumhuriyetin 10'uncu yıl affı geldi ve ileridekilerin öncüsü olarak Genç Şair'i yoklayan bu ilk hapis böylece savuşturulmuş oldu.

Şimdi Genç Şair, ayağında, Ðngiltere'den gelme bir çift çizme, yakasında boz renkli sınıf alâmeti ve bir sırma çizgi, Ðstanbul'da Ortaköy sırtlarında subaylığını yapmaktadır.

ŞÐŞLÐDEKÐ SALON

GENÇ ŞAÐR Beylerbeyinde, annesi ve dayısının yanında... Sabahları erkencecik kalkar, her defa

pek beğenerek eline aldığı, koncunun içinde "Ðngiltere Krallık Çizmecisi" yazılı çizmelerim ayağına geçirir, saçlarını ihtimamla tarar, rıhtıma çıkar, orada abone olduğu sandala atlar ve

Ortaköy... Orada da, sahile 40 - 50 adım mesafede, sırtlara tırmanan yolun başında, doru Macar atı beklemektedir. Ve yanında seyisi... Atına fatihvâri atlar,

rin pencerelerinden kendisini seyredenler bulunup bulunmadığına dikkât etmeyi ihmâl etmez, paket taşları bitip toprak yol başlayınca da kısa dörtnalla kışlaya doğru kanat açar. Denilebilir ki, işin içinde at olmasaydı subaylık devresinden de sıkılacak ve hizmetine devam edemiye-cekti. Öbür

subaylar, talim ve tatbikattan dönüp, yorgun ve bezgin, atlarını seyislerine teslim ederken, o, attan inmeye kıyamaz, bir süre birliğin manej sahasında dolanır ve onun bu halini gören meslekten

subaylar "bu ne biçim potas?" gibilerden bakışırlar.

Akşamları ise, ekseriyetle yolu başka... At üstünde, ardında seyisi, o devirde bomboş araziden

geçer, seyrek villâlarla benekli Mecidey Köyünden kıvrılır, Şişli meydanına çıkar. O zaman mevcut olmayan, camiin sağında, içerlek bir apartmanın önünde durur, attan atlar ve seyise emir verir:

- Gidebilirsin!

Kendisininki gibi iri atlı seyis, yedeğinde subayının atı, şanlı şanlı kışlanın yolunu tutarken, Genç Şair, apartmanın beşinci kat pencerelerine bakmaktadır. Bu pencerede onu gözleyen, bir (Anna

Karenina) değil, yalnız boynuzlan ve kuyruğu eksik, frenklerin şeytan tasviri bir genç... Âbidin Dino... Ev, ortanca ağabeyine ait... Büyük ağabeyi Arif Dino da beraber...

Bu apartman dairesi o zamanlar Babıâli sivrilmiş-lerinin fikir ve edebiyat mahfelidir; ve "esafil-i şark"ın kolay kolay sokulamayacağı bir (sosyete) çerçevesi sanki... Başlıca gelip gidenleri, Hariciyeci Sedat Zeki Örs, Eşref Şefik, Peyami Safa, Fikret Âdil, Burhan Toprak, sefaret mensubu birtakım ecnebiler ve Avrupalılardan ziyade Avrupacılık gayretinde modern hanımefendiler...

Ev sahibi ortanca ağabey Ahmed Dino, acem minyatürlerine benzeyen kırışıksız ve ince yüzüyle,

voltajı daima sabit ve ipek üstüne işlemeli bir abajur gibi hep

gülümseme halindedir ve hoş-beş etmek, en cömert tarafından misafirperverlik göstermekten başka

bir derdi veya fikir sıkıntısı, herhangi bir dâvayı savunma gayreti yoktur. Küçük kardeşi Âbidin Dino ile büyüğü Arif Dino apayrı tipler... Ya eşi?..

Eşi Nermin Dino Hanımefendi tam bir (Madam Rekamye)... Hani şu, (Luvr) müzesinde, Ressam

(Da-vid)e ait şezlong üzerine uzanmış bir kadını gösteren meşhur tablo var ya; salonu, edebiyat

halkası, (esprileriyle ün yapmış kadın; işte o!.. Nermin Dino Hanımefen-ii, Genç Şairin tanıdığı sanat alâkası ve salonunu edebiyatçılara açık tutuşu bakımından üç (Madam Rekamye) >enzerinden ilkidir. Đkincisi Lüsyen lAbdülhak Hamid, içüncüsü de (Nokta Nokta) hanımefendi...

Nermin Dino daima bir şezlong üzerindedir. Ço-ukluğundan beri çektiği, halk dilinde "ince

hastalık", yani verem, aşağı yukarı durdurulmuşken onun, hesaplı bir zerafetle şezlonga uzanmış

vaziyette misafir kabul etmesi için sanki bahanedir ve bu vaziyette (Madam Rekamye) vâri uzatılan eli öpmek gelenlerce mecburî gibi bir şey...

Đçlerinde meraka değer tek tip, Âbidin Dino'nun, aynı familyadan çocuk düşürmüş bir kadın

hakkında (espri)si:

- Çocuğun elleri çok güzelmiş!..

Âbidin bu alaylı (espri)yi savurmuştur ama, narin parmaklı ince ve uzun ellerinin güzelliğinden pek emindir ve böyle bir dikkâte sahip değilmiş gibi görünerek hep ellerini konuşturur. Zaten yaptığı (desen)leri bir nevi el ve parmak senfonisi saymak yerinde olur. Yahudi filozof (Froyd)ün

(libido)su ve her ukdeyi insan uzviyetinde bel-libaşlı bir noktaya bağlayışı, Âbidin'in resimlerine bakarsanız parmakta tecelli eder. Parmak... Esrarlı uzuv... Kalbin iradesine göre, iyi ve kötü her şeyin yapıcılık memuriyeti onda... Sadakayı veren o, parayı çalan o, Allah is-113

mini yazan o, kumar kâğıtlarını dizen o; okşayan, tokatlayan, diken, söken, cerrah, cellât, yol

gösterici, yön kaybettirici, o, o...

Parmak, temas hassemizin, temas idrakimizin başlıca uzuvlarından biri olduğuna göre, bakın, Genç Şair, bu noktada güzel elli Âbidin Dino'da nasıl bir sahneye şahit oldu. Öyle bir sahne ki, Batılı muharrirlerin kâbus ve ihtilâç dehâsına sahip hiçbir örneğinde bu kadar yakıcı bir hayâle

rastlanamaz:

Âbidin Dino da, (Bodler)in "Sun'î Cennet" adını verdiği cehennem yemişlerinden birine tutkundur: Esrar... "Aşmalı Mescit" kadrosundaki (bohem)lerin "Beyzâ Hanım" tutkunluklarına karşılık, esrar... Esrara argosiyle "mal" ismini verir ve cebindeki olanca malını birkaç dirhem esrara feda etmekten geri kalmaz.

Bir gün, Şişli'deki evde, salona bitişik küçük bir o-dadaki sedir üzerine uzanmış, göz kapakları yarı açık, yarı baygın, yatıyor. Karşısında da bir tabureye ilişmiş, onu hayretle seyreden Genç Şair.

Odada kesif bir sigara dumanı ve keskin bir esrar kokusu...

A!.. Âbidin, sağ elinin baş parmağiyle şehadet parmağını birbiri üzerinde kaydırmakta, sanki bir şeyi uğuş-turmakta, yuğurmakta... A!.. Parmaklarının arasında, minicik, düğmeye benzer, beyaz bir şey... Bu şeyi ha bire uğuşturuyor, sanki öğütüyor.

- Âbidin?

- Efendim!

- Nedir o, parmaklarının arasındaki?

- Yasemin yaprağı...

- Ne yapıyorsun onunla?..

- Gerdeğe giriyorum! -O da nesi?..

- Hiç bir kadın cildi bu çiçeğinki kadar duygulu ve dokunaklı olamaz.

- Anlayamıyorum! 114

- Nazik mi nazik, nermin mi nermin; bir o kadar da çekici, yutucu, bayıltıcı... Đki parmak arasında bütün usaresini salıveriyor, eriyor bitiyor.

Genç Şair, Âbidin Dino'nun, gözleri tavanda, kendi kendisine hitap eder gibi mırıldandığı bu

lâflardan dehşete düşmüş:

- Sen diyor, adetâ bir çiçekle visale ermiş haldesin!

- Ne visali?.. Hangi kadın gerçekleştirebilir bu visali?..

- Esrar mı atıyor seni bu cinnet dünyasına?..

- Ne oluyorsa oluyor; ben bu gizli dünyada bulduğumu hiçbir şeyde bulamıyorum!

- Temasın sırrı, temas idrakinin dehâsı, öyle mi bulduğun?..

- Öyle, izahçı şair, kuzum izaha girişme, izaha kal-I kısayım deme!

^^ - Ayol; izahtan başka ne derdimiz, ne işimiz var

?ki?..

^H - Gel, bir iki nefes çek de gör, izahı olmayan iş

HPneymiş?

p - Yapamam, cesaretim yok!.. Anladığıma göre es-

rar, hayâl tutuşturucu bir nesne... Zaten bendeki azgın hayâl içimi aleve boğarken bir de esrar

çekecek olursam çıldırmaktan korkarım.

Âbidin doğruluyor, Genç Şair devam ediyor: - Siz, (burjuva)ların muvazeneli dünyasiyle

yetinmeyen, kendisine yeni bir dünya arayan tipler, hakikatte ne sahtekâr yaratılışlarsınız, bir bilseniz!.. Selim yoldan değil de, bataklıktan dünyayı aşma gayreti, ölü ruhunuzu sun'î vasıtalarla şahlandırma yeltenişi bu... Benim böyle vasıtalara ihtiyacım yok... Yumruğumu sıkınca ben, bu

dünyanın, gözün gördüğü, kulağın işittiği, damağın tattığı, burunun kokladığı, parmağın dokunduğu şeylerin ötesinde bir arayıcılığa geçebiliyorum. Mısır Çarşısında ot aramaya muhtaç değilim...

15

- Güzel tirad... Ya seni kumarın nedir? Onu nasıl

izah edersin?..

- Demek iş yine izaha geldi. Benim kumarım, senin esrarla davet ettiğin cinnet dünyasından

kaçmak için... Tam tersi... Ben cinnetten kaçıyorum, sen cinnete

gidiyorsun...

Âbidin Dino'nun gözleri açılıyor. Hislerini (Romantik) ve (dramatik) edalarla dışarıya vurmayı

teslim bayrağı çekmekten daha aşağılık bir hareket sayan, her şeyi alaya alan, içindeki mahrem

dehşeti alayla bastıracağını sanan, bu elleri güzel, yüzü çirkin delikanlı, ilk defa, gözleri fal taşı gibi açık, ruhundan bir ses koparabildi:

- Benim çıldırmaktan korkum, seninkinden çok

fazla...

- Bunun için mi esrar içiyorsun?

- Uçurumların nasıl çektiğini bilmez misin?

- Nasıl bilmem!.. Đzah edeyim mi?

- Etme!

O zaman 20 yaşlarında bir genç, Âbidin Dino, kendisinden 7-8 yaş büyük Genç Şairin en yakın

dostudur. Önce Ahmed Kutsi, peşinden Peyami Safa, Burhan Toprak, derken Fikret Âdil ve Âbidin

Dino... Tamamiyle (estetik) planda, etraflarını saran adilikler ve çirkinliklere, gülünçlükler ve kofluklara karşı tam iştirak belirtici, fakat bağlanılacak ulvîlik ve güzellik kutbundan mahrum bii dostluk...

Âbidin Dino her şeyin (anti tez) tarafındandır. Hiçbir (tez)e yanaşmaz; âdeta yanlış bağlanmaktan ve donup kalmaktan korkar. Daha doğrusu inanmaktan ürker. Hiçbir dâvaya, mukabil dâva ile karşı

çıkmaz, onu kendi içinde, kendi çürüklüğü âleminde ve tamamen hib plânında çökertmeye bakar.

Bu ruh haletinin verdiği insiyakla da hiçbir isteğe zıt tavır takınmaz, mübalâğalı bir | uysallık gösterir, nereye çekseniz gider ve ne derseniz ya- t par. Elverir ki, o iş (estetik) ölçüsüyle hoşuna gitsin...

Birkaç yıl sonra bir Moskova seyahati dönüşü hayvan derileri gibi mühürlenecek, ruhunun duman

saçan kaynar suları donacak, betonlaşacak ve işi komünizmada bitirecek olan Âbidin Dino, işte,

delikanlılığında ve sâf sanat çığırında bu tip... Çizdiği resimlerde eşyanın ruh

iskeletine kadar sızmaya çabalayan ve dış biçimler içinde iç şekiller arayan yanık kafa, kavruk istidat!..

Dino'ların apartman dairesinde salon kısmı, nazik ev sahibi Ahmed Dino'nun ikram ettiği çay ve

pastalar etrafında ağır siyasî, içtimaî ve edebî meselelerle dolup taşmaktadır. Eski Tophane Müdürü Zeki paşanın oğlu, Hariciyeci Sedat^Zeki Örs, ortaya bir takım tarih nazariyeleri atmakta, bazı

büyük hadiseleri beklenmedik sebeplere iliştirmekte ve "iyi" bir tarafta dursun, "kötü"yü belirtmekte şaşırtıcı bir hüner göstermektedir. Burhan Ümid'e (Toprak), başlarda işaret ettiğimiz

"Burhan Nevmid" adını yakıştıran Sedat Zeki, sanki ispat yerine geçen kafiye mantığı içinde insanları ve hadiseleri yaftalamaya bayılır:

"Harab-ı Umumî"... Bu, Harb-ı Umumî denilen Birinci Dünya Savaşına verdiği isimdir.

Bazı Babıâli kodamanlarının uğrağı, Galatasara-ymdaki (Degüstasyon - tad alma) lokantasına,

tiksintiden kinaye (degutasyon) der.

Peyami Safa, onca Seyamî Pefa'dır...

Ankara mı? En kara!..

DONDURULMUŞ ÂN

GENÇ ŞAĐR, sırtında subay üniforması, sandalla Ortaköy'e geçerken karşısındaki 75'lik Rum

sandalcıya bakıyor. Bu adam 93 Türk - Rus (1877) seferinde Yeşilköy'de potin boyacılığı eder ve

Rus zabitlerinin çizmelerini boyarmış... O güne nispetle 56 yıl önceki hadise...

Çok az konuşan ve geçmişin bereket ve ucuzluğundan bahseden sandalcı:

- O da bir zamandı, diyor; bir varmış, bir yokmuş!..

Korkunç cümle: Bir varmış, bir yokmuş!..

Genç Şair, denize ve dalgacıkların çırpıntısına bakıyor: Bir varmış, bir yokmuş!..

Kendisi henüz 30'una varmış değildir. Öylesine gençtir ki, geçmek, bitmek, pörsümek, tükenmek

diye bir şey kabul edemez. Fakat her şeyin sıhhat idrakini gençlikte bildiği için, en sıhhatli ve kudretli zaman düşüncesini de gençlik şartları içinde buluyor ve düşünüyor; ölümü ve zamanı

düşünüyor.

- Zamanı nasıl durdurabilirim?

Bunu düşünüyor, muhale çare düşünüyor.

Onca, idrak ıstırap, ıstırap ise idraktir. Bu da ancak genç adama mahsus bir (fakülte)... Pelteleşmiş

ihtiyar ne duyabilir, ne düşünebilir ki?.. Pelteleşmenin, ihtiyarlamanın da ıstırabı gençte...

- Zamanı nasıl durdurabilirim?..

Ve gözlerini dikiyor, bir silinip, bir çizgileşen dalgacıklara... Şu ânı ciğerine mıhlayabilse yeter...

Đşte Rum sandalcının traşı uzamış bembeyaz kelle suratı ve fersiz gözleri; işte Ortaköy Camii,

"Şirket-i Hayriye" vapurunun savrulan dumanı ve zıp zıp silinip kabarıveren dalgacıklar!.. Bunları bir (tuval) üzerinde sabitleştirircesine tek ân içinde dondurabilir mi?.. Dondurduğunu, bir daha unutulmamak üzere beynine kazıdığını farzet!.. Zaman durmuş mu olur?.. O dondurulmuş ân, eski

yıllardan kalma bir duvar lekesi halinde, geçip gitmiş ve yenisi gelmiş bir

teahhüt mühründen gayrı ne belirtir? Korkunç teah-hüt: Zaman durmadan akacak ve her şey geçecektir!

Genç Şair, Âbidin Dino'nun, izaha tahammülü olmayan, zaman ve mekân üstüne tırmandırıcı sun'î

laboratuarını hatırladı ve kendisi de tabiî bu laboratuarın

potasında erimemek için silkindi, üstündeki marazî vehim ve hayâl sineklerinin kara bulutunu

dağıttı, hem Ortaköy, hem de dünya toprağına ayak bastı. Ama o dondurulmuş ânı da hiç unutmadı.

Bir iki yıl sonra, onun ancak ucunu tutabildiği bu zaman çizgisi üzerinden hangi cehennem ateşine kadar uzanacağını göreceğiz.

Akşam yine Dino'larda... Bu defa Arif Dino'nun odasında...

Bu oda apartmanın hizmetçi hücresi gibi Dir yer... Avluya bakan kör bir pencere ve yerde iki kişilik bir şilte, bir yer yatağı... Şiltenin iki yanında bir sürü resim malzemesi ve kitaplar... Boyu iki metreye yakın ve gövdesi asırlık çınarları kıskandıracak kadar kalın Arif Dino, hep bu şiltenin

üstünde, onu bir kedi yavrusuna bile yer bırakmayacak şekilde kaplayarak, beyaz kâğıtlara incecik çizgiler çekmekle meşguldür.

Küçük kardeşi Âbidin Dino gibi, seri malı dışında, eşyanın nabzını arayan bir ressamdır Arif Dino ve biricik sanat derdi de ince, kılı kırk yarıcı incecik çizgi... Bilmem nerede yetişen bilmem ne bitkisinin dikeninden, bilmem ne kuşunun tüyünden kalemler yontmaya ve fırçalar yapmaya bayılır

ve minyatür sanatının dehâsı peşinde âletler keşfetmeye çalışır.

Şairdir de...

Küçük kardeşiyle bareber (Rembo) âşıkı olan Arif Dino, mantıklı ve nizamlı şiirden bir şey

anlamaz.

Şiir ölçüsü şöyledir:

"- Mantıki süreksizlik ve hissî zincirleme."

Fransızcayı Türkçeden daha iyi bildiği için de bu |)rmülü:

"- Discontinuıte logique, suite sensitive..."

Şeklinde kalıplaştırır.

Ve döktürür:

" Geceler vapurla dönmez;

"Ey telli pullu gelinler..."

uygun.

Yahut:

"Döner kebap dönmez olsun..."

Şiirlerinin çoğu Fransızcadır ve tam da formülüne

t...

Âbidin'le aralarında müthiş farklar:

Biri vücutça incecik, öbürü kapkalın...

Biri her formülden nefret eden, öbürü formül arayan.

Biri her şeye gülüveren, öbürü en basit hissi tecelli karşısında göz yaşını tutamayan...

Biri içinden pazarlıklı ve perdeleri çekik, öbürü kâğıt bir fener gibi besbelli ve duvarları şeffaf...

Arif Dino o kadar hissidir ki, Peyami Safa ile arası açılan Genç Şairi birbirleriyle kucaklaşmaya davet etmiş, manzarayı görünce de ağlamaya başlamıştır.

Eski eşyaya, sanat eserlerine, hatlara, yazma kitaplarda kullanılan kâğıtlara, tezhip renklerine, çinilerdeki tonlara tutkun ve bunların meydana geliş tekniğinde bilgili... Meselâ Burhan Toprak'ın derlediği "Yunus Emre"yi "şekeri kâğıt" dedikleri bir kâğıda bastırmak için yapmadığını bırakmamıştır. Ðleride, Mareşal Fevzi çakmak'ın zevcesi hanımefendinin, damadı Burhan Toprak

hakkında ve bu mevzuda yapacağı müthiş bir (espri) vardır. Edebiyatla, sanatla, fikirle, ilimle en küçük alâkası olmayan bu asker karısı hanımefendi, eser çıkınca demiş ki:

"- Yâhû, herkes bizim damadın (Yunus Emre) diye bir eserinden bahsediyor. Meğer Yunus Emre'yi ona Necip Fazıl aşılamış, tefsirini Kilisli Rıfat yapmış, kâğıdını Arif Dino tavsiye etmiş... Meğer...

Meğerse şiirlerin sahibi de Yunus Emre'ymiş!.. Ya ne kalıyor bizim damada bu eserden?.."

Bu bon anlayış ve anlatıştaki hakikat payı Burhan Toprak'ı çılgına çevirecektir.

Arif Dino, sol elinde kallâvi kahve fincanı ve sağ inde uzun, yasemin çubuk, tatlı tarafından

konuşmayı ok sever, hususiyle dedesi, Mesnevi şerhedicisi Âbidin Pa«aya ait bildiklerini

anlatmaktan zevk duyar:

- Uzun kış geceleri ocağm karşısında yere diz çöker, Kıbleye döner ve sabaha kadar zikredermiş...

Yanakları körük gibi çukurlaşıp kabarırmış...

Bir gün Genç Şair ona diyecektir ki:

- Allaha inanmayanlara ben ne yapardım, bilir misin, kudretim olsaydı?..

- Ne yapardın?.".

- Her şehrin kenarında büyük birer tımarhane yaptırır ve hepsini birden oraya tıktırırdım.

- Ya vicdan hürriyeti?

- Vicdanın yaratıcısından kendisine zıt vicdan hürriyeti istemek delilik değil de nedir?

- Ama sen inandıktan sonra tertipliyorsun bu mantık ölçüsünü...

- Sen inanmıyor musun?

Arif Dino göğüs geçirerek cevap verecektir.

"- Đnanmıyorum! Bir kere inansaydım bir daha kaldıramazdım başımı secdeden..."

Allaha inandıklarını söyledikleri halde onun kanunlarına karşı inkâr tavrı takınanlar, eğer

inansalardı, o kanunlara sımsıkı bağlanacak olduklarım bildirenlere, yani inanabilmek şartiyle bu kanunları hak bilecek olanlara nispet, ne kapatılmaz bir tezat içindedirler...

Genç Şair, Arif Dino'yu ölüm yolundan kuşatmak isteyince de şu cevabı alacaktır:

- Öleceksin!.. Ölünce nereye gidecek ve ne olacaksın?.. Hiç düşündün mü?..

Arif Dino:

- içinde yokluk ve boşluk acısı da olmayan bir yokluk ve boşluğa gideceğim!

Tarzında, maddecilerin hazırlop formüllerine rıza ve tenezzül göstermeyecek kadar kafaca

haysiyetlidir. O halde ne cevap versin? Allaha inanmadan beka âlemine

inandığını mı iddia etsin?

Diyecektir ki:

- Ben ölmeyeceğim; kim ne derse desin ve bu âna değin ne olmuş olursa olsun, ben ölmeyeceğim!

Ve kapana düştüğünün farkında olmadığı bu noktada, saçmaların en saçmasına sığınarak, 2 metreye

yakın boyu ve iri bir çınar heybetinde cüssesiyle, kendisine dünyada kazık kakacağı vehmini

yutturacak, tesellisini onda bulacak ve gerisini kurcalamıyacaktır.

Ne tuhaftır; Allahın "zalûm ve cehûl" dediği şu insanoğlu; ve hususiyle birazcık düşünür gibi olanlar... Hele, "Babıâli esâfil-i şark" kütüğünün kayıtlıları...

Arif Dino, Genç Şair'e, yarı şaka, yarı ciddî, göz-bağcı, hokkabaz, hilekâr mânasına (farsör) sıfatını yakıştırmış, onu bu sıfatla lâkaplandırmıştır. Genç Şair'in bütün fikirleri, edaları, (dramatik) tonları, beklenmedik ve görülmedik sürpriz davranışları, kendisince birer (fars), oyun, numaradır. O

hakikatte topyekûn dünya, her şeyi alaya alan ve pinti (burjuva)ların çenelerini düşürmeyi gaye

edinen aşırı zekâda bir perendecidir ve gerçeklik, samimilik, içtenlikle alâkalı değildir.

- Sen beni teneşirde, sapsarı ve upuzun yatıyor görsen de yine numara yaptığıma hükmedersin!..

Bana ne kadar kudret bağışladığının, beni ne kadar büyüttüğünün farkında mısın?..

- Sen kendinde, benim sende gördüğümden daha fazla kuvvet hayâl ediyorsun; (farsör)lüğün de

buradan geliyor.

- Susuyorum; ben kendimi yiyen bir adam olduğum için bu anlayışında bir hak payı görüyorum!

Biliyor musun ki, kimse beni kendi kendimi zemmettiğim kadar yeremez. Kimse de...

- Ben devam edeyim: seni, kendi kendini medhe-dilmeye lâyık gördüğü kadar övemez!

- Doğrudur!

- Sen muhteşem bir iddiacısın! Hangi dâvada, meselede, işde olursa olsun!.. Đsterse basit bir madde üstünlüğünde... Meselâ ben 2 metreye yakın boyum ve 130 kilo ağırlığımla sana güreş teklif etsem sen onda da üstün geleceğini iddia edersin!

- Bu da doğru!.. Al sana bir teklif... Ben bugün saatlerce at sırtından inmedim, bir hayli de

yürüdüm, yoruldum. Ben çizmeliyim, sense cin ayakkabısı gibi incecik bir Arnavut çarığı

giymektesin... Bu nispetsiz şartlara rağmen, haydi, seninle Şişli'den yaya yola çıkalım, Taksim, Galatasaray, Şişhane, Unkapanı Köprüsü, Aksaray, Topkapı üzerinden Bakırköyü'ne, Đncirlik'teki

Mustafa Şekib'in köşküne kadar yürüyelim!.. Var mısın?

Arif Dino, gecenin saat 11 'inde söylenen ve en aşağı 5 - 6 saat yürümeyi gerektiren çılgınca bir maceraya ait bu söze cevap vermedi; bir zıplayışta yatağından doğruldu, ceketini sırtına attı, cin ayakkabılarını giydi ve haykırdı:

- Haydi bakalım, düş önüme, hiçbir yerde durmak, dinlenmek, birşeyler yemek, içmek yok!.. Yürü

bakalım, oraya ölün mü varır, dirin mi?..

Sabahın ilk saatlerinde Mustafa Şekib'i evinin terasında çay içerken buldular.

Mustafa Sekip bu iki amansız ziyaretçiye ancak sanatkârlardan beklenecek bir garabet nazariyle

bakarken Arif Dino da aç bir boğa gibi kahvaltıya saldıra dursun... Genç Şair içeri odaya kadar zor

- belâ sürünüp kendisini çizmeleriyle beraber sedire atmıştır.

Ancak bu kadar yorulmalıdır ki, dondurulmuş ân ifadesiyle zaman vehmini unutabilsin; muharebe

meydanına benzeyen kafasını karanlığa boğabilsin...

123

ZÜPPELER ÇERÇEVESÐ

BEYOĞLU'NDA, Tünel'e doğru giderken sağ taraftaki meşhur pastahane, Babıâli kibarlariyle

sosyete siv-rilmişlerinin bitişme noktasıdır. Duvarlarında okuma kitaplarındaki manzara

resimlerine benzer, herbirinin altında fransızca, ilkbahar, yaz, sonbahar, kış diye yazılı, dört mevsimi gösteren mozaik tablolarla süslü bu (lokal)i züppeler çerçevesi diye isimlendirmek yerinde olur. Galatasaray, Osmanlı Bankası, Düyun-u Umumiye ve Reji müesseseleriyle başlayan Fransız

kültürü tesirinin muaşeret ocağı gibi bir yer... Ðnce belli acem kadehi yerine kulplu zarflar içinde kocaman bardaklarla gelen çayı, özenilmiş ve elvan elvan renklendirilmiş pasta ve şekerlemeleri, seyrek masalarında daima tektük, kibar edalı tipleriyle tam da teşhisimize uygun... Şu masada, eski sadrazamlardan bilme ne paşanın torunu, bıyıklarının ve kılığının stili bakımından sinema artisti (Adolf Menju) diye anılan mirasyedi züppe... Bu masada, eski "sefir-i kebîr"lerden, kırbıyıklı, titrek elleriyle fransızca bir gazeteyi kavramış, edası sinirli ve küskün, geldiği yönden habersiz,

sürüldüğü istikametten de ümitsiz, Ðstanbul beyefendisi... Biraz ileride, musiki kültürü (Puçini) ve (Verdi), edebiyat anlayışı da (Viktor Hügo) ve (Alfred do Müse) ile sınırlı, isminin sonunda (Dö Leon), (Dö Levi) gibi özenti bir asalet eki

bulunan yahudi asıllı tatlısu frengi madam... Bu hava içinde tam iklimini bulmuş olmak edasını, takma bir pişkinlik ve sahte bir tabiîlikle ifade

gayretinde, "Jak, Jü-lide, Pervin, Perran" soyundan "Edebiyat-ı Cedide" isimli gelinlik kız vesaire...

Adı da fransızca bu (lokal)in Babıâli kibarları arasında, başlıca müdavimleri, Abdülhak Şinasi ile Süleyman Nazif, ismail Habip, Mithat Cemal, Faruk Nafiz, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi, Đzzet Melih,

filân, falan... Yah-

ya Kemâl ile Ahmed Haşim'in de, ayrı masalarda oturmak şartiyle uğradıkları olur. Fakat duvardaki mozaikler gibi en sabit eşyası Abdülhak Şinasi (Hisar)... O, hususî bir reçete tertibi içinde

yaptırdığı veya yapılmış sandığı çayını yalınız burada içer, başka bir yerde ne bir çay içer, ne de ağzına bir şey alır.

Bu halin korkunç bir sebebi vardır: Abdülhak Şinasi (mikrobofob)dur; yani mikrop korkusu

hastalığı... Öylesine ki, Birinci Dünya Savaşında, yarı körler, topallar ve kolsuzlar bile askere alınırken, Abdülhak Şinasi, cinnet derecesine vardırdığı bu hastalığı yüzünden kurtulmayı bilmiştir.

Yemeğini, bazı hususî ve huyunu bilen lokantalar müstesna, umumiyetle evinde yer, ekmekleri

kızartılmış ve operatör pensiyle tutulmuş olarak önüne gelir, çatal-kaşığı ise kaynar su

banyosundan sonra buğulu buğulu tabağına bitiştirilir. Kadınların elleri öpülmez, fakat sıkmakla da kalmaz, öpüldüğü mânasına alın hizasına kadar çıkarılır.

Bu hal, temizlik tedbirinde mübalâğacı bir adamın titizliğini değil, vehmin illete dönmüş felâketini göstermekte ve her işde, itidal emredici hikmeti taşırarak, sıhhatli bir adamın korkusuzca yerine getirebileceği madde nazlarından, şeytanî

bir dürtüşle mahrumluğa kadar gidildiğini

resmetmektedir. Nitekim Güzel Sanatlar Akademisi Müdürü Ressam Namık Đsmail, bir gün onun

yanında bir bardak limonata içti diye kendisiyle selâmı ve sabahı kestiği ve günlerce konuşmadığı dillere destan...

Halbuki, ileride göreceğiniz gibi bu adam bizzat pis ve o kadar korktuğu mikrobun bizzat kendisi...

Onun bu halini yakından bilenler, manzarasını ko-|ik üstü komik bulurlar ve hakkında (espri)ler

savurur-

Đşte bir tanesi:

Abdülhak Şinasi mahut pastahanede Süleyman Na-

zif ile karşı karşıya... Garsondan bir çay istiyor. Süleyman Nazif garsonu durduruyor:

- Dur oğlum, suyu çaydanlığa koymadan bir temiz

yıkasınlar!...

Aynı hastanın, bütün bu marazı hallerine denk bir de alabildiğine gülünç nezaket merakı...

Münekkit geçinmesine rağmen arada bir şiir de kırpıştırırken sevgilisine hep "siz!" diye hitap eder.

Meselâ gökten renk mi yağıyor; sorar:

" Size midir, bana mı?"

Siz kelimesinin ihtiram yeriyle, saygı üstü bir sevgi edasının mutlaka gerektireceği "sen!"

hitabındaki yer

farkını anlayamaz.

Birgün Paris'in (Sen) nehrinden bahsedilirken bu kelimeyi değiştirememiş olan kahramanımıza

Süleyman

Nazif şöyle demiş:

- Ona (Sen) nehri değil, (Siz) nehri derler! Kendisi de (espri) yapmaya meraklıdır. Bir gün mahut züppeler çerçevesinde oturuyorlar... Şairleri konuşuyorlar... Kim kimin fevkinde (üstünde), kim

kimin tahtında (altında)?.. Meselâ Baki Nefi'nin fevkinde, Hâmid, Namık Kemâl'in, şu bunun, bu

şunun fevkinde... Biri sormuş:

-Ya Faruk Nafiz? - O, tahammülün fevkinde... Ve her (espri) patlatışmda olduğu gibi, tombul

yanaklarını şişirerek başlamış kesik kesik kahkaha atmaya... Bir gün yine o yerde, hayli kalabalık, oturuyorlar... Genç Şair, Abdülhak Şinasi, Đsmail Habip, Yahya Kemâl, Peyami Safa ve Fikret

Âdil...

Genç Şair Đsmail Habib'e doğru, konuşuyor: - Edebiyatımızın münhal mareşallik makamı, ciddi ve

bir temele dayalı münekkitliktir. Gelişlerin ve oluşların en sahtesi, köksüzü olan Tanzimattan

bugüne, çeyrek

münekkit diyebileceğimiz tek adam bile yetişemedi. Muvazene çığırımız olan Divan Edebiyatı

devrinde her şair, ayrıca bellibaşlı ölçülere bağlı bir cemiyetin irfan sahibi ileri

gelenleri birer hakikî münekkitliler. Ölçüler o tüürlü yerleşmişti ki, faladan münekkit diye bir şeye ihtiyaç yoktu.

Fakat Avrupai mânada bir oluş gayretinin muvazene devrinde bile lâzım, hele yeni bir oluş içinde mutlaka şart, kıymet hükmü temsilcisi münekkit, bizde bir türlü peydahlanamamıştır. Đsmail Habip Beyin "Teceddüt Edebiyatı Tarihi", bazı alaylılara karşı bir mektep - medrese kokusunu verecek ilk kıpırdanış mahiyetinde olsa bile dâvanın çapını doldurmaktan uzaktır. Orada bana verdiği mevkie

teşekkür ederim. Fakat eserde, asırlık ruhî, içtimaî bunalımlar içinde edebiyatımızı ve kendimi bir ana mihrakta billûrlaştırılmış görmediğimi gizleyemem. Bize Alman edebiyatının tam oluş

devresindeki (Les-sing), filozof estetikçi Đngiliz (Raskin), Fransız tefekkür adamı (Emil Fage) gibi bir zuhur ancak temel atabilir. Halbuki her gün bu zuhur ihtimalinden, istidadından yoksun bırakıcı şartlara doğru itilmekteyiz. O ne o, bir Nurul-lah Atâ Bey çıkar, sadece, medih vasıflarını "iyi, güzel, derin, parlak, kıyak, yaman" şeklinde donanma fenerleri gibi övdüğünün kafasına asar,

"niçin?"den, "neden?"den, "nasıl?"dan habersiz bir his mayonezidir çalkalar, sonra da adı münekkide çıkar; olamaz böyle şey, azizim! Biri atıldı:

- Đyi ama, o yalınız seni övüp duruyor!

- Đyi ya, demek ben hissime mağlûp olup onu değerlendirmekten kaçınacak kadar hak adına

davranmayı

biliyorum.

- Sen kimseyi beğenmezsin!

Genç Şair bu çıkışı yapan Fikret Âdil'e dönüp haykırdı:

- Fikret Bey; işi gücü meşhurla ahbaplık etmekten ibaret zat-ı sanatkâraneleri sussunlar da bizi dinlesinler!

Ve dikkâtle konuşmayı takip eden Peyami Safa'yı

işaretleyip devam etti:

- Peyami'ye sorarsanız, yeni harfleri beğenen ahmaktır; bu da söz mü?.. Yeni harfler bu memleket kültürünü, zekâ inkişafını sıfıra indiren bir (stüpefiyan - uyuşturucu zehir)dir, temel kültürümüzle aramızı açmaktan başka bir şeye yaramayacak, eski Yunan ve Lâtin kültürüne de yol açamayacak,

millî tefekkür istidadını karartarak; ve iş, kelime aleti harften başlayarak, fikir aleti kelimeye ve oradan dimağ ve zihne kadar sirayet edici bir gidişle millî bir ruh inhitatına zemin teşkil edecektir.

Yeni harflerin eskilerine kıyasla lehinde gösterilebilecek hiç bir tarafı yoktur. Kolaylığı ve fertlere kolayca öğretilebil-me avantajı bile onun en kaattl cephelerinden biri... Ah şu sefil kolaylıklar!,.

Onlardan ne zaman sıyrılacak ve ulvî

zorluğa kucak açacağız?..

Yahya Kemâl, ağzının iki yanından pastasının çu-

kulatası sızarken doğruluverdi:

- Altunla yazılacak sözler bu...

- Ama yeni harflerle değil... Siz de üstad, Divan edebiyatının onlardan daha usta ve zarif bir (pastiş

- benzetmelisi olmanıza ve sade türkçeyi de harikalaştırmış bulunmanıza rağmen (plâstik - dış

manzara) sınırını delemiyor ve hakkını savunduğunuz kandilleri sönmüş kubbenin ruhunu dile

geüremiyorsunuz. Abdülhak Şinasi Bey şair olamayacağını belki anlıyor, fakat birtakım ruhî

kamaşmalar içinde dünya muhasebesine yanaşamaz ve bundan ötürü münekkitteki kumaş örgüsüne

uymaz, sun'î ipekliye benzer bir bünye taşıyor, Đsmail Habip beyin nefesi büyük ölçüye çok uzak, bir noktada tükeniyor. Peyami Safa, maskara 'Edebiyatı Cedide" romanına ilk defa mesele katmaya savaşanlardan biriyken yine muhteşem tahlil ve terkibe sokulamıyor; ve işte böyle, bir cüceler

panayırıdır gidiyor.

128

Abdülhak Şinasi mırıldandı:

- Bunlar, belki güzel, fakat indî, toplu bir iştirak payı bulmak şansından yoksun sözler... Saat 5'e geliyor. Siz bizden Abdülhak Hamide tanıştırılmanızı istemiştiniz. Bugün kabul günü... Gidebiliriz.

ŞAĐRĐ ÂZAM

"ŞAĐR-Đ ÂZAM" lâkaplı Abdülhak Hâmid'i görünce insan, bunca Đngiliz soylusu arasında Kraliçe Viktor-ya'yı hayran bırakan Bâlâ rütbeli bu Osmanlı Beyinin kıyafet ve tavır asaletine tutulmaktan kendisini alamıyor. Sultan Abdülaziz'inLondra'yı ziyaretinde kravatına âşık olduğu ve kendisine

hediye edilmesini istediği genç sefaret kâtibi, işte 60 yıl sonraki haliyle!..

80 küsurluk yaşına rağmen dökülüp gitmemiş ve beyazları arasında siyah telleri kalmış, yatık ve

taralı saçlar... Açık, ferah, saygı ve güven verici, saray cephesi gibi bir alın... Sağdaki yukarıya kalkık ve çatık, bir çift hid-idetli kaş... Göz kapaklarının ve göz altlarının kıvrımlarında şahsiyet mühürü çizgiler... Đştihâ habercisi irice bir burun, büyükçe kulaklar ve gayet zarif, rengi saçlarına denk bir sakal... Đpekli ve (Fantezik) bir yelek etrafında gayet biçimli ve ağır başlı bir (desen)den, henüz ütülenmiş ve hiç yorulmamış hissini veren bir kostüm ve harikulade bir çift potin... Sahibinin incecik, taraksız ve son derece endamlı ayaklarını sıkı bir eldiven gibi teşhir edici, (potisu-et) konçlu ve düğmeli potinler...

Maçka Palas'ın ilk katındaki dairesinin büyükçe salonunda, (Goblen) desenli,

(berjer) dedikleri

uzun arkalıklı koltuğunda, tek gözlüğü kalkık kaşının altında, Abdülhak Hâmid; ve ziyaretçileri, kadınlı, erkekli bir grup... Ayakta da, taburenin üstündeki tepsiden misafirlerine ik-129

ramla meşgul, Lüsyen Abdülhak Hamid Hanımefendi... Hamid'den en aşağı 35 - 40 yaş genç, ona

65 yaşlarındayken Brüksel sefirliği zamanında ve kendisinin en taze çağında âşık olup zevceliğine giren kadın... Abdülhak Şinasi, sözü:

- Yeni neslin en kuvvetli şairi...

Diye takdim ettiği gence getirip, biraz evvel mahut züppeler çerçevesinde onun yeni harflere dair aforizmala-rını anlattı ve:

- Genç Şaire göre, dedi; bu harflerle zekâ terbiyesi bile yerine getirilemez.

Hâmid, dikkatli anlarında daima yaptığı gibi (monoklünü gözünden düşürdü ve Genç Şaire döndü:

- Aferin oğlum, fikirlerine tamamiyle katılıyorum! Ve sonra (d) sesi veren bazı kelimelerin (t) ile ya-zılrnasındaki sakilliğe işaret ederek dedi ki:

- Ömrümün sonunda, ismimin sonuna bir "it" ilâve ettiler.

Misafirler halkasından Đsmail Hami Danişmend ellerini çırpmaya kadar giderken zevcesi, gül dalı

misali incecik Nâzân Hanımefendi, en keskin nefret ifadesini acı bir tebessümle gösterdi; biraz

önceki pastahane halkasının sükûtî figürü Mithat Cemal ise bahse el attı:

- Bu, cesur bir ameliyat, doğrusu... Bilmem ki, bünyemiz bu operasyonu benimseyebilecek mi?

Đsmail Hami sinirlendi:

- Yani benimserse iyi mi olacak? Siz her zamanki şüpheci tavrınızı bırakın da

açık hükmünüzü

koyun ortaya!..

Genç Şair, kendi açtığı mevzu başkalarım akıntısına almış götürürken, Lüsyen Hanımın yanı

başında öbür hanımlarla ve apayrı şeyler üzerinde konuşmaktadır. Alevlenen münakaşayı uzaktan

dinliyorlar:

Fazıl Ahmed:

- Yeni nesiller sizin gibi düşünmeyecek... Hele 50

yıl geçsin 1928'in üzerinden ve eski harfleri bilen tek kişi kalmasın; kimsede böyle bir dâvaya

mevzu diye bir şey dekalmıyacak?.. Biri:

- Bu mu yeni harflerin üstünlüğü?.. Mahzene tıkılıp da karanlıkta kalmak ve ona alışmak, ışığa

karşı zafer midir?

Başka biri:

- Fazıl Ahmed Bey; biz sizi Enver ve Cemal Paşalara bile ayak diremiş ve hicviyeler yazmış, zevk ve irfan sahibi bir kalem tanıyoruz. Samimî olduğunuzu iddia edebilir misiniz bu bahiste?..

Fazıl Ahmed:

- Vâkıâ Millet Meclisi âzısındanım ve bu gibi kültür inkılâplarına memur kadrodanım; bu

bakımdan da şüphe çekebilirim; fakat inanınız ki, yüzde yüz samimî olduğum kanaatindeyim.

Şimdi bir şimşek hıziyle birkaç ay ilerisine zıplayalım:

Genç Şair Abdülhak Hâmid'le artık içli dışlıdır. Biri 20 küsurlarda, öbürü 80 küsurlarda, torun ve dede yerinde bu iki şair, aralarındaki müthiş iklim ve hava farklarına rağmen sarmaş - dolaş ve sık sık beraber bir dostluk çemberi içindedirler...

Cumhuriyetin Onuncu Yıl dönümü... Sabahın erken saatinde Harbiye'den Maçka'ya doğru yürüyen

ve sokak şamatalarından kaçmayı Hâmid'in evine sığınmakta bulan Genç Şair, yolda bir

"Cumhuriyet" gazetesi alıyor ve yürüyüşünü kesmeksizin gazeteye bir göz atıyor... Ne görse iyi?..

Birinci sahifede Fazıl Ahmed'in, kafiyeli, şiir olmak iddiasında bir yazısı... Ðnkılâbı metheden şairlik iddiacısı "Tevrat'ı yırttım, Ðncil'i yaktım, Kur'ânı attım!" gibi, (gibisi fazla, aynen böyle!) lâflar etmiyor mu?..

Genç Şair iliklerine kadar tiksintiyle doluyor, Ab-

dülhak Hâmid'e kapağı atıyor ve karısiyle karşılıklı sabah kahvesini içen "Şari-i Âzam"a rezaleti gösteriyor:

- Bakın siz, bir fikir adamında tecelli edebilecek, hiç bir vasıf bulamıyorum, ruh düşkünlüğü

derecesine bakın!..

Hâmid ve Lüsyen, donmuş vaziyette... Tam o sırada kapı çalınıp da Fazıl Ahmed sökün etmiyor

mu?..

Yılışık yılışık, Hâmid'le karısının ellerini öpüyor ve Genç Şair'e dönüyor, elini uzatıyor.

- Vay Genç Şair, burada miydin?

- Ben sizin elinizi sıkmam!

- Sebep?..

- Nedir bu gazetede çıkan küfümameniz?..

Fazıl Ahmed sırıtıyor, ellerini Genç Şair'in omuzlarına koyuyor ve harfi harfine, virgülüne ve

noktasına kadar aynen şu cevabı veriyor:

"- AYOL, SEN O LÂFLARI SAMĐMĐ MĐ SANDIN?"

Genç Şairin bu noktada, Fazıl Ahmed'e özrünün suçundan daha çirkin olduğuna dair verdiği cevabı

belirtmeye hacet yoktur. Ruhunda iffet ve halisiyetten tek zerre taşıyan herkes Fazıl Ahmed'in

cevabındaki felâket derecesini takdir eder.

Bütün mesele şu noktada:

- Bu inanılmaz, akıl ve hayâl almaz cevabı gerçekten Fazıl Ahmed vermiş midir, yoksa bu, onun

ağzından yeni bir uydurma mıdır?

Hadiseden yıllarca sonraya kadar Genç Şair'den bunu dinleyenler apışıp kalırken Lüsyen Hanım her defasında:

- Ben şahidim; ayniyle böyle!

Diye mukabele etmiş, ne var ki, kendisinden bu mevzuda imzalı bir şahitlik vesikası istemeye

ihtiyaç duyulmamıştır. Zira iş uydurmaya binerse Lüsyen Hanıma da uydurma bir kâğıt

imzalatılabileceği imkân ve ihtimâl

132

sınırları içindedir. Uydurmayı imkân ve ihtimâl sınırları içine almayacak tek ve kat'î vesika, bu eseri kaleme alan nıü'min kişinin Allah üzerine edeceği yemindir. Bunu, Allaha inananlar da,

inanmayanlar da, ortaklaşa doğrulla-nıakla mükellef... Biri, tek zerre tâviz kabul etmediği tecrübe edilmiş bir müslümamn yalan yemin etmeyeceğini içten takdir etmesi, öbürü de yeminin bir

inananda ne büyük bir müeyyide olduğunu dıştan bilmesi yüzünden...

O halde Yaradanın akdes ismi üzerine yemin ediyoruz ki, hadise noktası noktasına bildirdiğimiz

şekildedir; ve onun üzerine bu kadar düşmemizin sebebi de, Cumhuriyetin Onuncu yılına mukabil

10 ciltlik bir kitapta basit bir virgül kadar değersiz herhangi bir şahıs değil, işte o kitabın umumî kadro ve kanavasına ait, o şahısta bir (sembol), bir remz yakalamış olmaktır. Hadisenin tek başına aidiyetini belirten basit şahıs, yerde, kurumuş ve pıh-tılaşmış bir damlacık kandır; fakat içinden geldiği cinayet kadrosunun habercisi olarak deryalar dolusu kana verilecek değer çapında...

Aynı Fazıl Ahmed, Genç Şaire, yıllarca sonra ve onun (Mistik Şair) veya (Bay Mistik) diye

anılmaya başlayacağı devrede, Ankara'da, Millet Meclisinin önünde pstlayacak ve aynen diyecektir ki:

- Azizim; tamamiyle ve vicdanımın en mahrem sekiyle inanıyorum ki, topyekûn bütün eser müflis

ve yenilen ele alınmaya muhtaçtır.

Abdülhak Hâmid'in evine, başında siyah satenden Itakkesi Đbnülemin Mahmud Kemâl ile, Ekrem

ve Cemâl IReşid'in babaları, "Nazariyat-i Edebiye" müellifi eski 'nazırlardan Reşid Rey de gelir ve bunlar "Şairi Âzam" ile "yâd-ı mazi - geçmişi anma" kılıklı, tatlı tatlı konuşurlardı. O zaman, Hâmid'in, tiryakisi olduğu Genç Şair, bu muhterem adamların meclislerini bomba mizaciyle

örselememek için bir kenara çekilir ve Lüsyen Hanımefendi

ve bazı ecnebi kadın misafirler arasında otururdu. Lüsyen Hanım, onu, ecnebi ziyaretçilerine şöyle tanıtırdı:

- Otuzundan eksik şairlerin en üstünü!..

Bu "otuzundan eksik" sözü, o zamanlar moda, Fransızca bir tabir...

Genç Şair için bomba mizaçlı dedik. Evet, bu mizaç onda o derecede keskindi ki, kimsede ve hiçbir oluş üzerinde tek kıymet tanımaz aforizmalarla ortalığı yakıp yıkar, kırıp geçirir ve bazı kıymetlerin bile görülememiş, ölçülememiş, anlaşılamamış olmasından yakınıp dururdu.

Meselâ, en gülünç bir yaftaydı, o, Hâmid'in kuyruğuna takılan "Şair-i Âzam" tenekesi... Şairlik masonluk muydu ki, "üstad- âzam" dercesine "en büyük" mânasına bir sıfatla ifade edilmiş olsun?..

Eğer Süleyman Nazif bu tenekeyi Hâmid'in kuyruğuna takmamış olsaydı, kim, neyin farkında

olacaktı ve takıldıktan sonra da kim, neyin farkında oldu?..

Hâmid bu bombalardan öyle zevk alırdı ki, bir hayli güldükten ve dehşetle kulak verdikten sonra

sinir yorgunluğuna uğrar, en büyük derdi olan uykusuzluğun dermanını bu bombalarda bulur ve

koltuğunda sızıp kalırdı.

O zaman Lüsyen Hanımın, elini dudağına götürüp verdiği "sus!" işaretiyle sükûta geçen Genç Şair...

Biraz sonra uyanır ve mahmur gözleriyle etrafı araştırır ve seslenirdi:

- Ey zekâ!.. Neredesin?

"Ey zekâ!" Hâmid'in Genç Şaire sık sık tekrarladığı hitap şekli...

- Buradayım! Diyebilir mi?

Yani kendisini mücessem zekâ yerine koyabilir mi?

- Zekâ sizde, dizinizin dibinde efendim!

Gibilerden bir lâf ederdi.

Hâmid, hoşlanmadığı ve beylik nakaratlarından usandığı ziyaretçilerini savmak için eğer içeri

odada veya yakınlardaysa Genç Şairi çağırtır ve onu ileri geri konuşturarak, saçtığı bombaların

gürültüsü ve dumanı içinde bu rahatsız edici ziyaretçilerin sıvışıp kaçmalarını sağlardı.

Bir gün Genç Şaire demişti ki:

- Tanzimatı yaşayan benim de mânasını senden öğreniyorum!

Gerçekten ve her şeye rağmen öyle bir Tanzimatçı ruhu taşıyordu ki, meselâ satranç oynarken

taşını, yalandan titrettiği eliyle dört karenin merkez noktasına koyuyor, böylece o taşın hangi

karede olduğunu belli etmiyor ve hasmının oyununa göre hangi kare işine gelirse oradan hareket

etmek (strateji)sini kolluyor. Siz de bu muhterem ihtiyara taşın asıl yerini ihtar ve itiraz

edemiyorsunuz.

Lüsyen Hanıma sorarsanız şaheseri bilinen "Mak-ber"i, ilk sevdiği ve evlendiği kadın, meşhur Fatıma hanım ölmeden, onu ölmüş farziyle yazmıştır. Korkunç sanatkâr hokkabazlığı!..

Arif Dino'nun Genç Şairde bulduğu (farsör) mizacın ta kendisi!..

Şiirde büyük lâf ve büyük üniformalı mâna düşkünlüğüne, iç dünyalara hülûl edemeyişine ve en

çetrefil giriftlerin sırrını basitlerde bulamayışına rağmen (metafizik - madde ötesi) bir kıvranışın yarım yamalak da olsa Tanzimat ötesi şiirde ilk haysiyetli örneği... Onun, ömrünün sonuna kadar

aradığı irşad ediciye ait sözü ve hasretiyle, Müslüman, Bizans ve Fars noktaları arasında bir

müselles çeken ruhunun istihzalı tecellileri ve nükteleri, Genç Şairin Hâmid'e dair konferansı ve "O

ve Ben" adlı eserinde...

Öleceği güne değin Genç Şairden uzak yaşayamayan Abdülhak Hâmid'e bundan böyleki 5 yıl

boyunca sık sık rastlayacağız.

ASKERLĐĞĐ bittikten sonra yine Ankara ve Đş Bankası...

Ankara'dan hiç hazzetmiyor, yeni ve özenti binalarını bir Amerikan sinema şirketinin 24 saatte

kurabileceği tezini ileriye sürüyor ve her şeyi çıkartma kâğıdı plânında görüyor. Bayıldığı,

Ankara'nın eski ahşap ve taş yapıları, bir; bir de çok uzun süren gurub

manzarası... Şu, Fransız-cası (krepüskül), akşam fecri denilen renk ve ışık cümbüşü... Ufkun ilerisinde, nereye varsan onun da ilerisinde görünmez bir kimya laboratuarında sihirli inbiklerden süzülüp, sarı, kırmızı, mor,

erguvan şurubunu göklere döken güneş, en cömert payını, bu en hasis noktaya ayırmıştır. Dakilarca süren ve gittikçe eriyici bir çığlık halinde renklerle ışıkları ağlatan bir gurub...

Genç Şair, eskiden kalma, ilk Büyük Millet Meclisi ve sonradan Halk Partisi merkezi, şarkkâri taş

binanın önünden istasyona doğru inerken bu müstesna gurub manzarasının şurubunu yudum yudum

içer ve yükselmeye başlayan yeni binalara bakıp düşünür:

- Bu gidişle güneş de, her akşam ufukta çaldığı renk ve ışık senfonisini Ankara'ya çok görmeye

başlayacak ve batmasiyle zift renkli gecenin çökmesi bir olacak galiba...

Gökdelenlerden sonra öyle olmamış mıdır?

Bugün kemmiyette köpürmüş olmasına rağmen keyfiyette hâlâ teşekkül edememiş olan Ankara, o

zamanlar, dükkânları seyrek ve yapıştırma, asfaltı ham ve göstermelik Yenişehir muhitiyle,

gerçekten Amerikalı bir sinema kumpanyasının bir günde kurabileceği "ben de yapabilirim!"

iddiasının özenti plânından öteye geçemiyor, büyük kültür (site)lerine mahsus mâna bucaklarından yoksun oldurmaya çabalayışın kısır gayretini ihtar ediyordu.

Bugün, merkezliğinin 50 küsur yıllık tarihine rağmen, Ankara, hâlâ idealist bir mâna etrafında ve kemmi-yet köpürtülüşü dışında bir içten oluş devrine ulaşabilmiş değildir; ve eğer madde

yontucusu sadece ruh ise bu gidişle de böyle bir kıvama ermesi kabil olmayacaktır. Đstanbul,

Londra, Paris, Roma ve hattâ Moskova'yı, belirttiğimiz mâna bucaklarına cömertçe malik kentler

olarak gösterebilir ve ne demek istediğimizi, eşya dersi üslûbiyle anlatabiliriz. Yok, eğer gaye sadece kemmiyet köpürtücülügünde usta ve keyfiyette yaya Amerika'ya benzemekse buna bir

diyeceğimiz yok...

Đşte o zamanın büsbütün keleş Ankarasında, Genç Şair, yine Babıâli artıkları arasında... Đki grupla alâkalı: Yakup Kadri, Falih Rıfkı, Burhan Belge, Şevket Süreyya bir tarafta; Ahmed Hamdi

(Tanpınar), Ahmet Kutsi (Te-cer) ve bahsini ettiğimiz "efkâr-ı umumiye" salonu Đstanbul Pastahanesi gediklileri bir tarafta... Hattâ Genç Şairle Ahmed Hamdi ve Ahmed Kutsi, isimlerinin baş harfleri olan N.F.A.H.A.K.'yi bulamaçlaştırarak "Kafhan" isimli bir mecmua çıkarmayı bile düşünmektedirler. Sâf şiir ve sanat mecmuası; ve kendilerinden başka her kaleme kapalı... Onlar, Ziya Gökalp devşirmeleri ilk posacı hececilerden sonra gelen ve bu vezne ilk defa keyfiyet getiren şairler oldukları kanaatindeler...

Ahmed Hamdi bir gün Genç Şaire şöyle dedi:

- Seni edebiyat hocası olduğum liseye götüreyim de çok genç bir istidatla tanıştırayım.

- Taleben mi senin bu istidat?..

- Evet...

Gittiler. Çok genç istidat çağırıldı. Muallimler odasına giren, zarif, ince ve güzel yüzlü bir genç...

Ahmed Hamdi ona hitap etti:

- Muhip; kim var yanımda biliyor musun?..

Ve Genç Şairi ismiyle bildirerek Ahmed Muhip Dranas'ın hayret dolu gözlerine karşı devam etti:

137

- Seni tanısın diye buraya kadar getirdim.

Delikanlıyı oturtup biraz konuşturdular... Gerçekten 18-19 yaşının, ekşi bir genç teke kokusu saçan fırça saçlı talebe tiplerinden değil de, ince çizgiler içinde bir

genç...

Dönüşlerinde Genç Şair Ahmed Hamdi'ye sordu:

- (Oskar Vayld)ın (Lord Duglas)ına benzeyen bu çocuğu sahiden istidatlı buluyor musun?

- Hem de çok...

O sıralarda, Ankara'da, "Ulus" gazetesinde, ikinci sınıf politika simsarları muhitinde, aradabir de mahut pastahanede boy gösteren ve her halinden borsasını aradığı, sürücüsünü bulmaya çalıştığı

belli olan bir rejim med-hiyecisi şair peydahlanmıştır. Bu bir şair değil, zoraki kafiye davulcusu ve hece sayıcısı... Şiiri âdi bir bildiri diye kullanan nice davulcuya nispetle de teneke öttürücüsün-den daha aşağı ve ismi Behçet Kemâl...

Hiçbir sanat ve fikir tasası olmayan, Anadolunun "çarıklı erkân-ı harp" tipinden güya mürekkep yalamış bir numune... Zonguldak'taki yüksek mâden mektebini bitirdiği halde ortaokul seviyesinde bir dünya izahını aşamamıştır, şiirde modeli Faruk Nafiz'dir. Genç Şair ise onun için, sesini ve renklerini nereden tedariklediği meçhul, imrenerek seyrettiği bir muamma... Bazen Đş Bankasına

gelir, "Umumî Muhasebe" katına çıkar ve Genç Şairi ziyaret eder. Böyle yaparken, kendisini şiir kadrosuna kaydettirmek için gayret sarfettiğini gizleyemez. Halbuki ileride rejim meddahları

kadrosunda baş köşelerden birini tutacak, fakat asla şiir kadrosuna giremeyecektir.

Yıllar sonra, hem de öz ağziyle, gerçek bir şair gözünde kendi aşağılığına ait bir tezahürü, hem de ballandıra ballandıra, şöyle anlatacaktır:

- Çankaya'da yemekteyiz... Malûm sofra ve malûm davetliler... Yahya Kemâl de orada... Bana yeni

yazdığım

bir şiir okutuldu. Peşinden Yahya Kemâl'e soruldu: "Behçet Kemâl'i nasıl buluyorsunuz?"... Yahya Kemâl cevap verdi: "Harika!"... Köşkten ayrılırken Yahya Kemâl ile bareber çıktık. Yolda ona sordum: "Kemâl Bey, nasıl oldu da benim için (harika!) diyebildiniz?"... Ne cevap verse iyi: "Şair demedim ki, harika dedim!"...

Ve (espri)ye bayılmışcasına, onu harika kabul etmişçesine kendi kendisine gülmeler, sırıtmalar...

Behçet Kemâl mesleğini ve usta olduğu işleri gayet iyi tanıdı, fakat içinin gizli bir köşesiyle hiçbir zaman şair olduğuna inanamadı, kendisini şevketlû Rejim Hazretlerine kabul ettirdi ama, bütün

çabalamalarına rağmen sanata kabul ettiremedi.

1950 yılında, Genç Şair"in "Sabık Şair" devrinde onun "Sakarya Türküsü" şiirini görünce diyecektir ki:

- Ayol, biz de şair miyiz; Şair diye bunu yazana derler!.. Bak, sosyal dâva ile ferdî hassasiyet, bu şiirde

nasıl içice!..

O, böyle diyecek ama, Genç Şaire, yeni sesini çekemeyenler "Sabık şair, şiirine yazık etti!"

demekte devam edecekler.

Üçüncü şiir kitabının da çıkmış olduğu o devirde Genç Şair şöhret denilen belâyı artık tadma

mevsimin-

le...

(Bodler)in:

Riyakâr okuyucu; benim benzerim, benim kardeşim!

Dediği insanlar ne tuhaf şeylerdir! Sanırlar ki, sivrilttikleri, yükselttikleri, cüce ruhlarındaki hasretin dev aynasından seyrettikleri isim sahipleri, kendileri gibi değildir; onların hazım cihazları yoktur, yemezler, içmezler, tuvalete çıkmazlar ve beşerî sefaletlerin ötesinde yaşarlar.

Evet, adetâ böyle sanırlar ve onların nebatî, hayvanı ve eğer bulabilirlerse insanî hayatları üzerinde türlü meraka düşerler; bazıları da böylelerini kendi hayâlinde renklendirir, biçimlendirir, bellibaşlı bir fon ve dekor içine alır.

Bu görüşü Gene Saire, ilk defa, istikbâlin güçlü bir şair kabul edeceği, o zamanlar Galatasaray

talebesi ve henüz şiir tüyleri yeni çıkmaya başlamış, Cahit Sıtkı (Ta-rancı) ilham etti. Genç Şair sağdan ve soldan sık sık almaya başladığı mektuplar içinde "Cahit Sıtkı" imzalı bir tanesinde, kendisini göklere çıkaran bayağı övme lâflarından sonra şu satırları gördü:

"- Siz bugün Türk sanat tahtında heybetle oturan bir şiir kralısınız!"

"Đşkembeciler kralı", "gazinocular kralı", "şişmanlar kralı" tarzında bu bayağı yakıştırma Genç Şaire öyle bir adilik hissi verdi ki, şiir yazmaya başladığını haber veren bu gence hiç ümit

bağlayamadı; ve onun "gece bir sebeb mi, bir netice mi" şeklinde metafizik ukalalıklarının dehâ sanıldığı günlerde bile ümitsizliğini muhafaza etti. Bilerek, bilmeyerek, mâden cevherini

kendisinden devşirdiklerine şahit olduğu kimselerin bu madeni "mamul eşya"ya çevirme zaaflarına da, Cahit Sıtkı'yı, en olgun ve ergin zamanında bile örnek kabul etmekten cayamadı.

5 - 6 yıl sonra, Babıâli'de, bir mecmua idarehanesinde, o zaman ve ilk defa "Senfoni" ismiyle çıkan

"Çile" şiiri üzerinde görüşülürken aralarında şu konuşma geçecektir:

- Nasıl buluyorsun, Cahit, "Senfoni"yi?..

- Büyük şiir!.. Ama baş şiiriniz diyemem... Meselâ "Kaldırımlar" ayarında değil.

- His kumaşı ne kadar nadide olursa olsun, kolay anlaşılan ve sevilenden nefret ediyorum! Benim (poetik) anlayışımda sanat, Allanın sırlarına doğru ebedî bir arayı-

elliktir. Allah ki, mücerredin mücerredi, iş onu gayeleşti-ren şiirde...

Sükût... Đlerideki Mistik Şair yine soracak:

- Allah'a inanıyor musun?

- Bazen, zetin şartlar altında kaldığım, sıkıştığım, bunaldığım zamanlarda...

Gerisi ve şiirinde atmaya çalıştığı kuru akılcı mücerretler perendesi bir oyun, bir özeniş, Cahit Sıtkı'da... O, hiçbir zaman hususî bir tahassüs ve büyük ürpertiye ulaşamadı. Çağdaşı Muhip ise

(desen)i kendisine mahsus bir dil ve duygu kumaşı örebildi.

Eski payitaht Đstanbul'u Ankara kadar küçültecek olursanız aynı nispetle Babıâli'nin küçülmüşü

olarak bulacağınız mekân neresi olabilir? Mahut Đstanbul Pastaha-nesi ve akşamlan (Karpiç)

lokantasının akşamcılar köşesi... Faltaşı gözleriyle, önünde beyazlaştırılmış rakısı, cin

çarpmışcasına kaskatı ve somurtkan, (lâkonik - az konuşur) Aka Gündüz, elinde ince ve uzun

çubuğu, kıvrak, hareketli ve oynak çeneli, sırıtkan Sadri Ertem ve daha niceleri... Bunlar,

Babıâli'nin Ankara'ya aksedişi halinde "nizam-ı âlem" dedikoduculuğunu yaşatırlar ve her türlü fikir çilesinden uzak yaşarlar... Gerilerde de, onlarca bilmecesini çözmeye değmez bir fon...

Boyuna büyüyen, fakat bir türlü şehirleşemeyen Ankara... Lâstik tekerleklerin yağlayamadığı,

parlatamadığı ve şehir caddelerine mahsus cilayı çekemediği keleş asfalt ve bir yafta: Ðnkılâp

Birahanesi...

Bu defaki Ankara Genç Şair'i öyle bir bunaltış bunalttı ki, selâmeti Anadolu'nun iddiasız bir

bucağına can atmakta arattı.

Banka patronunun karşısına çıktı ve Anadolu'da bir yere tayinini istedi.

- Hemen!

Dediler ve herkesin sivrilme fırsatı bulmak için can attığı Ankara'dan kaçmak isteyen ve şair

olduğu için

elbette garip ve muvazenesiz de olması gereken adamı Trabzon şubesine muhasebeci tayin ettiler.

Akşam fecrinde, kır yollarında, kendi kendisine, yahut Ahmed Hamdi ve Kutsi'yle birlikte, şiirin tılsım hesaplarını yapmak nerede, iç dünyasının büyük defteri dururken "Defter-i Kebir"

karalamalarına gömülmek nerede?...

SOSYETELER

ANKARA'dayken aradabir, cebinde birkaç yüz lira, bugünün parasiyle birkaç kere onbin lira, izinle veya memuriyetle Ðstanbul'a gider ve geleceğini haber verdiği Babıâli vatanlı (bohem)ler tarafından Haydarpaşa garında karşılanırdı. Ondan sonra ver elini Beyoğlu; o (lokal) senin, bu (lokal) benim, sabaha kadar sürtmeler... Bir defasında, yine Babıâli dâhilerinin Beyoğlu karargâhlarından biri olan (Petrograd) pastahanesinde, sabaha karşı hesap

görürken, garsona:

- Pastahanede ne kadar insan varsa hepsinin birden

hesabını al!

Diye hürmetlice bir para uzatmış, bu ahmak, hattâ terbiyesiz jesti marifet saymış ve Peyami Safa tarafından şu karşılığı görmüştü:

- Sanatkâr cömerttir. Hasisten sanatkâr çıkmaz. Cemiyet ise âdildir, ona ne verirsen fazlasiyle sana iade

eder.

Bu defa daha başka oldu; Dino'ların sosyetesi, onu, içinden Babıâli korkusu gelmeyen ve çoğu

ecnebilerden, Taksim taraflarında üslenmiş bir sosyeteye attı.

Fransız sefaretinden bir tatlısu frengiyle evli, Beyaz Rus bir madam ve etrafı... Rus ihtilâli sırasında küçük bir kızken uğradığı saldırı üzerine kendisine bir erkek

tevahhuşu gelen bu madam, bellibaşlı bir mesafeye kadar erkek alâkasını çekmek için her şeyi

yapıyor, alâka biraz ciddileşir gibi olunca da kaçaklık numaralarının her çeşidini beceriyordu.

Kocası ise, eski şövalyelerin karılarına taktıkları bekâret halkası gibi bir engeli, karısının ruhundaki ukdede gördüğü için midir, yoksa kendince medenîlik icabı

saydığından ötürü müdür, nedir, bu

hallere karşı en küçük rahatsızlık göstermiyordu.

Bu kocayı ilk defa rahatsız eden adam, öbür aşık-daşlara nispetle hiçbir ileri adım sahibi olmadığı halde, Genç Şair oldu. Bu rahatsızlık nereden geliyordu?.. Karısının, Genç Şair mevzuunda hisarını koruyamayacağı şüphesine düşmüş olmaktan mı, yoksa sadece Genç Şairi (antipatik) ve medeniyet

duygusundan mahrum görmekten mi?..

Đkinci olsa gerek...

Bir sürü, Amerikalı, Đngiliz, Fransız elçilik memurlarının ve bunlarla beraber Kandilli'de yalı sahibi bir (kont) ailesinin, Güzel Sanatlar Akademisi müdür ve bazı (monden) hocalarının devam ettiği bu sosyeteye Âbidin Dino, mahut "mal"ı, esrarı sokabilmiş ve birkaç kadını, kocalarından gizli, esrara bend edebilmişti.

Bu iş için en uygun yer de, Đstanbul'da bir şirket müdürü Fransızın apartmanı. Fransız madamla

Beyaz Rus madam, (mösyö)nün evde olmadığı bir gecede âlemlerini tertip ve kadrolarını tespit

ediyorlar: Đki madam ve üçüncü bir arkadaşları... Erkeklerden de Âbidin Dino, Galatasaray lisesi muallimlerinden (baron) lâkaplı genç bir Fransız ve Genç Şair...

Đçinden hizmetçinin de savıldığı apartmanın salonunda kısık ve mahcup ışıklar, (Bodler)in "mezar kadar derin" dediği divanlar ve uzaklarda, çok uzaklardaymış hissini veren gölge insanlar...

Âbidin Dino'nun sesi geliyor:

- Size, şarap, kokain ve esrar arasındaki farkı gösteren bir masal tablosu çizeyim: Üç sarhoş, biri şarap, öbürü kokain, daha öbürü de esrar sarhoşu üç kişi, surların dışından Đstanbul'a doğru

geliyorlarmış... Masal bu ya; bakmışlar ki, sur kapısı kapalı, arkasından kilitli... Ne yapsınlar?..

Şarap sarhoşu, tam da şarabın tesirini belirten şu sözü söylemiş: "Ne duruyoruz; kocaman,

mocaman, kapıyı devirip girelim!"... Kokainin sulhçu ve katlandırıcı tesiriyle de, öbürü "şuracığa çömelip sabahı beklesek olmaz mı?" demiş... Sıra üçüncüye gelince, esrarın tam ifadesi olarak verdiği cevap müthiş "Kuzum, ne diye boş yere çekişiyorsunuz; anahtar deliğinden süzülüp

girelim!"... Anlıyorsunuz ki, esrar sarhoşu için, realite âlemi, imkânlı imkânsız diye bir şey yoktur.

Esrarkeşler (mezar kadar derin) divanlarda sızdılar; Genç Şair ise hayatının bir iç murakabeden

mahrum o demlerinde, sırf muhayyilesinin tahriş edilmesinden korktuğu için, kimse görmeden âdi

bir sigarayla değiştirdiği esrar sigarasını bir tarafa bırakıp usulca apartmandan kaçmayı başarabildi.

Buna rağmen Âbidin Dino, ona bir kere çektirebil-di esrarı...

Nurullah Ataç'in (artık ismi Nurullah Atâ değil) en büyük rütbede bir askere dâmad olmasından

kinaye:

- Yazılarını okuyamıyorum; bana askerî makaleler gibi geliyor!

Dediği Burhan Toprak'a (o da artık Ümit değil) davetliler... Maçka'da, Mareşal Fevzi Çakmak

tarafından kızına tutulan apartman... Âbidin Dino esrarı anlata anlata bitiremiyor ve (tirad)ımn sonunda cebinden bir sigara çıkarıp Burhan'a uzatıyor. Parlayan kibrit; ve yanan, sarma, kapkalın esrar sigarası... Burhan Toprak, çocukların mama yemesi gibi sigarayı üstüste çekiyor, çekiyor ve sanki önceden tanıdığı bir tesiri hızla bekler gibi aceleci tavırlar gösteriyor...

Âbidin ona:

- O kadar üstüste çekme, diyor; belki fenalaşırsın!

- Hiçbir şey anlamıyorum, hiçbir şey anlamıyorum! Hava - cıva...

- Şimdi anlarsın, şimdi anlarsın! Görürsün; hava mı, cıvamı?..

Birden Burhan Toprak, başına bir balyoz inmişce-sine kaskatı kesildi. Sanki, bir sürü ötüp

çırpındıktan sonra, boynu şimşekten bir ustura hıziyle kesilmiş bir horoz... Gagası apaçık kaldı ve iskemlesine yığılır gibi oldu. Onu aldılar, yatağına götürdüler ve hâlâ dumanları tüten, sarma,

kapkalın esrar sigarasının yanına geldiler.

- Hiç olmazsa sen de hayatında bir nefesçik olsun, çek!..

Genç Şair dayanamadı, sigarayı alıp birkaç nefes çekti ve Âbidin'e teslim etti. Âbidin onu alıp

sevgilisinin halini ve huyunu bilen bir ihtisas edasiyle çekerken Genç Şair'de bir hal... Başı

dönüyor! Feci!... Başının gerçekten dönüp dönmediğini anlamak için, salonun Maçka caddesine

bakan penceresini açtı. Aman, ne görüyor? Cadde aparmanın beşinci kat penceresiyle bir hizada

değil mi? Ðsterse ayağını atabilir ve caddeye çıkabilir...

Üsküdar tarafına baktı. Üsküdar odanın içinde ve ışıkları, altında bulunduğu eğik bir kiraz dalının meyveleri kadar yakın... Elini uzatsa toplayabilir. Artık o, kendisinde değil, hayâlinin zaman ve mekân tanımaz füzesinde...

- Deli mi oluyorum yoksa?...

Ancak bu kadar düşünebildi ve şeytan suratlı Âbidin kıs kıs gülerken kendisini kanapeye zor attı ve beyninin motorunu durdurmayı becerebildi.

Sabahleyin, yanyana, Âbidin'le Beşiktaş'a doğru inerken diyor ki:

- Esrar müthiş şey! Fakat aynen korktuğum gibi...

Yakıcı bir hayâl sahibi olanlara cehennem azabı... Yoksa onun için mi benimsiyor esrarı, hayâli

güdük, aşağı sınıf

halk?..

Âbidin'in hiçbir şeye gülmekten başka cevabı yoktur.

Abdülhak Hâmid ve Lüsyen Hanım sosyetesinin

deminkilerle alâkası yoktur. Lüsyen Hanım onlara doğru bazı kaçamaklar yapıyorsa da, daima

evinin merkeziyetinde tecelli etmeyi ve ayrı bir kutup teşkil etmeyi tercih ediyor. Ziyaretçileri arasında Đsmail Hami Danişmend ve eşi Nâzan Hanımdan bahsetmiştik. Bunlara, Tanzimat

sefirlerinden ve edebiyatçılarından Sadullah Paşazade ve yine sefir Nusret Beyle evli Münevver

Ayaşlı Hanımefendiyi de eklemek lâzım... "Fındık kurdu" tabirine tam uygun, ufak - tefek, fakat o tabirin gizlediği şuhluk ve uçarılık karakterine uzak, hep gülümseyen ve dışına dikkât eden,

kendinden ziyade dışı ile alâkalı bir karakter... Tanzimat mamulü Şark ve Garp tahin - pekmezinde kendisine göre bir kıvam sahibi, ama kendisinden de hayrette ve çabucak hayran olmak istidadında bir bünye...

Son zamanlarda bazı sağ iddialı gazetelerde fıkralar yazan, bir de "Đşittiklerim, Gördüklerim, Bildiklerim" diye bir eser neşreden (1973) Münevver Ayaşlı

Hanımefendi bu eserinde kendi

dünyasını, fikirden ziyade (plâstik) plânda bir kadın anlayışiyle resmederken Abdülhak Hâmid ve

muhitini şöyle anlatır:

"Bu kabul günlerine kimler gelirdi?.. Hatıra ilk gelenler, Maçka Palas müdavimlerinin başında, büyük tarihçimiz Đsmail Hami Danişmend ve çok âsîl ve kibar refikası, Fethi Ahmed Paşa

torunlarından Nâzan Hanımefendi... Sami Paşazade Sezai Beyefendi merhum, Đsmail Habib Bey

merhum. Fazıl Ahmed Bey merhum... O zamanlar daha pek genç olan mütefekkir şairimiz Necip

Fazıl Bey de Ab-dülhak Hâmid Beyin ziyaretine sık sık gelenlerden idi. Ne-

cip Fazıl Beyi, Abdülhak Hâmid Bey pek severdi; hattâ Necip Fazıl Beyin gelmediği veya geç

geldiği günler, Abdülhak Hâmid Beyin gayet mahzun bir ifade ile: " - Ah, gelmedi, niçin gelmedi?

Dediğini bilirim."

Abdülhak Hâmid ve Lüsyen Hanım sosyetesinin bazı karton adamlar ve kibarlık figüranları serisini yine Münevver Ayaşlı Hanımefendiden seyredebiliriz:

"Şaire Şükûfe Nihal Hanım ve eşi Limancı Hamdi (Bayar) Bey de sık sık gelirlerdi. O zamanlar Şükûfe Nihal Hanım çok şık, daha doğrusu çok süslü... (Süslülüğün şıklık demek olmadığına işaret ediyor)... Kaşlarım (Marlen Ditrih) modasına uygun olarak kalemle yukarı doğru çekerdi. Şükûfe

Nihal Hanım - Hamdi Bey çifti geldikten sonra, Abdülhak Hâmid Beyefendi, hiç unutmaz, her

defasında:

Şükûfe Nihal, Bu ne hal, ne hal?

derdi."

'Merhumb ve "büyük tarihçi" gibi, mutlaka bir emniyet ve ilme dayalı ol}ası gereken tevcihlerde pek cömert, hattâ Lüsyen Hanımın hem katolik, hem de müslü-man olarak öldüğünü iddia edecek

kadar müsamahalı Münevver Ayaşlı, muhakkak ki, Şark vitrinini Avrupalıya, Garp vitrinini de

Türk'e arz ve izah etmekte seziş ve (estetik) anlayışına sahip bir selâhiyet olmuş; sonradan Osmanlı Haneden azasına ve (Masinyon) gibi Avrupalı edip şarkiyatçılara açtığı yahşiyle, Babıâli kadın

kolunun en haysiyetli numunesini vermiştir. Fakat daima, kadın ve hissi.. Öyleyken, hiç olmazsa

"çirkin"i teşhiste, erkeklerden daha hassas ve nüfuzlu...

Đşte bu Münever Hanımefendiden sonra, Abdülhak Hâmid sosyetesinin her dem hâzır unsuru Đsmail

Hami Danişmend'e geliyor sıra...

Kâinatın Efendisi ve topyekûn zaman ve mekânın Peygamberinden söz ederken "Efendimiz" diye konuşan ve O'nun "Kibirliye kibretmek sadakadır" mealindeki hadîsini sık sık kullanan bu zat, hakikatte müthiş kibirli... Halini bu mukaddes hadîse sığınarak mazur göstermesi için de,

kendisinden başka herkesi kibirli farzetmekten

başka çaresi yok...

Büyük bir Fransız edibi (Viktor Hugo) için şöyle

der:

- (Viktor Hugo) öyle bir deliydi ki, kendisim (Viktor Hügo) zannederdi.

Đşte Đsmail Hami Danişmend öyle bir kibir hastasıydı ki, kendisini kendisine kondurduğu büyük

hüviyet, Đsmail Hami adlı, gelmiş ve gelecek en büyük tarihçi mütefekkir bilirdi. Hattâ tarihin sabit zaman ölçülerini bile alt-üst etmeye kalkar, Osmanlı Henadamnın kökü rumlar-dan gelme diye

iddia ettiği bile olur, kendi soyu olarak Dânişmendlerin en büyük ve su katılmamış Anadolu

prensleri olduğuna inanırdı. Son zamanlarda, refikası Nâzan Hanımın ölümünden sonra, evlendiği,

büyük ada meraklısı Anadolu kibarı bir hanımın Harbiye'deki apartmanında o da bir sosyete

kurmuş, bir kabul günü tayin etmiş ve Hanım Sultanlar ve Sultan Hanımlarla Babıâli kibarlarını bu aparmanda kabul etmeye başlamıştı. Sosyetesinde çay getirip götürmekten başka rolü olmayan

Anadolu kibarı alçak gönüllü ve gayet nazik ve tabiî tavırlı zevcesi bu cemiyet içinde bahislere en uzak fert kendisiy-miş gibi durur ve Đmam-ı Rabbânî hazretleri misaliyle "Gassal yedinde meyyit -

yıkayıcı elinde ölü" misali, kocaya teslimiyetin en sadık ifadesini canlandırırdı.

Đsmail Hami, bu hanımdan sonra, bir kere daha bir öğretmen hanımla evlendi ve aynı sosyeteyi

devam ettirdi ama, o devirde Sabık Şair ve Büyük Doğu kurucusu, oraya hiçbir defa ayak basmadı.

Đsmail Hami, Đslâm tarihine ait nübüvvet ve risalet zamanlar1111 bile yanlışlayıcı (kronolojik)

iddialar savurur ve herşeyden müthişi şu iddiaya kadar varırdı:

"- Türklerin Đslâmiyeti kabul etmelerinde başlıca sebep, onu kendi dinlerine

benzetmiş olmalarıdır."

Gel de şimdi bu zata dindar demeye kalk!.. Bir kâsedir alev dolu gö.lüm yana yana... Men tâ senin yanında dahi hasretim sana!

Bir zamanlar ağızdan ağıza dolaşıp geçen ve Đsmail Hami tarafından Selçuklu bir prensese ait

olduğu rivayet edilen, sonra da karısı Nâzan Hanıma mal edilmeye çalışılan ve en sonunda

kendisinde kalan bu iki mısra gerçekten onun ise, Danişmendoğlu Đsmail Hâmi'ye edebî bir kredi

açılabilir.

BU YAĞMUR

ARTIK "Genç Şair" devresinin son yılını yaşayan kahramanımız, ancak birkaç ay katlanabileceği Trabzon'da... Onu "Yeşil Yurt" isimli bir otele indirdiler. (Son konferanslarından birini vermek için Trabzon'a giden kahramanımız, bu oteli, odasını, hattâ dökük beyaz boyalı karyolasını yerinde

bulmuş ve 40 yıllık bu hatıralar eşyası karşısında çarpılıp kalmıştır)... Büyük bir taş merdiven; lokanta hizmetinde, at koşturacak kadar kocaman bir salon ve deniz ve park tarafında karşılıklı

yatak odaları... Onunki, otele girer girmez, solda, park tarafındaki ilk oda... Ah, bu odada geçirdiği aylar!..

Birkaç gün hasta yattı. Otel penceresine bitişik gibi duran, henüz ilkbaharın giydiremediği bir ağaç, bir ağaç iskeleti... Her istikamette dalları ve dallarının üstünde daha küçük, derken küçük üstünden en küçük dallariyle, bu ağaç, ateşi 39'u aşan ona şöyle diyor:

- Bak, ben tek ve sabit bir gövde üzerinde sayısız bir dağılışın ve bu dağılışı

merkezinde

düğümleyen "tek" ve "bir"in ne ihtişamlı mimarîsini heykelleştiriyorum! Bak ve düşün!..

Deniz tarafından gelen şimal rüzgârının çıldırttığı bu dallar, her yöne doğru gidip gelir ve fezadaki istikamet ihtimallerinin, yahut ihtimâl istikametlerinin ayrı ayrı kapısını çalarak ıstırap dolu eller gibi bir yalvarış senfonisi bestelerken, o, yatağında ve beyin kıvranmaları içinde...

O günlerde ona müthiş tesir eden bir hadise olmuştur:

Ahmed Hâşim'in ölümü...

Birkaç gün gecikmeyle gelen Đstanbul gazetelerinden hasta yatarken öğrendiği bu haber, tesirini

Genç Şa-ir'in en zaif ve hassas ânında onu kalbinden bıçaklarcası-na göstermiş ve günlerce peşini bırakmamıştır.

Bu hassasiyette, içinde kıvrandığı gurbet dekorundan ve hastalığından daha dokunaklı bir müessir var:

Birkaç yıl evvel, Güzel Sanatlar Akademisi balosunda, Peyami Safa'ya en iğrenç küfürleri basan,

Sanat Tarihi Hocası Ahmed Haşim'i tokatlamıştı.

Akademi Müdürü Namık Đsmail'e Peyami Safa ile Genç Şair'i göstererek:

- Namık, bu serserileri buraya neden çağırdın?

Diye haykıran Ahmed Haşim, karşısına Peyami çıkınca ona en galiz tarafından sövmeye başlamış,

bunun üzerine Genç Şair, Haşim'e sağlı ve sollu iki tokat atmış ve balo birbirine girmişti.

Đşin Babıâli ahlâkı bakımından en hazin tarafı şu ki, Ahmed Haşim gibi bir şaire sırf arkadaşı

Peyami Safa'ya ettiği hakaretten ötürü darılan Genç Şair, kısa bir müddet sonra onu, Peyami ile kol kola Babıâli'den aşağı doğru inerken görmemiş miydi!!! Olur şey değil!!! Sen

dostun için birini tokatla, sonra o gitsin, senden önce onunla barışsın!.. Peyami, dış görünüşüne, hattâ içindeki bazı celâdet ve hak asabiyeti noktalarına rağmen bu sadakatsiz adamdı ve hep bu

adam kalacaktı.

Đşi gücü, banka işleri dışında okumakla ve düşünmekle geçiyor, aradabir de Đstanbul'daki civelek Beyaz Rus Madama Fransızca mektuplar yazıyor.

Trabzon'da bir hal, ebedî bir yağmur... Yağmur değil, pudra gibi ipince bir çiseleme... Vicdan

kıvranışı, ter döküşü gibi bir şey... Bir gün, on gün değil, hep böyle, gece ve gündüz böyle...

Bir gece sinemaya gideyim dedi. Yazın ilk günleri geldiği için bir açık hava sineması bu... Ve

yağmur... Sinemanın kapısında filmin ismi: "Bir millet uyanıyor!" Đlerde göreceğiz "Deli Nizam", Nizameddin Nazif'in Đstiklâl Harbine ait, -sözüm ona- eseri... Yağmur rutubet pudrası halinden su püskürtüsüne döndü.

Kapıdan megafonla bağırıyorlar:

- "Bir millet uyanıyor!" Gelin!.. Ve bir çocuk bağırmakta:

- Bir millet uyanıyor! Gidin!

Gerçekten, filmin içinde de, dışında da ahmak ıslatan altında bir millet...

Bu yağmur, bu Trabzonlu yağmur onu adetâ hasta etti, cebine birtakım sinir ilâçları yerleştirmesine yol açtı veona "acaba kalb hastası mı oluyorum?" gibilerden bir korku aşıladı.

Đyi havalarda oturduğu parka gelen askerlik arkadaşı bir maliye müfettişi ve yanındaki vergi

müdürü onu teselli ediyorlar:

- Yok canım, otuzundan önce umumiyetle kalb hastalığı olmaz.

Orada "Bu Yağmur" şiirini yazdı.

Ankara'dan bir mektup almıştı. "Yaşar Nabi" imza-

h... Yaşar Nabi, Ankara'da "efkâr-ı umumiye" karargâhı Ðstanbul pastahanesinden tanıdığı, onuncu sınıf bir şiir figüranı... Fizik tipine pek uygun olarak, Nahid Sırrı'nm dâhice bir buluşla "teneşir horozu" ismini verdiği, gözlüklü, dikine tuğla suratlı, yüzünde hiçbir tahassüs çizgisi bulunmaz, soğuk neva...

Diyordu ki, mektubunda Yaşar Nabi:

- Yakında Nahid Sırrı ile "Varlık" adlı bir mecmua çıkaracağız. Her şey şimdiden hazır... Bize bir yazınızı gönderiniz.

"Bu yağmur" şiiriyle, Trabzon'da hafakanlar içinde yazdığı bir hikâyesini gönderdi. "Varlık"

mecmuasına... 40 yılı aşkın bir zamandanberi çıkan hiçbir fikrî ve edebî temel kuramayan, sadece inatçı bir sabrın eseri olan, sonunda da mutluluğunu solculukta bulan, dampingvâri ki-taplariyle fâni hayatını sağlayan ve hattâ müessiseleşen ve "Teneşir Horozu"nun elende kalan, işini ve hesabını bilir, (anti kapitalist) ticarethane dergi... Ona ve sahibine tekrar dokunacağımız devreler gelecektir.

Genç Şair'in Trabzon tesellileri arasında, at, o güzel hayvan... Bir askerî dişçi doktor, ona nefis arap atını, istediği kadar binsin ve hattâ terbiyesini sağlasın diye emanet etmiştir. O da, Londra malı çizmeleri ayaklarında, uzun ve yırtmaçlı at ceketi sırtında, (monokl)ü gözünde ve bej rengi

(pötisüet) eldivenleri ellerinde ata binmeye bayılıyor. Sahil boyunca ilerleyip Soğuksu denilen

tepeciğe çıkmak ve alaca karanlıkta yine sahil yoliyle dönmek en büyük zevki...

Denize bakarak düşündüğü oluyor:

- Ufkunda hiçbir kara parçası olmayan deniz... Enginlere doğru her şeyi küçültüp mesafe

mefhumunu bir daire içinde sıkıştıran, ölçü dışı bırakan cüssesiyle ne muazzam bir varlık!.. Ve

başını kayalara çarpıp uzaklıklardan ağlayan sesiyle... Ve üstünde, uçsuz bucaksız bir çölü

aşmaya bakan karıncalara benzer gemiler... Hele isli ve puslu Karadeniz... Birden tiyatroda bir fon perdesi düşmüş gibi meydana çıkıveren bir gemi; sonra, yine bir fon perdesi kalkmışcasına

kayboluş... O, nerededir; dünya ile ulaşımı olan bir yerde mi, yoksa, dünyadan kopmuş ve bir sal gibi bu noktada durmuş bir adada mı?..

Hatırına, askerdeyken okuduğu "Đmparatorun son günleri" isimli, Napolyon'a dair eser geliyor. Bir Fransız (akademisyen)inin yazdığı eser... (Sent Helen) adasında, kendisine ancak bir manej yeri

kadar ata binme sahası bırakılan, at sırtında korkunç okyanus sularına bakıp içlenen, aylarca

gelmeyip sis içinden birdenbire boy gösterici ve sonra aynı şekilde silinici gemileri kollayan

(Napol-yon)...

O zaman kendi kendisine:

- Haydi be, diyor; (Napolyon)la aramda hiçbir münasebet aramaya niyetli değilim... Đstendiği kadar, at, deniz ve uzaklara düşmenin ortak unsurları bulunsa da arada... (Napolyon) benim gözümde bir

aksiyon şairidir; bense şiirin iç aksiyonunu yuğurmaya bakıyorum ve fildişi kulemden çıkmak

istemiyorum!

Ona sorsalardı:

- Ya ne diye fildişi kuleye bu kadar uygun bir deniz ve kayalar âleminde hafakanlar geçiriyorsun, huzursuz kalıyorsun? Riyakâr, (Bodler)in okuyucusu değil, sensin!

Bu suâli ona sormuyorlar değildi; fakat o, işitme-mezlikten geliyordu ve iki ayağını iki tarafa açan ve gittikçe genişleyen tezatlar uçurumunun ağzında, bir taraftan bir tarafa atlayamaksızın sahte bir muvazene arayıcıh-gı içinde çırpınıyordu. Şehir adamıyken şehirden kaçıyor, uzlet - yalnızlık"

adamı değilken uzleti arıyordu.

Bir akşam atla gezintiden döndü, atı ahırına bıraktı ve eldivenini sıyırarak avucunun içindeki şekeri ata ye-153

dirdi. Sonra, atın salyası bulaştığı için elini yemliğin tahtasına sildi, mendiliyle kuruttu ve oteline gitti. Otelde elbise değiştirir ve yıkanırken gördü ki, ata şeker verdiği elinin üzerinde hafif bir kan izi... Her halde yemliğin tahtasından bir kıymık batmıştı eline... Yemekte karşısında oturan bir doktora vaziyeti anlattı.

- Aman, demesin mi doktor; aman hemen tedbir alalım, tetanos mikrobu geçmiş olabilir. Ahır, bu

ihtimalin en korkulu yeri!..

Hoppa!.. Genç Şair gibi bir vehim kumkumasına söylenir mi bu söz?..

- Tedbir ne olabilir?

- Tetanos (serum)u... J)aha evvel hiç yapıldı mı size?..

- Askerdeyken yapılmış olduğunu sanır gibiyim.

- Sanır gibi olmak ne demek...

- Hatırlamıyorum.

- O halde (serum) yapılmış olsa bile numara ve serisini hatırlamayacaksınız!

- Tabiî...

- Neticeyi beklememiz lâzım... Bu nokta bilinmeden (serum) yapılamaz!

Gördün mü şimdi belâyı?.. Genç Şair tıp kitabı olarak eline eski yazılı bir kitap geçiriyor ve oradan şu bilgiyi ediniyor:

Halkın kazıklı humma dediği hastalık... Gerilmelerle başlar, bilhassa çiğneme adalelerinde

takallüsler belirtir, peşinden vücuda demirleri bükecek derecede gerginlik verir ve son hüküm: Şu kadar gün sonra "Mevt mü-şahade olunur."

Mikrobun geçmediğini anlamak için de en aşağı 15 gün beklemek lâzımdır.

Bu 15 günü Genç Şair nasıl geçirebildi? Teta-nos'un maddî azabını aşan manevî bükülmelerle...

Trabzon'a Ertuğrul Sadi Tek'in tiyatrosu geldi. Er-tuğrul Sadi, Peyami Safa ile beraber aktör

Burhaneddin mihveri etrafında sahneye kapılananlardan... Sonradan o, adı tersinden Muhsin

Ertuğrul'a uymuş olarak, yine tersinden, Muhsin'in (akademik) yoluna mukabil derme-çat-ma, yarı

tulûatçı ve ancak (turne)lerde boy gösterebilici salaş tiyatrosu yolunu tutmuş ve adaşının onda

açtığı yara yüzünden içindeki küçüklük ukdesini hep gülünç taklitlerle Muhsin'e karşı çıkma

şeklinde gösterir olmuştur. Ertuğrul Muhsin Hamlet'i mi oynar? O da aynı roldedir ve ondan üstün oynadığına kaanîdir. Aradaki farksa, onca, sahne, dekor, (aksesuar), kadro farkından başka bir şey değil...

Peyami Safa da evvelâ çerden çöpten muharrirlik, derken edîplik yolunda

ilerliyor, isim yapıyor ve kendi emekleme çığırındaki Ertuğrul Sadi'yi hiç unutmuyor. Peyami'nin, Ertuğrul Sadi ile

paylaştığı sahne heveskârlığı demlerine ait şöyle bir hikâyesi var:

- (Lâ dam o Kamelya) oynanıyordu. Ben de kumar sahnesinde görünecek figüranlardandım. Sıram

gelince sahneye dalıverdim. Fakat tepemdeki fesi çıkarmaya akıl erdirememiştim. Evet, Parisli

(kont)ların, (baron)ların arasına, başımda fes, daldım. Ertuğrul Sadi, şaşkın bakışan aktörlere ve seyircilere karşı, vaziyeti, müthiş bir buluşla kurtararak: "Buyursunlar prens hazretleri!" diye beni aktörlere Mısır prenslerinden biri olarak takdim etti.

Evet, Trabzon'da (Şekspir)in Hamlet'i...

Genç Şair'e sahnenin kulis tarafına bir koltuk yerleştirerek en mahrem noktada yer gösterdiler; ve astariyle yüzü arasında fark olmayan elbisenin iç tarafını ona teşhir etmekten çekinmediler.

Ertuğrul Sadi, kalçalarına kadar siyah çoraplı Prens Hamlet rolünde, elinde bir iskelet kafası

haykırıyor:

- Horaçyo, bana bir şey söyle!

- Ne söyleyeyim efendimiz?

Artık kelâmın son hudut taşma gelip de ondan öteye bir söz isteyen (melankoli) prensinin isteğine, arkadaşı

Horaçyo'nun cevabı:

- Ne söyleyeyim efendimiz?

Peyami Safa'nın bayıldığı ve (Şekspir) dehâsına en keskin misâl saydığı bu söz,

salaş tiyatrosu

sahnesinde bile Genç Şair'i sarstı.

"Kıldan ince" ve "nefesten yumuşak" bir yağmur

altında oteline giderken mırıldanıyor:

- "Horaçyo, bana bir şey söyle!"... "Ne söyleyeyim efendimiz?"... "Ben burada daha fazla yapamayacağım, Horaçyo!"... "Nerede yapılabilir ki, efendimiz?"...

Ve bankadan kovulmasını gerektirecek bir lisanla istediği izinin cevabını beklemeden, tiyatro

perdesinde ve sisler içinde bir vapur resmine benzeyen gemiye atlayıp Đstanbul'a kapağı attı.

(Odora di femina) KADIN KOKUSU

BU KOKU, kadının dışarıdan süründüğü değil, içeriden gelen öz kokusu, mâna kokusu, cinsiyet

kokusu, mücerret kadınlık kokusu...

Kadın bir fikirdir; heykelleşmiş ve erkeğin mukabili cinsiyete bürünmüş ulvî bir fikir... Ulviyetine mukabil de, istidadını yaşattığı süfliyet, meydanda...

Onun içindir ki, kadın, gerçek mânası ve mahiyetiyle yalınız Đslâmiyettedir ve yine onun içindir ki, kadın, Đslâmiyette, üzerine titremlen bir hicap mevzuu... Örtünmesi de bu sır yüzünden... Fakat

ahmak batı adamı bu sırrı anlayamaz ve kadının hakikatini onu çırçıplak soymakta ve meydan

yerine çıkartmakta bulur. 156

Batı adamının bağlılık iddia ettiği, kendi zaman ve mekânı içinde hak ve münezzeh Đsâ dininde, hak ve münezzeh Resulünün melekî meşrebi icabı, kadın siliktir. Fakat Peygamberler Peygamberinin

beşerî meşrebinde, kadın, Allaha erme yolunun başlıca hedeflerinden ve

yardımcı vasıtalarından

biri...

"- Bana dünyanızdan üç şey sevdirildi; kadın, güzel koku ve gözümün nuru namaz..."

Meâlli Hadîs, işte, tohumunda bu sırrı gizler. Ve bu yüzdendir ki, Đslâmiyette, Allah huzurunda

akid şartiyle kadın, vaz geçilemez bir nimet, geri bırakılamaz bir sünnet, fâtihliğe memur erkeğe fetihlerini kendisinde remzlendirici bir işaret, aslî gaye olan Đlâhî marifet yolunda da kayıtsız kalınamaz bir davettir. Ve kadını fethetme vasıtaları, erkekte, Allah Resulünün pâk ve mukaddes

mizacına uygun olarak büyük kıymet...

Fakat Hıristiyanlık bağlısı -ki Đsevîlik Hıristiyanlıktan münezzehtir- nispet iddia ettiği ve tamamiyle tersine gittiği Đsâ Peygamber yolunda, kadını, mânasındaki (mistik - sırrî) inceliğe zıt olarak ele alır, ya onu hayat perdesinden büsbütün siler, yahut yüzülmüş koyun halinde vitrininin çengeline asıp sadece dış cepheden en süslü eşyası diye teşhir eder. Đşte Batılı (mistik - sırrî)lik iddiasının sırrı satıhta arayıcı ve açıkta gezdirici idrak kütlük ve kabalığını gösteren düğüm noktası... O ki, sır olmak iddiasıyla açıktadır, sır değildir; ve o ki üstünde "sır" yazılı bir torbanın içindedir; açıkta demektir. Cebir ilmini icad eden Đslâm ruhunun bu tasavvufî inceliğini, hendese kafalı Batılıya

anlatamazsınız. O kafa ancak bir noktaya kadar gider ve o noktada, haşmetli bir satıh dünyası

uğrunda iç dünyasını feda etmekten gayrı çare bulamaz. Đslâmiyetteki ve Allah Resulünün

sonsuzluk kaynağı ruh yapısındaki (gizliyi de gizlemek) şiarı öylesine baş döndürücü bir keyfiyettir ki, ondan bir zerreyi büyük bir

velînin, arkadaşı bir velîye yazdığı şöyle bir mektuptan

süzebiliriz.

"- Bizi açık zikir yaptığımız için suçluyorsunuz! 'Açık zikir yaptığınızı duyduk, bu ne hal?'

diyorsunuz! Biz de sizin gizli zikir vaptığınızı işittik. Mademki işittik, o halde sizinki de açık, gizlinin açığa vurulmuşu oluyor. Farkımız nerede kalıyor?"

Yine bir velînin ifadesiyle, anlayabilmek için yıl-' larca "toprağı kepekle karıştırıp yemek icap eden

" ve Ðslâmiyetin iç bünye sırrını pırıldatan nokta...

Cilt cilt kamusluk bir dava olan kadındaki hikmet bahsini burada durduralım da, Garplının bu

mevzuda hangi noktaya kadar yol alabilmiş olduğuna müşahhas plânda bir göz atıp kadın

zaviyesinden Genç Şair'e dönelim:

Avrupalı, kadın bahsinde en sırrî erkek telâkkisini, meşhur (Don Juan) tipinde tecelli ettirmiştir.

(Don Juan), bizde sokak ve (pavyon) küçükbeylerinin sandığı gibi, sadece kemiyette kadın avcsı,

âdi bir çapkın, basit bir zampara, mağrur bir madde şampiyonu değildir. O, kemmi-yette

kazandıkça keyfiyette kaybettiğine şahit olduğu kadını, nihayet erişilmez bir fikir olarak görmeye başlayan ve kendisini en şanlı malikiyetler içinde mahrum gören mahzun bir idealisttir.

Fransızların "münevverler münevveri" diye etiketledikleri (Andre Süares), (Don Juan) isimli (etüd)ünde bu hudut noktasına kadar vardı; ama ilerisine geçemedi. Ge-çebilseydi, kadında kadını kaybetmenin ötesinde Ðlâhî tecelliyi görür ve kadını bu tecellideki yardımcıhğiyle kıymetlendirip yine kadına döner, ona Allanın biçtiği hudut içinde sahip çıkardı.

Tekrar edelim; Đslâm Tasavvufçularından başka kimsenin erişemediği öyle bir sırdır ki, bu,

fizikçilere dördüncü buuddan, bestekârlara ve ressemlara da sekizin-

ci ses ve renkten bahsetmek gibi bir muamma belirtir ve ondan en az, tatbikatları dış ölçüleriyle yerindeyken kadını tek fiilli mekanik bir âlet haline getirmiş olan marka müslümanları anlar. Vah, hikmetlerden ve sırlardan haberi olmayanlara; Varlık Nurunun mukaddes ruhaniyetin-den bir koku

almamış olanlara!

Islâmiyette ve şartları içinde gayet makbul, Hıristiyanlıkta ise papas prensibi bakımından mutlaka ezilmesi ve yok edilmesi lâzım şehvaniyet, (Don Juan)ın burnunu cins bir aygır gibi şişirir, fakat gayesini bulamazken acaba Genç Şairde nasıl bir tecelli zemini bulmuştur?

Kadın, o günedek Genç Şair'e, içinde endamını seyrettiği bir boy aynasından başka türlü

görünmemiştir. iskambildeki yürek kızından müsaade alabildiği zamanlarda da, kadını, kendisine

bir şey verebilmek, katabilmek kudretinden mahrum bir mahlûk; bütün değeri fâtihlere esir alma

hırsını verici ve yalnız bu hırsı tatmin etmeye yarar, ruhî bir spor vasıtası saymıştır. O güne kadar, hep kendisinden 5-10 yaş büyük, olgun ve yetişkin tiplerde mevzuunu bulabilen Genç Şair, bilhassa çok kolay muharebe ve muhasaralarla elde ettiği zaferlerde hâkimiyet zevkinden başka bir şey

duymamış; sonunda kadının kadın olarak silinip aradan çıkacağı, büyük gayeden haber vereceği ve

yalnız o gayeye yardımcı vasıta diye kalacağı bir ilk mahkûmluk merhalesine ayak atamamıştır.

Evet o, 30 yaşına kadar kadın dâvasında mahkûmluğu tatmamış-tır.

29'uncu yaşını sürüp doğduğu ay olan Mayısa doğru 30'uncu yaşına ilerlerken, 1934 kışının

başlarında, sessiz sedasız, hayatının en büyük kasırgasına çatıverdi. Bu kasırga ehemmiyetsiz bir esintiyle başladı.

Lüsyen Abdülhak Hamid; onu bir gün yanına aldı

- Haydi yürü, dedi; seni benden sık sık bahsini du-ı, son derece (tipik) bir hanımefendiye

götüreceğim!

Ve Lüsyen Hanım, Genç Şair'i, onu göstermek için değil de, belki onun yanında kendisini

göstermek için, Taksim taraflarında bir apartmana götürdü.

Gayet zevkli döşenmiş, iki üç odadan ibaret, (gar-sonyer)imsi, kuş kafesine benzer bir dairecik...

Đki yanı kadife yastıklarla çevrili bir divanda, upuzun, üzerinde ipekli bir örtü. Genç Şair'den en aşağı 7 - 8 yaş büyük, kır saçlarında siyahımtrak perçemler, (Nokta Nokta) Hanımefendi...

Soğuğa karşı tahammülsüz bir yaratılışın sahibi bu hanım, Boğazın karşı kıyısında, şato

denebilecek büyük ve haşmetli bir yalıda oturur ve soğuğa hiç dayanamadığı için, her ân buz gibi ve ürpertili tenine sıcağı içirmek üzere birkaç kış aynı Taksim'deki bu hususî dairesinde geçirir.

Kafkas ırkının en ince ve soylu çizgilerini taşıyan, Osmanlı paşalarından birinin kızı, isim yapmış

bir ilim adamiyle, sonradan evlendiği, ecnebi, fakat müslüman bir sefirin eski zevcesi bu hanım

üzerinde daha fazla kafa kâğıdı bilgisine ihtiyaç yok... Onu da, deminki kadın tahlilimize denk

olarak kolay bir müşahhastan ziyade, çetin

bir mücerret saymalıyız.

Genç Şair'le (Nokta Nokta) Hanım, ilk ânlarda birbirlerini tepeden ayağa süzgeçten geçirdiler ve birbirle-rinde ne aramak gerektiğini yine birbirlerinde aradılar... Lüsyen Hanım, hem de pek ânî, iki taraftan tüten mânaları yadırgadığı ve hele ona eliyle zemin açmış olmaktan birdenbire inkisara

düştüğü için midir, nedir, kendisine silikliği seçti, tutuk ve seyirci kaldı.

- Mayıs başından itibaren Boğazdaki yalımıza geçeceğiz. Sizi orada sık sık beklerim.

(Nokta Nokta)nın bu davetine Genç Şair şöyle mukabele etti:

- Biz de Beylerbeyi'nde bir yalıda oturuyoruz, yakın sayılırız. Rahatsız etmeye çalışırım.

1934 kışının başında, bir gece "Şirket-i Hayriye" vapurunun salonunda, Genç Şair'in rastladığı ve adetâ onu zorla konuşmaya mecbur eden esrarlı adamı hatırlıyor musunuz?.. "O ve Ben" kitabında uzun uzadıya hikâyesi anlatılan, Hızır benzeri esrarlı adam...

Hani, Genç Şair'in:

- Devrimizde irşada kabiliyetli bir yol gösterici tanıyor musunuz?

Suâline:

- Bir Cuma günü, öğle vakti, Beyoğlu'nda Ağaca-miine gidiniz! Orada ders veren bir zata rast

geleceksiniz. Halk için konuşan bu zatın sözlerindeki gizli hikmetlere dikkat ediniz ve eteğine

yapışınız! Umarım ki, dileğinize erersiniz!

Cevabını veren Hızır benzeri esrarlı adam...

Đşte ona, kendisinde (Odora di Femina)mn alev almaya başladığı bu hengâmede rastladı ve aldığı

ilk tesiri çabucak unutup yine kendi âlemine daldı ve kimbilir aradan kaç Cuma gelip geçti.

O zamanlar Genç Şair, bankanın Đstanbul merkezinde muhasebe müdür muavinidir ve

Beylerbeyi'nde annesi, anneannesi ve dayısiyle mükellef bir yalıya taşınmışlardır. Yalının ilk

katında, kendisine mahsus bir daire-ciği vardır. Bu dairenin, ev halkına görünmeden girilen ,

çalışma odasında, bir divan, stil koltuklar, acem halıları ve bir çini soba... Odaya gelen elektrik kablosu mahsus kesik ve her tarafta, tekli, üçlü ve beşli antika şamdanlar... Raflarda bir sürü kitap, Boğaza bakan büyük pence-]re, kurşunî sular ve sobada, geçen dakikalarm kâh sakin,

I kâh öfkeli şarkısını tutturmuş, boyuna çıtırdayan odunlar... Ve nefis bir (Meypıl) koltukta, başı elleri arasında düşünceye dalmış bir adam...

Genç Şair her zaman derdi:

- Dış dekor kaygısı bende o kadar köklü ve derin-

dir ki, tek kuruşum olmasa ve imzaladığım maddî ve manevî senetler yüzbini aşsa, derdimin

çaresini ipekli bir halı veya şahane bir koltuk üzerinde düşünmek isterim. Çareyi ancak böyle

bulacağımı sanırım. Đlle de dış dekor,

ille de konfor...

Genç Şair, hele (Nokta Nokta)dan sonra bu kadar titizlikle bezediği dış dekor ve konforunun bir

hamlede başına yıkılması için ancak birkaç ay kalmış olduğundan

habersiz...

Yalının kocaman bahçesinde, eskiden mutfak diye yaptırılmış bir damalımı ahıra çevirdi; ve bir de nefis arap atı... Minyatürdekiler kadar güzel bir at...

Ve yansın şamdanlar, gelsin arkadaşlar, pissin yemekler, eğerlensin at, çınlasın Beylerbeyi

tepeleri!.. Burhan Toprak'in: - Hayat mı, eser mi?

Narasının belirttiği ilk ışık bu muydu yoksa?..

Yalıda sık sık, Peyami Safa'sı, Fikret Âdil'i, Âbidin

Dino'su, Arif Dino'su, Burhan Toprak'ı, Đstanbul'a uğra-

yışlarında Ankara dâhileri ve hattâ komünizmanın baş

yobazı ve etrafında kızlı ve erkekli müridleriyle Babıâli

yaranı...

Yalıda bir gece, sabaha karşı müthiş bir çığlıkla yerinden fırlamıştır. Kapıyı açıp da sofada gördüğü annesinden şu bilgiyi alıyor:

- Seninkilerden bir sarhoş, zemin katına inip 14 yaşındaki beslemeye saldırmış! Kız da basmış

çığlığı... Adam birdenbire beni karşısında görünce bahçe kapısından kaçtı. Her halde şapkasını da portmantoda bıraktı.

Doğruydu; portmantoda bu meşhur muharririn inkılâp remzi, çürümüş limon kabuğu biçimli ve

renkli şapkası ahmak ahmak sırıtıyordu.

Bu meşhur muharririn ismine ne -hacet; ismi

Babıâli...

BANKADA fiş imzalarken, bir toplam yaparken, kendisiyle konuşanları dinler gibi dururken hep

onu düşünüyor. (Nokta Nokta)yı...

En şiddetli bir zehir gibi, en kısa zamanda bu ne tesirdir, böyle!.. Hali, masallarda dünya güzelini görür görmez tutuluveren, arkası üstü düşüp bayılan, yatağa düşen şehzadeninkinden daha

(romantik), daha iptidaî, daha gülünç... Artık (Nokta Nokta), Genç Şairde, dinmez bir diş ağrısı, silinmez bir sabit fikir...

Sen misin, o zamana kadar kadın cenazeleri üstünde yürüdüğünü sanan; şimdi de yürüsünler

bakalım, senin cenazenin üstünde!.. Onca kadın, erkeğinin şahsiyetini bir manto gibi giyen, onun kafasiyle düşünüp onun gözleriy-Ile gören, bütün hâkimiyetlerini kaybeden, saadetini mahkûmlukta bulan, hattâ süs ve giyim

iradesini bile yitiren, kılığını bile şaşıran bir tesir hedefi değil miydi? Şimdi irade kaybı, şaşkınlık ve perişanlık kendisinde...

Bir yanda, Genç Şair "O ve Ben"de anlatıldığı gibi, bir gün, bir Cuma günü Ağacamiine gitmiş, o büyük zatın elini öpmek saadetine ermiş, Eyüp'te Gümüşsuyu'ndaki eski dergâha davet edilmiş,

fakat birdenbire kasırgaya tutulunca, ancak imdat istemek için gideceği mübarek yere henüz demiri atamamıştır.

Öbür yandan da, (Nokta Nokta)nın (nokta noktadaki muhteşem yalısı, salonları

ve garip bir

bulamaç belirten muhiti... Bu muhitin içinde Babıâli kahramanlarına yer, yalınız Genç Şairle

Dino'lara, bir de Yahya Kemâl'e verilmiştir. Gerisi, tatlısu veya acısu frenklerinde... Beyaz Rus Madamın her şeye razı Fransız kocası (Nokta Nokta)nın adamı... Erkekliğiyle değil de

hizmetleriyle... Beyaz Rus Madamla Lüsyen Hanım yalıda pek boy gösterenlerden değil... (Nokta

Nokta)nın kendilerini

ezdiği ve merkeziyetlerini dağıttığı hissindeler... Nitekim Genç Şair onu tanıdı tanıyalı, öbür

sosyetelerden uzaklaşmış ve yalıya mıhlanmıştır.

Kandilli'de yalı sahibi, asılları Polonyalı iki bekâr ve kardeş (kont), kâh kendi yalılarında, kâh (Nokta Noktacın yalısında, onun pervanelerinden...

Daima divan üstünde uzanmış vaziyette, (Nokta Nokta), kendisine lâzım olanından biraz fazla bir

edebî kültür sahibi... Bu kültür, Fransızcada 19'uncu asır sonuna, Türkçede de "Edebiyat-ı

Cedide"ye kadar gelip dayanır ve Fransızcada Birinci Dünya Harbi sonrası şiiriyle, Türkçe'de Tevfik Fikret'ten ilerisini itibarsız sayar. Yalnız Yahya Kemâl'e kıymet verir ve Genç Şair'i pek beğenir. Gece, abajurları boğuk salonunda onun gölgesine "Sayıklama" şiirini sık sık okutmak âdetidir.

Sussun, sussun uzakta ölümüme ağlayan; Gencim, ölmem, arzular kanımda bir çağlayan...

Şırıl, şırıl... Şırıl, şırıl...

Bu noktada nefesini çekerek heyecanını açığa vurmaktan çekinmez. Ve Fikret'in şu mısralariyle

mukabele

eder:

Mısrın o şivekârına benzer ki tıyneti, Öldürmedikçe vasimi etmezdi râyigân...

Yani, kadın dediğin, onca, visalini ancak ölüm pahasına bahşedendir. (Kleopatra)nın, âşıklarına

yaptığı gibi...

Genç Şair bir gün ona şöyle demişti:

- Siz akreplerin aşk hayatını biliyor musunuz?

- Hayır! Nasılmış?

- Erkek akrep, hayatında yalnız bir kere visal zevkini tadıyor. Sonunda dişisi, bir kıskaçta genç akrebin ka-164

fasını kesip düşürüyor. Böylece erkek akreplere pek kısa bir hayat payı düşüyor. O, gördüğümüz,

kartoloz, yıllanmış akrepler, hep dişileri...

- Çok enteresan!.. Hangi eserden öğrendiniz bunu?..

- (Moris Meterling)den... Onun "Arıların Hayatı", "Karıncaların Hayatı" gibi, hayvanlara ait (etüd)lerini herhalde gördünüz.

- Ben insanları tetkik etmekle meşgulüm. Asıl tetkike değer hayvan, bence insan...

- Evet; insan, iki ayağı üzerinde şaha kalkmış, düşünce iddiasında ve hazmedilebilecek bütün

hayvanları mideye indirme sevdasında korkunç bir hayvan...

Halbuki açmazların, şaşırtmacaların, hem de hiç emek sarfetmeksizin, en yamanlarını (Nokta

Nokta) yapmış ve en bayat, malûm (prosede - tertip)ler içinde Genç Şair'i büyülemişti.

- Yine mi açmazlar, şaşırtmacalar peşindesin? Bu sihir nereden, hangi noktadan geliyordu? Gayet

basit:

Üzerine gelenden, ufuklar gibi, kaçmayı uzaklaşmayı bilmeden...

O, şahane manzaralı bir ufuk... Böyle görününce, yahut böyle göründüğünü anlayınca, bir hamlede

onu yakalamak isteyen elden kaçmış, o el de hiç alışmadığı, en hararetli davetkârlık içinde firarî bu kaçaklık tarzına büsbütün atılganlıkla karşılık vermiş, (klâsik) hilenin sonunu sezememiş, onu fikir güciyle yeneceğini sanmış, yerinde oturup ufkun bütün haşmetli eşyasiyle ayağına gelmesini

bekleyememiş, o atıldıkça öbürü kaçmış, öbürü kaçtıkça o atılmış ve bir kere böyle başlayan savaş, müthiş bir kadın (strateji)si olarak hep ricat eden yararına sürmüş, hep böyle gitmiş ve işte Genç Şair'i dehâya taş çıkartıcı bir hamakat oyunu neticesinde yenik duruma düşürmüştür. .

- Bana bir şey söyleyin de bir hafta onunla yaşayayım!

Bir veda ânında Genç Şair'e söylenen bu söz, onun kelâmına ve kelâmla zaptediciliğine ait işaret...

Fakat bu zaptedicilik ve fikir yönünden kıskıvrak bağlayıcılık o kadar ileriye gitmiştir ki, kadında cazibeyle karışık, büyük bir tevahhuş doğurmuş, belki (Nokta Nokta)ya, her yandan kuşatılacağı,

esir düşürüleceği ve bütün hesaplarının alt - üst edileceği korkusunu vermiş; çare olarak sımsıkı kapanmaktan ve geriye doğru zıplamaktan başka yol kalmayınca da aynı akıbet, aynı taktiği

mizacına yediremeyen Genç Şair'in başına gelmiş ve ona, kendi güciyle kendisini hırpalamak,

didiklemek, ezmek, parçalamak nasibi düşmüştür.

Erkeği kendi kendisiyle ihtilafa düşüren, savaşa tutuşturan kadın...

Kuvvetli kadının tarifi budur ve bu tarifte, erkek iradesinin hangi noktadan çelindiğine bağlı bir sır vardır. Açık söylemek lazımsa, bu basit noktayı belki basitliği yüzünden göremeyen, yahut ihmâl

eden Genç Şair'in kuvvet üstü zaafını sömürerektir ki, (Nokta Nokta) Hanımefendi ustalığını

gösterebilmiştir.

Artık o, boyuna kaçan bir hayâl, Genç Şair'se "kaldırımlarda geceyi kovalayıcı" mizaciyle, et ve kemikten bir kalıp...

Ondan bir temas gibi rüzgâr beni bürür de, Tutmak, tutmak isterim, onu koynuma alıp. Bir türlü

yetişemem fecre kadar yürür de, Heyhat, o bir ince ruh, bense etten bir kalıp

Arada düşünüyor:

- Ölüm var... Biliyoruz... Öyle bir biliş ki, bilmemenin ta kendisi...

Ve nefsine soruyor:

- Ya o ölürse?

Bütün bir kâinat elinden çıkmış, ölümün dehşetini güya anlamış gibi oluyor. Ve çarpılıp kalıyor.

Duygularını ve kadın - erkek savaşında düşüncele-| rini anlatabildiği yalınız Peyami Safa...

Peyami Safa Genç Şair'i dinlerken:

- Not alınacak kadar derin ve güzel söylüyorsun! Fakat bu savaştan, sen de bir geri çekilme

metodiyle muzaffer çıkmaya mecbursun!

- Mecburum ama yapabilir miyim? Dünyada en acı hal, uçuruma bile bile düşmek, kasırgaya göre

göre tutul-

I mak değil mi?

Dino'lar da vaziyeti uzaktan uzağa kokluyorlar ama, Genç Şair onlardan en yakını olmasına rağmen Âbidin'e işin (dramatik - hâilevî) tarafını gösteremiyor, (fantezi) cephesi üzerinde kalıyor, âdeta Âbidin Dino'nun I istihzalı bakışından kuşkulanıyor, utanıyor.

Boğazın Anadolu yakasında, saydığımız yalılardan bir dördüncüsü var ki, anlattıklarımızdan belki en haş-I metlisi...

Bu yalıda bir kabul resmi... Davetlilerin başında (Nokta Nokta) Hanımefendi var; ve Ðstanbul'un her dalda I bütün ileri gelenleri ve kibarları... Genç Şair'le Âbidin I Dino da davetliler arasında ve (Nokta Nokta)nın sosyetesi I içinde...

Büyük fırsat... Ðstanbul'un pek az gördüğü bu yüz-I lerce kişilik kabul resminde, Genç Şair, (Nokta Nokta)nın I özüne, maddede ve mânada bir kahramanlık heykeli gibi görünmek istiyor ve bunun

formüllerini Âbidin Dino ile [müzakere ediyor:

- Burjuvaları şaşırtmak ve çenelerini düşürmek için bak ne yaparız?.. Harikulade biçimli

fraklarımızı giyeriz.

I Frakların kuyruklarına birer otomobil (straponten)i gibi I yerleşir, ellerimizde uzun yasemin

çubuklar, sandalla ya-1 linin bahçesine çıkar ve aralarına dalarız. Gerisi, bakalım j nasıl gelir?..

Hayâlleri güzel... Fakat ne frakları var, ne sivri yakalı kolalı gömlekleri, ne rugan papuçları...

Geceye de birbuçuk gün var...

Beyoğlunun en meşhur terzisine koşuyorlar ve tepeden inme ferman ediyorlar:

- Şimdi sabahın saat 10'u... Size yarın akşam saat 6'ya kadar müsaade... Bize iki frak hazırlayabilir misiniz?

Terzi bu iki deliye gülümseyerek bakıyor ve:

- Evet, hazırlayabilirim, ama şu kadar para isterim. Bu akşam birinci, yarın öğle vakti de ikinci provaları yaparız; gecenin ilk saatlerinde frakları teslim alırsınız!

Genç Şair derhal parayı tosluyor, geriye kalanlar da hemen satın alınıyor, Âbidin'in güzel elleriyle Genç Şair'in küt ve kare şekilli ellerine bir de manikür çektiriliyor, biçimlerini harika buldukları fraklar sırta geçiriliyor; Bebek'ten sandal, karşı yaka ve yalı... Ellerde de uzun, yasemin çubuklar...

Arif Dino'nun alay için, biraz da kıskançlığından (Dülsine dö Tobozo - Don Kişot'un sevgilisi) diye çerçevelediği (Nokta Nokta), büfenin önünde, yanında Yahya Kemâl ve (kont)lardan biri...

Nasıl olup da Türk millî sanat marşiyle karşılanmadıklarına hayret edercesine böbürlenici bir eda içinde Genç Şair ve yanında alaycı (Sanşo pança)sı, (Nokta Nokta) hanımefendinin yüksek

huzurlarında boyun kırıyorlar.

(Dülsine dö Tobozo) her zamanki haline eş, bir ve-kar ve azamet makyajı içindedir ve böyleyken

Genç Şair'i görmekten gelen heyecan ve alâkasını gizlemeye ihtiyaç duymamaktadır.

Sabaha kadar süren, bu, birbirlerine perçinleniş Yahya Kemâl'in gözünden kaçmıyor ve bir ara,

Genç Şair'in kulağına eğilip fısıldıyor:

- Yahu, biz bu hanımın sadece elini öpebilmek için

ne yapacağımızı bilemez ve alâkasını çekemezdik. Sende hangi tılsım var ki, bizim 10 yıldır

alamadığımız mesafeyi birkaç ay içinde devşirebiliyorsun?

"Dışı seni, içi beni yakar" kabilinden, Genç Şair acı acı gülümsemekte ve bu dış yüz şairine iç yüzlerden bahsetmeyi lüzumsuz görmektedir.

Başkalarına meltem görünen kasırga onu harap etmiş, esiyor.

Artık Genç Şair kendisini beğenmez olmuştur. Bir sürü fraklı, smokingli ve tualetli insanların

dizildiği masalarda, küt ve kare ellerinden mahcuptur. En kolay insiyaklar, içgüdüleri içinde rahat rahat gidip gelenlere karşı her hareketini şuurla tanzim etmeye mecbur olmak gibi korkunç bir

rahatsızlık içindedir. Bir sabah uyandığı zaman, lisanım bile unutmuş olacağı gibi bir vehim

kıskacını ruhunda hissetmektedir.

Ya bu hâlin mânası nedir? Erkeğini kadın kuvvetiyle değil de, yine tersine çevrilmiş kendi

kuvvetiyle enmek metodu... Bu mudur?

ENSE KOKÜ'NDE FEZA

- BENÎM malûm fikrim; Türk romanı yoktur. Çünkü Türk romanı denilen, evvelâ Batı örneklerine

nispetle ilk okul yazı emeklemelerinden daha iptidaî eserler son yüz yıl içinde, ola ola, meselesiz, çilesiz ve ukdesiz, kartondan adamların gidip geldiği, yollarında eğlencelik yemişler satılan bir panayır yerinden başka bir şey

olamamıştır. Tanzimat devrinin, çocuklara giydirilen paşa

elbiselerine benzer biçare romanı, "Edebiyat-ı Cedide" çığırında güya ilerileye ilerileye, nihayet zavallılıktan ahmaklığa terakki edebilmiş; Halid Ziya başta olmak üzere bu Çığırın romancıları,

yeni moda Batı taklitçiliği enayileri-

nin âdi sokak zamparası ve "onbaşı kültürü"yle techizatlı tiplerinden öteye geçememiştir. Düşünün ki, bu roman, Garp edebiyat ve felsefesinin en olgun demlerini kadro-laştıran ve kördüğüm halinde giriftleştiren 19'uncu Asır sonları ve 20'inci Asır başlarında, Fransız romanı bir taraftan cihana hâkimiyetini sürdürür, bir taraftan da Rus romanı Fransız romanını ezmeye başlarken, Batının her türlü ukdesinden gafil, seri malı roman temsilcisi (Gon-kur Biraderler)i model diye ele almış, ne (Zola)yı, ne (Mopasan)ı, ne (Prust)u, ne (Dostoyevski)yi, ne (Tols-toy)u, ne (Gorki)yi, ne (Göte)yi, ne (Oskar Vayld)ı, ne de son Batı fikir cereyanlarını görebilmiştir. Ondan sonraki "Fecr-i Âti"

zemininde ve biraz ilerisinde romana ilk defa mesele getirir gibi olan bir Yakup Kadri varsa da

onun fert ve cemiyet üzerinde açabildiği, derinlik, "Edebiyat-ı Cedide"nin açtığı, küçük su birikintilerine mahsus oyuklara nispetle ancak diz kapağına gelen çukurları aşmaz. Ömer Seyfeddin ve Refik Halid birer usta satıhçı; Halide Edip ise zaten büyük mesele ve idrake istidatsız; başta işe zarif bir kadın mizaç ve üslûbiyle girişip sonda işi feci bir ukalâlıkta bitiren ve -dönmeliği icabı-

içinde yaşadığı cemiyetin bütün ananelerine karşı nefretini kusan, sanatta hiçbir zaman küçük çapın üstüne çıkamayan kişi veya dişi... Türk romanında mesele ve ukde ilk defa Pey ami ile

kımıldamaya başlıyor denilebilir. Fakat bu kımıldama, yürüyüş ve çığ haline gelemiyor, bu

gelemeyişte Türk cemiyetine ait duygu kütlüğünün de elbette tesiri bulunuyor. Peyami Safa da o

nazik zarı delemiyor. Onun nesli, Batıda en nadide çiçeklerin yetiştirildiği

limonluklar yanında, çürümüş gübre karışımı çerçöpten başka bir şey olamıyor ve Türk romanı, Cumhuriyetle beraber

artık deva kabul etmez bir akamet bataklığında çırpınıp duruyor. Bu feci manzaranın verdiği

tepkiyle, çirkini hissedip de güzeli bulamayan ve roman gibi büyük bir cehd isteyici

mimarî yükünün altına giremeyen bazı dehâ özentisi tipler de, gelmeyecek bir istikbalde yazacağı eserin yalınız adını ve ilk cümlesini kâğıda dökmüş, ıkınıp duruyorlar.

- Beni mi kasdediyorsun?

Genç Şair'in mahut kasırga nöbeti içinde ve Peyami Safa ile Burhan Toprak'in da bulunduğu bir

halkaya karşı söylediği sözler ve kasdettiği adamın suâli...

- Evet, seni kasdediyorum! Hergün asabî karalamalarla çizgilerle boğduğun kâğıtların üzerine

"Miraç" diye bir isim kondurmuş, altına da tek bir giriş cümlesi yazmış, kendini şimdiden istikbâldeki Türk romanının müjdecisi hayâl ediyorsun; dört yıldan beri de ıkınıyor, sıkmıyor,

ikinci cümleyi getiremiyorsun!.. Parmak boyunda cüceler arasında acaba en acınacak cüce sen

misin,

jonlar mı?.. "Eser mi, hayat mı?" diye bir terane tuttur-Imuş, gidiyorsun!.. Ne esere girebiliyorsun, ne de hayata!.. ["Mesele, mesele!" diye bağırıyorsun ama, hiçbir meseleyi I omuzlayamıyorsun!..

Peyami Safa atıldı:

- Hakkımdaki görüşünden bahtiyarım. Ama benim delemediğim zarın ne olduğunu bilmeliyim.

Meseleye yaklaşır gibi olduğumu söylediğin bende hangi mesele eksik?..

- Her mesele!.. Ve bu arada sende ve Türk romanında kadın meselesi... Kadın, romanın vaz

geçilemez unsuru... Âdi çapkınlıktan öteye, erkekteki kadın ukdesini yiv yiv işleyici hangi eser var?..

- Ya şiirimizde?

- Şiirimizde bal gibi var... Kadını, bütün (patetik -hissi) çekiciliği içinde ele alan ve sonunda onu, erkeği Allaha erdirici bir atlama taşı sayan, muazzam ve muhteşem bir Fuzulî var... O devirdeyse roman zaten kökünden yok... Olsaydı, o da "Leylâ ile Mecnun"unu, bulurdu.

laik edebiyatımızın romana çekirdektik edebilecek ne

güzel, ne ince örnekleri var."Ferhad ile Şirin", "Kerem ile Aslı" nedir?.. Fakat iş, Avrupalılaşmaya dökülüp şehir hayatını insanlar yerine maymunlar doldurunca her şey değişiyor. Mazisi dev bir

milletin sahte aydınlarından (mikroskobik) döller çıkıyor, romanımız da, işte böyle, sürüngenlerin hayatını yaşıyor.

- Buna ne sebep gösterebilirsin?

- Tam iki sebep... Tanzimattan sonra büyük fikri kaybetmiş ve her şeyi taklit plânında aramaya

kalkmış olmak... Đkincisi de, ıstırapla kaydedeyim, büyük tefekkür adamı yetiştirmekteki ırkî

istidatsızhğımız...

Peyami Safa mevzu üzerinde ısrarcı:

- Çaresi?..

- Çaresi, bu millete, kaybettiği şahsiyet hummasını yenileyici ve ileriletici bir sanat ve fikir zuhuru yolundan meydan açmak ki, bu da devlet işi ve bugünkü devlete göre tersinden gidiş... Olmaya

doğru değil, olma imkânını büsbütün kaybetmeye doğru bir gidiş...

Yanında Âbidin, bir gün, Eyüb'e gittiler... Genç Şair yine malûm kasırganın üfleyişiyle

darmadağınık... Bütün pencereleri ve kapıları açılmış, küt küt vuran, eşyası ve kitapları uçuşan, bacaları ve kiremitleri havada savrulan ahşap bir köşk sanki...

Gittiler ve öğle vakti gittikleri o yerden güneş batarken ayrıldılar. "O ve Ben"de yazılı bu gidiş, ilerideki efendisini ilk ziyaretidir; fakat henüz onu efendisi ve kurtarıcısı görme makamına

erebilmiş değildir. Bu makam, kendisine fezayı ense kökünde gezdirme memuriyeti verilmeden

evvel sadece bir merak, alâka ve uzaktan müşa-hade mevkii...

Đlerideki efendisinin, uçları kızgın çiviler gibi değdiği yeri delen nazarları yüreğinde göz göz, yalısına döndü ve her ân, nereden geldiğini anlayamadığı ruhî bir iklim değişikliği içinde, yine eski hayatını sürdürmekte devam etti. 172

(Nokta Nokta) ile mücadelesinin en azgın zama-... Onu hayran bırakmak, dize getirmek,

cenazeleştir-ek için neler düşünmüyor, neler!... Meselâ (D) grupu sim sergisinin Taksim Belediye salonunda açılışına bidin Dino vasıtasiyle (Nokta Nokta)yı davet ettiriyor e toplantıda "Beklenen Sanatkâr" başlıklı konuşmasını apıyor; alkışlanıyor, yüceltiliyor, hattâ kendisinden sonra kürsüye çıkan Peyami Safa tarafından, beklenen sanatkârın o olduğuna dair işaretlere kadar takdir topluyor, fakat gayet ciddî ve temkinli bir tavır takınan (Nokta Nokta)nın yüzünde sinsi ve "boşuna

çırpmıyorsun!" gibilerden bir tebessümü aşkın bir ifade yakalayamıyor.

Dedik ya; artık o kovalanan ve hiçbir durakta ele geçirilmesine imkân bırakmayan usta kadındır ve bu mâna, ikisini de seyreden gözlere açık...

Peyami Safa, ortadan aşağı bir fransız romancısının (Mösyö dö Kamur) adlı eserine âşık... Ortadan aşağı derecede olmasına rağmen kadın - erkek ukdesini mesele-lendirmiş olan bu eserde (Kont dö

Kamur), pişkinlik, olgunluk, güngörmüşlük, hattâ kanıksama derecesinde kadını hor görürlük ve

nefsine hâkimlik bakımından Peyami Safa'nın gözünde ideal erkektir ve Genç Şair'e şu öğüdü

vermektedir:

- Sen her cephenle (Kont dö Kamur) olmaya lâyıksın! Niçin kendini böyle en ucuz tarafından

kaptırmaktasın?.. Her halde sevdiğinin penceresi dibinde sık sık sabahlamaktan gayrı bir aşk

aksiyonuna aklı ermeyen Hilmi Ziya (Ülken) cinsinden bir adam değilsin!..

Ve şu cevabı almakta:

- Senin, en ucuz tarafından dediğin nokta, benim en pahalı tarafım... Ben, kuvvetin karşı tarafta değil, kendimde olduğunu biliyor ve kendi ihtirasım yüzünden kendimi getirdiğim bu halin

muhasebesini yapabiliyorum. Đçtiği zehirin tesirlerini bizzat kendi üzerinde müşahadeye

girişen doktor... Ben buyum ve her halde sonunda ölüme teslim olacaklardan değilim...

Muhasebe ve müşahade... Kendisini-ve hasmını hesaba çekiyor ve hangi kıymetlerde hangi taraf

üstün; bunun hesabını yapmaya çalışıyor:

Gençlik: Genç Şair üstün...

Sağlık: Genç Şair üstün...

Fikir: Genç Şair üstün...

Kültür: Genç Şair üstün...

Kelâm: Genç Şair üstün...

Para: Kıyas unsuru olamaz.

Cazibe: Kolayca teşhis edilemez.

Sonra bu kaba kıyaslardan utanıyor ve (Rafael)in bir tablosunda her renkten kaçar gram olduğunu

hesaba yeltenmek gibi bir abes buluyor bu tahlilde... Büyü bir terkip sırrıdır ve unsurlara

bölünmekle zaptedilmiş olmaz. Yedi rengin her birinden şu kadar gram kullanmakla hem bir kadın

resmi yapılabilir, hem de bir merkep... Bütün unsurlar eski ve basittir; yeni ve "muğdil - girift"

olan, sadece terkip...

Bir lise çocuğu hainliğiyle onun karşısına başka kadınlar çıkarmayı deneyecek kadar küçüldü.

Sökmedi. Kendisinden memnun ve nefsinden razı olmadığı buluşmaların hıncını çıkarmak için ona

mektuplar yağdırmaya başladı. Muradına eremedi; ve dilekçe üzerine dilekçeyle iş takibine

benzeyen edebî bir takdirden ileriye bir başarı kaydedemedi. Ðşi mektuba döken erkek zaten

meydan muharebesini kaybetmiş demektir. Kendisi, tavrı, edası, fizik bütünlüğü dışında dâvayı

postacı elinde fikre havale etmek, ne zaaf, ne zaaf!..

Böyleyken bir gece, yine mektupla son bir taarruza geçmeyi denedi.

Evet, bir gece... Oturduğu yalının yemek odasında, büyük yemek masasının başında, ona yazıyor.

Herkes

tatmış--- Bitişikteki musluktan su sesi geliyor. Teheccüd ıazına kalkan anneannesi abdest almakta...

Vakit, ge- yarısını hayli geçmiş... En kanlı bir nefs muhasebesinin dökümünü yaptığı mektupta öyle bir noktaya geldi ki, birdenbire beyni donuyor, bütün nispet ölçüleri, bedahet duyguları ruhundan uçup gidiyor gibi geldi ona... Tam da |şu satırları yazarken:

"Artık siz benim için lüzumsuz bir şeysiniz! Size erişememenin inkisarı içinde asıl erişilmesi gerekenin ikim olduğunu dehşetle görüyorum. Siz bana ne verseniz 1 neticede verebilmek

kudretinde olmadığınızın ihtarcısın-'dan başka bir şey olamazsınız! Siz bana istediğimi

veremezsiniz! Siz bir hayâl, bir gölge, bir benzeyiş, bir remz-den ibaretsiniz. Siz, mutlak

yokluğunuz içinde, malikiye-tin mahrumluğa dönen şekliyle karşıma mutlak varlığı, Allahı

çıkardınız!"

Ve tam o anda, hem de bir darbenin maddî sesiyle ensesine bir balyoz indiğini duydu, kâğıdı,

kalemi fırlattı, yatağına koştu:

Ensemin örsünde bir demir balyoz, Kapandım yatağa son çare diye. Bir kanlı şafakta, bana çil

horoz, Yepyeni bir dünya etti hediye.

Bu şiirin başlangıcı:

Gaiplerden bir ses geldi: Bu adam, Gezdirsin boşluğu ense kökünde! Ve uçtu tepemden birdenbire

dam; Gök devrildi, kimde üstüne künde...

Genç Şair içinde köpek gibi titremeye başladığı yatağında gözlerini yumar yummaz, hançer dişleri meydanda, kurt cinsinden bir köpeğin ona hırladığını görüyor ve sonradan nefsi diye yorumladığı

bu köpekten kurtul-

mak için kendisine öyle bir "uyu!" emri veriyor ki, bayılıp kalıyor ve ertesi sabah önüne serdikleri dünyaya ayak basıyor.

Onu bu hale getiren ve bu son halde teslim alan, ne (Nokta Nokta) Hanımefendidir, ne de virgül

veya noktah virgül, şu veya bu hanım...

Sadece onun, o büyük zatın, yaşanmaya değer hayat kapısı anahtarını elinde tutan veliler velisinin küçük bir nazarı...

METAFĐZĐK BUHRAN

"O ve BEN", Genç Şair'in kurtarıcısını göstermek için yazılmıştır. Onda Genç Şair'in hayatı, mahcup bir serpinti halindedir. Bundaysa, ele alınan başıboş hayat bakımından, sonunda her şey

yine o kurtarıcıya bağlansa da, madde ölçüsiyle daha fazla Genç Şair'e yer verilmiştir. Bu eser, o başıboşluk âleminde, Genç Şair'in efendisini mümkün

olduğu kadar yüksekte ve münezzeh tutmak

için, bu defa serpintiyi kendilerine ve ana aksiyonu kendisine bağlıyor.

Zira ilkinde, balçığa karşı güneş ele alınmıştı; görülmesi gereken güneşti ve balçığa daha fazla dikkât edilmesi istenemezdi. Şimdi güneşe karşı balçık konuşuyor ve konuşturuluyor. Öyleyse esas daima güneşte olarak o büyük zattan bahsi serpinti halinde göstermek doğru oluyor. Anlayana bu

bir edep tâbiyesidir. Ðlkinde serpinti çamura aitken, bunda, altun tozu halinde nura... Ðlkinde mevzu, güneş ve güneşin vatanı, ikincisinde de çamur ve çamurun mekânı... Yani, biri (tez) halinde güneş, öbürü de (anti tez) olarak çamur, yani gaye yine güneş...

Genç Şair (Nokta Nokta)yı, kabzasına kadar ciğerine girmiş bir bıçak gibi öz eliyle sökerek

çöplüğe atmış,

fakat şimdi o yaranın yerinde bambaşka bir iltihap pey-dahlanmıştır. Avrupalının (kriz entellektüel) veya (kriz metafizik) dediği, korkunç üstü korkunç bir buhran, madde ötesini kurcalama buhranı...

Her şeyin künhünü, dibini, dayanağını, aslını, zatmı arama belâsı... Belâ ki, belâ; insanda bedahet duygusu diye bir şey bırakmayan ve ona zorla Mutlak'ı aratan belâ... Zaman nedir, mekân nedir,

aydınlık nedir, karanlık nedir, var nedir, yok nedir, "ne" nedir?

Aylarca gezindim, yıkık ve şaşkın,

Benliğim bir kazan ve aklım kepçe.

Deliler köyünden bir menzil aşkın,

Her fikir içimde bir çift kelepçe.

Ve işte Genç Şair'in (Senfoni) diye başlayıp "Çile" adında karar kılan şiirine

kaynak: Evet, her şey bende bir gizli düğüm; Ne ölüm terleri döktüm, nelerden! Dibi yok göklerden yeter

ürktüğüm, Yetişir çektiğim, mesafelerden!

Ve her biri keneler gibi beyin zarının altına yerleşmiş sabit fikirler, yakıcı kurcalayışlar.

Niçin küçülüyor eşya uzakta? Gözsüz görüyorum rüyada, nasıl? Zamanın raksı ne, bir yuvarlakta?

Sonum varmış, onu öğrensem asıl?

Đnsana, ensesinde işleyen kör bir destereden daha ziyade azap verici bir fikir olabilir mi? Đşte: Bir fikir ki, sıcak yarada kezzap, Bir fikir ki, beyin zarında sülük Selâm, selâm sana haşmetli azap; Yandıkça gelişen tılsımlı kütük.

177

Bu bir hal ki, izahına hiçbir lisanda kelime yoktur: Lügat bir isim ver bana halimden; Herkesin

bildiği dilden bir isim! Eski esvaplarım, tutun elimden; Aynalar, söyleyin bana, ben kimim?

Ruhu, vücudunu öyle törpülemiştir ki, 65 kilo gelirken 40 küsura düşmüş, midesi bir lokma ekmeği bile hazmetme iktidarını kaybetmiş, bir bardak su içse acıdan kıvranacak hale gelmiştir. Uyku:

Uyku, kaatillerin bile çeşmesi;

Yorgan, Allahsıza kadar sığınak.

Teselli pınarı, sabır memesi;

Size şerbet, bana kum dolu çanak.

Aylardır uykusuz... Bir uyuyabilse, evet bir uyuya-bilse, bir gece ve tam uyayabilse ertesi gün

hiçbir şeyi kalmayacağını sanıyor. Tasavvufta ve bazı hallerde nimet kabul

edilen gaflet;

neredesin?..

Bir köşede, efendisinin, ilk buhran günlerinde sobaya atıp sonra dirseğine kadar elini ateşe sokarak kurtardığı, kenarları yanık eseri, çareyi din ve tasavvuf kitaplarında bulmaya çalışıyor. Ðlk

okudukları "Marifetname" ve "Nefahat""... "Marifetname"de aşkın Allaha mahsus olduğuna ve mecazî aşk diye vasıflandırılan kadın sevgisinin, hududu taşırılacak olursa "cünun - delilik"

olacağına ait satırları okurken iliklerine kadar titriyor ve bizzat yaşadığı ve kelimelere döktüğü bir gerçeği birdenbire karşısına dikilmiş buluyor. "Nefahat"da da, fânî dünyanın ölümü yenmiş

kahramanlarını ve onların sürdüğü "yaşanmaya değer hayat"ı görüyor. Onlar, şimal kutbu, yahut Amerikanın kâşifi değil, insan ruhunun en varılmaz derinliklerine erişmiş, insan ruhunun

topografyasını çıkarmış, insanın nerden gelip nereye gittiğini yıldızdan kandillerle

nıahyalaştırmış gerçek kahramanlar... Ve ermişlikleri içinde, yakıcı hakikate karşı ateş üstünde oturanlar... Hızlı hızlı teşbihini çeken veliye soruyor birisi:

- Teşbihte ne arıyorsun?

- Gafleti arıyorum!

Gömleğinde diktiği yeri söken, sonra söktüğü yeri yine diken, yine söken ve yine diken veli de

"niçin?" suâline şöyle cevap veriyor:

- Nefsim beni meşgul etmeden ben onu meşgul etmek için...

Aynaya bakıyor ve kendisinden korkuyor. Gözleri iki çapraz hat üzerinde başka

başka istikametlere dikilidir ve nereye baktığı belli değil... Onun bu halini, atın etle alâkasız olduğu kadar fikirle ilgisiz bir at arkadaşı, kendi üslûbiyle tespit etmektedir:

- Ne o, şeşi beş mi görüyorsun?

Mustafa Sekip de, her şey geçip gittikten sonra

şöyle diyecektir:

- O zaman gözlerinden korktum. O ne haldi öyle?.. Kasırga deminde konuşabildiği tek adam

Peyami

Safa, kasırga dindikten ve yerini ateşi yakan bir ateşe bıraktıktan sonra, yine muhatap olmak

haysiyetini kendisinde bulduğu arkadaş... Ona rastladığı kurtarıcıdan söz etmeksizin son halinden bahsederken, gözleri sabit bir noktaya saplı, nereden geldiğini kendisinin de bilmediği cümlelere Peyami'nin ne büyük bir dikkat ve hassasiyetle eğildiğini, şeşi beş gören gözlerinden kaçırmıyor.

- Bu hal, diyor Peyami Safa, Batı edebiyat ve felsefesinin nice büyüklerinde görülmüştür. (Bodler), (Mo-posan), (Nice)...

- Onlar benim gözümde, bazı doktorların (paralizi jeneral) diye frengi cinnetine bağladığı,

doğrudan doğruya hasta ve illetleri içinde tek çizgili tipler... Onlara madde ötesi tasa, yani (susi metafizik) diyebileceğimiz bir

teşhisi yakıştıramıyorum. Asıl salım bir ruh ve bünyenin fezada hakikat arayıcılığına giriftar

(Göte), (Rembo) ve (Tolstoy) gibi, devre devre bunalım yaşayanlar bence daha alâka çekici...

Hepsinin başında, nihayet bir erginliğe kavuşmuş olsa da fikir buhranından geldiği ve madde ötesi tasayı daima muhafaza ettiği belli (Sokrates)... Fikirlerini, gaipler âleminden kendisine tecelli edici bir ışıkla imtihana çektiğini iddia eden (Sokrates); ve -bak az kaldı unutuyordum- Paskal... (Paskal) işi dinî inançta bitirmiş ve bir gece, odasında parlayıveren, fışkıran, patlayan bir ışık karşısında kapağı dine ve kiliseye atmıştır. Bu müthiş adam, insan aklının kendi kendisini tekmeliye-cek kadar ileri hamlesini getiren, akılla aklı yenen ve "bana filozofların bahsettiği değil, peygamberlerin haberini verdiği Allah gerek" hikmetini yine akılla dile getirebilen kafa...

- Ama biliyorsun ki, o kafanın içinde, öldükten sonra yapılan otopside kocaman bir ur buluyorlar.

- Olabilir; dokuz yaşındayken bazı riyaziye kanunlarını keşfeden adama, bu fikirleri bir beyin uru veremez. Belki beyni patlatacak kadar yakıcı fikirler o uru doğurmuştur. Maddeden ruha değil,

ruhtan maddeye... Hani sen ruhcuydun?

- Evet ama maddenin de hakkını vermek isterim. Bu, içinden çıkılmaz bir dâva!..

- "Her şey yüzde elli doğru, yüzde elli yanlış" meselesi, değil mi? Ah, Peyami Safa, muvazaacı olma!..

Đşin garip tarafı, Genç Şair'in bütün bu şartlar altında, kocaman potalardan dökülen erimiş demir madenini kontrol edici bir mühendis rolünü başarabilmesi, kendi kendini murakabe edebilmesi...

Üzerindeki küçük madde işaretlerine rağmen halinden hiç renk vermemeyi biliyor, insanların

karşısına onların muvazene ölçüleri ve bedahet inançlariyle çıkabiliyor, yüzüne bir çift takma göz takmış

ve bütün uzuvlarını memur oldukları işlere sahteleriyle zorlamışcasına dışına hiçbir sır alâmeti sızdırmıyor, her şeyi içinde saklıyor. Annesi bile, oğlunun bir ruh bunalımı içinde olduğundan

başka bir şey bilmiyor, ona fazla bir şey soramıyor ve sabahlara kadar dua ediyor.

Genç Şair'in bavulunda küçük bir tabancası vardır. Bir sabah bir şey almak için bavulunu açınca

görüyor ki, annesi silâhı kaldırmış... Gülüyor ve mırıldanıyor:

- Yahu, benim din hislerim engel olmasaydı ölüm benim için yaz günü içilen buzlu bir şerbet kadar iştah verici olurdu. Ne lüzum var böyle tedbirlere?.. Ölebilsey-dim, ölmeye izinli olsaydım,

boynumda bir ip, ayaklarımı yerden kesmek şekliyle ve en korkunç iradeyle ölmeye kadar

gidebilirdim.

Yaz sabahı... Boğaz suları dipsiz bir ayna... Annesiyle bir sandala binip karşıya geçtiler... Araba, Haliç vapuru ve Eyüp... Camiin önünden kıvrıldılar ve Gümüşsu-yuna tırmanan yokuşu çıkmaya

başladılar... Genç Şair, Efendisinin kapısına yaklaştıkça fenalığının arttığını ve nihayet dayanılmaz hale geldiğini hissediyor. Bir mezar taşına oturdu. Tek adım atmaya mecali yok... Annesinin,

ayakta, mahzun ve korkulu gözlerle oğluna bir bakışı var...

- Buraya.sık sık geliniz! Sohbet sizi açar. Bu halin ilâcı ziyaret ve sohbettir. Ne zaman isterseniz buyurun!

O temkin, vekar ve sır heykelinin, istenilen imdada karşı bütün karşılığı bu kadar...

Ana - oğul yine mezarlık yolundan iniyorlar... Ne cilve... Genç Şair ferahlar gibi... Birkaç dakika önce çıldırmak üzereydi. Artık katiyetle inanmıştır ki, çocukluğundan beri gördüğü renklerin,

işittiği seslerin ötesinden alâmetler çaktığına şahit olduğu gizli hayatın anahtarı bu zatın ellerinde ve (pasaparola)sı dudaklarında... Onda, alışılmış hoca tavırlarından hiçbir eser yok... Ne okuma, üfleme, ne yersiz dua, ne telâş, ne

iddia... Sadece:

181

- Buraya sık sık geliniz! Bu halin ilâcı ziyaret ve

sohbettir.

Ve inanma fakültesinin en emin ve kuşatıcı hükmiyle teşhisini koydu.

- Beni bu hale getiren ne geçirdiğim kasırga, ne şu veya bu fâniye bağlanışım, ne bir şey... Onlar hep miskin vesileler... Ben, O'nu ilk gördüğüm ve sonra uzun müddet yine eski havama daldığım

günlerden beri manevî bir tasarruf altındayım. Beni bu hale getiren, O'nun tek bir nazarı... Dünyamı yıkan O, bana yeni bir dünya hediye edecek olan da yine O...

Çalıştığı bankanın Edirne şubesi açılmak üzere... Đstanbul'daki imrenilecek vaziyetine rağmen bu şubeye talip... Hemen tayin ve şubeyi açmaya memur ediyorlar... Gözlerinden ayaklarına kadar

aynı takma uzuvlarla, kendisinden hararetli bir faaliyet isteyen bir işin başına geçmekte tereddüt göstermiyor. Fakat içinde yeni tepmeler, yıkıntılar... Hususiyle uykusuzluk... Bir yahudi doktora gidiyor: - Kuzum doktor, tıpta bir insanı zorla uyutacak bir ilâç var mı?.. Đsterse bayıltarak olsun...

Yalnız bunun cevabını verin!

Doktor ona camekânlı ilâç dolabından bir ilâç kutusu çıkarıp veriyor:

- Tarifesini dikkâtle okuyup ona göre hareket ediniz! Tehlikelidir.

Tarifede bir ölü kafası vardır ve iki (tablet)den fazla alınırsa ölüm tehlikesi belirtilmektedir.

Yatağında ve iki (tablet) yutmuş... Demirden bir el göz kapaklarını zorla indirmeye çabalarken, o, yine kendisini kaybedemiyor, deli gibi zıplıyor, fırlıyor, giyiniyor ve saatlerce Meriç kıyılarında gidip gelme... Emniyet duygusunu öylesine kaybetmiştir ki, ayağını bastığı her noktada arzın kışrı çökecek gibi geliyor ona... Biraz evvel

de yatağında, arzı, arz küresini belinin altında bir portakal gibi küçülmüş ve kendisini onun

üzerinde boşluğa yuvarlanıyor vehmetmişti.

Anlıyor:

Burada da yapamayacaktır. Kurtuluşunun ilâcı "ziyaret ve sohbet"tir, o eteğe yapışmaktır.

Ðstifa... Ðstanbul... Beylerbeyi'ndeki yalı... Eyüpteki eski tekke...

KAPILANMA

ÐSTANBUL'a dönünce Efendisine kapılanma yo-ıında, sık sık Eyüp Sultan yolunu tutar oldu.

Saatlerce |üren sohbet ve her ayrılışında aynı davet:

- Dilediğiniz her zaman geliniz! Burada açılırsınız. Sonradan öğrendiğine göre, tekkeden her ayrılı-

ıında Genç Şair'in içini yiyen daralma kendilerine geçer 'e Efendi Hazretleri cezb tarziyle üzerlerine çektikleri sı-cıntıyı defetmek için odalarına çekilip saatlerce meşgul)lurlarmış... Yine sonradan öğrendiğine göre, yakınlarının uzvî ve ruhî acılarını üzerlerine çekmek ve bu yoldan onları

hafifletmek büyük velîlerin hususiyetlerinden biri olduğu gibi, ruhlarındaki en temiz aynadan daha sâf ve berrak alıcılık yüzünden müridlerine ait bazı halleri fotoğraf camı gibi zaptederlermiş...

Meselâ düştüğü havuzdan çıkıp tiril tiril titremeye başlayan müridinin haline eş, aynı titremelerle sarsılış ve ancak müridi kurulanınca sükûnet buluş... Herhangi uzvî bir vecaı, uzaktan, aynı noktada ve aynı şiddette hissediş...

Karşılarındakilerin gizli düşüncelerini ve ruhlarını okumak kudreti de bu yoldan geliyor velîlere; ve bu kudret veliliğin daha ilk basamaklarında gerçekleşiyor.

Efendi Hazretlerine bağlı olarak burada verilen bil-

giler "O ve Ben" kitabında bulunmayanlardan ve sadece serpinti halinde olmak gerek...

Belirtmiştik. Fakat Genç Şairin (sembol - remz) ifadesiyle "Bâbıâli"ye bağladığı ikinci devre hayatını bir mihraka oturtabilmek ve artık "Babıâli"de tecelli etmeye memur o mihrakın, dışından olsun, mahiyetim anlatabilmek için "O ve Ben"de kısaca dokunulan bir noktayı burada

ehemmiyetle ele almalı:

Gerçeklik ve sahtelik ölçüsüyle, Genç Şair'in o mihraka, o yola, Efendi Hazretlerine kapılanma

şekli bakın nasıl:

- Seni yola kabul ettim! Kütüğe yazıldın! Bundan böyle şu, bu vazifelere başla! Şu, bu toplantılara katıl ve âyinlerde, merasimlerde bulun!

Bugünün bilhassa yüzde yüz sahtelerine ait bu lisan ve hareketlerden eser yok!.. Yakınları,

etrafında, bir kısmı iskemlelerde, bir kısmı diz üstü, sadece sohbet... Bu yakınlardan çoğu o kutup şahsiyete doğrudan doğruya suâl yöneltmekten çekindikleri için, bu hususta biraz serbest davranan ve serbestliği hoşa giden Genç Şair'in, Efendi Hazretlerini konuşturmasını gözlüyorlar... Zaten

konuşmasalar da, o huzurda sessiz geçen her saniyenin taşıdığı gizli feyz yeter... Ne tören, ne

âyin... Her şey manevî bir plânda geçiyor ve ruhun beyaz kâğıdı üzerinde kelimeler beyaz

mürekkeple yazılıyor. Zahirde hiçbir şey belli değil... Ve dediğimiz gibi birinci derecede sahtelik alâmeti "aldım, verdim, oldun, girdin!" gibilerden manevî sicil muameleleri hokkabazlıklarından ne bir iz, ne bir eser!.. Yola aldıkları "mensup ve mahsup - bağlanmışlar ve hesabı görülmüşler"

üzerinde ilk alâmet, ilk hüviyet varakası, günü gelince onlara verilen "Rabıta-i Şerife" risalesi...

Orada yola girmenin ve alınmanın bütün ölçüleri nakışlı... Yola giren, haberi olmadan da kabul

edilmiş olabiliyor, kendisini yola girmiş sanan da, böyle vehmetmesine rağmen dışarıda ve içerinin yalınız dış eşyası-

nı gösteren şeffaf bir engel önünde kalabiliyor, Veliliğinden haberi olanların yanında haberi

olmayanlar, yahut bazı alâmetlere güvenerek kendini ermiş hayâl edip gayeden büsbütün

uzaklaşanlar gibi... Efendi Hazretleri, her türlü alâyiş ve herkesçe yalandan tatbiki kabil dış

merasim ihtiyacından "müstağni-arınmış" öyle bir tavır içindeydiler ki, kendilerini bir kerecik gören derince bir göz hemen şu hükmü vermek zorundaydı:

- Üstünde oturduğu feza çapında bir cevher kayasını etekleriyle gizleyen bir büyük velî tavrı...

Kapılanmasının ilk vesikası "Râbıta-i Şerife" risalesi kendisine biraz ileride, tam sıhhate kavuşacağı günlerde verilmek üzere, Genç Şair 1934 sonbaharında, her ân biraz daha Đslâm hakikat ve hikmetlerine perçinlenerek, yalısının bahçesinde dolaşmaktadır. Bitişikteki yalıdan bir cenaze çıktığı için Kur'ân sesleri geliyor. Genç Şair bir ağaç kütüğünün üstüne oturmuş, her harf ve

kelimesinden esrar ışıkları püskürdüğünü görür gibi Allanın kelâmını dinliyor. Birdenbire bir âyet...

Meali kafasında hemen cümleleşiyor:

"- Allah hiçbir nefse çekebileceğinden fazla yük yüklemez."

Başına bir yıldırım düşmüş gibi oluyor. Bu bir yıldırım mıdır, yoksa bir vuruşta yarasını kesip

temizleyen ve geride birkaç aylık küçük sızlamalardan başka bir şey bırakmayan bir mâna neşteri

mi?.. Bir anda artık iyi olduğu, belâyı atlattığı, bütün nefs emniyetlerine kavuştuğu hissine

geçmiştir. Kollarını havaya kaldırmak, kendi ses borusiyle değil, göklerin gırtlağiyle haykırmak istiyor:

- Allah "hiçbir nefse tahammülünden fazlasını yüklemem" diyor! Bunu Allah söylüyor! Demek ki, bana buz yüklense onu lâv haline getirecek olan bu ateşe karşı gereken tahammül verilmiştir! Bu

müjde karşısında daha ne istiyorum? Dayandır beni, Allahım, dayandır bu ateşe!..

185

Ve gözyaşları içinde secdede...

Gözyaşı... Nimetlerin en büyüklerinden... Yazıklar olsun ağlayamayanlara!.. Đlâhî ceza, ağlayanlara değil, ağlayamayanlara verilmiştir. Ama farkında değiller...

Şu menkıbeye dikkât:

Đsrail oğullarından biri Allaha hitap etmiş:

- Yârab, ben ne günahlar işledim; cezamı vermedin!

Allah onun peygamberine vahyetmiş:

- Git de ona de ki, ben ona en büyük cezayı verdim, ama farkında değil... Ben ondan duayı ve

gözyaşını kestim!

1934'ün son güniyle 1935'in ilk gününü, bitiştirdiği farzedilen gece, yalıdaki odasında, tek başına ve gözyaşları içinde... Şamdanlarda eski züppe mumlar sönük, boyunlarını bükmüş, onunla beraber

ağlıyor. Önünde bir radyo... Zaten yaşarken ölüsünü sürükleyen insanlık, gerçek hayatı bulmak için dünyaya gelişinden 1 yıl daha uzaklaştığı ve elleri bomboş, ölüme 1 yıl daha yaklaştığı için hora tepiyor ve radyonun hoparlörü bu horalarla çatırdıyor.

Ve o ağlıyor. Buz gibi soğuk gözyaşlariyle... Ahşap merdivenlerde de bir çatırdı. Anneannesi;

Allah ve Resulünden gayrı hiçbir şey bilmeyen, anlamayan, düşünmeyen, onları da sadece ezbere,

fakat ilk çıkış duygu-siyle bütün damarlarına işletmiş olan mübarek kadın, namaza kalkmıştır.

Gözyaşları içinde, hikmetiyle yana yana, bir hadîsi hatırlıyor:

"- Size kocakarıların dini lâzım!"

Yeni senenin ilk ayları içinde kendisini gayet iyi hissetmeye başladı. Eyüp, Babıâli, Beyoğlu,

Maçka Palas... Ortalara çıkabilmekte... Yeni fikirlerini dikkâtle dinleyen Abdülhak Hâmid, Genç

Şair'in kapılandığı zatı öğrenince:

- Ah, demekte; ben de bir irşad ediciye muhtacım.. Đrşad edici, bir irşad edici!...

- Götüreyim sizi irşad edicinin huzurlarına...

- Hiç durma götür!

Genç Şair Efendi Hazretlerinin huzurlarında: .

- Abdülhak Hâmid bir irşad edici arıyor. Getirmeme izin verir misiniz?

- Hayır, buyuruyorlar; o bizden daha yaşlı... Biz gideriz.

Fakat kısmet değilmiş... Karşılaşamadılar...

Abdülhak Hâmid, 80 küsur yaşında, pelteleşmiş haline rağmen, hâlâ ruhunun (metafizik)

adalelerinde düşünme gücü bulundurabilmektedir. Genç Şair de, kapılanma devresinde, onu hep bu

noktadan kamçılamakta:

- Biliyorsunuz ki, Batıda nefs muhasebesi, varlık murakabesi geçirmemiş, bunun buhranını

yaşamamış olanlara adam diye bakmazlar... Bizim Tanzimat sonrası

tedebiyatımız ise bu bakımdan yavan altı yavan... Gençliğinizde böyle bir muhasebeye hiç

yanaştığınız oldu mu... Abdülhak Hâmid, Genç Şair'in iki yıl sonra Zonguldak'ta vereceği

"Abdülhak Hâmid ve Dolayısiyle"

|konferansında gösterilen cevabını veriyor:

- Oldu! Gençliğimde bu humma beni tuttu. Rize'deydim. Dağlara çıktım ve şehre inemez oldum.

Sonra I baktım ki, işin içinden çıkamayacağım; kalabalık nereden

gidiyorsa oradan gideyim, dedim ve şehre indim.

Đşte cins yaratılışına rağmen işi muvazaacılıkta bitiren Hâmid'in, büyük oluş zirvesi eteğinde geri çekilmekle kendisini gösteren yarım adam olma kaderi!... Ne-sildaşlarıysa, bu yüzde ellinin

yanında yüzde bir bile de-gil...

Kedinin, kuyruğuna takılan makara etrafında fırıl fırıl dönmesi gibi "hayat mı, eser mi?"

probleminin dolap beygiri Burhan Toprak, Hâmid'i yakından tanısaydı,

muhteşem bir hayatın göğsü zafer nişanlariyle süslü bu temsilcisi karşısında şöyle düşünürdü:

- Đşte hayattan kastettiğim şeyin heykeli!.. Eseri de bu hayatın; bu görünüşün çok gerisinde... Şimdi,

"dâva işte böyle olmaktır!" diyebilir miyim?...

Bu bahis üzerindelerken bir gün Genç Şair, Bur-

han'a şöyle dedi:

- Hayır, Burhan, hayır; senin anladığın mânada ne hayat, ne eser!.. Sadece hayat, ama gerçek

hayat...

Ve (Rambo)dan bir mısra okudu:

"Gerçek hayat, burada olmayan..."

(Rembo), Genç Şair'in gözünde büyük mustariplerden... Hattâ Afrika dönüşü Marsilya'da ölürken

aynen de Arapça aslıyla "Allah Kerim..." diyebilmiş bir insan... Ama bu sözün ötesinde nasıl bir itikada sahip?.. Yalınız Allanın malûmu... Muhakkak olan şu ki, Batı fikir mustaripleri arasında en ileri safı tutuyor ve kendi kendine yaklaşabildiği tevhid ufkunda Ðslâmiyete tutunabildiği ümidini veriyor. Tek teşbih yapsa çıldırabileceği fikir hummaları içinde kıvrandığım söyleyen ve

ömrünün sonunu Afrika'da araplar arasında geçiren bu şair, Garplı düşünce çilekeşinin en

dokunaklı örneklerinden biri...

Fakat Genç Şair onunla yetinmiyor. Nefs muhasebesi meydan muharebesinin en şanlı örneğini

Ðslâmiyette

arıyor ve buluyor:

Ðmam-ı Gazalî... Ve bütün büyük velîler...

Şu farkla ki, Ðmam-ı Gazalî akıl makamında iken büyük çileye yakalanmış ve her şeyi Resulün ruh

feyzinde bulmuş ve orada huzura geçmiş bir kahraman... Tasavvuf büyükleriyse, kemâl potasında

eridikten sonra tuğla-laşmış, gökdelen boyu hisarlarını yükseltmiş, huzura ermiş ve ıstıraplarını iptidaî malzeme haline getirmiş, kahraman üstü kahramanlar...

Bu yüzdendir ki, gözün göremeyeceği kadar ileride

olan o büyüklere nispetle, Genç Şair, Đmam-ı Gazalî'nin göze görünür ıstırap çığırını kendisine daha yakın buluyor ve ona abanıyor.

"- Aklımı gerdim, gerdim, kopacak kadar gerdim; ve gördüm ki, akıl sınırlıdır ve ötesine yol verici değildir. Resulün ruh feyzine sığındım, teslim oldum ve kurtuldum."

Kahraman, işte bu noktaya varmış olandır.

MĐSTĐK ŞAĐR

ĐYĐDĐR. Tek tek sökülen uzuvları yeni baştan ve yenileriyle değiştirilerek yerine oturtulmuş

gibidir. Gökten yere düşen ışık huzmesine benzer bir soluk altında, solgun yapraklarına kan

gelmeye başlayan çiçek... Şimdi durumu budur.

Hemen Ankara... Eski Umum Müdürü, o zaman Đktisat Vekili Celâl Bayar'la karşı karşıya:

- Gel bakalım, şair, nerelerdesin? Duyduğuma göre bankadan istifa etmişsin!..

- Öyle oldu. Bir mevsim, suların dibinde yatan bir denizaltıya döndüm. Şimdi su yüzüne

çıkabiliyorum.

Celâl Bayar, fazla tafsilât istemeksizin, "şair!" diye hitap ettiği insanın her (kapris)ini kabule hazır ve gülüm-semeli:

- Tekrar bankaya girmek ister misin?

- Onun için geldim.

Bir telefon ve her şey tamam... O zamana kadar mütehassıs (eleman) olarak çalıştığı ve külüstür

şairler, muharrirler arasında himaye görmek küçüklüğünden uzak kalmaya hassasiyetle dikkat ettiği bankada şimdi yeni bir hava... Kendisine, bankanın göziyle bakılıyor, fazla ve yorucu iş verilmiyor ve "teftiş heyeti" kadrosuna alınmış

bulunuyor. Bu kadroda teftiş vazifesi verilmedikçe merkezde yapılacak hemen hiçbir iş yoktur.

(Sinekür-gel keyfim, gel!) hayatı... Fakat keyf nerede, o nerede?..

Yeni ismi "Mistik Şair"... 1924'den 1936'ya kadar işi gücü, derdi tasası Mistik Şair'i savunmaktan ibaret Nurullah Ataç, (mistik) sıfatını ona, henüz ayrılıklarının başlamadığı bu sıralarda

kondurmuştur. Bir aralık Hüseyin Cahit Yalçın'in çıkardığı "Fikir Hareketleri" dergisinde:

- Kimdir ve nedir bu derecede pohpohlanan, göklere çıkarılan, şiirinde esrarlı sesler ve mânalar vehmedilen bu adam?.. Şair, hiç (fosfor) kelimesini şiirinde kullanır mı? Doğrusu ben şu şairden hiçbir şey anlayamadım!

Gibilerden lâf edilmesi üzerine Nurullah Ataç, Pe-yami Safa ve bazı kalemlerden gelen salvo

ateşini tasavvur edebilmek lâzım... Şöyle:

- Kafası ve kültürü ihtiyar politikacı! Sen ne anlarsın şiirden, şiir dilinden ve iç ahenkten!..

Küçümsediğin ve kumaşındaki örgüyü göremediğin şair, tek mısraiyle bir millete şeref verecek bir sanatkârdır. "Edebiyat-ı Cedide" hikâyeceliğinden politikaya

geçen edebiyat kaçağı sen, gizli ve mistik mânalardan ne anlayabilirsin?

Bu karşılık, sahiplerinin adları, gazeteleri ve neşir tarihleriyle aynen göz önüne serilebilir. Onlara dokunuşumuz da, övmeleriyle böbürlendiğimiz için değil, bütün bu Babıâli sahtekârlarının

sonradan dil değiştirmelerine karşı asıllarını ve tohumlarının ne olduğunu tespit zorunda

olduğumuz için... Bu tespit, onun bilhassa Efendi Hazretlerini tanıyışından sonraki Mistik Şair

çığırında başlıca dayanak noktalarından biri... O güne kadar bütün eseri bir-buçuk kitapçıktan ibaret Mistik Şair, sadece o büyükden aldığı feyzle 80 - 90 cilt esere doğru yürür, şiirde, fikirde ve ilimde en üstün verimine tırmanırken bu verimi

kernâllendirdiği üçüncü devresinde de "Sabık Şair" diye anılacaktır.

Abdülhak Şinasi Hisar... Ankara'da ve Mistik Şa-ir'le sık sık karşılaşmakta...

Đşte şimdi onun portresini tam çizmenin zamanı: Ne tuhaf adam!.. Delâlet ettiği yekpare içtimaî

hava içinde kendine mahsus ve değişik hususiyetler taşıyan... Göbeğini hoplata hoplata, arı sokmuş

gibi şiş yanaklarını sarkıta sarkıta mikroptan kaçırırken mikrop menfezi haline getirdiği dudaklarını büze büze kahkaha atan... Uzun zaman münekkit geçindikten sonra 40 - 50 yaşı arası romancılığa

başlıyacak, bedesten eşyası kabilinden eski zaman renk ve çizgilerini dışından vitrinleye-cek, ama hiç bir ruh ve meseleye inemeyecek; üstelik Türk romanının kısırlık dünyasında bir şey sanılacak adam... Mikrop korkusundan başka haşyeti olmayan, en sonunda da isminin başındaki "Abdülhak"

sıfatını atacak kadar, şahıs plânında da olsa, Đslama nefretini ilân edecek adam...

Bir gün Abdülhak Hâmid'in evinde, ellerini kolon-yalamak için tuvalete gitmiştir. Mecliste

bulunanlardan biri, Fikret Âdil, Hâmid'e sorar:

- Efendim! Şu Fransızca (snob) kelimesi ne demektir? Đzahını lütfeder misiniz?

- Şimdi kapı açılıp da tuvalete giden zat dönünce (snob) ne demekmiş anlarsınız!

Bu adam...

Bir telefon konuşması:

- Alo! Abdülhak Şinasi beyle mi teşerrüf ediyorum?

- Hayır; Şinasi Beyle konuşuyorsunuz! Burada "Abdülhak" isimli kimse yok!

Bu adam...

Kültürü de, yapmacıklığı, yani (snob)luğu da,

efkârı da, inkârı da çilesiz, mikrop dehşetinden ileri bir ruh ukdesi olmayan... Tanzimat aydını tipinin son ve hasta modeli Şinasi Başefendi... tik model de Şinasi değil miydi?..

Şinasi Beyefendi o zamanki Ankara'nın güllerin-dendir ve Mistik Şair tarafından henüz içyüzü

deşilmemiş olduğu için buluşabilmektedirler...

Bir gün Osman Yüksel'in (Kerpiç) ismini taktığı (Karpiç) lokantasında, o ve Mistik Şair, yemek

yiyorlar... Mistik Şair, bir türlü masalarına uğramayan garsona sesleniyor:

- Kardeşim; bir dakika!.. Lütfen gelir misiniz? Şinasi Bey kıpkırmızı kesilmiştir. Sanki dünyanın en galiz sahnesi karşısında... Hicapla önüne bakıyor:

- Nedir bu haliniz, ne oldu?

- Đnsan hiç garsona "kardeşim!" diye hitap eder mi? Ne ayıp, ne ayıp!...

- Siz asıl, nispet iddia ettiğiniz Batı terbiyesini de bilmiyorsunuz! Batı muaşeret edebinin kaynağı Đngiltere'de şato sahipleri, hizmetçilerine "çocuğum, evlâdım!" diye hitap ederler ve daima "lütfen",

"siz" diye konuşurlar...

- Ama "kardeşim!" demezler. Burada böyle bir hitap, ters tarafından galîz oluyor.

- Siz, mikrop ve "galîz" korkusu içinde mikrobun ve "galîz"in ta içine düşmüş bir tipsiniz!

Tabiîlikten ve rahat tavırlı olmaktan hiç haberiniz yok! Batı anlayışınız da böyle... Aşağılık

korkusiyle, ustaca taklide yeltendiğiniz Batının bağırsak ifrazı olup çıkıyorsunuz! Belki nadide bir yemeğin ifrazı... Fakat, onu değiştiremiyorsunuz! Okuduğunuz Galatasaray Lisesi tam da sizin

gibileri yetiştirmek için kurulmuş bir Garp tezgâhı... Tabiî, her meşrebe göre ayrı tipler... Fakat esasta, kökünü pörsüt-mekte ve köke sahip çıkamamakta aynı... Siz üstelik bu

modellerin hastalıklı bir çeşidisiniz! Daima aynı içtimaî oluş ikliminin, fert çerçevesinde ve hususî renklerle dolu bir ifadesi olmaktan kurtulamıyorsunuz!

Şinasi Beyefendi fevkalâde hiddetlendiler; öyle ki, masayı devirip fırlamak ve çekip gitmek yerine, ürkek mizacı icabı, sıkıntılı kahkahalar atmaktan başka bir şey yapamadılar. Biraz sonra da

sakinleştiler, işi kendilerince alaya dökmek istediler, Mistik Şair'in uzun uzadıya yüzüne dalıp buyurdular:

- Siz neye benziyorsunuz, biliyor musunuz?

- Hayır! Neye benziyormuşum?

- Arıya...

- O da ne demek?

- Evet tıpkı bir arı, kumral suratlı bir arı...

- Đnsanları soktuğum için mi? Đğneli bir mizaç taşıdığım için mi?..

- Şu veya bu sebep diye bir şey yok... Yahut ben sebep aramıyorum. Siz bir arıya benziyorsunuz; o kadar...

- Yoksa yeni şiire mi özeniyorsunuz?

Şimdi biri çıkıp da, Genç, Mistik ve Sabık Şair'i o zamanki halleriyle konuşturan ve arada, bugünkü haliyle de kendisi konuşan kuklacıya dese ki:

- Yâhû; sen bütün bu zahmete yalınız zemmetmek, yermek, küçümsemek ve bu işi yaparken ister

istemez kendini yükseltmek için mi giriyorsun? Boşuna zahmet... Emeğin tersine işleyebilir.

Cevabı zor değildir:

- Ben bu zahmete, her dili dönenin ve kalemi cızır-dayanın kıymet hükmünü mutlaka Babıâli'den

devşirmeye muhtaç olmasındaki kuşatıcı mâna noktasmdan (sembol) mahiyetinde ele aldığım şâmil

bir muhiti resmetmek için katlanıyorum. Yüz yılı aşkın bir zamandır bütün girip çıkanlariyle

memleket çapında aslî bir muhit ve onun arızî mekânı... Dedik ya, Babıâli bir sembol... Đsmi ve ye-193

ri Tavuk Pazarı da olabilir. Đşte o mekân içinde şahısları ele alırken bütün hakikatiyle kendimi de içlerine katarak şahıs üstü bir gayeye hizmet etmek kaygısına sımsıkı bağlı kalıyorum. Gayem,

Tanzimattan bugüne bir türlü olamayışımızın Babıâli cephesinden ispatıdır.

Şahısların belirttiği, gerçeğe tam uygun hikâye tarafı ise, o mücerret gayeyi kolayca canlandırabilmek için kaba

müşahhaslardan faydalanmak işi... Ben Allahı şahit tutarak, en başta kaydettiğim gibi gerçeği

resmedeyim de, isteyen istediğini hatırsın ve istediğini yükseltsin... Tabutumu onlar taşı-mıyacak ki, beni bir çöplüğe atarlar diye korkayım. Bu eserde roman tarafı mutlak vakıa olarak bahanedir; bütün mesele fikirde ve her şeyin başlanacağı son hükümde...

Bu, üçüncü Ankara safhasında bütün eski fotoğraflar, biraz daha gelişmiş ve palazlanmış olarak

hazır...

Şevket Süreyya, Vedat Nedim, Burhan Belge ve Yakup Kadri, "Kadro" tecrübesindeler... Fransızca (Plân) dergisinin dış ve iç üslûbuna bürülü ve alışılmış tarzlar dışı, dikine bir çıkış belirten bu mecmuada (Mefisto) rolü Şevket Süreyya'da, reklâm diyalektiği hüneri Vedat Nedim'de, (sentez)

yoksunu mavalvâri dâva fikriyatı Burhan Belge'de, zoraki hissiyatı da Yakup Kadri'de...

Bunlardan, Vedat Nedim dışı üçü, hattâ Đsmail Hüsrev'le dördü, Mistik Şair'in düşüp

kalktıklarından... Fakat kendisinden hiçbir edebî yardım istenmiyor, zira onun (mistik) olduğu

biliniyor, kendileriyse (realist) geçiniyor.

Şevket Süreyya, aralarında, yegâne vuzuh, açıklık, berraklık, kolay ikna, ucuz avcılık ve zaafları istismarda satıh perendeciliğini çok iyi bilen (sofistik) mantık adamı... Fiat etiketi sökülüp

atılmamış bir mintan gibi de, ne olduğu, nerede dikilip biçildiği ve nasıl bir giyim- kuşam talim ettiği besbelli... Her şeye rağmen, içlerinde, olduğu ve oldurmaya çalıştığı şey bakımından yegâne tezatsız ve "efradını cami ağyarını mâni" adam, o...

Basın Yayın Umum Müdürlüğüne kadar çıkan ve orada birtakım diri ve keskin hamleler

oyuncakçılığı yapan ve "Kör" piyesiyle de tiyatro muharriri olamayan Vedat Nedim Tör, her zaman her yana dönebilecek, patron değiştirebilecek, sadece (mekanik) marifetlere tutkun ve bunlarla

çeneleri düşürmeye meraklı bir grafik numaracısı...•

Hisli ve zevkli tarafları olan Burhan Belge, Mistik Şairle (Materyalizm historik) bağlısı Şevket Süreyya arasında "yarı yoldan ziyade mâha yakın-yarı yoldan ziyade arza uzak", istikbâlin Demokrat Parti ideologu, fikriyat kuyusundan bir türlü kovasını çekemeyen akamet...

Yakup Kadri mi? O da bunların büyülediği üstad pay eli (medyum)...

Vedat Nedim Mistik Şair'e bir gün şöyle der:

- Sen bu kafayı değiştir!

- Seninkiyle mi?.. Ben senin o bücür gövden üzerinde bir kafa görmüyorum ki, değiştireyim!..

Aradan 5 - 6 yıl geçecek, Büyük Doğu tezgâhlanma devresine yaklaşacak, "Kadro"cular ufalanıp gidecek, aralarındaki toy adam Đsmail Hüsrev de eski yolunun ne boş olduğunu anlayacak ve Mistik Şair'e:

- Ben artık dindarım, tasavvufla meşgulüm! Diyecektir.

- Öyle mi?.. Pek memnun oldum. Namaz da kılıyor musun?

- Ben namaz kılmam! Zikrederim!

- Yâââ?.. Demek sen tasavvufu böyle anlıyorsun?.. Yani sen kanat takmaz, sadece uçarsın, öyle

mi?.. Ey idrak, "sen bir kelimeden ibaretmişsin!"...

TÐYATRO

ERTUGRUL MUHSÐN'Ð Rus Konsolosluğunda Babıâli şövalyelerine verilen bir çayda tanımıştı.

Daha evvel de Giresun Osmanlı Bankasında çalışırken onu bir eczahanede görmüş, eczahane

sahibiyle şöyle konuştuğuna şahit olmuştu:

- Dünkü "Cehennem" temsiline doğrusu bayıldım. O ne harikulade iktibas ve bilhassa temsil!.. Aslı

"Baba", değil mi o piyesin?..

- Evet...

- Çok cesur bir eser!..

- Öyle!.. Benim anladığım, cesur ve küstah sanattır.

Mistik Şair de o temsilde bulunmuş ve Muhsin'in piyes kahramanını canlandırışında, bel

kemiğinden aşağı bir yılan kaymışcasına ürpertilerle dolmuştu. Bu adam, sahnede, hususiyle

yırtınan rollerde fevkalâde, eşi görülmemiş bir şeydi.

"- Küstah sanat..."

Bu lâfı unutmuyordu.

Daha sonra onu, Ðstanbul'da (Hamlet)de de seyretmiş ve ilk kıymet hükmünü, hem de daha

derinden sürdürmüştü: Büyük aktör!..

Ellerinde çay kadehleri, Sovyet Konsoloshanesinde konuşuyorlar... Yanlarında üçüncü bir adam...

Elçiliğin kültür ateşesi (Mihailof)...

Muhsin, Mistik Şair'e hitap etti:

- Niçin tiyatro eseri yazmıyorsunuz? Neden bizi yerli eserden mahrum bırakıyorsunuz?

- Nazım Hikmet'in "Kafatası" piyesiyle Vedat Nedim'in "Kör"ü var ya elinizde...

- Onlar ayrı... Siz niçin yazmıyorsunuz?

- Yazarsam, bizzat oynar mısınız?

- Beğenirsem elbette oynarım.

- Yazacağım öyleyse!..

(Mihailof), ince bir Đstanbul Türk'ünden daha kıvrak bir şiveyle araya girdi:

- Bekleriz böyle bir hamleyi sizden...

Türkçeyi değme* Türkten daha iyi bilen ve hattâ Türkçe bir "Külhanbeyi Lügati" hazırlamakta olan bu (Mihailof) korkunç bir adamdır; Mistik Şair ve Pey ami Safa'ya göre Sovyetlerin Đstanbul ve

Ankara'da baş devşi-ricisi ve gizli servis idarecisidir ve Babıâli'yi içindekiler-den daha iyi tanımış

ve oraya dört çile sarılmıştır. Sanatı ve (strateji)si böyle gerektirmektedir. (Mihailof) çok iyi bilmektedir ki, komünizmanın göz diktiği yerlerde evvelâ ruh birliğini harap etmek olan usûlü,

Türkiye'de, Babıâli tepesini ele geçirmekle zafer kazanabilir. Babıâli'de zaten harap halde bulunan bu birlik, usta bir (strateji) ve (taktik) mütehassısmca ele alındı mı, mesele yoktur. (Mihailof), kapı kapı dolaşan basma satıcıları gibi Babıâli'yi kolaçan eder ve bu arada en büyük ehemmiyeti, Genç Şair çığırında, Mistik Şair'le Peyami Safa'ya verirdi. Bir gün ona demişti ki:

- Nâzım Hikmet Türkiye'yi ne kadar şaşırtırsa şaşırtsın, bizim gözümüzde

(orijinal) ve Anadolulu ruhunu fethedebilecek bir sanatkâr değildir. Biz onun hangi Rus şairinin tesiri altında olduğunu biliyoruz. Bize sizin gibiler lâzım!

Ve komünizma düşmanlığını yakından bildiği ve gördüğü sanatkârı şöyle avlamak istemişti:

- Siz kapitalist misiniz, anti kapitalist mi?

- Biri sermaye istipdadı, öbürü de mülkiyet yağmacılığının rejimleri olan bu sistemlerden hiçbirine bağlı değilim.

- Đyi ama bugün dünya yalınız bu iki sistem arasında bocalıyor. Ya birinden olacaksınız, ya

öbüründen...

- Đşte bu kaba tasnif; hayvanları et yiyenlerle ot yiyenler şeklinde bu kuş bakışı ayırış, her inceliği donduran komünizma yobazlığının en katı misallerinden biri... Et yiyenler arasında arslan da var, yılan da... Ot yiyenler arasında da hem serçe, hem katır... Benim dünya görüşümde bunların hakkını âhenkleştiren ve etle ot ihtiyacını aynı bünyede birleştiren bir mâna var... Ne fert hakkını cemiyet, ne de cemiyet hakkını ferde kaptırmak... îki tarafı da koruyucu sistem...

- Bu lâflar sadece edebiyat... Kapital tediyeli kalem sahipleri tarafından da niceleri piyasaya

sürülmüş mistik tekerlemeler... Siz Moskova'ya gidin de gerçek sanatkâr ve fikir adamına nasıl

muamele edildiğini, onların ne türlü himaye gördüğünü anlayın!

- Size Pey ami Safa'nın bir söziyle mukabele edeyim: "Sanat ve fikrin mahvedildiği bir diyarda, sanatkâr ve fikirci himaye görmüş, ne çıkar?" Heykelin mecburî kalıplardan döküldüğü yere,

yüksek aylık veriyorlar diye hangi cins heykeltraş iltifat eder?

Ve (Mihailof), Çarlar zamanından kalma Elçiliğin yine o zamandan kalma,

yüksek arkalıklı ve

oymalı muhteşem koltuğuna yaslanıp, kelimesi kelimesine şöyle demişti:

- Siz komünist olsanız, misal bu ya, size (Krem-lin)in yarısını verirdik. Ama zırnık vermeyiz;

çünkü olmayacağınızı biliriz!

Ve solun merkezi böyle düşünürken aynı merkezin emriyle Babıâli solunun yaftası:

- Mistik Şair... Bay Mistik!

Geçirdiği kanlı fikir buhranından sonra, ruhunun, suları sığ barajına gökten feyz yağmuru inmeye başladığını hissetmişti. Bütün melekelerini taşıran, onlara sulayacak tarlalar aratan, hayat getiren bir yağmur... Kitaplık çapta eser verme devri açılmıştır.

Ðlk tiyatro eserini işte bu sıralarda yazdı: "Tohum"... Millî Kurtuluş Hareketini ilk defa ve hususî plânda başlatan Maraş, aile kökünün bağlı olduğu bu som ve sâf Müslümanlık ve Türklük yatağına

ait bir kahramanlık destanı... Avrupa'da okumuş ve Avrupayı bütün dış tesellileri ve iç

bunalımlariyle aydın bir Batılıdan daha iyi tanımış soylu bir Maraşlının ruhçuluk aksiyonu ve

maddeye ruhla karşı çıkma hamlesi... Ve Millî Kurtuluş Hareketi ve bu hareketi yürütenlerden ne

bir iz, ne bir isim... Her türlü pohpohlayıcılıktan uzak, tam hasbî ve samimî eser...

Eseri Muhsin'e okudu. Göz yaşları içinde bir çift kelime:

- Çok güzel!

Komünist olduğu söylenen, hattâ birtakım vesikalarla tespit edilmeye kadar gidilen Ertğrul Muhsin, hiç de zannedildiği gibi değildir. Onun (ideolojik) plânda komünizma ile hiçbir alâkası yoktur. O,

"güzel"i ve "çarpıcı"yı gördüğü her yerde kendisini teslim eder. Yalnız bu bakımdandır ki, ihtilâl sonrası Rusya, onu, sapık gayesine eklediği birtakım cesur, açıkgöz ve çene düşürücü sanat

buluşlariyle mestetmiştir. Yoksa Ertuğrul Muhsin'in komünizma fikriyatiyle en küçük alâkası

bulunsaydı, Mistik Şair'in ruhçu, maddeciliğe hücumcu ve Allah gayesine perçinleyici eserini kabul eder ve bizzat oynar mıydı? Hele ondan sonraki, doğrudan doğruya Đlâhî tevhid gayeli ikinci eseri

"Bir Adam Yaratmak"...

Mistik Şair, Sabık Şair devrinde ve Büyük Do-ğu'nun günlük gazete devresinde kendisine getirilen, onun komünist olduğuna dair vesikayı değerlendirdiği için, Muhsin'in hatırı bakımından değil,

hakikat noktasından bugün üzgündür.

"Tohum" tutmadı. Sahneye konulmadan Sedat Si-mavi'nin "7 Gün" dergisinde ve birçok gazetede bazı par-199

çaları hararetli takdimlerle neşredilen, tiyatro münekkitliğine hevesli Selâmi Đzzet'in evinde

birtakım Babıâli esnafına okunan ve ve hayranlıklarını kazanan eseri halk beğenmedi. Piyes

başkasının olsaydı da Mistik Şair seyirciler arasında bulunsaydı o da beğenmezdi ve derdi ki:

- Bu piyes dinamik hayat akışına ters, küçük hareket bahaneleri etrafında, hep mücerret fikirlerle örülü (diyalog) manzumelerinden ibarettir ve tiyatro eseri değildir. Đçindeki fikirlere gelince, onlar makalelik şeylerdir ve kıymetleri ayrı bir mevzu...

O zamanlar, Peyami Safa'nın, çalıştığı günlük gazetede habire medih yazılarına ve "işte, gerçek eser budur!" diye çığlık koparmalarına, Ahmed Hamdi Tanpınar'ın da "mücerret fikri sahnede dondurabilmek sana-tı"nı, (elit - seçkin ve üstün) zümreye mahsus olarak ön plânda savunmasına rağmen halk bu işten hiçbir şey anlamadı. Başta nisbeten (elit) bir zümrenin doldurduğu ve Mistik Şair'i defalarla sahneye davet ettiği tiyatro birkaç gece sonra fena halde tenhalaştı. Sırf kemmiyet ölçüsiyle benzetelim ve aradaki keyfiyet farkını tenzih ederek belirtelim ki, piyesin her bitişinde tiyatrodan çıkan halk, cemaati birkaç kişilik bir mescit boşalıyormuş hissini veriyordu insana... Ve Mistik Şair, bir köşede, acıklı gözlerle bakıyordu bu manzaraya...

Eseri nazariyede "şaheser" kabul etmiş olan Selâmi Đzzet, ameliyedeki bu iflâsı görünce, kulu kölesi olduğu Ertuğrul Muhsin hesabına, bir temsil gecesi, Mistik Şa-ir'in kulağına eğilip fısıldadı:

- Yaktın adamı... Yazık oldu Muhsin'e!..

Bu söz Mistik Şair'in ciğerine işledi. O, halkın ne demek olduğunu ve olta balıkları gibi hangi yeme koştuğunu pekâlâ bildiği halde suçu topyekûn ona yüklemedi, üzerine aldı; ve Çin (mandaren)leri

kadar nadir bir topluluğu tatmin etmenin keyfiyet cevheri içinde halkı da do-

uracak hamur terkibini sanat sırlarının başında görmeye iaşladı. Efendi Hazretlerini tanıdıktan

sonra ruhunda zu-ıura gelen büyük inkılâp, ona, içinde çöreklendiği fildişi jleyi yıkıp yerle bir etmeyi ilham etmişti. Balının gölün-Je ölüp giden ve peteğinin bir hücresinde kıvrılıp kalan 'bir arı olmak sefaletti artık onca...

O da kim oluyordu?.. Peygamberlerin bile, en üstün idraklerin, sırrına erişmekten âciz olduğu

mucizeleri halk için değil miydi?..

Elveda fildişi kule!.. Đşte, o nurdan üzerine ilk akis düşer düşmez vardığı ilk merhale bu olmuştu.

Yerle gök arası köprüyü kurmak; ne bulutlar üstünde bir gök şa-mandrasına oturup muallâkta

pineklemek, ne de yerde, bataklıklara saplı, sürüngen hayatı yaşamak... "Tohum" bu dâvanın, iyi ayarlanamamış ilk verimi oldu. Bu ayarla-yamayışm üzüntüsü de Mistik Şair'e öyle işledi ki, adetâ hınç haline geldi. Seyirciyi (fizik) acıya boğacak bir (metafizik) örgü içinde aksiyon şartlarının en dinamikleriyle bir arada bir piyes yazmayı düşündü. Öyle bir piyes ki, kendi buhranının mücerret plânda hem en yırtmıcı fikir irtifaına çıkacak, hem de müşahhas kadroda saik ve sebeplerin en hak vericileriyle su sızmaz bir mantık ve görülmemiş bir entrika değerini kendinde toplayacak...

Kısacası, hem vaka, hem fikir, birbiriyle tam barışık ve kıvamlı, (elit) zümreyle aşağı tabakayı bir arada kucaklayacak... Yazılış, oynanış, topladığı alâka ve taşıdığı mâna şekli ileride gösterilecek olan bu eser, "Bir Adam Yaratmak", dâvayı halletti ve Mistik Şair'in "Tohum" piyesinde öldürdüğünden bahsedilen Muhsin'i diriltmeyi, halktan ve münekkit geçinenlerden de hıncım

almayı bildi. Bu defa da daha garip bir tecelli... Halk piyesi öylesine tuttu ki, tiyatroca her esere konulan temsil süresi içinde kalabalık mahşerî bir kesafet bağladı. Harbiyeliler yerleri numarasız (pulâye) veya (paradi) denilen yere çıkabilmek

için, biri öbürünün omuzunda, uzun bir kaputa bürülü, tek adam görüntüsü içinde içeriye dalmaktan başka çare bulamadılar. Böylece, meselâ 200 kişi alan (paradi)ye 300 -400 kişi çıkmış oluyordu.

Mistik Şir, (metafizik) düşüncelerinin vakaya nak-şiyle elde etmek istediği fizik tesiri öyle

sağlamıştı ki, piyesin Ðstanbul temsillerinde ruhî hafakanlar geçiren ve perdelerin kapanmasını

bekleyemeden çıkıp gidenler olmuş, Ankara temsillerinde de Falih Rıfkı Atay'ın yeni zevcesi

Mehruba Hanım fenalık geçirerek bayılmıştı.

Mistik Şairle beraber hıncını alan Ertuğrul Muhsin de bu defa başka bir (kompleks)e düşecek, piyes belki bütün bir yıl sahnede kalacağı halde, onu en imrenildiği safhada, resmî süresini tamamlayıp sahneden kaldıracak, bir daha tekrarlamayacak, (röpriz - tekrar ele alma) ya asla yanaşmayacak,

Mistik Şair'in başka hiçbir piyesinde rol kabul etmeyecek; böylelikle bir defa nasılsa "To-hum"a inanmış olmayı telâfi etmek zannına düşecektir.

"Bir Adam Yaratmak" piyesi etrafındaki bazı hikâyeleri ileriye ve 1937 devresine ısmarlarken kaydedelim ki, bu defa da, akliyle olmasa bile sezişiyle bazı sırları çözen orta aydınların büyük tutkunluğuna rağmen, üstün aydın rolündekiler, ondan, bir sürü yağcılık sözlerine rağmen hiç bir şey anlayamamışlardır.

Meselâ güya tiyatro münekkidi Selâmi Đzzet'in "Akşam" gazetesindeki yazasında hüküm şudur:

"- Bu eser bir kafa ıstırabının hikâyesidir?"

A benim efendim; ne ıstırabı, neden, nasıl, ne sebeple ve ne uğurda... Hiç bahsi yok...

Peyami Safa ise, "Tohum"u şiddetle tuttuğu halde herkesçe tutulmadığını görüp bu defa herkesin tuttuğunu gördüğü esere zerrece iltifat etmeyecek ve hakkında tek kelime yazmayacaktır.

Ah, Babıâli; sen öyle bir yokuşsun ki, mayanı tut-

turmaya başladığın 1875'den 1975'e kadar gazete (tiraj -baskı)sını 600'den 600 bine yükseltecek, fakat hakikatsizlik ve samimiyetsizlik tirajını yine 600'den ele alıp sıfır altı 600 milyona indirmeyi ihmâl etmeyeceksin!

AĞAÇ

TUTMAYAN "Tohum"dan sonra tutmayan "Ağaç"...

Đktisat Vekili Celâl Bayar'ın evine gidiyor ve teklifini yapıyor:

- Yedi yıldan beri Đş Bankasındayım ve kendimi fikir ve sanat faaliyetlerine ancak dağınık şekilde verebilmekteyim. Halbuki artık o yolda merkezleşmek ve bankaya pratik bir ihtisasla ait kalmak

istiyorum. Emelim haftalık bir fikir ve sanat mecmuası çıkarmaktır. Memleketin buna ihtiyacını

takdir edersiniz. Eğer emrinizdeki bankalardan Đş Bankası ve Sümerbank bana bir senelik peşin ilân karşılığı muayyen bir para verirlerse mesele kalmaz.

Celâl Bayar, teklifi gayet müsait karşılıyor ve Mistik Şair'in eline o zamanın parasiyle 1600 lira toslanıyor. Bugünün 200 bin lirası denilse yanlış olmaz. Bir mebusun ayda 200 küsur lira aldığı

devir...

Başlıyor "Ağaç"ın hazırlığı...

Sıhhiye Vekâletinin bulunduğu taraflarda bir apartmanda oturmaktadır. Etrafında da iki nesildaşı Ahmed Kutsi Tecer, Ahmed Hamdi Tanpınar; ve bir sürü, kanatları yeni çırpınmaya başlayan piliç

şair... Şevket Rado, Feridun Fazıl Tülbentçi, Ahmed Muhip Dranas vesaire... Hikâyede Sait Faik,

Sabahattin Ali, Samet Ağaoğlu vesaire... Tetkik ve tercümede o zamanlar Maarif Müfettişi Burhan

Toprak, Abdülhak Şinasi, Salih Zeki Aktay vesai-

re... Mecmua mihrakının aydınlattığı fikir ve sanat soh-betlerindeyse kadrodan olmadıkları halde, Hasan Âli Yücel, Muslih Fer, Nahit Sırrı Örik, Teneşir Horozu Yazar Nâbi Nayır, Suut Kemâl

Yetkin, Adnan Saygun vesaire... Ayrıca Đstanbul'dan yardımcı birkaç kalem arasında, Büyük

Doğularda da oldvgu gibi, Mistik Şair'den hiç ayrılmayacak olan eski hocası

Mustafa Sekip Tunç...

Çoğu mahut "efkâr-ı umumiye" merkezi Đstanbul Pastahanesinde geçen sohbetlerde 14 yıl

sonrasının Başbakan Yardımcısı Samet Ağaoğlu, Mistik Şair'in karşısında sesini pek fazla

çıkaramayan bir heveskârdır; bugünün Devlet Bakanı ve dünün bilmem kaç yıllık, suya sabuna

dokunmaz Başvekâlet Müsteşar Muavini Muslih Fer de, can çekişir gibi gülen ve boyuna felsefe

hamurları açan, Osmanlı kültüründen yana hamuleli bir genç... Mistik Şair, ona (metafizik)den

kinaye (Meta) lâkabını takmış, bununla onun (metafizik) zevkine işaret etmekle beraber "fizik ötesi" madde yapısına da dokunmak istemiştir. Resmî makamlar dışı, hususî verim ve eser

yönünden kendisini tanıtamamış, daha doğrusu o mecal ve iradeyi nefsinde bulamamış olan Muslih

Fer, yemişsiz bir ağaç halinde kalan yazık olmuş bir istidat... Onun "fizik ötesi" madde yapısındaki hususîlik de şudur ki, çocukken sanki müthiş bir korku geçirmiş de suratının uzuvları birbirinden kopmuş ve sonradan birleştirilmiş gibi, ağzı, burnu, gözü ayrı diller konuşan ve bir irtibat

merkezinden haber vermeyen bir ifade sahibidir. Meselâ, gözlerine birdenbire irade ve kararı davet ettiği anda, ağzı ve burnu bundan habersiz ve sarkıktır.

Meşhur Đttihatçı Ağaoğlu Ahmet Beyin oğlu Samet, babasından sık sık bahsetmekten hoşlanır.

Mistik Şair, Peyami Safa'nın yakından dostluk ettiği Ağaoğlu Ahmet beyi birkaç kere görmüşse de

şahıs plânında tanıyamamıştır. Bütün bildiği, onun, mahut Đttihat ve Terakki

(ideolog) geçinenlerinden ve kabuk milliyetçiliği bayraktarlarından biri olduğu... Pratik zekâsı ve (espri)leri kuvvetli bir politikacı... Fizik görünüşiyle de dehşet!.. Yani çirkin mi çirkin!.. Bir zamanlar, Türk nesillerini ıslah etmek için Macaristan'dan damızlık erkek getirmeyi öne sürecek

derecede, mânevîsiyle beraber maddîsiyle de kök düşmanı Abdullah Cevdet veya Adüvvullah

Cevret, eğer eşşeklerin bile güleceği ve katıra dönmektense eşek kalmayı tercih edeceği bu teklifi, Ağaoğlu Ahmet Beyi misal tutarak öne atmışsa "acaba?" diye düşünülmesi bir ân için mümkün görünecek kadar çirkin...

Peyami Safa, Ağaoğlu'nun çirkinliğini şöyle anlatırdı:

- Ağaoğlu Ahmet Bey tramvayda... Đki üniversiteli genç de yakınında ve arka sahanlığın sıkışık

kalabalığı içinde... Gençlerden biri, arkadaşına fısıldamış: "Bak, şu çirkin adama; Allah onun karısına acısın!"... Bu lâfı işiten Ahmet Bey hemen cevabını basmış: "Siz benim karımı görseydiniz, bana acırdınız!"

Bu hikâye Peyami Safa vâri mübalâğalardan bir örnektir; ve Samet Ağaoğlu, birbirinden üstün iki

çirkinlik kutbundan geldiği hissini verici bir sakalette değildir. Amma ki, o yetersiz fiziğiyle (Don Juan)hk rolüne çıkmakta tereddüt göstermeyen Samet, o dar ruhiyle sanatkârlığa özenmesindeki

cesarete nazaran daha mazur...

Mademki "Ağaç" mihveri etrafındakilerle beraber Samet Ağaoğlunu ele aldık ve ondan babasına intikâl ettik; Babıâli'nin en renkli ve Đttihat ve Terakki ruh mayasını ifşada en zengin tiplerinden biri olan Ağaoğlu Ahmet Bey hakkında harika üstü bir nükteyi belirtmeden geçmi-yelim:

Bir gün Şair Mehmed Akif, Ağaoğlu Ahmet Beyi, Eyüp Camiinin şadırvanlarında abdest alırken

görüyor.

Hayretle manzarayı seyrediyor ve yanına sokulup elini omuzuna koyuyor:

- Ayol, Ahmet Bey, meğer sen küfründe de samimî değilmişsin!..

Tanzimat, Meşrutiyet, Cumhuriyet, topyekûn geliş ve gidişimizi hâleleyen müthiş (espri)...

Hikâyecilikte sanat değerini veya değersizliğini belirttiğimiz, ileride de günlük politikacılığını öveceğimiz, hattâ Adnan Menderes'in Büyük Doğu'ya uzatacağı himaye eline, Tevfik Đleri'den

sonra üçüncü el olarak yapışacağına şahit olacağım Samet Ağaoğlu'nun peşinden sıra Sait Faik ve

Sabahaddin Ali'ye geliyor.

"Ağaç" tezgâhlanırken Sait Faik Đstanbul'dadır. Mecmua çıkar çıkmaz Mistik Şair'e bir mektup gönderiyor. Şiddet ve nefretle reddi ve sırf hakkı ifade için nakli bile, Mistik Şair'e gök başına yıkılmışçasına giran gelen bir mektup... Bir mektup ki, lûgatlarda ve halk dilindeki en yakası

açılmamış küfürlere muhatap olmaktan daha acı... Kelimesi kelimesine şöyle:

"- Sen bir peygambersin!"...

Sadece insanların ve içlerinde Sait Faik'in ne olduğunu ve bir takdir bahsinde nereyedek vardığını, ölçüsüzlükte mesuliyet duygusuna ne türlü kıydığını göstermek için, kendimizi zorlayarak

kaydedebildiğimiz mektup... Babıâli meddahlığı seciyesinden bir numune... Geçelim.

Sait Faik, fevkalâdeyi bir kenara bırakalım, alelade olsun, bir hikayeci midir? Hayır; o (klâsik) mânada bir hikayeci değildir. Sadece tek tonlu bir dünyadan, hususî renkler, çizgiler, sesler ve kokular devşirici bir şiir meraklısı... Onda (Mopasan), (Oskar Vay Đd) ve daha niceleri, hattâ Ömer Seyfeddin ve Peyami

Safa ayarında bir hikâye (batiman - bina)sı ve ona göre bir tahlil ve terkip örgüsü yoktur. O halde doğrudan doğruya romana, en uzak noktada... Zira küçük şiir kalfalığından büyük roman mimarlığına geçmek onca en imkânsız iş... O kendi-

sini, ince bir cam çubuk üzerindeki (esans) misali, ancak küçük hikâyecilikte yutturabilir. Evet, onda yalnız küçük şiir zevki; ve en iptidaî içgüdüleriyle gidip gelen ve nebatî bir hayat panayırının belki renkli, fakat sefil şahıslarından ibaret tek dekor ve tek ton... Kumral saçının perçemleri uçuşan, yalınayak, mintanı yırtık pırtık, suratı leke ve tırmık izleri içinde, ağzında yerden aldığı bir izmarit, 15-16 yaşında bir balıkçı çocuğu; ve arkasında vecd ve aşka gömülü, bu çocuğu takip eden Sait Faik... Bu manzara, onun hikâyelerinden mülhem bir tasvir değil, Mistik Şair'in göziyle

gördüğü bir vakıa...

- Nereye gidiyorsun, Sait Faik?

- Görüyorsun!

- Dur bir dakika, konuşalım!

- Duramam! Kaçırmamalıyım!

Sait Faik budur; belki bu halin bir nevi bunalımı içindedir; fakat ne bir ulvî fikir, ne bir çile, ne isteklisi olduğu yeni bir dünya, ne bir iddia, ne bir dâva; ve en hazini, ne de kafa sancısı plânında üstün bir ıstırap\. Yalınız arada bir onu tutan, nereye döneceğini bilmemekten doğma ihtilâç ve

hafakan...

Büyük Doğu'nun 1954 devresinde, "Doğan Nail" imzasiyle çıkan şu satırları okuyalım...

Buradaki "Üstad" Mistik Şair!..

" ÐJstadtan bir hâtıra dinledim. Sait Faik ile arasında geçmiş bir hâdise... Şu anda belki kendisinin de unutmuş olduğu bu hatırayı, Üstad, umarını ki, aynen kalemimden çıktığı gibi Büyük Doğu'da

neşreder.

Sene 1936... Üstad otuzunda... Sait Faik de o kadar bir şey... Bir gün Ustad, beyoğlundan geçerken bir pastaha-ne vitrininden kendisine doğru (makberî eller), mezardan fırlamış gibi korkunç eller uzanıyor. Vitrine dönen Ustad, içeride Sait Faik'i görüyor. Bitkin, perişan, gözleri faltaşı... Üstad'ı içeriye çağırıyor; ama imdada çağırır gibi bir tavırla...

Đçeride bir konuşma:

- Çıldırmak üzereyim, beni bir sen kurtarabilirsin; çareme koş!

- Neyin var Sait?

- Hiçbir şeyim yok! Müthiş vehimler, sabit fikirler, kâbuslar içindeyim, o kadar...

(Bir Adam Yaratmak) isimli piyesin muharriri ve ruh âleminin bütün çilelerine âşinâ Üstad, hemen oturuyor, Sait'i karşısına alıyor, gözlerini onun çivit renkli gözlerine dikiyor; ve sabit fikirlerin, sinek kovar gibi nasıl kovulaca-ğından, nefs telkininden, ruhtan, Allah'tan ve en ince hikmetlerden bahsediyor ve sonunda şöyle diyor:

- Sinirlerini takma diş takar gibi söküp yerleştirmeyi bileceksin! Tasavvuf büyüklerinin dediği gibi; (yere emniyetle basacağım!) diyeceksin ve gerekirse bulutların asfaltı üzerinden, rap, rap

geçeceksin!..

Sait muazzam bir nefes alıp şevkle doluyor. On yıl sonra Sait Faik'in Üstad'a sözü:

- Ben senin dünya görüşüne bağlı bir insan değilim ama, muhakkak ki, sen beni delilikten

kurtarmış adamsın!"...

Sait Faik'e mukabil Sabahaddin Ali, hikâyenin bina, yapı işinde ustaca, vakıalara bağlı iç kumaşı kaba çuval bezinden ileriye geçmez ve şiirden zerrece nasibi

olmayan kupkuru bir amele...

Sabahaddin Ali'yi bu kadar kısa keserken, her şeye rağmen mühim bir problem teşkil ettiği için

uzun tuttuğumuz Sait Faik, Mistik Şair'e alâkaların en taşkınını göstermiş, ona misafir olmuş, onu misafir etmiş, sabahlara kadar dinlemekten geri kalmamış, fakat gayesiz ve huzursuz olmanın

neticesi halinde Babıâli fırınında yanarak kavrulup gitmiş, birtakım cevhersiz krema lezzetleri

bırakmış olsa da aziz ekmek olamamış, bir gıda yuğurama-mıştır.

"Abasıyanık" değil, kafası yanık...

Onun, günümüzde, ilk defa görülen ve adına pey üstüne pey sürülen bir bedesten eşyası gibi

kıymetlendiri-lişi, sanat boşluğumuzu ve edebî "muhammin" yoksunluğumuzu gösterici anlayış

galatlarından biridir.

YALNIZ ADAM

BĐRKAÇ sayısı Ankara'da ve bir o kadarı Đstanbul'da çıkan "Ağaç", Mistik Şairin ilk mecmua tecrübesi olarak onda müthiş bir darbe tesiri yaptı. Ruh doktorlarının (trauma) dediği tesir... Fena halde kırıldı, inkisara uğradı; ve madalyonun yüziyle tersi halinde, hem Türk fikir ve sanat

adamının verim akameti, hem de okuyucunun alâka sefaleti önünde bir laboratuar tecrübesi

katiyetiyle, yanıldığını ileride göreceği hükmünü verdi:

- Bu memlekette ne duygu ve düşünce vericisinden bir nişan var, ne de alıcısından.!.. Kaybedilen bir (kozmos - dünya) arkasından (kaos - hiçlik)...

Ahmed Kutsi artık o eski Kutsi değildir. Bir saatçi ustasının kulağını çarklara

verip makinesinin nabzını dinlemesi gibi, kelimeler ve bağlantıları arasındaki iç âhenge dikkat eden ve bu noktada Mistik Şair'e muvazi yürüyen Kutsi, şimdi, Anadolu çiçeğini emerek devşireceği tahassüsü yepyeni bir imal süzgecinde ham madde diye kullanacağı yerde, ham maddenin bizzat içine düşmüş, ondan

ibaret kalmış, arılar gibi çiçeğiyle kendi laboratuarı arasında öz şahsiyetini esas tutucu sihirli terkip (fabrikasyonunu unutmuş ve işte ince bir kalıp ve ruh nakkaşlığından yola çıkıp bu kısır noktada kala kalmıştır.

Nitekim başta istidatlısı göründüğü üstün şiire bu kıyışını dâva ve ideâl adamlığına da kıymış

olmak şeklinde gösteren, Halk Partisine inanan ve kapılanan, her

208

209

mânanın kaynağı (metropolis - büyük kent) ruhunu, kerpiç köye feda eden ve aradığı köyü

Halkevleri çerçevesinde bulacağını uman, hattâ ikbâlini bu yolda arayan, aynı Kutsi değil midir?

Mistik Şair, Ahmed Kutsi Tecer ve Ahmed Hamdi Tanpınar mayonezinin üçüncü unsuru Ahmed

Hamdi, kendi âleminde, kozası içinde, dışariyle teması seyrek, gayet yavaş ve pasif, ama muhakkak ki, soylu bir tekâmül içinde mesafe almakta, titiz ve zevkli mizacını hikâye ve romanda da

gösterme yolunda ilerilemekte... Ne var ki, şiir adına nakış yerine kütük, yani muhteva kıymetini başa alamadığı ve hünerli bir nakışçı olan Yahya Kemâl'e bu bakımdan bağlı olduğu için

tıknefeslikten kurtulamıyor ve bu hal içinde, tıpış tıpış, son durağına doğru yürüyor. Bu durak bir tükeniştir.

Mistik Şair, sanatına en güvendiği iki şiir arkadaşı ve hiçbir eşya yapımına gelmez birtakım koflar arasında, kendisi de onlardan biri ve belki en kofu olarak

yapayalnızdır; ve hiç olmazsa bu yakınlık hissini duyabilmektedir. Onun bütün ümidi, kendisini aşan bir şeydedir; kalbine üflenen manevî

solukta...

Bu soluğun ilk eserlerinden biri "Ağaç" dergisinde çıkan"Bendedir" şiiri oldu:
Ne azap, ne sitem bu yalnızlıktan,

Kime ne, aşılmaz duvar bendedir.

Süslenmiş gemiler geçse açıktan,

Sanırım gittiği diyar bendedir.

Yaram var, havanlar dövemez merhem; Yüküm var, bulamaz pazarlar dirhem.
Ne çıkar, bir yola

düşmemiş gölgem; Yollar ki, Allaha çıkar, bendedir.

Şiirin yayınlandığı gündü. Mistik Şair bir iş için Suadiye tarafına gitti. Vakit öğle... Suadiye gazinosunun

[terasında, denize karşı yemek yemeyi arzuladı. Bir de Ibaktı ki, Yahya Kemâl orada... Gayet

beşaşetli, keyifli... Mistik Şaire kollarını açtı:

- Vay, efendim; ne güzel tesadüf... Bir masaya geçip karşılıklı yemek yiyelim...

Oturdular.

- O ne şiir öyle, bugün "Ağaç" mecmuasında gördüğüm?..

- Beğendiniz mi?

- Sorma! Oku bakayım o şiiri, bir de senin ağzından dinleyeyim!

Şiir okumayı, hem de (teatral) jestler ve âhenklerle, hiç sevmeyen Mistik Şair, düşünür ve yutkunur gibi yaparken, Yahya Kemâl onu bir baştan bir başa ezbere

okumaz mı? O yayvan, dalgalamak ve

titremeli sesiyle... Genç Şair dondu.

Yahya Kemâl ve neslinin bir âdeti vardır. Kendilerinden sonrakilerle alâkalı görünmek istemezler.

Bunu küçüklük say arlar... Iftattâ isimlerini belirtmek gerekince onu, kasten ters söylerler:

- Hani bir şair var ya; Kutsi Ahmed midir, nedir?.. Hele onlardan bir mısraı hafızalarına nakşetmiş

görünmeyi asla kabul edemezler.

Yahya Kemâl'e ne olmuştu ki, küçüklükten başka bir şey olmayan mahut büyüklük taktiğini bir an

için unutmuş ve meftunluğunu ağzından kaçırmaya razı olabilmişti. Ah, Mistik Şair, ah; büyüğü ve küçüğüyle şu Babıâli ikliminde, her bakımdan ne de yalnızdı!.. Kendisini büyük bir (akvaryum)

içinde, ayrı bir camlı bölmede mahpus bir balığa benzetiyordu. Bütün tanıdıkları, bildik-leriyle teması, bir cam duvarın iki yanında burun buruna vermiş balıklar şeklinde... Derinden derine

anlıyordu ki, o, bunların dünyasından değildir; ve türlü makiyajları, düzgünleri, hokkabazlık

edevatı, sahtelik (prosede - ter-

tip)leri ve yalancı ra'şe, hafakan veya iğreti vekar ve tem-kinleriyle bu adamlar, üstüste eklenecek olurlarsa bir yekûn kıymeti vermeyen piyonlar...

Misal:

Bir gün Burhan Toprak, boyuna, ermenin şamatalı edebiyatını yapan, fakat rejimine katlanamayan

sadece dıştan ihtilâçlı adam. Ahmed Kutsi ile bir (lokal)de geç vakitlere kadar yırtma yırtma içini döktükten sonra, Kut-si'nin o meşhur, sükût ihtikârcısı temkin tavrı karşısında onu lanetleyeceği yerde kendisini suçluyor ve şöyle haykırıyor:

- Ben ne tahammül edilmez adamım, değil mi Kutsi?

O da, sahteliğinin bu zaferini Burhan Toprak'ı büsbütün ezmek şeklinde istismar ediyor:

- Yooo! Pekâlâ tahammülü kabil bir insansın!

Yani Kutsi, Burhan Toprak gibi yırtınan bir seciyeye tahammül etmemeyi bile zaaf sayıyor. Üstelik bu hikâyeyi, Kutsi'nin jestine bayılmış olmak edasiyle, öz nefsine tükürür gibi, bizzat Burhan

Toprak anlatıyor.

Đşte, neslinin birbirine tam zıt, biri yırtınışında temelsiz, öbürü (Sfenks) tavrında bomboş iki tipi ve aralarında renk renk öbürleri.. Ve bu arada Mistik Şair...

Mistik Şair, bir aralık Bey oğlunda bir (garsonyer) kiralamıştı. Yemekleri, Abdülhak Hâmid'in reisi olduğu ve onun zoriyle âza kaydedildiği (Serkl d'Oryan - Büyük Kulüp)ten geliyor. Dört odalı, iyi döşenmesine dikkat edilmiş bu dairede, Đngiliz (Valeleri) biçiminde üsluplu bir uşak ve kendisi...

Gelip gidenleri de bu zamana kadar tanıttığımız Babıâli "esafil-i şark"ı.B Ayrıca sık sık Abdülhak Hâmid ve Lüsyen hanım... Bir de yeni bir sima... Güzel Sanatlar Akademisi Müdürü, şık ve

yakışıklı salon adamı Namık Đsmail... Namık Đsmail alâkalılanacak bir tiptir. Đşi, Türkiye'de ilk komünizma cereyanının başında,

Ertuğrul Muhsin ve bazı arkadaşlariyle beraber bu akıntıya kapılmakta bulmuş ve neticede hiçbir

sanat çilesi çekmez bir el alışkanlığiyle ressam, göğsünde sanatkâr rozeti, parlak bir sosyete adamı olmakta bitirmiştir. Böylece, Tanzimattan beri, ruhu havuz vâri boşaltılan ve dibinde dışarıdan

atılma türlü pislikler yatan alafranga Türk aydınının, tesellisini (plâstik) çerçevede arayıcı "bugün var, yarın yok; sen yaşamana bak!" haline en canlı bir misal çizmiştir. Akademideki hususî dairesi müstesna bir (plâstisite - dış görünüş) kıymetinde, kendisi, kaba mânasiyle (Don Juan) şöhretinde ve (plâstik) hayat çerçevesi en zengin madde ziynetleriyle dolu... "Korsan" adlı bir kotrası ve (Lançiya) markalı, biçimi bile bambaşka bir otomobili var... Şüphesiz ki, Babıâli "esafil-i şark"ını kıskançlıktan çıldırtan ve onlara, kedi ciğere bakar gibi uzanamadıkları hayatı ihtar eden adam...

Ahmed Haşim onun için şöyle derdi:

- Devlet gibi adam... Kara ve deniz kuvvetlerine kadar herzeyi var!..

Onu şiddetle kıskananların başında Peyami Safa, biraz da Burhan Toprak... Hele Çallı Đbrahim?..

Zorakili-ğini ve sanat vecdinden uzaklığını sezdiği, fakat ifade edemediği müdürüne (Çallı da

Akademide hoca) bir hiç göziyle bakan, o da başka türlü kavruk bir sanatkâr...

Namık Đsmail, Burhan Toprak'm "hayat mı, eser mi?" problemini, âciz ve fâni malikiyetlerle en acıklı tarafından "hayat" olarak temsil eder ve buna rağmen Bur-han'ın ağzını sulandırırken, Peyami Safa, tanıştığı bir dilberin vaktiyle Namık Đsmail'e kotrasında hizmetçilik etmiş bir kadın olduğunu öğrenince şöyle haykırmıştı:

- Yâhû, bu ne adam ki, biz onun hizmetçilerini ideâl kadın diye görüyoruz!..

Namık Đsmail'in daha ellisine varmadan Kadıköyü vapurunda kalb sektesinden ölmesi üzerine Çallı

Đbra-

him'e haberi koşturan Mistik Şair ve Peyanıi Safa, rakı masasında buldukları Çallı'dan şu karşılığı almışlardı:

- Öldü mü; doğmadı ki ölsün! O zaten mevcut değildi!

Ve ölüm karşısında bu hissizlik ve nefsanîlik, habercilerin ikisini de tiksindirmişti.

Mistik Şair, bir efendi, bir uşak ve kavanozda bir balıktan ibaret üç canın yaşadığı loş apartmanında yalınız kaldığı her zaman, kalbinden beynine doğru bir tütsünün yükseldiğini hissediyor ve bu tütsü kafasının kara tahtasına, kelimesi kelimesine şöyle yazıyordu:

- Yazıklar olsun sana!.. O büyük zatı tanıdın, onun eliyle buhrana düşüp onun eliyle kurtuldun, ama adam olamadın.. Belki fikirlerinde "iyi, doğru ve güzel"e karşı yön tutmaya ve eğrilikleri, sapıklıkları anlamaya başladın ama, yeter mi?.. Bu anlayışla beraber büyük kurtuluşun rejimine

bağlanmak gerekmez mi?.. Hem yalnızlığını anlıyor, iki ten arasındaki uçurumu görüyor, hem de

yalnızlığını, su yerine gaz içercesine dış dünya ile hallihamur olmakta gidermeye bakıyorsun!...

Tuh sana, bir elini cemiyete uzat, öbüriyle öz nefsini kavra, boğ ve topyekûn

Allaha ver!

Ve sağır - kör nefsinin kaplan pençesi eli hemen uzanıyor, ruhunun kara tahtasındaki bu yazıları siliyor ve

şöyle diyordu:

- Sana verilen kitapta okumadın mı; tarikatte tövbe yavaş yavaştır, birden değildir. Şimdilik fikir yolu sana yeter! Daha gençsin, hele kırkını bul, o zaman kendini Allaha topyekûn verirsin!..

Nefs, nefs; üstüne hangi boya sürülse altından sırıtan, Mistik Şair'in bir teşbihiyle, gölgenin, üstüne dökülecek kumla örtülemeyeceği gibi hep tepeye çıkan, ezildikçe kuvvetlenen ve yeni numaralar

hazırlayan korkunç varlık...

Mistik Şair'in dairesiyle tam karşı karşıya oturan bir Ðtalyan kızı vardır ki, daima açık tuttuğu penceresinde sık sık görünür, sokağa öteberi silkelemek gibi bahanelik işler yapar, bazen de

piyanosunun başına geçer ve şarkısını söyler:

"- Fakat ben (Karmen), seni hâlâ seviyorum!"

HAYAT BU MU?

BEYOGLU'ndaki apartman dairesini, içinde sürdüğü ve tehlikesini sezmeye başladığı hayata

paydos demek için, eşyasını haraç - mezat satarak tasfiye etmişti. Bu işi yaparken, gözü, çıplak duvarda, tabloları kaçırılmış çivilere takılı, bir hatırasını anmıştı: Bedri RahmrEyüboğlu...

Bedri Rahmi, o zaman genç ve eşyayı tefsirde gerçek ressam..'. Sık sık (garsonyer)ine

uğrayanlardan biri... Derinliğine duygu püskürtülü kelimeleri, cümleleri de

var...

Bir gün ona bir haber vermişti Bedri Rahmi:

- Yarın Romanya'dan karım gelecek...

- Öyle mi, hiç haberim olmadı.

- Ðşte haber!..

- Nasıl bir insan karın!.. Bir iş ve meslek sahibi mi?

- O da benim gibi ressam...

- Peki, ne yapacaksın?

- Ben de onu düşünüyorum? Ne yapacağım? Onu

nerede barındıracağım?

- Buraya getir! Hayatınızı kuruncaya kadar bende

kalırsınız!

Ve beraberce Galata rıhtımına, deniz yoliyle gelen

Romanyalı hanımı karşılamaya gitmişlerdi.

215

Kendi halinde, sesi kısık çıkan, ağırbaşlı bir kadın...

Günlerce Mistik Şairin apartmanında kalmışlardı. Bedri Rahmi de apartmanı, Mistik Şair'e hediye

ettiği en gözde tablolariyle süslemişti. Onlar, karı - koca, aynı dairede, Mistik Şair'e uzak ve kendi başlarına; Mistik Şair de dışının dışarıya çekişiyle, için içeriye çekişi arasında yalpalamakta...

Efendi Hazretlerinin bir üfleyişte kaba pisliklerini aldığı ruhunda büyük bir şahlanma kaynıyor ama henüz o dâvanın ne (epik - dasitanı) çapta şiirini, ne de gerçek tiyatro eserim verebilmiş değil...

Hattâ ilerideki büyük fikriyata doğru ilk emekleme denilebilecek "Ağaç" mecmuasına da birkaç mevsim uzakta... Maddenin ruha tahakkümü gibi mekânın zamana tasallutunu belirten şu apartman

dairesinden kopmak ve yeni ufuklar aramak lâzım... Kolay!.. Fakat misafirlerini ne yapacak?..

Bir sabah salona girdiği vakit, Bedri Rahmi'yi, koltuğuna gömülü, duvardaki tabloya deli gözlerle, sabit ve hareketsiz bakarken görmüştü:

- Hayrola, Bedri! O ne bakış öyle, kendi eserine?

- Düşündüğüm bir şey var!

- Neymiş o düşündüğün?

- Göz ve görmek... Görmek nedir diye düşünüyorum!

Mistik Şair birdenbire donup kalmıştı. Bedri Rahmi'de, kendi ruhiyle akraba, (metafizik) bir dibe inme humması mı vardı yoksa?.. Türk sanat ve fikir adamlarında o zamana değin asla şahit

olamadığı soylu ıstıraptan bir pay... Böyle bir şey var mıydı acaba Bedri Rahmi1 de?..

- Bedri, demişti; vaz geç, ruh burgusu bu fikirlerden... Bu noktada benimle tam beraberlik

halindesin; ama senin takat getirebileceğin bir iş değil bu... Vaz geç! Al-

tından kalkamazsın! Eğer altından kalkabileceğini ve oradan, eşiğine ayak atacağın dünyaya

geçebileceğini ümit etseydim, devam etmeni isterdim; ya çıldırır, ya ererdin!

Mistik Şair, gayet mahrem tuttuğu ve meccani iç-güdüleriyle yaşayan insanlara açmaktan çekindiği iç bur-kuntularından Bedri Rahmi'de bir şey vehmederken yanılmıştı. Ondaki, bir anlık bir şimşek çakıntısından ve hemen kulak tıkanabilmesi mümkün bir tıkırtıdan başka bir şey değildi, "ya çıldırır, ya ererdin!" sözü üzerine içeriye seslenmişti:

Nitekim

- Eren, haydi çıkıyoruz!

"Eren", karısının (Đren)den dönme ismidir ve Bedri Rahmî bu ismin delâleti kadar bile ermekle alâkalı değildir.

Birkaç gün sonra, artık apartmanı tasfiye kararında olduğunu Bedri Rahmi'ye bildirmiş ve:

- Kendinize bir yer bulmanız gerekiyor, demişti; ben buradan çıkıyorum!

Bedri Rahmi, başını eğip susmuş, hiçbir şey söylememiş; bu sözü, koğulduğu mânasına alan bir

tavır takınmıştı. Mistik Şair akşam üzeri apartmana gelince ne görmüş olsaydı iyi?.. Bedri Rahmi öteberisini toplamış, çekmiş, gitmiş!.. Giderken de, Mistik Şair'e hediye ettiği resimleri, ipleri çivilerde asılı kalacak şekilde koparmış, almış, götürmüş...

Badri Rahmi, koğulan bir adamın bilhassa hediyesini geri almaması ve hakarete asıl bu en büyük

hakaretle mukabele etmesindeki soylu mânayı anlamayacak bir adam değildi. Her halde

koğulduğuna inanmamış olacak ki, böyle bir davranışa tenezzül etmiş olsun!!!

Anlaşılması çok zor, ince nokta...

Namık Đsmail'den sonra Burhan Toprak Akademi müdürü... Ölen Müdürden kalma hususî daire,

şimdi tatar baskınına uğramış bir Çin sarayı gibi alt üst ve bakım-

sız... Burhan'ın yazı masasında da kalın camın altında, Akademinin tezhip hocalarından birine

yaptırdığı bir çerçeve içinde eski harflerle bir yazı: "Ya ol, ya öl!"

- Sen bu yazıyı, Burhan, Kandillideki (Ostrorog)lar yalısının duvarlarına asılı levhalar gibi, şarkkâri bir nakış diye mi koyuyorsun buraya?..

Gülerken yüzünde ameliyat yaraları açılan Burhan Toprak kahkahalarla seslendi:
-Alçak!..

Bu bir takdir çığlığı... Ve devam etti:

- Söyle ne yapayım, ne yapmalıyım? Bir Fransız muharririnin Hazret-i Đsa hakkında söylediği gibi, bana elle tutulur, gözle görülür, kulakla işitilir, ağızla tadılır bir metod bildir!

- Bildireyim: Dinin bütün emir ve yasaklarını, doktor reçete ve tenbihlerine baş

eğercesine tatbik edecek ve bir hastanın doktora sormaya nefsinde selâhiyet görmemesi gibi "niçin?", "neden?" ve

"nasıl?"ları bir tarafa bırakacaksın!.. Ölçüleri, sonsuzluk kapısını açan bir şifre kabul edecek ve şifrenin rakamları üzerinde şekil ve mantık hesapları yapmayacaksın! Sır tablosu, şeriat... Onu sır idrakiyle anlayacak ve seveceksin! Seni günde 24 saat ayağının altına alıp tepeleyen, sonra tövbeye koşturan, derken tövbeni bozduran huylarından vaz geçeceksin! Fransız şairi (Rembo)nun bile

anladığı ve "gerçek hayat burada yok!" dediği anlayış noktasına, ancak, olana yok denilebileceği hikmetiyle ve Ðslâm yoliyle ulaşmaya bakacaksın !

- Müthiş!

- Müthişi filânı, bu... Var mısın?

- Varım!.. Ama bana bunları tavsiye eden , dediklerini yerine getirebiliyor musun?

- Beni bana bırak! Öyle bir yol üstündeyim ki, ben, eninde sonunda, ayaklarım kan içinde ve

göğsüm şerha

şerha, kaç kere yuvarlanırsam yuvarlanayım, gayenin ancak böyle devşirileceği imanından zerre

feda edemem. Umarım ki, bu iman yüzü suyu hürmetine, sonum, bütün din edeplerine sımsıkı

bağlanmak suretiyle hayrolur. -Bir Kur'ân getir, ona el basıp yemin edeyim!

- Sakın etme! Senin ve benim, yeminimize sadık ölebilmemiz için, ahdimizi eder etmez hemen

başımızın kesilmesi lâzımdır.

Kahkaha ve çığlık:

-Alçak!..

Akademi Müdürlüğüne ait dairenin ilerisinde camekânlı bir köprüyle geçilen, Çallı Đbrahim'in

yeri... Orada da, bir rakı masası etrafında malûm tipler... Çallı birdenbire karşısında Mistik Şair'i görüyor:

- Gel bakalım, şairim, vicdanımın bayrağı! "Vicdanımın bayrağı" sözü onun nakaratıdır; ve gündüzleri taksiye binerken, sırsıklam sarhoş şoföre şöyle hitap eder:

- Gece zammı yok, hâââ, vicdanımın bayrağı! Çallı elini rıhtımda oynaşan dalgacıklara uzatmış,

anlatıyor:

- Geçen gün sular bizim rıhtıma bir leş sürükledi. Herkes bu lâfın altından ne çıkacak diye baka dursun:

- O kadar büyüktü ki, leş, Đngiliz donanması gelse kaldıramazdı.

Mecliste bulunanlardan kuru mantık hastası bir profesör soruyor:

- Ne yaptınız?

- Leşi kancayla Dolmabahçe sarayına doğru ittik. Sular götürdü oraya... Kaldırdılar!

Dolmabahçe sarayı, yaz mevsimi olduğu için doludur; ve bu hikâyeyi anlatırken, Çallı hadise

büyüklere dokununca nasıl harekete geçildiğine dair, aklınca, dalkavukluk gayretini belirtici bir misal vermektedir.

Fakat mantık hastası susar mı? Soruyor:

- Đyi ama, Đngiliz donanmasının kaldıramayacağı leşi oradan nasıl kaldırabildiler?

Peyami Safa, mübalâğaların şiirinden anlamayan bu küt kafalı profesöre:

- Canım, efendim, diyor, bu bir söz gelişi... Mantık hastalığınızı yenip anlamaya çalışmasamza!

O zaman Çallı, ince seziş idraki önünde debelenen bu küt kafaya karşı, en anlayamayacağı çıkışı

yapıyor:

- Nasıl kaldırabildiler, öyle mi?.. Sizin anlayacağınız, vali beye emrettiler, o da rıhtıma çömeldi ve leşi yedi! Anladınız mı?..

Mistik Şair Abdülhak Hâmid'in evinde... Mevzu ölüm... Tanınmış biri öldükçe Hâmid'in daimî

suâli:

- Nasıl kalktı, cenazede kaç kişi vardı; cenaze ara-basiyle mi, eller üstünde tabutla mı? Çelenk, çiçek, hitabe, nutuk vesaire?..

Mistik Şair ateş püskürmekte:

- Şu cenaze arabaları var ya, Belediyenin?.. Yaldızlı çatısının tepesinde bir de madenî delik... Đşte, ölü hıristiyansa oraya bir put geçiriyorlar, müslümansa bir hilâl... Ve müslüman tabutunu, gâvur cenazeden domuz yağı sızmış bir zemin üzerine sürüveriyorlar!..

Abdülhak Hâmid'in iki yumruğu sıkılı, kollarını titreterek nefretinden "ay, ay, ay!" diye çırpmışım hiç unutamaz.

Abdülhak Hâmid; Burhan Toprak'm "hayat mı?" dediği şeklin belki en şanlı temsilcisi, ölünce kendisine ne yapılacağını, nasıl kaldırılacağını merak etmekte, ölümü tevekkülle beklerken hâlâ

geride ne olup biteceğini anlamak istemekte, sağ ayağını ölüm denizine atarak sol ayağını karada bırakmayı düşünmekte ve dış hasselerinin dünyasından vaz

geçememektedir.

220

Salonunda, duvara, asılı, çok eskiden Paris'te açılmış "Mekteb-i Osmanî"deki talebeler arasında kendi çocukluk resmini gösteriyor ve renkleri duman olup uçmuş bu resmin, herbiri kendisinden

yaşça büyük fertlerini gösterip mırıldanıyor:

- Şimdi bunların hepsi duman...

Mistik Şair'in "hayat bu mu?" diye diye düştüğü bir macar pansiyonundaki oda kapısı bir sabah sert sert vuruldu ve bir ses:

- Kalk, dedi; Abdülhak Hâmid öldü!

Koştu. Maçka Palas'in önünde bir kalabalık ve bir top arabası... Ve içeride, kadınlı erkekli,

(mondanite - kibar sınıf) âzasından bir grup... Lüsyen Hanım, vakarlı bir ıstırap tavriyle, onu, cenazenin erkek sahibi gibi karşıladı. Hadîse birdenbire olmuş, Hâmid bir gün önce ânî bir

fenalaşma neticesi ölmüş, her tarafa haber yayılmış. Mistik Şair aranmışsa da bulunamamış ve

ancak bir gün sonra, hazırlıklar bitince haberdar edilebilmişti.

Hâmid, ata binercesine, ayaklarını iki yandan sarkıtarak tabuta binseydi de görseydi:

Çoğu gençlik, belki elli bin kişi... Top arabasının, vaziyetten ürkmüş, tabuta doğru çifte atmaya kalkan, mahsus seçildiği belli, simsiyah kadanaları... Müslüman olduğu bilinen Lüsyen Hanım da

siyahlar içinde...

Doksanına yakın bir ömür, şiirinden daha şaşaalı bir görünüş. Kraliçe (Viktorya)yı ve Đngiliz

lordlarını büyüleyici bir zarafet ve olanca (lüks)leriyle iştihalı bir dünya tadımı...

Bu mu Hayat?.

221

ESER MĐ, ŞAHESER MĐ?

"TOHUM"dan sonra "Ağaç" mecmuası faaliyeti içinde tasarladığı eseri Zonguldak'ta yazmaya başladı. Burhan Toprak'in tabiriyle eli yakacak, onu tutan eli ateş tutmuşa döndürecek eser... Bu defa gözü ve kulağı yakacak, ateşle dolduracak bir piyes... Önüne diktiği atlama engeli budur ve bu eserde, olanca Babıâli, muharriri, aktörü, ruh doktoru, ahlâkı ve her şeyiyle billûrlaşmalıdır.

Hikâyesi de, mâna da kendi macerası... Tezi, insan idrakinin ufuk noktasındaki hakikat ve Allah...

Onu, bankadan, Zonguldaktaki 63 numaralı ocak idaresinin teftişini yapan heyete kattılar; o da

bunu zevkle kabul etti ve dağ tepesinde, çam ağaçlariyle çevreli müfettişlere tahsis edilen köşkte eserini yazmaya koyuldu. Teftiş heyeti reisi ona demişti ki: - Bu (konfor)lu köşkte otur, emrindeki hizmetçiye her ihtiyacını gördür ve rahat rahat piyesini yaz! Biz senin teftiş işini üzerimize

alabiliriz. Merak etme!

Artık köşke çekilmiş, salondaki büyük yemek masasının başına geçmiş, çay, kahve, yemek, ne

isterse hazır, çalışıyor. Aradabir başını kaldırıp pencereden dışarıya baktıkça da gür meşe ve

çamların süslediği tepelerden fevkalâde güzel bir (peyizaj) görüyor. Büroya seyrek iniyor, dışarıya ve şehre pek iltifat etmiyor ve yalınız eserinin humması içinde yaşıyor.

Şehre epey uzak bu tepelerin en çarpıcı manzarası, ocaklarda çalışan kömür işçileri... (Kübik), dört köşe resim tipleri... Başlarında dört köşe miğferler, dört köşe omuzlar, gözleri yere takılı, suratları belirsiz, dört köşe pantalon ve tahta

ayakkabılar... Hiçbirinde bir kimlik ifadesi yok... Ne acıları belli, ne rahatları... Bir kemmiyet çerçevesi içinde erimiş ve tek modele dönmüş keyfiyetler...

Korkunç!.. Yürüyüşleri de, sağ ve sol iki pistonla

çahşan bir makine gibi iki tarafa yalpalı ve dört köşe...

Aradabir, hem de sık sık, uzaklardan bir patlama duyuluyor ve büroda çalışan kırtasiyeci memur,

halsiz ve isteksiz, başını kaldırıp, deftere bir kayıt düşer gibi (monoton) bir muamele bıkkınlığı içinde mırıldanıyor: - (Grizu) infilâkı... Bakalım ölü sayısı kaç?.. Mistik Şair, 63 numaralı ocağın (envanter)lerini incelerken, birden yüreğini hoplatan bir şey gördü: Đki Đngiliz atı... Belki ata binmek imkânı bulunur diye çizmelerini ve külot pantolonunu beraber getirmişti. Hemen ahıra

koştu ve atları gördü. Al renkli, yüksek boylu, iki nefis Đngiliz kısrağı... Ama binen olmadığı için hırçın ve huysuz...

- Bu atları niçin tutuyorsunuz?

- Ankara'dan bir büyük gelecek olursa binsin diye...

- Gelenlerden binen oluyor mu?

- Hayır; otomobili tercih ediyorlar... Otomobil çıkmayan tepelere de yaya tırmanıyorlar... Herkes binemez

ki, bu atlara...

- Demek bu atları (lüks) diye tutuyor, üstelik seyisleri de bindirmeyip onları huysuzlaştırmış

bulunuyorsunuz!

- Öyle...

- Benim zevkim ve askerlikten mesleğim süvarilik... Onları hem terbiye eder, hem de zevkimi

tatmin etmiş olurum.

- Pek güzel olur.

Ve programını çizdi! Sabahleyin bir iki saat büro... Ahırda tımar ve bakıma nezaret... Öğle

yemeği... Akşama kadar piyese çalışmak... Akşam üstü atla tenezzüh, atları çalıştırma... Gece yine köşk, yine piyes...

Piyese o kadar dalmıştır ki, vilâyet kibarlarının, yerli ve yabancı mühendislerin davet toplantılarına katıla-nıamakta ve köşkte, şafak vaktinedek çalışmaktadır.

Bir gün piyesin öyle patlayıcı bir noktasına geldi ki, Beylerbeyindeki yalıda, buhranının başında geçirdiği hallere düşer gibi oldu. Hemen atını istedi ve dağlara sürdü. Şatosunun korusunda, at

sırtında ölümden kaçmaya kalkışan (Tolstoy)u hatırladı. Ama o, ölümden değil, yine beynini

burgulamaya gelen sabit fikir ve yırtıcı hayâlden kaçıyor.

Dağ başında zarif bir köşk... Bahçe kapısı ardına kadar açık... Tuhaf şey!.. Evin kapısı da açık...

'Fransız mühendislerinden birine aittir' diye düşündü. Bahçeye girdi. Atı bağladı. Eve girdi.

Kimsecikler yok... Camlara, tahtalara vurdu. Ne ses, ne seda... Salona daldı. Bir masada, akşamdan kalma, yağları kurumuş yemekler... Suları dökülmemiş bardaklar ve bir gramofon... Üstünde bir

plâk... Ðğne de plâğın bitim yerinde, kaldırılmadan bırakılmış... Belli ki, ecnebi mühendislerden birinin evi... Herhalde bir tanıdık... Kartını çıkarıp masaya bırakırken, 'acaba şu plâkta ne var' diye düşündü. Gramofonu kurdu ve işletti. Bir operadan koro... Öyle bir ses sarmaşığı ki, toprak yarılmış

da milyarlarca kemik kol fışkırmış ve Allah'tan azabının kaldırılmasını istiyor

gibi bir şey...

Çarpılıp kaldı; bir daha, bir daha çaldı ve içindeki duanın verdiği hafiflik ve saadet hissi içinde atına atlayıp dörtnala köşküne döndü. Dağdaki esrarlı evde, kendisini bekleyen esrarlı musikî onu kurtarmıştı.

Müfettiş arkadaşlarının ısrarı üzerine bir akşam mühendislerin tertiplediği bir baloya da gitti.

Vaktiyle (Nokta Nokta) hanım vesilesiyle bir gecede yaptırdığı (frak)ı Fikret Âdil'e hediye etmişti.

Getirtti, giyindi ve haşmetli olmasına çalıştığı bir eda ile balo salonuna girdi.

Gür bir ses:

- Ayağa kalkın, şair geliyor!

Bu ses Behçet Kemâl'indi. Kendisi de mühendis olduğu için Ankara'dan baloya gelmişti; ve gayet

tabiî,

WPra

dalkavukluk sanatını göstermeden yapamazdı. Şair bildiği ve bilindiğini gördüğü bir insandan

şairlik mazbatasını alabilir miydi başka türlü?..

Bir de konferansı var Zonguldak'ta... Đktisat vekili elâl B ayar'in da hazır bulunduğu ve salonunun kapısın-a, halk gelsin diye bando - müzika çalman bir konfe-ans: "Abdülhak Hâmid ve

Dolayısiyle"...

Bir de at kazası... Yıllardır üstüste boşaltılan ve (şist) denilen kömür yığınından bir tepe üzerinde bazı sporlar yapılan bir düzlük... Bu düzlükte atına mâni atlatırken hayvan düştü ve Mistik Şair altında kaldı. Şimşek gibi gelen kapkara

bir âlem... Başka hiçbir şey bilmiyor. Bu âlemde rüya gibi bir şey... Muayede salonu biçimli büyük bir yerde, bir sedir üzerinde, yan yana, iki haşmetli

koltukta, sırtlarında "bâlâ" üniformaları, büyük babasiyle Abdülhak Hâmid oturuyorlar... Büyük babası, sol eli kılıcında, sağ elini Mistik Şair'e uzatıp "gel, gel!" diyor. O zaman Abdülhak Hâmid ona dönüp:

- Hayır efendim, diye karşılık veriyor; gelemez, cemiyette yapılacak daha birçok işi var!..

Saatlerce baygın yattı; ayıldığı zaman Zonguldak valisini ve daha birçok hatırı sayılır kimseyi

başucunda buldu. Kendisini meçhul bir işçinin, sun'î teneffüs yaparak ve sırtlayıp köşke getirerek kurtardığını söylediler. Aradı, taradı, bağırttı, çağırttı, fakat Hızır'ı andırır bu adamı bulamadı.

Hadîse Đstanbul'a ve gazetelere aksetmiş ve çilekeş annesi bir taksi tutup Zonguldak'a kadar

gelmeye bile kalkmıştı. Gelen telgraflar arasında, onun Zonguldak'ta eserini yazmakta olduğunu

bilen Ertuğrul Muhsin'inki... Hâlâ, sol gözünün kenarında, dikiş yeri halinde kazanın izi...

Bir sabah, uyanıp aşağıya inen müfettişler, Mistik Şair'i, önündeki kocaman kristal tablayı sigara ölüleriyle

doldurmuş, eseri bitirmiş ve deftere"son" kelimesini kondurmuş buldular.

Ertuğrul Muhsin... Şehir tiyatrosundaki küçük odasında, yanında zevcesi Münire (Neyire Neyir)

hanım, Mistik Şair'den eseri dinliyor. Kurumuş gözyaşlarından suratı kabuk kabuk... Öyle bir

teslimiyet ki, eşsiz... Đsviçre'ye gidecek, her şeyle alâkasını kesecek ve rolünü

orada ezberleyecek, piyesteki tipini orada yoğuracaktır.

Vaktiyle "TohunV'un hıncı içinde Mistik Şair ona şöyle demişti:

- Sana, yeni eserimde, takat getirilmez şekilde abanabilir miyim?

- Abanabilirsin!

Şimdi de Muhsin'in gözleri şöyle diyordu:

- Abandığın kadar varmış!..

Tiyatro... Ðlk temsil gecesi... Görülmemiş bir kalabalık... Gişeler kapalı ve kepenkleri

yumruklanmakta... Bütün Babıâli orada... Ahmed Emin Yalman'a kadar... Çoğu, Mistik Şair'in

davetlisi...

Eserde yerin dibine geçirilen gazete patronu bir tip vardır ki, temsilden önce basın tarafından haber alınarak, gazetecilik haysiyetine dokunulduğu iddiasiyle bazı homurdanmalara yol açmıştır. Bunun üzerine Ertğurlu Muhsin, eserde umumî bir gazetecilik tecavüzüne yer olmadığını göstermek için,

kısık sesli ve tutuk edalı bir provayı basına göstermişti. Budala basın belâlıları, gördüklerinden nefslerine pay çıkarmaksızın susmuşlardı. Anlayamamışlardı ki, bizzat bir Babıâli mensubu olan

Mistik Şair, teşhir ettiği levhanın vicdan köşesini belirtmekte ve bu kıymeti de yine Babıâli'ye maletmektedir.

Şimdi hepsi orada ve hayran, gazete patronu tipinde, kendi öz seciyesini seyretmekte... Eserin

kahramanı ise, Mistik Şair ve onun şu andaki kuklacısı gibi, dedik ya, bizzat Babıâli'den olduğu halde, ferdî bir vicdan

infilâkiyle kendi öz çevresinin ahlâkına nefret kusmakta...

Perde aralarında, Ðstanbul'un profesör, doktor, muharrir, mebus, tüccar, müdür en yüksek

sosyetesinden bir kalabalık, bir kaynaşma; ve görülmedik bir hadise karşısında kalınmışçasına

hayret tavırları, sesleri...

Muhsin'i, defalarla sahneye çıkardılar ve muharriri istediler. Bunun üzerine Muhsin aktörlere

perdeyi açtırmadı ve Mistik Şair'i bekledi. Bizimki, sahnede, yüzünde seyirciyi göstermeyen kör

edici bir ışık, o türlü bir alkışa tutuldu ki, kulaklarına sanki çivi sokulmuş gibi oldu.

Eser her gün alâkasını bir derece daha artırarak devam ediyor. Muhsin bir harika... Mistik Şair de her gece tiyatroda, locaların arkasında, lâmbalar yanar yanmaz kaçmak ve göze görünmemek

şartiyle eserini seyrediyor. Su gibi akan eserde bir virgül yanlışı olsa hemen sahneye koşuyor ve yanlışı haber veriyor. Bir akşam yine böyle bir şey için sahneye koştu ve Muhsin'i locasında,

üzerinde beyaz bir bornozla gördü. Tenkidini yaptı. O zaman Muhsin bornuzunu açtı ve koltuğunun

altındaki dereceyi gösterdi: 38 ateş...

- Bak, dedi Muhsin; ben bu ateşle oynuyorum senin eserini... Hasta da değilim!

Âdeta ateşi eserin verdiğini îma eden bu tavır karşısında Mistik Şair, düştüğü hasis hesaplardan utandı ve af diledi.

Efendi Hazretleri, eseri seyretmeye, yakınlardan Muhib ile ayrılmaz nedimi Şakir'i göndermişlerdi.

Eser hakkında bu lûtuftan daha büyük bir takdir nişanesi düşünülebilir miydi?..

Bir akşam da Galatasaray lisesinde mütehassıs hoca (Berjo), karanlıkta, locaların arkasından

sahneye dalmış Mistik Şair'e, elini omuzuna dayayarak şöyle fısılda-yacaktı:

- Senin yerin burası değil, dostum, sen Fransada olmalıydın!..

227

Eser Đstanbul'da bir Rum lisesi müdürü, Demokrat Parti mebuslarından (Papadopulos) tarafından

Yunancaya çevrilip Yunan Devlet Tiyatrosuna gönderilecek, fakat bazı siyasî gerginlikler

yüzünden sahneye konulamayacak, öylece kalacak; Fransızların meşhur (Komedi Fran-sez)i de,

Đkinci Dünya Savaşının patlaması üzerine, eserle meşgul olamayacaktır.

Đlk temsil gecesi, eseri seyrettikten sonra, Burhan Toprak, Peyami Safa, Mustafa Sekip ve daha

birkaç Babıâli rütbelisi, Beyoğlu'nda (Petrograd) pastahanesinde oturuyorlar...

Burhan atılıyor:

- Bu bir eser mi, şaheser mi?..

Peyami susuyor, Mustafa Sekip düşünüyor.

Bir cevap verilemiyor, bir teşhise varılamıyor. Eser olmaya, hayır; bu bir sıradan eser değil..

Şaheser olmaya gelince, acaba o da ne demek?.. Şaheserin tarif ve şartlarını biliyorlar mı ki, arada vasıf uygunluğu bulsunlar veya bulamasınlar?..

Burhan Toprak, Mareşal Fevzi Çakmak'ın Avrupa'da tedavide bulunan kızına bir mektup

göndermiş ve sonradan ayniyle Büyük Doğularda neşredilen bu mektupta günün

hadisesi olarak

"Bir Adam Yaratmak'tan bahsetmiştir. Kızı, Burhan Toprak'in zevcesi de, kocasından aldığı ve piyesi çekiştirici satırlarına dikkat ettiği bu mektuba tek kelimeyle mukabele etmiştir:

- Kıskanma!"

Mektubu Mistik Şair'e gösteren de, her zamanki kendi kendine levmetme huyu ile bir nevi itiraf

edasiyle Burhan Toprak...

Temsil esnasında bir gün Ahmed Emin Yalman Đş Bankasına gelecek, Mistik Şair'e kartını gönderip

kabul edilecek ve suratında vasıflandınlması çok zor bir tebessüm, Mistik Şair'e diyecektir ki:

- Herkes piyesinizdeki gazete patronunun beni hedef tuttuğunu, misal aldığım söylüyor. Karısı da benim karımmış... Doğru mu?

Mistik Şair nefretle dolacaktır:

- Ahmed Emin bey; böyle bir şüpheniz olsa bunu nasıl sorabilirsiniz?.. Türklük anane ve

ahlâkında, karısına bu türlü dil uzatan bir adama karşı, ya anlamamazlık-tan gelme, yahut o adamı çekip vurma vardır. Fakat böyle bir şey, sizi ve karınızı bir kere bile görmemiş bir adama nasıl sorulur ve hangi haya ve iffet duygusuna sığdırılabi-lir?.. Siz Babıâli'yi ne kadar da renklendiren bir insansınız!

YA OL, YA ÖL!

OLMAK... Üç türlü... Biri, Đslâmın bütün ölçülerine bağlı, ihtirassız ve emelsiz, sessiz ve

hareketsiz, fikirsiz ve çilesiz, bu dünyadan isteksiz ve öbür dünyadan ümitli,

hayvandan insana

geçmenin ilk basamağım tutma şeklinde olmak... Bu, olmanın en aşağı derecesi... Boyuna

olamayan, hep sıfırın altında terakki eden insanların yukarıya doğru çıkarken uğrayacağı (1)

noktası...

Öbürü, ebedî hayat dâvasının bu dünyadaki nakışlarını koruma, onları eşya ve hadiselere kazma,

maddî ve manevî şekillere sindirme ve bunun büyük cihadını verme işinde, yani üstün fikir ve

duygu plânında, olmak... Bu da ortanca makam... Bu dünyaya göre en büyük, ötelere nispetle de

orta...

Daha öbürü, tam olmak, fertte insan emanetinin tam hakkiyle olmak, Allah ile olmak, Ðlâhî marifete ermek, yokluk perdesini delmek, ölümü yenmek ve yaratılıştan tek murad, ebedî oluşla olmak... Bu da her dereceyi kuşatıcı zirve noktası... Her derece de kendi içinde ayrıca

sayısız dereceye bölümlü... Son derece, velilerin... Ötelere göre orta, bu dünyaya göre en yüksek derece ilim ve hikmet sahiplerinin... Ðlk derece ise sadece ve satıhtan inananların... Velîler yalınız üstün derecede kalırken, nebiler ve resuller, en üstünün erişilmez en üstün noktasında, dış plâna ait orta dereceyi de yine en üstün temsil makamında ve halka tecellilerini bu makamdan

göstermektedirler.

Şimdi kendisine soruyor:

- Sen, bu derecelerin kul ve ümmet çerçevesine mahsus olanlarından hangisine isteklisin?

Hangisine istekli ve hangisinin yolunda gayretli?.. Đlk dereceden ibaret kalamayacağın açık

olduğuna göre o derecenin temel hakkını sımsıkı koruyarak, açıkçası bütün din ölçülerine su sızmaz şekilde perçinlenerek yukarıya doğru kanat açmaktan başka ne vazifen olabilir? Orta yeri, ayrıca bölümlü olduğu derecelerin yükseklerinden biriyle tutabilirsen korkma! Đslâmın, 21'inci Asır

eşiğinde bunca keşif ve madde marifetlerine rağmen bunalımdan bunalıma yuvarlanan ve

kaybettiği ruh hâkimiyetini bir daha ele geçiremeyen mustarip insanlığa biricik deva olarak takdimi ve her meseleye tatbiki işinde, fânilere mahsus şeref ve yüceliğin en büyüğü vardır. Bu yolda çalış; bir gün seni ötelere göre olmak gayesi, gayelerin gayesi uğrunda davet edecek olurlarsa, işini

gençliğe teslim et, ortalardan çeki-liver, siliniver, eriyiver ve gaflet içinde bir yaprağa bakmayı bile küfür sayıcı bir vecd içinde sonunu bekle!

Olmak budur; ve isteyen istediği kadar tepinsin ve yırtınsın, gerçek oluşun bu belirtişden daha açık, daha toplu, daha merkezî ve billur gibi, daha aydınlık ve daha keskin bir ifadesi olamaz.

Bu yüzdendir ki, Burhan Toprak'in "ya ol, ya öl!" formülüne, belki soylu bir ıstırabın, fakat sadece kelimede bir oyunu göziyle bakıyor ve büyük dâvanın her açılışında onu tersliyor:

- Bu iş lâfla olmaz! Hele lügat kitabı bilgisiyle, hiç!.. Şişli sosyetesi züppeleri gibi, irade cehdini kilitleyip işi fala dökmekle de gaye büsbütün kararır. Sen bu dâvanın lâfında ve falındasm!

Evet, falında; zira Burhan Toprak, eline, Şeyh-i Ekber'in "Satranc-ı Urafâ - Ariflerin Satrancı"

isimli meşhur levhasını geçirmiş; ve en aşağı dereceden en yukarısına kadar konak konak kemâl

merhalelerini gösteren, bazı yerlerinde yılan başına rastlanarak aşağıya düşülen,

bazı yerlerinde de kuş sırtında uçulan bu levhanın haneleri üzerinde düşüneceğine, zar atarak ve ona göre zıplayarak

"visal" noktasına erişme oyununa girmiştir.

Burhan Toprak soruyor:

- Nasıl olur?

- Şeriatı şaşmaz mîzan kabul ederek ve "mâsivâ-dış dünya" dan el etek çekerek...

- Dünyayı bırakarak, öyle mi?

- Asla!.. Bizde "târik-i dünya"hk, yani dünyayı ter-kedicilik yoktur. O papaslara göre... Dünyayı ruhundan, ruhunla gaye edinmekten çıkaracaksın; dışınla dünyada ve onun bütün vazifeleri

üzerinde, içinle de öbür tarafta olacaksın...

- Peki, sen de bu kelimelerle işin lâfında değil misin?

- Hakkın var, Burhan, ben de işin lâfındayım. Ne yapayım ki, büyüklerin düsturlaştırdığı gibi, bu iş

ne akılla olur, ne de akılsız... Senden farkım şurada ki, ben aklı patlatasıya, ağlatasıya gidiyorum, sense hoplatasıya, gül-düresiye...

Peyami Safa ve Mustafa Şekip'le bu işin görüşülebilir tarafı yoktur. Peyami, akıl isimli budalayı biraz zeki-leştirmiş olmasına rağmen onun mahkûmu olmaktan kurtulamamış; Mustafa Sekip de

akıl ötesi felsefesinde (Bergson)a yüzde yüz bağlı geçinirken, aynen ustasına eş,

aklın ötesinde varacağı bir yer bulamamıştır. Biri, sâde iman iddiasiyle şeriati, kaderi,

peygamberlik tavrını inkâr eder; öbürü de, ister imanda, ister inkârda, üstün kafaların aynı

kıymette, eşit derecede olduğunu iddiaya kalkar ve kıymetler arası tercih yapmaz. Mustafa Sekip

de, Peyami Safa gibi mukaddes şeriati hazmedememekte korkunç bir ruhî inkıbaz hastasıdır. Kaba

softa ve ham yobaza bakıp "bu senin halin şeriat değildir!"" diyeceği yerde seriate bakmadan kaba softa ve ham yobazın halini şeriat sanma felâketi... Bu öyle bir illet ki, Kanunîye kadar süren vecd ve aşk devrinden sonra şeriati anlamamak ve kendi dar nefsinde hapsetmek mânasına hâkimiyeti

kaba softa ve ham yobaza bırakırken, Tanzimattan bu yana da mahkûmiyeti seriate yüklemek gibi,

dallarda ters, fakat kökte birbirine eş bir seyr takip etmiş ve her iki çığırın tipi de, biri din, öbürü küfür adına ham yobazlıkta birleşmiş oluyor.

Bu görüş, Mistik Şair'in tarih ölçüsüdür ve artık (sosyal) plâna geçmek kararını veren onun ruhu, bütün geliş ve gidişimizi bu kıstasa bağlamaktadır.

Ankara'da en fazla teması Burhan Belge ile... "Tarihi Maddecilik"ten hareket ettiği iddiasındaki Burhan Belge, kafaları en güçlü şahmerdan altında bile sertliğinden feda etmez, mahut komünizma

yobazları arasında yine en incesi veya en az kabası... Sanat ve şiir zevki vardır, "güzel"i anlar, (estetik)ten çakar, kuru mantık çizgileri üstünde hakikat kıvrımlarını sezer, "Tarihî Maddecilik"

tekerlemeleri üstündedir ama bazı şeyleri idealleştirmeyi bilir, meselâ (Odora di Femina)yı

derinden duyar ve kadını bir nebzecik fikirleştirmeyi başarır. Bilmem kaçmçı karısı olarak,

kendisinden sonra Amerika'da parlayan ve televizyon yıldızları arasına giren (Zisa Gabor)u

kendisine eş olmaya ve kasvetli Ankara'da oturmaya razı edebilmiştir. O zaman çocuk denilecek

kadar genç (Jojo), Mis-

tik Şair'e, onun iç dünyasından habersiz, Avrupalı, nâdir bir (dandi-sosyete zarifi) göziyle

bakmaktadır. Bu bakış Burhan Belge'de de aynı... Mistik Şair ise bu bakışları tekzibe

yanaşmamakta, hattâ dış renk ve çizgilere tutkun Avrupalı bir kadından takdir kazanmayı

benimsemektedir. Hattâ bu halini, Avrupalıya tepeden bakma ve onu küçümseme tezine uygun ve

yardımcı saymaktadır.

Mistik Şair, (Jojo)nun yalınız kadınlara ayırdığı bir kabul gününde evlerine düşüverdi. Gözünde tek gözlüğü... Niyeti, kapıdan birkaç kelime söyleyip dönmekti. (Jojo) onu giriş yerinde gördü ve

haykırdı:

- Gözündeki o (monokl) da nesi?.. Yeni bir züppelik mi?

- Hayır, madam, bilirsiniz ki, benim gözümde (tik-istemeden yapılan ve alışılan hareket) var... Onu önlemek, tedavi etmek için takıyorum bu gözlüğü... Gözümü oynatmaya mâni olduğu için

takıyorum.

Burhan Belge çalışma odasından geliverdi, Mistik Şair'in cevabını duydu ve dedi:

- O, vaktiyle züppelik olsun diye bir (tik) icat etmişti. Şimdi onu tedavi bahanesiyle yeni bir züppelik icad ediyor!

Burhan Belge'ye sorarsanız, Mistik Şair, sarp ve yalçın bir benlik kayasıdır. O, majüsküllе yazılmış

bir "BEN"dir. Başka bir muharrir de, onun eskiden kasalardaki el harfleriyle dizilen bir yazısında boyuna "ben" demekten b.e.n. harflerini tükettiği ve yazıya devam imkânı bırakmadığı nüktesini savurmuştu.

"Babıâli" şaklabanlarına bu görünüşü de ayrıca hoşuna gidiyor. Kendisi en aşağı derecede bir müminin ayağındaki toz olmaya razıyken bu toz adamlara Uludağ görünmekten, yahut bu kanaatte

olduğunu zannettirmekten saadet duyuyor.

Onun, "Ağaç" mecmuasında çok hafif perdeden

başlayan, sonra bazı yazılarından ve anketlere cevaplarından sızdığı görülen Đslâm bağlılığı da, ilk belirtilerde, bir-çoklarınca züppelik ve (orijinal) görünme özentisi diye yorumlanmış ve bu

yorumcuların başında Nurullah Ataç boy göstermişti. Mistik Şair'le bağlarının koptuğu ve "Ağaç"

mecmuasında yediği tokat üzerine artık onu med-hedemez olduğu hengâmede, Babıâli sefilleri:

- Nasıl olur, böyle bir sanat ve fikir adamı nasıl Müslümanlığa kucak açabilir?

Gibilerinden hayret sesleri çıkarırken, Allahın nur yerine en dipsiz karanlığa boğduğu, Ataç, hali şöyle tefsire çalışıyordu:

- Onunki (snob)luk, züppelik... Fransa'daki (Klo-del), (Morua) ve (Moryak) tarzında ediplerin

sosyete salonlarında takındıkları edaya eş... Samimî olamaz ve insanları hayrete düşürmek

sevdasından ileriye geçemez bu

hal!.. Şaka yapıyor!

Bu yorum, Büyük Doğularda bütün peçeler düşünceye, Mistik Şair'in şeriatten

başka mîzan tanımaz

ruhu meydana çıkıncaya, yani şaka, onlarca "kaka"ya dönün-ceye dek devam etmişti.

"Ağaç" çıkınca, Mistik Şair hakkında görüşler:

Burhan Belge:

- Đslâm komünisti!.. Falih Rıfkı:

- Đslâm faşisti!.. Yakup Kadri:

- (Neo - müzülman)...

Mistik Şair de şu karşılığı vermişti:

- Bunlar, beni değil, Đslâmı hangi şartla kabul edebileceklerini ilân ediyorlar...

Ve katıksız, pazarlıksız Đslâmı anlamıyorlar... Cemiyete atıldığı zaman, hali bu; insanlar onu

törpülüyor. Cemiyetten uzaklaşınca o, kendi kendisini dişli-

yor. Hâsılı, ufkundan şafak renkleri gülümser gibi olan, sonra asık suratlar peydahlanan, derken tekrar açılıp yine kapanan bir yolda ama neye, nereye ve nasıl varacağını henüz bilemiyor. Kime ve neye "gel!" veya "git!" diyeceğini hâlâ kestirememiş bulunuyor. Bir "uzaklık - yakınlık"

bilmecesidir, beynini güveler gibi kemiriyor:

- Yanıma gel!

- Yanına gelmekle yakınlaşmış olmuyoruz. Yanya-

na gelen maddelerimiz...

- Git öyleyse!..

- Gitmekle de uzaklaşmış olamayız. Benim gözüm

sende, seninki bende oldukça...

Seziyor ki, ne yakınlık var, ne uzaklık; sadece ruh--ların birbirine kenetlenmesi ve ayrılık,

kesiklikler, eksiklikler âleminden, ana vatanına doğru kurtulmaya çabalaması var...

"Ya ol, ya öl!" budur işte!..

DOLAP BEYGĐRĐ

O GÜNLERDE artık Mistik Şair'den elini çeken Ataç, yapışılacak elin, Orhan Veli; şiirin de, alt

alta dizili mide gurultusu olduğuna inanmıştır. Biraz da eski gözdesi tarafından tekmelenmiş

olmanın hinciyle mahut üçlü kumpanyaya bağrını açış...

Đşi gücü aşşağılık (espri) ve ucuz duygu nümayişleri olan ve sâf fikirden, yüzüne sigara dumanı

üflenmiş kediler gibi kaçan bu adam herkesten fazla kendisinin güldüğü (espri)lerle, gülünç bir

"takdir-i kıymet" pazarını işletmekte ve üstelik matahlarına bol bol müşteri bulmaktadır.

Meselâ, aslında şiir ve fikir kıymeti sıfır, fakat sı-

fırlığı izaha muhtaç Tevfik Fikret hakkında, o da kendisi gibi bir din düşmanı olduğu halde şöyle konuşuyor.

- Sen tut, Boğaziçinde bir köşke, hisara çekil, kabuğunun içine saklan ve oradan, hodbin hodbin, ukalâlık tekerlemelerine giriş!.. Bu mu şiir?..

Profesör Ziyaeddin Fahri için şöyle der:

- Hasanpaşa fırınından bir boğaca alır, üstüne bir bardak da limonata içe*, geceleyin yatağında kendi kendisiyle visale girer ve sabahleyin "dün gece sefahat yaptım!" diye elâleme caka satar.

Orhan Veli üzerinde kıymet hükmü, bu anlatışlardan üstün değil...

Ankara'da şiir, hususiyle şair meraklısı, edebiyat hocası bir hanım vardır ki, salonunda sık sık edebiyatçı ve fikriyatçı geçinenler toplanır. Evi, Mistik Şair'in de uğrağı... Hanımın maarifci kocası, umumiyetle asık suratında hassas bir barometre ifadesi, gelip gidenler arasında karışınca kime

teveccüh gösterildiğini hemen kaydeder; iltifata mazhar biri gelince bu surat hemen kararır,

alâkasız adamlara karşı da açık havayı gösterir.

Orhan Veli, yüzü çiçek bozuğu gibi ergenlik çu-kurlariyle pörtük pörtük, hiçbir iddia ve şamata

tavrı ta-kınmaksızın, gülümsemelerin en ahmağı içinde bu evin baş köşesine kurulmuştur. O,

kendisini ve sanatını izah edeceğine, herkes ona çözülmez bir Hitit yazısı göziyle baksın ve onu izaha çabalasın, yeter! Mizacının gerektirdiği taktik...

Fakat arkadaşlarından Melih Cevdet öyle değil... (Melih Cevdet Von Anday) diye belirtilebilecek

biçimde eski bir Prusya subayı edalı bu (2) numaralı zat, konuşkan, "günlük emir"ler tarzında keskin ve hendesi hükümler çıkaran şair...

Bir gece, şiir ve şair meraklısı hanımın evinde, üçlü kumpanyayı yeren Mistik Şair'e şöyle karşılık vermiştir.

- Olabilir!.. Sizin fikirleriniz!.. Sizce olabilir! Đşin

gerçeği şu ki, şiir bir bayrak yarışıdır. Onu kimi eller filân noktaya getirir, oradan da kimi eller bayrağı teslim alıp ilerilere götürür.

Ðnandığı ve içinde donup kaldığı şeyler arasında, Prusyalı bir subayın mahmuzlu çizmelerini

birbirine çarpması gibi emin ve rahat görünüşlü bu zata, söylenmemiş, fakat söylenmesi gerekli

sözler şunlar olabilir:

- Bayrak yarışı tasviri güzel... Fakat onu teslim alacak elin bir atlet olması şartiyle... Yoksa, fikrî ve edebî jandarması olmayan bir diyarda, lise çağındaki çocukları kandırıcı ve münekkit yokluğunu

sömürücü bir davranışla gerçek atletleri çelmeye getirip düşürmek ve bayrağı kapıp kaçırmak

şekliyle değil... Bu bir!.. Ðkincisi, siz, kendinizden dokuduğunuz, örgüsünü öz ruhunuzdan aldığınız bir kumaşa sahip bulunmuyor, aslî nüshası (Süper-viyel) isimli bir Fransızm elinde bir oyma işinin, en ucuz tarafından alçıya dökümünü yapıyorsunuz. Yani taklidin de en kolay noktasında bulunuş...

(Süperviyel), bizzat (form - şekil) macerasını tamamladıktan sonra onun bıkkınlık ve tepkisiyle, ömrü çok kısa devreli bir maceraya girişirken siz, insanların ancak tuvalette veya ateşli hastalıkta hayâline getirebileceği hezeyanları alt alta dizmek kolaylığına şiir ismini verebiliyorsunuz. Böylece ancak mecnunlara mahsus fikir ve hayâl kazuratını hiçbir tasfiyeye tâbi tutmadan olduğu gibi

vermeyi yenilik sanıyorsunuz. Ðçinde, kıvrım kıvrım tüplerin renk renk mayiler kaynattığı şiir

laboratuarı dehâsına, imâl cehdine kıyarak, bu işi işportacılıktan daha aşağı bir seviyeye düşürmüş

bulunuyor ve önüne gelenin şair olmakta hiçbir sıkıntı çekmeyeceği bir (damping) pazarına meydan açmış oluyorsunuz. Vücutta iskelet gibi şekli gizleyeceğinize, onu örtememek, et ve deriyle

giydirememek aczinizi, vücudu paramparça etmek ve uzuvlar arası vezin ve ahengi bozarak

gidermeye kalkıyorsunuz.

237

Bir de üçüncüsü var: (Süperviyel) gibi derinliğine muhtevası olan ve nesir diye okunsa da şiiriyeti kabul edilmek gereken bir sanatkârı, yalınız düzensizlik şekliyle taklide kalkıp, onun külçe altun, yani muhteva tarafını beceremmemek; bu işin Birinci Dünya Harbinden beri takip ettiği seyri

bilmemek, (dada)lar, (empresyonist)ler, (sürrealist)ler boyunca gelip gidişinden ve aradaki (Neo -

Klasizm)den gafil ve bir (poetik) ölçüsünden mahrum bulunmak... Falan, filân...

Mistik Şair'in o gün Melih Cevdet Anday vesilesiyle söylemek istediği bu sözler ve billûrlaştırdığı ölçüler, arada hiç kimse bulunmaksızın, mahut ve sâri mide gurultusu şiirine karşı asıl bugün

belirtmek ihtiyacında olduğu şeylerdir. Bir de şu var ki, bizde "Edebiyat-ı Cedide", "Fecr-i Âti",

"Hececiler", "Yedi Meşale" ve nihayet Orhan Veli üçüzlerinin temsil ettiği (grupman - topluluk) ve edebî mektep hareketlerinden, dünyanın hiçbir yerinde (1) numaralı sanatkâr çıkmamıştır. Bu

şekilde birçok hareket bu (1) numaralılardan doğmuş olsa da, onlar daima (1), yalınız ve büyük fert olarak kalmışlardır. Buna dünya edebiyatında ve millet millet bin misal...

Babıâli üstün muvazene ve nizam devrinin son şairi Şeyh Galip'ten teslim aldığı şiiri, onun: Bir şulesi var ki şem'-i canın Fanusuna sığmaz asumanın

Dediği hikmetten düşürerek ve can şem'ini karartarak bağırsak sesine kadar indirmiştir.

Mistik Şair kendisini artık bir dolap beygirinden farksız buluyor. Đş Bankasının Galata Şubesini teftiş etmekte, tüm yaşayışiyle bir şeyler yapmaya memur

bulunduğunu sezmekte, ama bir türlü ne

yapacağını heceleye-memekte... Kaleminin iffet ve şerefini korumak, yani onunla geçim zorunda

kalmamak için seçtiği bankacılık

mesleği, şimdi sırtında, Firaun'un ehramına taş taşımak gibi bir şey... Ege dolaylarındaki bir teftiş

sırasında, aylarca çalışarak yazdığı, sonradan adı "Çile"ye dönen (Senfoni) şiiri, atlattığı ruh buhranının, tiyatroda "Bir Adam Yaratmak"tan sonra şiirde ilk verimi olmuş, fakat "Kaldırımlar"

gibi kolay umumiyetler dururken bu çetin hususiyeti anlayan olmamıştır. Ama, hele bir Rusya

seyahatinden sonra kızılı sütbeyaz gösterecek kadar kızülaşan Âbidin Dino, (Senfoni) şiiri için bir dergide uzun ve düşünce zahmeti çekildiği hissini verici bir yazı neşretmiş ve komünizma

istismarcılığı gereğince: Yandı sırça saray, Ðlâhî yapı, Binbir avizeyle uçsuz maddede...

Mısralarını maddeciliğe bağlamaya kadar gitmişti. Şiir, galiba Âbidin Dino eliyle fransızcaya da çevrilmiş ve Paris'te, (Tur Eyfel) radyosundan okunmuştu.

Mistik Şair, bütün şiirleri bir kefeye konulsa, öbür kefede tek başına (Senfoni)nin ağır çekeceği bu sanat hamlesi ve ona değer biçecek, bizpazarı eşyasiye dolu sanat pazarı önünde o kadar mahzundu ki, Eski Yunanda Lirizma kurucusu nakkaş şair (Pindaros)a yakıştırdığı şu

cümleyi tekrarlamaktadır.

- Meğer ben, katırların yemliğine, saman yerine

sümbül dökmüşüm!

O kemâlli Yunan cemiyeti için bu hüküm verilirse, ya bizimki hakkında ne düşünülebilir? Şu farkla ki, bizim katırlarımız, harika olan her şeyi sezici halk değil, Babıâli

hayvanatıdır.

O senenin başlarında bir hadise olmuştur. Mehmed Akif in "Đstiklâl Marşı" beğenilmiyor ve yerine bir "Millî Marş" yazdırılmak isteniyordu. Hattâ Ulus gazetesi bu iş için bir de müsabaka açmıştı.

Gaye açıktı: Akif in manzu-mesindeki Đslâmî hava, sonu lâisizmada karar kılan bir re-

jimin kaynağındaki heyecana, daha doğrusu maksada uygun sayılmıyordu. Yazana o zamanın

parasiyle onbin lira mükâfat verilecek ve şiir Büyük Millet Meclisince kanunla kabul edilecekti.

Teklifi Mistik Şair'e ettiler ve şu cevabı aldılar:

- Millî marş denilen, ısmarlama ve âdi kalıplardan dökümlü işleri sevmem. Dünyada, zoraki tarih ve politika şöhretleri bir yana, millî marş halinde bir şiir harikası tanımıyor, beşeriyet... Onbin Lira o kadar tatlı ki, gerekirse Halk Partisi Genel Sekreterinin (recep Peker) Keçiören'deki evinin

bahçesini bu para karşılığında çapalamayı kabul edebilirim; fakat bu rejim havası içinde ve

birtakım şahıs pohpohlamaları uğrunda şiirimi alçaltmaya razı olamam!

Başta Falih Rıfkı Atay, Mistik Şair'e o kadar asıldılar, abandılar, her şartını kabul edecekleri teminatım verdiler ki, o da şöyle dedi:

- Peki, yazayım; ama içinde hiçbir hâs isim bulunmayacak ve sadece milletimden aldığım heyecan

ve o heyecana vereceğim yön görünecek...

Ve yazdı. Sonunda "Büyük Doğu Marşı" olarak kalan şiir... Burhan Belge'nin okuyup da zevkinden çıldırır gibi olduğu ve "aman, bu keşke bizim marşımız olsa!.." diye haykırdığı şiir... Âkifte hoşa gitmeyen Ðslâmî hava, asıl bu şiirde, gizli bir iklim kokusu halinde mevcuttu; ve kaba tebliğ

plânında değil, ipince ve herkesin dilediği yere çekebileceği bir telkin ifadesine bürülü olarak veriliyordu.

Meselâ:

Nur yolu izinden git KILAVUZ'un!

Mısraındaki "Kılavuz" Falih Rıfkı anlayışınca kim olursa olsun, Burhan Belge'ye göre de isterse (marks) veya (lenin) olsun; Mistik Şair ve mutlak hakikat nazarın-240

da, kâinatın yüzü suyu hürmetine yaratıldığı Peygamberler Peygamberinden başka kimse olamazdı.

Şiiri yuttular, şiire bayıldılar; onu asıl kabul makamına sunmak üzere, bir kadın aracıya verdiler.

Fakat araya hastalık girdi, o makamın sahibi dünyadan ayrıldı ve şiir "Büyük Doğu Marşı" olarak kaldı. Ne cilvedir ki, Mistik Şair'in o günedek düşünmemiş olduğu "Büyük Doğu" adı da bu şiir münasebetiyle ele geçmiş ve mahya-laşmış oluyordu.

Galata Şubesini teftişteyken, onu, Yenicâmi merkezinden Umumî Müdür Muammer Eriş'in

çağırdığını bildirdiler.

Apar topar gitti. Asık suratlı Umumî Müdürün karşısına geçti:

- Buy run efendim!

- Bazı dedikodular dönüyor. Geçenlerde bir gün Büyükada Yat Kulübünde birtakım lâflar

etmişsiniz!

- Ne gibi efendim.

- Sizi kulübe öğle yemeğine davet eden, Akbabacı Yusuf Ziya ve Orhan Seyfi'nin masasında

Cumhur Reisinin sağlık durumu konuşulurken siz vaziyetin ağır olduğunu söylemişsiniz!

- Masada bir gazete duruyordu. Onda, aceleyle Ankara'dan gelen Başvekil Celâl Bayar'ın fotoğrafı vardı. "Bak, hali ne kadar perişan ve yüzü nasıl ıstıraplı!" dediler. Ben de "bu resim gösteriyor ki, vaziyet ciddi" dedim. Hepsi bu kadar...

- Teftişi bırakın, hemen Ankara'ya dönün ve piyes yazmakla uğraşın!

Artık tam maaş ve yevmiyeyle havyar kesmeye memur ediliyor ve bankada 9 yıla varan dolap

beygirliği vazifesini, ahırda yem yiyerek veya sınırlı bir çit içinde çifte atarak görmeye memur ediliyordu.

Yapamazdı! Kapısının önünde emir bekleyen sırma elbiseli hademe, cebindeki açık hesap müfettiş

çeki,

onu, her ân yaklaştığını sezinlediği asıl hizmetinden alıkoyamazdı.

Bir gün bankadaki odasında çalışırken onu hafakanlar tuttu:

- Seri, kutuplarda hurma ağacı, Üstüvâ Hattı (Ekvator) üzerinde de kutup ayısı yetiştirir gibi,

varlığını ikiye bölen ve iki ayağından kafatasına kadar iki parçaya ayıran bu tezatlardan ne gün kurtulacaksın?.. Başının üstünden gelip geçen güneşler kaydırak hıziyle akıyor ve sen nefsine

mühlet üstüne mühlet veriyorsun!.. Kalk, dem bu dem, zaman bu zaman, yönüne dal ve yürü! Ve

hemen istifayı basıp bankadan çıktı!

POLĐTĐKA

ARTIK "Sabık Şair" devrine doğru ilerileyen Mistik Şair, dakika geçirmeden politika bataklığına, yani Babıâli kanalizasyonuna daldı ve o zamana kadar etrafında gezindiği ve pis kokusundan

korunmak için burnunu tıkadığı bu kanalizasyonun, kendi mukaddes gayesi adına, bu gayenin (anti

septik) tesirini Babıâli'ye sindirmek vazifesi adma tam 36 yıl (1939 - 1975) necaset denizinde

çırpınmaya razı oldu.

Onun asıl yolu, irşad edicisini bulduktan sonra tutmaya mecbur olduğu istikamet ve sürmekle

mükellef bulunduğu hayat bakımından bu tarihte başlar ve daha ne kadar ve ne şekilde devam

edeceği belirsiz olarak safha

safha bugüne kadar gelir.

Hakkı Tarık Us'un küçük kardeşi Rasim Us idaresindeki "Haber" gazetesine, o zaman kadar pek görülmemiş, yalnız Ahmed Haşim'de rastlanmış olarak birinci sa-hife fıkracüığiyle girdi. Bir de

papasların idare ettiği bir Fransız mektebinde hocalık... Aylık kazancı, bankadan

aldığının üçtebiri değil... Ne çıkar; dolap beygiri olmaktan kurtulmuş ve kavga meydanına

çıkmıştır.

O sıralarda Nâzım Hikmet hapiste, Sultanahmed

Cezaevinde...

Bir akşam Mistik Şair, Rasim Us'a teklifte bulunuyor:

- Gel seninle hapishaneye kadar gidip Nâzım Hik-

met'i ziyaret edelim!

- Vakit geç... Bırakmazlar...

- Gazeteci olduğumuzu söyler, kim olduğumuzu

belirtir, girer ve görürüz.

Gittiler, hürmetle karşılandılar ve tel örgünün arkasında Nâzımla karşılaştılar:

- Nâzım, dedi Mistik Şair; benim rejimim olsaydı seni asardım ve bu, adaletin ta kendisi olurdu.

Fakat hiçliğin rejiminden gördüğün mesnetsiz zulmü asla kabul edemeyeceğim için seni görmeye

geldim!

Nâzım Hikmet, parmakları bir maymun kavrayı-şiyle tel örgünün deliklerinde, çivit rengi gözleri

yaş dolu, şu cevabı verdi:

- Benim rejimim de olsa, ben de seni asardım. Ama inanmış olmanın haysiyetini ve sanatta

"eski"nin en yükseği olmandaki değeri inkâr etmezdim.

Nâzım şuydu, buydu; hususiyle Mistik Şair'in gözünde kurgulu bir (robot), muhteşem bir ahmaktan

başka bir şey değildi, ama inanmış bir adamdı. Bu bakımdan bir dinsize düşebilecek kadariyle

samimiydi, Babıâli ahlâkından uzaktı; ve kendisine "sen komünist misin?" diye soran hâkime

"topuğumdan saçıma kadar!" diyebilecek derecede inancının kahramanıydı. Hattâ bu cephesiyle, fırıldak tarafları pek çok olan Peyami Safa'ya tesir etmiş ve onun en iyi eseri kabul ettiği bir kitabını kendisine ithaf ettirmeye muvaffak olmuştu. Etrafındakilerse, Moda'da kâşane sahibi, dört köşe Amerikan kafalı Zekeriya Sertel

243

242

ve karısı, (Marks) ve (Lenin) gibi papaların elinde rahibe Sabiha Sertel'den şair pisliği Nail V'ye ve bilmem kime kadar hep gübre...

Yakup Kadri'nin Zekeriya Sertel hakkında yakışıklı bir sözü vardır.

- Ben o adamın yüzüne her bakışımda, sanki ipi kopmuş da yaşamasına müsaade edilmiş bir idam

mahkûmu görmüş gibi oluyorum.

1939 sonbaharına doğru, başta Zekeriya Sertel olarak, Babıâli'nin bütün kara cahil başmuharrirleri, ikinci bir dünya harbi kopmayacağı, buna imkân olmadığı kana-atindedirler...

Yalnız Mistik Şair'dir ki, "Çerçeve"lerini naklettiği "Son Telgraf gazetesinde beşerî bir kıyametin mukadder göründüğü tezini savunmakta ve Türkiye'de "başmuharrir" denilen tipin, bütün meziyeti kasasındaki üç - beş kuruştan ibaret bakkal Bodos'tan kültür ve idrakçe farksız olduğunu iddia

etmektedir. Buna rağmen fıkraları, gazetesinin de bir başmuharriri olmasına rağmen hürmetle

öpülerek neşredilmektedir. Zira, o yazmaya ve savaş büyümeye başlıyalı 7 - 8 binden 35 - 40 bine fırlayan gazete, istenirse başmuharririne sövülsün, kâfi saadeti sağlamaktadır.

Gazetenin patron ve başmuharriri Ethem Đzzet Benice... Şu, Esat Mahmut, Burhan Cahit, Suad

Derviş, Nezihe Muhiddin ve daha kimler ve kimler misillû, bedava tarafından

romancı...

Bedavacıların en (karakteristik) modeli...

Bir hikâye anlatırlar:

- Ethem Đzzet, "Milliyet" gazetesinde yazı işleri müdürüyken Nurullah Ataç'a 25 lira borç vermiş...

Bir romanı çıkıp da Nurullah Ataç'dan eserini övmesini isteyince, 25 lira borç verene mukabil, şanlı tenkit otoritesi ona boş vermiş... Bunun üzerine de Ethem Đzzet verdiği 25 lirayı Ataç'tan geri

istemiş...

Ethem Đzzet uzun boyludur ve Babıâli piyasasında "Uzun Ahmak" diye lâkaplı...

O, Mistik Şairle karşı karşıya... Türlü şaklabanlıklardan sonra ana bahis açılıyor ve Mistik Şair'in en titiz olduğu noktaya geliniyor. "Uzun Ahmak" bu noktada, aklınca şahane fikrini ortaya atıyor:

- Ben Allaha inanırım ama arada vasıta kabul etmem!

- Peygamberi de mi kabul etmezsin?

- O başka...

- Yani?

- Yani, ondan başka hüküm çıkaranları kabul etmem!

- Bu sözün altında, sahabîleri, müçtehitleri, din âlimlerini topyekûn reddetmek gibi bir mâna

sırıtıyor. Eğer vasıta dediğin bunlarsa, sen onlar olmadan dinin ve Resulün hakikatine ait ne

anlayabilirsin ki?.. A, uzun boylu dâhi, sen buradan Üsküdar'a geçmek için bir

sürü vasıtaya

muhtaç bulunurken ebedî hayata erme yolunda nasıl olur da tek başına hareket etmekten

bahsedebilirsin?..

Mistik Şair, elleri cebinde, başmuharrir odasını bir ileri, bir geri dolanır ve bu arada Ethem Đzzet Benice'ye başmakalelerini dikte eder; o da bunu minnetle kabullenip altına imzasını basar ve

mürettiphaneye gönderir.

Đki yıl sonra evleneceği sözlüsü yanında, Mistik Şair, kapısı açık duran başmuharrir odasının

önünden geçerken, Ethem Đzzet'i gösterip:

- Đşte, demiştir; başmuharrir dedikleri (fuar)lık ahmak budur!

Ve bu söz üzerine Uzun Ahmak, uzun boynunu uzatıp masasına kapanırcasına, Mistik Şair ve

sözlüsünü hürmetle selâmlamıştır.

Đkinci Dünya Savaşının ilk yıllarında Babıâli üç

kampa bölümlü... Kendi tabirlerince "hak ve hürriyet cephesi" demokrasileri tutanlar, Nazi'lere yapışmaya kalkanlar ve Sovyetlere ümit bağlayanlar... Mistik Şair, bu üç grupu, hava - civacılar, muhteris köleler ve dirilişsiz ölüm davetçileri diye vasıflandırıyor; bunlardan herbiri-nin rakibinde keşfettiği marazın tek devasını Đslâmiyette buluyor; ve buna rağmen Đslâmın zaferi noktasından,

Batı âleminde faydalanılacak zaaf plânını elden kaçırmamak için biricik politikayı demokrasilere destek olmakta görüyor ve ona göre, çalakalem, yazıyor, yazıyor.

Uzun zaman (liberal) geçindikten sonra sola kayar gibi olup şimdi doğrulan ve

bu defa iki büklüm Nazizma-ya eğilen, gazetesinin mirasyedi küçük beyini de peşinden sürükleyen Peyami Safa, sırf

Đslâm dâvasının encamı bakımından demokrasilere destek olucu eski dostu Mistik Şair'e bu

politikasından ötürü düşman... Đleride bir mesele çıkaracak ve "Para" piyesinin (Oro Puro) adlı Đtalyanca bir eserden çalınma olduğunu, Şehir Tiyatrosunda hınçlı bir serseriyle ele ele verip iddia edecek, arkadaşiyle mahkemelik olacak, ispata davet edilecek ve mahkemede kemküm ettikten

sonra bu iftirayı aradaki siyasi görüş farkından yaptığını itirafla ve Mistik Şair'in dâvasından vaz geçmesiyle kurtulacaktır.

Mistik Şair bir akşam, Galatasarayındaki tokatlı-yan'a girince, orada, Amerikan - bar tezgâhına

oturmuş, Peyami'yi bağrına basan gazetenin mirasyedi küçük beyini görüyor. Küçük Bey bir "Son Telgraf" gazetesi getirtmiş ve hiçbir yerine bakmadan "Çerçeve"ye eğilmiştir. Eme eme, içe içe, bayıla bayıla okuyor. Getirdiği yeni üslûp, şekil ve ifade çatısı bu kadar cezbedici; ama itirafı imkânsız... Sonraları ve şimdi azad kabul etmez bir solcu olan bu Küçük Bey, o zaman (alkol pür) halinde bir Nazi'dir; ve Hitleri radyoda dinlerken düşüp bayılan Peyami Safa'nın müridi...

Đngiliz, Alman ve Moskof sefaretlerinin kasaları boyuna işliyor ve Babıâli, deliğine para atıldıkça işleyen şarkı makinelerine denk, bunlara ait marşları habire çalıp duruyor.

Maarif Vekili Hasan Âli Yücel bir kitabını "hakkında her vasfın âciz kaldığı şaire" diye ithaf ettiği sanatkârı Dil Tarih Fakültesi kadrosundan Ankara'da Yüksek Devlet Konservatuarına tayin etti.

Tiyatro, Opera ve Kompozisyon bölümlerinin bir arada ders alacağı, konferansımsı Batı edebiyatı

kürsüsü... Haftada üstüste iki saat... Mistik Şair her hafta sabah treniyle gidip trende dersini hazırlamakta ve Ankara'da yalnız bir gece kalarak ertesi günü

derslerini vermekte ve akşamı

Đstanbul'a dönmektedir.

Geçirdiği gece veya gündüz saatlerinde de Hasan Âli'nin evine uğrar ve (utûfetlû) Vekil Beyle hoş

beş eder. Hasan Âli, apartman dairesinin sofasında yanan büyük kömür sobasına yaklaşıp, ayağında sadece bir don ve üstünde bir atlet, bacağındaki kılları kavururcasma ısınmayı pek sever. Bu haliyle

"Talim ve Terbiye Heyeti"ni kabul ettiği olur ve bu, evine her gelen üzerinde (şok) tesiri yapar. O

kadar ki, heyetin reisi, gerçekten içli ve kafalı, halis Osmanlı tipi ve beyefendisi Kadri Bey bir gün Mistik Şair'e:

: - Kuzum,demiştir; Beyefendiye söyle, bizi bu kılıkta kabul etmesin... Sizi sever ve nazınız ona geçer. Fena halde mahcup oluyoruz!

Đyi ama, (rate - kavruk) şair ve ezberleme felsefeci Hasan Âli, bu hallere, büyüklük, büyüklere

mahsus hususiyetler göziyle baktığı için özenmekte, o yüzden kaşlarının ucunu yukarıya doğru

fırçalamakta ve öğüt dinler gibi görünmemektedir. Apartmanın alt katında oturan ve Hasan Âli ile el ele, Kur'ânm Türkçe mealini resmî ibadet dili olarak kanunlaştırmak için Đnönü nezdinde her

çabayı

sarfeden Diyanet veya Denâet Đşleri reisi Şerafettin Yalt-kaya, bir gün Hasan Âli'nin evinde Mistik Şair'e rastlamış ve şu hitap karşısında kalmıştır:

- Duyduğuma göre, Allahın kelâmını, kendi tabirinizle, Türkçeleştirmek ve camilerde okutmak için bir teşebbüsünüz varmış... Kuvvet bakımından devlet bir tank-sa ben de bir pilicim. Fakat böyle bir şey olursa, haberiniz olsun, kendimi

tankın paletleri altına atmakta tereddüt göstermeyeceğim!

Bunun üzerine Efendi cenapları, bu işin caiz olduğuna dair Đmam-ı Âzam'dan fetvalar getirmeye ve kendi ilim ve fazlından bahsetmeye başlamış ve cevabını almıştı:

- Siz sadece Đlâhî Kelâmı bozmak küfriyle kalmıyorsunuz; koca Mezhep sahibine de iftira

ediyorsunuz! O işin fetvası, bildiğiniz ve istismara kalkıştığınız gibi değil, şöyle ve şöyledir. Đlim ve fazlınıza gelince, size "kitap yüklü merkepler"e dair Đslâm ölçüsünü hatırlatırım.

Hasan Âli ise, inanılmayacak derecede sert ve acı, ama Allahın şahit olduğu bu sözlere, evinde bir dram çıkmasın diye kahkahalar atarak mukabele etmişti.

Bir gün Hasan Âli'yi sobasının başında, tüylerini kızdırırken gördü:

- Siz beni profesör değil, trenlere kondüktör tayin ettiniz! Bıktım, haftada iki gün trenlerde gidip gelmekten...

- Ankara'da otur öyleyse!..

- Oturamam! Havası beni boğar.

- Ne istiyorsun?

- Meselâ Đstanbul'da, Güzel Sanatlar Akademisinin Yüksek Mimarî kısmında bir kültür dersi...

- Âlâ! Yapsınlar tayinini!

Bir de (Robert Kolej)in son üç sınıfında edebiyat hocalığı...

ANKARA'da, profesörlüğe veya kondüktörlüğe ' benzer işini görürken, bir gün. Hasan Âli Yücel'in

Hususî Kaleminde... Oda dolu ve (şevketlû) Vekili görmeye gelen gelene... Aralarında Profesör

Sadi Irmak da var... Sadi Irmak, Mistik Şair'e alâka gösteriyor ve onunla bir kenara çekilip, Vekil Beyefendi çağırıncaya kadar konuşmak arzusunu belirtiyor. Artık Mistik Şair'in yazılarından,

Đslâmı, halis, aslına tam uygun ve yepyeni bir anlayışla benimsemenin günü geldiğine ait pırıtılar çıkmaya başlamıştır.

Sadi Irmak, kelimesi kelimesine diyor ki:

-.....Bey! Bu devirde insanların secdeye varıp

başlarını yerden 250 gram tozla kaldırmalarını nasıl savunabilirsiniz? Olur şey mi bu?

- Siz bir ilim ve fikir adamısınız. Bir "Müşahhas"ı bir "mücerret"ten ayırmayı en iyi bilecek vasıfta olmanız gerekir. Đslâmda namaz tıp tabiriyle (aseptik) ve (anti septik), sanki bulutlar üzerinde kılınırcasına temiz bir zemin üzerinde yerine getirilir. Bu, işin mücerret hakikati... Eğer namazı kendi nefslerinin kirine bulayarak kılanlar ve öylece modelleştirenler varsa, bu da müşahhas bir tatbikat hatâsı ve mücerret hakikate aykırı... Ders verdiğiniz fakültenin hademesi tarafından bile kestirilecek bu inceliği, siz, koca profesör nasıl kavramazsınız?

Aradan tam 35 yıl geçecek, Sadi Irmak Beyin, Başbakan olacağından habersiz ve tayinine iki gün

kala Ankara'ya gitmek üzere havaalanına gelişinde o ve Mistik Şair karşılaşacaklar; Sadi Irmak her hafta salı günleri yaptıkları toplantılara Mistik Şair'i davet edecek, "meselâ bu salı!" diye de ısrar gösterecek, ama arada Başbakanlığı çıktığı için toplantı olamayacak, Mistik Şair Maarif

Vekâletindeki eski hatırayı anlatınca da hatırlamıyormuş

görünecek, fakat Đslâm ve ruhçuluk gayretini kendince elden bırakmayacaktır. Uçakta da Mistik

Şair'in yanında onun bugünkü toplumu ve Tanzimattan , hele Cumhuriyetten beri bütün yapılanları

acı acı yermesine kavuk sallamaktadır.

Yüksek Mimarî bölümünde ilk dersine girince talebesine şöyle hitap etti:

- Siz mimar olacaksınız; yani fikri taşa nakşetme, şekil ve hacim nispetleri içinde yuğurma sanatı...

Bence (plâstik) sanatların en güzeli... O halde bu sahada fikir sahibi olmanız için, derinliğine, içtimaî ruhî ve daha nice şubeleri kaplayıcı bir irfanınız olmak lâzım... Đşte bu gözle sizi,

Tanzimattan beri gelen sahte inkılâplarımızın doğrudan doğruya mimarî plânında çizgileşen

mânasını okumaya davet ediyorum. Eski şahsiyetli, içine kapanık Top-kapı Sarayına bitiştirdikleri (Barok) ve (Rokoko), kantocu donu gibi dantelâlı Mecidiye Kasrı arasındaki fark... Bu kıyaslamayı size tahrir vazifesi olarak veriyorum. Bir hafta sonra isterim.

Ve ilâve etmişti:

- Vazifelerinizi sakın uydurma kelimelerle yazmayınız! Peşin olarak da biliniz ki, bu türlü yazanlar benden

not alamaz.

(Robert Kolej)deyse başka manzara: Zengin ve şımarık, Amerikan terbiyesi almış, ayaklarını üst

üste atan, ellerini enselerinde kavuşturan ve sedire uzanırcasına arkasına yaslanan delikanlılar...

- Ayaklarınızı indiriniz ve mum gibi, dimdik, terbiyeli terbiyeli oturunuz. Burası Amerika değil, Türkiye... Türk terbiyesi içinde yetişmek zorundasınız.

Sınıfta hayret, dehşet!.. Bu kadar tepeden konuşan bu adam da nereden çıkmıştır?..

- Siz lise talebesisiniz. Bense yüksek tahsil gençliğine ders veriyorum. Benden faydalanmaya

niyetiniz

250

varsa ölçülerime uyarsınız. Hoş, gerekirse ben sizi sopayla da uydurmayı bilirim. Ve ilk vazife:

- Bir tahrir vazifesi hazırlayınız? Amerikalı, her tarafı harika olan Ðstanbul'un bunca yeri dururken ve hepsi birer manevî müstemleke olan ecnebi mektepler Beyoğ-lu'nu ve şehir merkezini seçerken

niçin bu mektebi Fatih'in hisarı yanında kurmuştur? Batı ve Hıristiyanlık dünyasını toslayan

Fatih'in kilit noktası olarak seçtiği yere bitişik (Robert Kolej) arması ne ifade eder?

Bu arma, şüphesiz, Protestanlıktı; ve teneffüshane-sinde Türk mukaddesatını Amerikalılara satmış

Tevfik Fikret'in büstü bulunan bir müessisede, yine bir sanat ve fikir adamı tarafından bu tavrın alınması korkunç bir şey,

müthiş bir cesaretti.

Öğle yemeklerinde, Mistik Şair, vazifesi ilmî olmaktan ziyade siyasî olduğu şüphesiz, (Kollej)

müdürü veya reisi (Dr. Rayt)ın sağında oturtuluyor, süklüm - püklüm yemek yiyen ve sükûtu

çiğneyen Türk hocalar arasında yalınız o konuşuyor ve mektebe karşı aldığı tavrın büyük bir

(şoking) teşkil ettiğini görüyordu.

Tam bir gizli ajan eda ve çehresini taşıyan (Dr. Rayt) bir gün onu (ofis)ine davet

edip zevcesinin hâmile olduğunu haber aldığından ve doğum masrafına karşılık olarak yaz mevsiminin maaşlarını

şimdiden ve peşin olarak vermeye hazır olduğundan bahsetti ve altın çerçeveli gözlüğünün

arkasında kırpışan siyah gözleriyle şöyle demek istedi:

- Tek, sınırları geçmeyiniz ve politikamızı altüst

etmeye çalışmayınız.

(Kollej) Mistik Şair'e, onun, hoca olduğu için yalınız 45 gün müddetle askere çağırılacağı ve

Erzurum'a gönderileceği güne kadar tahammül edecek ve dönüşünde kapılarını kapatacaktır. Oraya

en uygun hoca tipi Behçet Kemâl'dir; ve nitekim öyle olmuştur.

251

17 yaşındayken polis müdür dayısının yanında bulunduğu, maddesi ve mânasiyle sâf Erzurum'da

şimdi, 37 yaşında 45 günlük askerlik stajını yapıyor. Askere siyasî yazı yazmak yasak olduğu için gazetedeki "Çerçeve'leri-ne yalınız "N. Kısakürek" imzasını atıyor ve icabında bunları zevcesi Neslihan Kısakürek tarafından kaleme alınmış göstermenin müdafaa taktiğini muhafaza ediyor.

Almanlar, Fransa'dan sonra Rusya'ya çullanmışlar; ve bu suretle, Mistik Şair'in en keskin hıncına hedef bir dünyaya kılıçlarını çevirdikleri için artık onun nazarında bir dokunulmazlık

kazanmışlardır. Yazılarında, demokrasileri tutmakla beraber Nazi'lerin eskisi kadar aleyhinde

değildir.

Akademide Hasan Âli Yücel'in reisliğinde profesörler heyeti toplantısı... Vekil,

şimdiye kadar

seleflerinden hiç birinin bu makamda kendisi kadar kalmadığını, Köy Enstitüleri, klâsiklerden

tercümeler, ansiklopedi gibi büyük hamlelere girişileceğini, akademiden de sanat plânında büyük

işler beklendiğini anlatmakta ve sözü o zaman birdenbire modalaşan ve göze girme vasıtası haline getirilen "Millî Şef" heykellerine getirmektedir.

Đnönü heykeli... At üstünde Millî Şef... Akademinin bir pavyonunda yapılmaya başlamış ve

yüksekliği damı aştığı için çatıyı delmek zoru doğmuştur. Akademiye girerken sol taraftaki hangar biçimli binanın tepesinde garip bir manzara... Đnönü'nün, denizden başını çıkarması ve "ce!" demesi gibi, çatının içinden fırlama kafası... Gövdesi ve atı içeride kalıyor.

Anlattıklarına göre, yerini aldığı zata ait, nerede ve ne şekilde heykel varsa o da aynım istiyor.

Meramı Taksim âbidesinin arka plândaki ikinci, üçüncü adamlar kadrosundan çıkmak, başı

doldurmak... Nitekim, işte banknotların üzerindeki eski resim de kaldırılmış ve yerine onun kellesi oturtulmuştur. Selefine "Ebedî Şef" ünvanı-

tun yakıştırılmasına karşılık ona "Millî Şef" yaftası uygun görülmüş, fakat bu az gelmiştir.

Profesörler meclisinde heykel meselesi konuşulurken Mistik Şair, önündeki kâğıt üzerine birtakım sıkıntı karalamaları döküyor ve bu hareketi vekil Beyefendinin dikkâtini çekiyor:

- Ne karalıyorsun kâğıda, şair?

- Sıkıntımı karalıyorum!

- Bu bahis sana sıkıntı mı veriyor?

- Bir şey veriyor ama, sıkıntı mı, yıkıntı mı, bilemem!

- Söyle açıkça fikrini, çekinme!

- Birazdan, müdür odasında arzederim.

Hasan Âli, Mistik Şair'in, fikrini bildirmesi için mahremlik aradığını sezdi ve toplantı bitince müdür odasında, beraberlerinde yalınız Burhan Toprak, onu konuşmaya davet etti.

- Söyle bakalım!

- Efendim, yabancılar arasında siz bir Maarif Vekilisiniz ve bu sıfatla pek dik çıkacak olan sesime tahammül edemiyebilirsiniz. Fakat aramızda bir arkadaşlık tarafı olduğu için, tenhada,

müsamahanıza güvenerek size fikrimi söylebilirim.

- Dinliyorum.

- Şu heykel işini şöyle yapsak: Avrupaya, ayakta, at sırtında, şu veya bu biçimde şanlı gövdeler ısmarlasak; boyun yerlerini de burgulu yapıp, ölen ölünce kafasını çıkarsak ve yenisinin başını

oraya burgulayıversek; nasıl olur?

Burhan Toprak, kahkahadan kırılmamak için ağzını eline gömmüş, sarsılırken, Hasan Âli

kıpkırmızı; ve yüzünün sol tarafiyle resmî, sağ tarafiyle de hususî olarak, ağlamaklı ve

gülümsemeli!..

O, kendisine "sıfırla nâmüntenâhi arasında ne fark

var?" diye sorulunca "benimle sizin aranızdaki fark!.." cevabını vermekle mebus

olmuş, sonra da bu "nâmütenahi"den yeni gelene bir bölüm ayırmayı becerdiği için yıllarca Maarif vekilliğinde kalmıştır. Köy Enstitüleri, onun, komünist olmasından ötürü kurduğu mües-siseler değil, sırf yeni ve cesur görünmek için, etrafındaki koyu komünistlerin dürtüklemesiyle çatılmış küfür ve Anadolu çocuğunu piçleştirme mekânları... Klâsiklerden tercümeler, ansiklopedi, filân, falan da, Mistik

Şair'in "Aksiyon Serisi" başlığı altında yayınladığı Maarif kalkınması plânından anlayışsız kopyalar...

"Para" piyesinin sahneye konulacağı sıralarda Mistik Şair'i kabul eden, sohbetinden haz duyan ve ona her gün ilk işinin "Çerçeve'leri okumak olduğunu söyleyen, (A)dan (Z)ye kadar her şeyin bozuk ve yeniden yapılmaya muhtaç olduğu sözünün sahibi Başvekil Refik Saydam, açık bir kaç

mebusluk için gösterdiği namzetler araşma Mistik Şairi de katmış, fakat ve çok şükür"Millî Şef"

tarafından listenin başındaki ismi kırmızı kalemle çizilerek, o zamanki Meclise göre, düğmeye

basanın elinde bir rey makinesi olmaktan kurtarılmıştır. 1941 seçimlerinde de aynı işi Mistik Şair'e Parti Genel Sekreteri Memduh Şevket Esendal yapıyor. Bir takım hikâyeler yazmış ve Mistik

Şair'in amcalarından eski Đttihat ve Terakki kodamanı Kara Kemâl'in yetiştirmesi olan Memduh

Şevket, onu, namzetler listesine alıyor, fakat ismi yine çiziliyor ve o anda huzuru hümayunda

bulunan Hasan Âli güya şu lâfı ediyor:

- Kürsüye çıkınca nereye kadar varacağı belli olmayan tek adam!..

Ve böylece Mistik Şair, bağlı olduğu yolun ruhani-yetiyle sırf Đlâhî hıfz halinde masun ve Büyük Doğu'ya doğru yol almakta serbest kalmış oluyor.

"SABIK ŞAĐR"

SENE 1943... Mistik Şair 39 yaşında... O zamana 'kadar gazetelerde giriştiği Đslâmî mücadele

yüzünden siki ve sanatı ihmâl ettiği sanılan kahramanımızın yeni ismi Sabık Şair... Bu adı Fikret Âdil takmış; ve kavgasını be-nimsemeyenlerce bu yeni ismi zevkle benimsenmiştir. Onlar istiyor

ki, göğsündeki tahta çubuk sıkılınca ellerini çırpan ve zillerini öttüren kuklalar tarzında, Sabık Şair yalnız "Kadın Bacakları" soyundan şiirler yazsın ve politikadan uzaklaşsın... Bilmiyorlar ki, onların

"politika" dediği, günlük menfaat (strateji)si hesaplarından ibarettir; Sabık Şair'inkiyse, yeni ve bütün bir cemiyet inşası ve ilk modeli 1839 markalı sahte inkılâpların ürettiği mesnetsiz cemiyeti taş üstünde taş bırakmaksızın yıkma, yerle bir etme dâvası... Buna politika değil, dâva hamlesi

derler; ve politika dedikleri tenkiye aleti kabilinden cüce vasıtalar böyle bir gayeye hizmetçilik bile edemez. Bu kof adamlar, şiirin üstün idrak, tahassüs haline gelmiş fikir olduğunu da bilmedikleri ve onu bir nevi kör dilenci armoniği saydıkları için Sabık Şair'i hep (solo)sunu icraya devam

yolunda görmek istiyorlar ve kendilerine yön habercisi davulculuk işi gibi gelen faaliyetinden ötürü onu yeriyorlar... Bu güne kadar hâlâ devam eden bu telâkki, hem şiiri, hem de cemiyet inşacılığını anlamama neticesidir; ve bâtıllar arasında en bâtılı... Düşünmelidir ki, şiir yine esastır, orkestrada birinci keman mevkiindedir; ve o kemanı dinleyebilmek ve tesirini tadabilmek için davulların haber verdiği yönde bir düzlüğe çıkmak, o düzlükte dâvanın (metropolis - büyük belde)sini kurmak, o

dünya görüşünün maddî ve manevî iklimini mayalandırmak lâzımdır. Yani, dön, dolaş, yine şiir...

Şiir yine merkezde... Bir tefekkürün tahassüsü, yahut bir tahassüsün tefekkürü gibi, içice ve sarmaş

- dolaş... Eğer Sabık Şair'e

dâvanın yalnız tahassüs cephesi düşmüyor da fikir ameleliği de yükleniyor, zira işin bu cephesinde kimsecikler görünmüyorsa, bundan cemiyet utansın; veya mutlak kudret sahibinin bu hususta da

Sabık Şair'e verdiği fikir payına dikkât edilsin!.. Böyle düşünen yoktur!

Eğer şiir Kafdağındaki billur şatoda soylulara ziyafet demekse, şatonun mutfak ve bulaşık işinin de şaire düştüğü diyar, burası... Ve eğer şato sahibi, salonunda arandığı zaman mutfakta bulunuyorsa, bu da, muayede saloniyle mutfağı denk tutma borcunun hakkı, yoksa şato sahibini atıcılığa indirici bir iş değil...

Đşte bu "Sabık Şair" ifadesi bu kadar bâtıl!.. O kadar bâtıl ki, doğrudan doğruya fiil bakımından bile... Sabık Şair "Çile"den başlayarak "Sakarya Türküsü", "Zindandan Mehmet'e Mektup" ve daha niceleri gibi, şiirde ve her şeyde ön eserlerini bu Sabık Şair çığırında yazmış ve belirttiği gibi "lâhik şair" devrinin birbuçuk ciltlik verimini bu devre içinde 80 cilde ulaştırmıştır. Ne çare ki, Babıâli katırlarına saman yerine (orkide) verilirse, katır onu tükürür ve "nerede benim samanım ve

samanımın şiiri?" diye anırır.

(Parkinson) hastalığı diye korkunç bir illete tutulup, eli, ayağı ve dili tutmaz hale gelen ve 1974

yılında ölen Fikret Âdil, son günlerinde kendisini görmeye gelen Sabık Şair'in, o yıl yazılmış

"Perdeler" adlı şiirini dinlerken gözyaşlarına boğulmuş ve hafakanlar içinde, kelimesi kelimesine demjıştir ki:

- "Sabık Şair" ismini sana ben taktım! Şimdi de bu isabetsizlikten utanıyor ve senden af diliyorum!

Meğer seh lâhik şairmişsin!..

Dönelim yine 30 küsur yıl öncesine:

Evlendikten sonra Vaniköyü'nde "leb-i derya" dedikleri, suyla toprağın öpüştüğü çizgi üzerinde bir yalıyı mekân edinmiş, deniz şırıltısı, martı kuşu gakgakları ve

"Şirket-i Hayriye" vapurlarının düdük sesleri arasında, şehir homurdanmalarından uzak, kitaplarına abanmış ve Büyük Doğu plânına dalmış, oturuyor.

Öğle yemeğine davet ettiği Maarif Vekili Hasan Âli Yücel, yanında Vekâlet Müfettişi Osman,

yalıda... Sabık Şair'in annesi gayet nadide yemekler hazırlamış ve onları Beylerbeyi'ndeki

yalısından sandalla Vaniköyüne göndermiştir. Yemekler Hasan Âli'nin o kadar hoşuna gidiyor ki, o sırada Florya köşkünde bulunan Đnönü'ye tattırılmak üzere bir sefertası içinde onlardan birer miktar rica ediyor. Hemen takdim...

Bu müfettiş Osman, Bedri Rahmi'nin ağabeyi, Talim ve Terbiye âzası Sabahattin Rahmi

Eyüboğlu'yla beraber Ankara'nın Yenişehirinde, bir apartmanın giriş katında oturur. Đki bekâr bir arada... Paris'te Genç Şairle Burhan Toprak arası, bir müddet kalmıştır. Hoşsohbet ve işgüzar...

"Horasanlı" soyadını taşır ve hiçbir iddia sahibi görünmez. Ama işini ve mizaçları idare etmeyi, başı ağrı-dıkça ona iyi gelecek otu kırlarda buluveren kediler gibi, mükemmel bilir. Sık sık bekâr evlerine uğramayı ve orada tatlı dakikalar geçirmeyi seven Vekilin de "yâver-i ek-rem"idir. Bekâr apartmanının öbür üyesi, sonradan profesör, Sabahattin Rahmi'ye gelince, asıl mühimmi, o... Tatlı yüzlü, bal rengi gözlü, zevkli, kültürlü, sanat idraki yerinde, zehir gibi bir komünist... Hasan Âli'yi, alınlığı ay-yıl-dızlı ve tepesi sorguçlu sultan beygirleri gibi solculuk arabasına koşup, habire süren ve Köy Enstitüleri hareketini Tonguç Babayla el ele idare eden odur. Sabık Şair'i Ankara

yakınlarındaki Hasan - Oğlan Köy Enstitüsünü görmeye çok davet etmişse de muvaffak

olamamıştır. Nurullah Ataç fırıldağının döndürücüsü ve nihayet belli-başlı bir noktada

durdurucusu, Orhan Veli şiirinin (emprezaryo - sanat simsarı) odur. Gayet tatlı

ve çekingen bir dille ruhları kuşatmayı bilen ve ric'at (strateji)siyle, taar-257

ruzdan daha emin verimler devşiren tehlikeli adam... Sabık Şair'e birkaç kere, boğalara gösterilen kızıl mantoyu uzatmaya kalkmıştır ama her defasında boğanın onu zıp-kmlama ve kızıl mantosunu

parçalama tehdidi belirtmesi üzerine, bir kenara çekilmeyi ve yalınız (estetik) plânda görünmeyi tercih etmiştir. Sadece, elinden şu gelmiştir: Vaktiyle Mistik şair'in "Ağaç" mecmuasında neşredilen "Bilmecelerin Cennetinden" başlıklı çok güzel bir yazısını Şair, Büyük Doğu'da tekrar yayınlayınca, anasının başörtüsü gibi Müslümanlık kokan bu mecmuaya nefretinden ve o yaziyle

Đslâm dâvasına kuvvet kazandırılacağı kuruntusundan, yazının Sabık Şair'e eskiden verilmiş ve

onun yeni haliyle hiçbir yakınlığı kalmamış olduğuna dair bir protesto kaleme almak... Tıpkı

kardeşi Bedri Rahmi... O nasıl hediye tablolarını kaçırdıysa bu da yazısını kaçırıyor.

Hiçbir meselede "hayır!" diye ortaya çıkmak ve Nâzım Hikmet gibi kollarını iki yana açıp "ben buyum!" demek cesaretinden mahrum ve komünizmaya aklınca ve belki yalınız (estetik) cepheden meftun bu adam, hayatında sadece tersinden bir (dogm - nas) sahibi olmuştur; iliklerine kadar

işleyici bir Đslâm nefreti...

Leş hayatının sonuna doğru, dinî bayramlarda kapısına "müslümanların gününde ziyaret kabul

etmiyorum!" diye yafta asacak kadar kuduz Đslâm düşmanı Nu-rullah Ataç, denilebilir ki,

Sabahattin Rahmi ile, birbirine zehir aşılayan ve birbirinden zehir alan iki "sevici" manzarası arzeder.

Yalıda yemek yedikten sonra ellerini yıkamak üzere, eski yalıların bugünkü banyolardan daha

büyük, mermer döşeli helasına giren Hasan Âli Yücel, orada, musluğun üzerindeki rafta, Mustafa

Şekib'in kara kalem bir portresini gördü:

- Bu da nesi?.. Hani bu adam senin yakının ve dostundu? Resmini nasıl helaya asarsın?

- Benim dostum dâvamın dostudur. Ötesi (fante-zik) ve iğreti yakınlıklar... Kendisinden ilk defa gerçek fikir adamı üstün profesörü beklediğim halde bir türlü olamadığını gördüğüm bu adama,

vaitkârlığma rağmen zarını delememesi karşısında ancak helayı lâyık görüyorum! O resmi de

oraya, yalıya gelsin de bizzat görsün diye koymuş bulunuyorum.

Hasan Ali salonda, bir kitap getirmek üzere dışarıya çıkan Sabık Şair'in arkasından, iki elini tekbir getirir gibi kulaklarına kaldırarak Neslihan Kısakürek'e soruyor:

- Namaz da kılıyor mu?

- Evet, beş vakit namazını kılıyor. Vaniköy'ünden sonra Taksim'de zemin katı bir

apartmana geçti. Karikatürist Cemâl Nadir de aynı cadde üzerinde ve birkaç adım ilerisinde...

Karikatüre, çizgiden ziyade düşünce ve meşrep getiren ve tıpkı yeni şiir gibi (modern) olmak

iddiasındakilere hoş görünmeyen, içli ve tatlı karakter... Her meselede Sabık Şair'in karikatürünü çizmek ve ona dair (espri)ler yumurtlamak âdeti... Meselâ "Bir Adam Yaratmak" piyesindeki incir dalma asılan adamı, bizzat Sabık Şair olarak tasvir etmiş ve onun at merakından kinaye, eline bir kamçı vermeyi ve ayaklarına mahmuzlu bir çift çizme geçirmeyi ihmal etmemiştir.

Taksim;deki evinde ziyaretçileri, o zamanlar galiba asistan şimdiki Profesör

Cahid Tanyol, Abidin Dino, Celâleddin Ezine, filân..

Đleride profesörlüğünde "Sosyalizm Evliyası" başlıklı yazılar çırpıştırarak birbiriyle karışmaz nesnelerin (kokteyl)ini yapmaya kalkışacak ve katranı süte yamamaya davranacak olan Cahid

Tanyol, delikanlılığmdaki o demlerde Sabık Şair'in pervanesi ve sonunda nereye dönmüş olursa

olsun, asla bırakamadığı ve bırakmayacağı (mistik) zevkinin ona borçlusu...

Tiyatroda boy gösteren Celâleddin Ezine, tahsilini

yaptığı Almanya'dan hendesi bir kafayla dönmüş kolalı fikirler ve hazır cevap hükümler sahibi,

oldukça zengin

bir satıh adamı...

Abidin Dino ise "el'malûm"... Alman ordularının kazayağı yürüyüşüyle Berlin istikametine döndürüleceği günü kollamakta, (Stalin) aşkı ve (Hitler) nefreti içinde

tutuşmakta ve:

- Kuzum; komünizma ile dindarlık birleşebilir mi,

birleşemez mi?

Suâline, tereddütsüz cevap vermekte:

- Asla! Birleşemez! O zaman komünizma diye bir

şey kalmaz!

Bir sabah, şafak vakti, Sabık Şair'in kapısı vuruldu:

- Kim o?

- Polis!

- Ne istiyorsunuz?

- Bu sabah Cumhur Reisi Hazretleri, Güzel Sanatlar Akademisini ziyaret edecekler... Orada

bulunmanız

emrediliyor!

- Bu daveti, şafak vakti polisle mi emrederler?

- Biz emir kuluyuz efendim; tebliğin yapıldığına

dair, şu defteri imzalayınız!

Akademide, ak sakallı hat ve tezhip hocalarından, düdük kılıklı, resim ve salon adamı biçimli

mimarî profesörlerine kadar bütün öğretim üyeleri, esir kampında yemek sırasında dizilmiş gibi,

dümdüz bir çizgi üzerinde... Đnönü, kalın camlarından ve hususî surette yaptırılmış çelik

(karoser)inden kurşun geçmez siyah otomobili dışarıda, arkasında Burhan Toprak, görünüyor.

Burhan Toprak, bir kulağı işitmeze hitap ettiğim ilân edercesine, hocaların bir bir derslerini ve isimlerini haykırıyor... Adetâ tiksintiyle uzanan ve ateşe değmiş gibi hemen geri çekilen devlet reisliği eli... Sıra Sabık Şair'de: - Filân dersin hocası, falan!

Sabık Şair elini uzatmıyor. Muaşeret kaidesince Devlet Resinin el uzatmasını bekliyor. Sabık

Şair'in adını, ilk söylenişinde duymamış gibi görünen, böylece ona karşı alacağı tavrı kestirmek için, elini kulağına götürüp ismi tekrar ettiren Đnönü, el uzatmadan geçip gidiyor.

Akşam, bütün üniversiteler ve yüksek mektepler hocaları, Dolmabahçe sarayında ve çay

ziyafetnide... Çıkış zamanı herkes tekerli kol, huzurdan geçmekte... Ateşe dokunurcasına,

uzatılmasiyle geriye çekilmesi bir olan

el...

Sıra yine Sabık Şair'de... Đnönü'nün dudakları kıpırdıyor:

- Filân dersin hocası, falan, değil mi?

- Evet efendim, ta kendisi!

Đnönü ile bütün teması bu kadardır.

DOĞUM

TAKSĐM'den Beylerbeyi'ne geçmiş ve "Mustantı-ğın evi" diye isimlendirilen, ayda 15 lira kiralı, hem de oldukça büyük bir eve taşınmıştır.

O evde bir gece, etrafında gençler, sabaha kadar süren bir sohbet... Zevcesi, misafirlere çay üstüne çay hazırlamaktan sabaha kadar uykusuz... Sabık Şair tarih ölçüsüyle dünya görüşünü anlatıyor,

Doğu ve Batı kıyaslamaları içinde Türk Cemiyetini safha safha kıstasa vuruyor ve konuşuyor,

durmadan konuşuyor. Ve etrafındakiler, kupkuru bir süngere su damlatıhyormuşcasına, bu

konuşmayı içiyorlar, durmadan içiyorlar...

Sabah... Pencerede bir mavilik püskürtüsü... Gençler ayakta... Biri atılıp Sabık Şair'in elini öpmeye davranıyor. Onları iskeleye kadar uğurluyor, vapura bindiriyor ve arkalarından sesleniyor:

- Büyük Doğu, inşallah çok yakın!..

Zevcesinin kürk mantosunu rehin götürdüğü, fakat kabul ettiremediği Maraşlı bir pirinç tüccarının yardımiy-le ilk Büyük Doğu...

Henüz ceberut ve şakavet çığırı devamdadır ve henüz Amerika'nın "ille demokrasi ve hürriyet!", yani bir zorla hür rejim emri gelmemiştir. Türkiye harpten korunmuş fakat ruhî, ahlâkî, iktisadî, idarî, her sahada sıfırın altına düşürülmüştür. Harbe girilmiş veya girilmemiş ne çıkar? Đşte ateşe atılıp da yanık çıkan milletlerin, başta Almanya, Đtalya ve Japonya, bugünkü mes'ut manzaraları!..

Đnsan, hangi müessirlerden ötürü doğduğunu, hangi içtimaî buhranlar yüzünden ve nasıl bir dünya

uğrunda patlak verdiğini bilmediği bir savaşa girmek veya girmemekle nefsini koruyabilmiş

olamaz. Hattâ, "tahayyüz hassası" dedikleri, boşlukta mekân işgal etme ve yeryüzünde söz söylemek hakkına malikiyet olarak savaşa girmenin bile üstün bir tarafı düşünülebilir. Harp bir

yangındır, itfaiyeyle söndürülebilir; ama kav gibi için için yanan, eriyen bir bina nasıl

kurtarılacaktır?

Đşte, bu suâllerin suâlini, ne Babıâli (Don Kişot)la-rı, ne de hükümet bunakları çözmeye

davranabilirken ilk devre Büyük Doğularında mecburî bir kekemelik, baklayı dil altında gizleme

gayreti ve peçesini topyekûn atacağı güne doğru vaziyeti idare mecburiyeti vardır. Ceberut ve

şakavet çığırı devamda...

Babıâli o günlerde fikir veya fikirsizlik piyasası değil, doğrudan doğruya kara borsacılık pazarı...

Bazı gazeteler (prim)le aldıkları kâğıdı misil misil eklemelerle karaborsada satıyor ve sahiplerinin soyadını taşıyan iş hanlarını yükseltme yolunda ileriliyor. Niğdeli hammal-lardan kurulu, beyaz

kâğıt, okkalık iade kâğıdı piyasası o kadar hareketlidir ki, bu çarıklı "erkân-ı harp"ler idaresinde ticarî bâbıâli ile fikrî Babıâli birbirine tam uygun...

Hakkı Tarık Us, gazetesini satmakta değil, iadelerini depo edip kıymetlendirme ve pahalıya sürme dehasında maruf... Bu vaziyeti gören ağabeyi, zekâca orta insanların hayli gerisinden gelen Asım Us, ona, Girid'e karadan asker sevkeder gibi bir teklifte bulunmuştur.

- Peki, madem, iadeler bu kadar kıymetli, niçin fazla basmıyoruz?

Daha, aptalı, akıllısı, delisi ve açıkgöziyle binbir çizgili bâbıâli panayırında ne renkler, ne renkler;

"Vakit" gazetesinin, Bâbıâli ezmesi veya çiğnemesi, meşhur topal Gayyur Beyi!.. Hakkı Tarık'ın odasına küt diye girer ve sorar:

- Siz, Basın Birliği Reisi olarak, ben ölünce cenazeme bir çelenk gönderecek misiniz?

-Elbette!..

- Öyleyse yarı parasını peşin ödeyin de, ziyanı yok, çelenksiz kalayım ve biraz daha yaşayayım!

Cumhuriyet'in meşhur ihtiyar musahhihi ermeni vatandaş... Ðsmi Dikran, Mihran, Agop gibilerden

bir şey...

Peyami Safa ona takılıyor:

-.....Efendi! Yüzünde tek çizgi yok... Hiç ihtiyarlamıyorsun!

- Yaşamıyoruz ki, ihtiyarlayalım...

Peyami Safa bu cevaba bayılmıştır; sık sık onu tekrar, nefsine ve muhitine tatbik eder;

- Yaşamıyoruz ki, ihtiyarlayalım...

Halbuki o, yasayamadan ihtiyarlayanlardan.

Büyük Doğu'nun ilk sayısı çıkınca, Sabık Şair hemen onu eline alıp Eyyüpsultan'a koştu. "O ve Ben"de anlatıldığı gibi, bomboş bir mekân ve rüzgârdan kanatlan açılıp kapanan kapılar... Artık Efendisini dünya göziyle bir daha göremeyecektir. Kısa bir zaman sonra Mürşidinin gerçek âleme

göç haberi; ve Efendi tarafından, bir

mektubunda kendisine "kerime-i âliyyem" diye hitap edilen zevcesinin gözünde yaşlar...

- Ağlama! O şimdi saadetlerin zirvesinde... Biz kendi halimize ağlayalım!

Büyük Doğu'nun bu ilk devresinde bomba gibi patlayan bir anket...

Suâllerine kısaca "evet!" veya "hayır!" isteyen bu ankette ilk suâl "Allaha inanıyor musunuz?"...

Onu takip eden suâller de, memlekette ruhî ve ahlâkî bir inkılâba lüzum bulunduğunu itirafa

zorlayıcı mahiyette... Cumhur ve Hükümet Reislerinden, gazeteci, muharrir, edip, şair, profesör, iş

adamı, politikacı, sahasında sivrilmiş her şahsiyete yöneltilen ve cevap vermeyenlerin hizasına

"cevap vermemiştir!" diye yazılan meşhur anket...

"Allaha inanıyor musunuz?" suâline hararetle "evet!" diyenlerin dışında üç çeşit, inkâr edalı cevap: Doğrudan doğruya "hayır!" damgasını vuranlar, "o suâli noktalayıp müspet veya menfi bir cevap vermediğimi belirtiniz!" diye karanlığa çekilenler ve "sadece vicdan meselesi, inanan inanır!"

şeklinde yan çizenler... En vahşi eda ile inkârın başında, Zekeriya Sertel, karısı, Falih Rıf-kı, Sedat Simavi, Hüseyin Cahit, Sadri Ertem; güya medenîce reddedişin veya kenara çekilişin serisinde de

Necmeddin Sadak, Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Reşat Nuri Güntekin gibiler...

Ama memleketin ruh ve ahlâkta batışı ve yeni bir inkılâba muhtaç bulunuşu üzerinde, Falih

Rıfkı'dan başka herkes birlik... Ðlk suâle "Ulus" gazetesindeki odasında tereddütsüzce "hayır!"

diyen Falih Rıfkı, bir kaç gün sonra Ankara'dan telefon etmiş ve cevabının çıkarılıp yerine nokta nokta konulmasını istemiştir. Đnananlar arasındaysa Profesör Salih Murad Uzdilek'in cevabı

harikadır: - Bal gibi inanıyorum! Bu anket Babıâli'nin röntgen filmi...

"Đdeolocya Örgüsü" daha ilk ve acemi ilmiklerinde... Mecmuanın kadrosu da, Sabık Şair'in porsumuş şöhretlerden artık bir şey beklenemeyeceği kanaatine uygun olarak hep gençlerden... Faik Baysal, Özdemir Âsaf, Fahri Erdinç, Salâh Birsel, Emin Ülgener, Fikret Akdora, Hasan Çelebi gibi şairler ve hikayeci Oktay Akbal... Bunların hepsi, daha saksılarının toprağını delemeden silinip gitmiş; aralarından, sarmaşığını uzata uzata işi sosyaliz-mada bitiren Oktay Akbal kalmıştır. Fikret Âdil ve Bedri Rahmi, kendi isteğiyle mecmuada bir sahife sahibi; ve şekilsizlik şiirine ilk defa bir muhteva ve hususî bir duygu silsilesi getirebilmiş olmanın ifadecisi... Ahmed Kutsi ve Ahmed

Hamdi uzaklarda, maiyet içine girmekten çekinir gibi durmakta, Peyami Safa kendi âleminde,

Burhan Toprak da, hâlâ "hayat mı, eser mi?" dâvasını çözümleyeme-miş, Akademisinin başında...

Yazıların hemen hepsi Sabık Şair'in tashihinden geçiyor. Sabık Şair Babıâli'ye sızmaya başlayan

genç istidatların (kalite) düşkünlüğü karşısında ürperiyor ve bu ürperişinde (1) numarayı, doğru dürüst tek cümlesi bile olmayan ve her hikâyesi yeniden yazılan Oktay Akbal muhafaza ediyor. Bu

paşazadenin yazarlıkta henüz ilk mektebi bitirebilmiş olduğuna inanılamaz.

Büyük Doğu'nun ilerideki projektöre karşılık bu idare lâmbası devri, "inkılâp" dedikleri rahimden ne kavruk ve düşük çocuklar gelmeye başladığını gösteren (etap - kademe)yi nişanlar. Eskilerden

ümit yok, yenilerdense hiç bir vaad...

Şükrü Saraçoğlu imzasiyle basına "Allah ve ahlâktan bahsetmek yasaktır!" emri

o sıralarda gelir, Hasan Âli Yücel Sabık Şair'e "Akademideki hocalığınızla Büyük Doğu'dan birini seçmenizi ihtar ederim!" fermanını o sıralarda yazar ve "elli kişilik bir smıftansa bütün vatana hitap edici kürsüyü, yani Büyük Doğu'yu seçtiğimi

ihtarınıza karşı ihtar ederim!" cevabını o sıralarda alvr, bunun üzerine Sabık Şair o sıralarda Akademiden koğu-lur, "Allaha itaat etmeyene itaat edilmez!" mealinde bir hadîs neşrettiği için Vekiller Heyeti kararıyle mecmuası o sıralarda kapatılır ve kendisi, hocalık dolayısiyle eksik

yaptığı ikinci askerliğini tamamlamaya o sıralarda davet edilir ve Eğridir dağlarına sürülür.

Bu, bir yıla varmayan yarımyamalak intişar devrinde Büyük Doğu'nun verimi ne olmuştur?

Daha ilk (sondaj) girişiminde petrol bulunmuş ve onun, bütün yurda ve oradan bütün Đslâm âlemine yön ve yol gösterici alev sütunları halinde bir gün fışkırmak istidadı, en iptidaî şekliyle de olsa belirmiştir.

Bu istidadın aksiyon plânında ilk kımıldanışı

"Tan" gazetesi baskını...

Bu gazetede karargâh kuran komünizma, "Zincirli Hürriyet" ve türlü isimler taşıyan atılışlarla kendisine tecelli zemini ararken, birdenbire Anadolulu ve kökçü üniversite gençliğinin pençesine düştü; eşyası toz gibi havaya savruldu ve makineleri makarna gibi didik didik edildi. Hiçbir resmî ve ısmarlama sevk ve idareye tâbi olmaksızın kendi öz vicdanlarının dürtüşü peşinden harekete

geçen bu gençler Büyük Doğu idarehanesinin önüne gelerek tezahürlerini göklere çıkarmışlar,

Sabık Şair'i pencereye çağırmış ve hitabını çılgın alkışlar içinde dinlemişler ve yara berelerini aynı idarehanede tedarik edili-veren pansuman malzemesiyle sarmışlardır.

Hadiseden bir kaç gün önce "Tan" gazetesinde bir fıkra çıkıyor. Bu fıkrada,

Sabık Şair'in Eyüp'te bir şeyhe bağlı olduğu, o şeyh tarafından ağzı açılıp içine tükürül-düğü ve arkası sığanarak "haydi, yürü!" diye bu yola sürüldüğü, istihza ve hakaret dolu bir lisanla yazılıyor. Đmza: Aziz Nesin... Bir zaman sonra Sabık Şair'e en keskin alâka ve takdir göziyle bakacak olan Aziz Nesin...

Sabık Şair, bu defa Erenköyündeki evinde, yatağa uzanmış kucağında birkaç aylık oğlu Mehmed,

içi yana yana elini hacet dergâhına kaldırıyor:

- Allahım, benim hiçbir kıymetim ve şahsım adına , istediğim yok! Fakat Efendime edilen bu

hakaretin cezasını senden bekliyorum! Tez cezalandır, Allahım!.. Ey yolumun büyükleri!.. Allanın izniyle ve ruhaniyetinizle

yetişin!

Ve işte, hemen, başlarına yıkılan "Tan" gazetesi...

Ve işte, o gün boy göstermeye başlayan ilk Büyük Doğu gençliği! Şimdi onlar ellinci yaşını

sürerken bu günün 20 - 30 yaşları arasındaki tam teçhizattı milyonluk gençliği

düşünmek lâzım...

Sene 1944, Mayıs ayı... Bu Mayıs ayı onun hayatında pek manalı... 40 yıl evvel mayıs ayında

doğmuştur. 10 yıl önce büyük buhranını Mayıs ayında yaşamaya başlamış ve işte şimdi, Eğridir'e

doğru trende giderken aynı buhranın nüksedişine şahit olmuştur. (*)

1944'deki bu nüksediş on yıl evvelki ilk sillenin

ikincisidir ve mânası şudur:

- Đçtimaî hayat yolunu bulmaktasın ama ferdî hayat çizgini henüz dosdoğru tutamamaktasın! Hele

biraz yan,

piş ve yeniden başla!..

Doğum hayli sancılı olmuştur.

SĐLLE

EVET, yeni bir silledir bu; yolun büyüklerinden gelen ve Efendisinin sonsuzluk âlemine

geçişlerinden tam 1 yıl sonra ruhunda patlayıveren...

Efendisinin bir notundan öğrendiğine göre, suçlu mürid, eğer gerçek mürid ise, cezasını mürşidi

dünya ha-

(*) Vefatı

da Mayıs ayındadır

yatındayken görmez de vefatından sonra yüklenir. Eğer gerçek mürid, yani seçilmiş ve kütüğe

nakşedilmişlerden değilse bu dünya çerçevesinde kahra uğramayabilir; hesa-. bı ötelere kalmıştır.

Bu bakımdan Sal>:k Şair, silleyi yer yemez, her şeyden önce seçilmişlerden ve kütüğe

nakşedilmişlerden olmanın saadetiyle içice, büyük acıyı tekrar yaşamaya başladı. Kovulmaz

fikirler, ruhunu bir deliğe tıkıp önüne nöbetçi diken idrak burkuntuları altında öyle kıvranıyordu ki, bir gün bu hale âdeta haykırarak şöyle hitap etti:

- Nedir, güveler gibi beynimin kıvrımlarında yuvalanmaktaki bu ısrar?.. Kim ve ne üflüyorsa bu

sabit fikirleri ruhuma, sıkıysa gelsin imanıma musallat olsun, bakalım onu sarsabilir mi?

Sanki üzerine zırhlı tank kuvvetleri saldırıyordu da, o, "sıkıysa hava kuvvetleri gelsin, bakalım, çatımı ve temelimi sarsabilir mi?" demeye getiriyor, en emin sığınak içinde "hodri meydan!"

diyordu.

Sen misin böyle meydan okuyan?.. Bir anda ruhunun gökleri korkunç bir filo nizamiyle uçan ve

tam tepesinden dikine dalan uçaklarla dolmuştu. Adetâ şeytan, olanca güciyle seferber olmuş, onun, mutlak olarak inandığı ve mutlak şekilde bağlandığı hakikatleri tepe-taklak etmeye gelmişti. Birbiri ardından öyle küfür telkinleri, dürtüşleri ki, anlamayanlara, ruh topografyasını tanımayanlara, Sabık Şair'i, dünya yaratıldı yaratılalı gelmiş ve geçmiş kâfirlerin en korkuncu gösterebilir. Onlar, Sabık Şair'in kendisini ikiye bölüp her parçasını öbürüne yediren bu halini, rahat bir vicdanın öz

iradesiyle davet ettiği bir şey sanabilirler ve gafletlerin en dipsizine düşmüş olurlar. Bilmezler ki, ruh topografyasının en şanlı mühendisleri tasavvuf kahramanlarınca bu hale "havâtır, hata-rat"

denilir ve onun, kuvveti nisbetinde imana delil olduğu, yani bu dürtüşlerin imandan geldiği

teşhisine varılır.

iş ki, galebe nefste değil, ruhta kalsın ve bu hal kalbte sabitleşmesin... Onları emniyetle defetmek ve iğnelemelerine, yahut bombalamalarına zerrece değer vermemek lâzım...

Fakat kendi hali her sınırı aşıyor ve hastalık çapına yaklaşıyordu.

Erenköy'ündeki evinde bir sabah kalktı, ev halkı gaflet salıncağında gayet rahat solumalarla kolan vururken abdest aldı, namazını kıldı ve şöyle dua etti:

- Allahım, bu kanlı meydan muharebesinde eğer küfür bütün müdafaa hatlarımı yaracak, kalelerimi yıkacak ve iman şehrimi işgal edecekse, yine namütenahi ince ve girift kaderin icabı, hemen, şimdi ruhumu kabzet ve bana mümin olarak mezarı nasib eyle!..

Musallat fikirlerdeki "abes" derecesine ve muhaller arası köşe kapmaca oyununa bakın ki, Allaha bu türlü hi-tab eden bir kul, hiç kimsenin olamaycağı kadar imanlı ve imanından yana korkusuz

olmak gerekirken... Böyleyken... Nitekim ikinci sillenin acısı dinip de Đstanbul'a döndüğü zaman, Sabık Şair, Efendi Hazretlerinin en fazla sevgi ve güvenine mazhar Dr. Halit Bakır'a hikâyesini

anlatınca, şu karşılığı aldı:

- Sadece iman taşkınlığına işaret, haliniz! Ve zekâ kuvvetinden... Efendi hazretleri size "keşke bu kadar zeki yaratılmamış olsaydın!.." dememişler miydi?.. Đşte o sözdeki hikmetin tecellisi!..

Eğridir'de göl kenarında bir ev tutulmuştur. Sabahleyin erkenden suya giriyor, kahvaltısını ediyor, atını bekliyor ve zevcesine veda edip dörtnala, 3-5 kilometre ileride Dağ talimgahına... Talimgah kumandanı, Ömer bey isimli yaşlıca bir zat... Yarbay... Eski nesilden olduğu her halinden belli...

Babacan, lâtifeci, şefkatli... Sabık Şa-ir'e her vesileyle iltifat ve himaye gösteriyor ve "Büyük Doğu" ile (Serkl d'Oryan)dan çevirme "Büyük Kulüp" sigarasını birbirine karıştırmaktan zevk alıyor.

Meselâ:

- Demek "Büyük Kulüp" kapatıldı, öyle mi? Yahut:

- Ve bir "Büyük Doğu" sigarasını da içelim!

Ateş içinde dans numaraları yaparcasına ıstırabını belli etmeksizin askerlik

vazifesini görmeye

çalışan, garnizonda hiç kimseyle temas ve lüzumsuz tek lâf etmeyen Sabık Şair'i yüzbaşıdan öte

üstün rütbeliler tutuyor ve genç subaylar şüphe ve tevahhuş göziyle seyrediyor.

Bir gün, kumandan onu odasına çağırdı ve üzerinde mahrem işareti iki kırmızı ay bulunan bir

kâğıdı uzattı:

- Oku bakalım şu tezkireyi! Genelkurmaydan gelen bu tezkirede, Sabık Şair'in

nasıl bir tip olduğu anlatılıyor, gericiliği ve devrim düşmanlığı belirtiliyor, gayet tehlikeli ve insanları kolaylıkla ağına düşürebilecek bir insan olduğu kaydediliyor ve adım başında kontrol ve hususî hayatının takip edilmesi, kimlerle düşüp kalktığına dikkât olunması ve sıkı bir murakabe

altında tutulması emrolonuyordu.

- Ne dersin?

- Bana bu mahrem tezkireyi göstermenizdeki asıl duyguyu anlıyor ve minnetle karşılıyorum. Đşin

kıymet hükmüne gelince: ordu siyasî polis midir ki, benim bir nevi göz altına alınmam için ona

emir veriliyor, adetâ bu yüzden askere alındığım itiraf ediliyor ve orduya zindancılık rolü

oynatılmak isteniyor? Bu, orduya hakaret değil midir?

Yazm ilk aylarına rağmen kardan sorgucunu muhafaza eden Toroslarda tatbikat... Çadırlı ordugâh...

Geceleri rüzgâr, çadırı direğinden gagalayıp havaya uçurmaya çalışan bir kartal... Çadırda, yüzde yüz gönül birliği içinde bulunduğu bir yüzbaşiyle yan yana... Ne hazin! Bu yüzbaşı, uyuzunu saklar gibi Müslümanlığını gizlemeye

mecbur...

Tatbikat sırasında 90 dereceye yakın diklikte ve 2 -270

3 bin metre derinlikte uçurumlardan, herkes belleri ve omuzlarından birbirine iple bağlı, inişler ve çıkışlar... Bu iş Sabık Şair'i öyle bir ruh tırmıklanmasına uğratıyordu ki, her taşın dibine bir şeytanın çömelip:

- Hâlâ mı bırakmayacaksın şu iman kuruntusunu?.. Onu bırak ve kurtul!.Her şey boş, boş, boş!..

Diye dil çıkardığını görür gibi oluyordu. Ve cevap veriyordu:

- Beni şu uçurumdan atıp tuz - buz etseler ve sonra diriltip bu işi ebediyet boyu tekrarlasalar yine imanımdan zerre kaybetmem! •

Kumandan onun, iğneli fıçıda yuvarlanmaktan-beter bu halini, dışından okuyabildiği kadariyle

sezinledi ve garnizona dönüp kışla işleriyle meşgul olmasını emretti.

Eğridir'de çepçevre dağlar ve tepeler, ideâl ülkeyi arkalarında bırakmış, idam ipinin ilmiği gibi boynunda onun... Sıkılıyor, sıkıldıkça sıkılıyor. Bir tepeye çıkışında her dafa, aradığı yerin onun gerisinde kaldığı hissine düşüyor. Nerede bir tepe görse deniz onun ardındadır; nerede gözü bir

binaya değse, sahil, onun arkasında... Ah o ne sahil, o ne ele geçmez kıyı!.. Sonbahara doğru,

sahilde bir kıt'aya nakli gerektiğine dair aldığı rapor üzerine Ðzmit'e nakledildi. Emrine, karargâh hizmeti olarak, binek atlarına mahsus bir tavla ile bir fırın idaresini verdiler. Karargâhta küçücük bir oda, bir somya, kırk yerinden yamalı ve çivili bir masa, bir saç sobası ve abdest almaya mahsus musluklu bir teneke ve kova.. Bu odada, dışarıya her çıkışında (normal) insanlara mahsus çehre

makiyajını yapmak, odaya her kapanışında da yüzündeki boyayı söküp atmak, saatlerce ağlamak ve

ibadet etmekten başka işi yok... Her hafta da, Erenköyünde oturduğu köşke gidip gelebiliyor.

Yemeklerini, eski mektep akradaşları deniz subayları arasında Deniz Üssünde yiyor ve

yemeklerden sonra, onlarla, gazino kısmında konuşuyor.

271

Bir ordu muhasebecisi vardır ki, kaba softa ve ham yobaz tipinin su katılmamış örneği olduğu için, mücerret mânası bakımından ele alınmaya değer. Beş vakit namazında ve geceleri teheccüdünde

olduğu için Sabık Şair'in alâkasını çeken ve onun ayrılmaz dostu olan bu tip, hakikatte ibadetinin hiçbir sır ve hikmet noktasına varamamış, ince idrakine yükselememiş ve adetâ, ibadet içinde

açılacağına, büsbütün kapanmış ve mahpus kalmış... O da Deniz Üssünde yemek yiyor ve Sabık

Şair'in sohbetlerine katılıyor. Ve bazen öyle çıkışlar yapıyor ki, Sabık Şair'in gayet ince bir

metodla, albayından teğmenine kadar telkin altına almaya çalıştığı subayları birdenbire soğutuveriyor.

Bir gün, önüne gelenin işine geldiği gibi içtihat edemeyeceği; içtihadın esasta serbest, fakat

gerektirdiği şartlar bakımından kapalı olduğu mevzuunda konuşulurken Muhasebeci Bey atılıverdi:

- Adamın biri eşeğine binmiş ve filân işi olmazsa eşeğinden inmeyeceğine yemin etmiş... Đşi

olmamış, fakat eşekten inmeye mecbur... Ne yapsın?.. Alçakça bir ağaç dalına tutunmuş ve oradan

inmiş... Yani eşekten inmiş ve yeminini bozmuş olmuyor. Đmam-ı Âzam Hazretleri de hadiseyi

haber almış, hareketi doğru bulmuş, ama adam, kendi kendisine içtihat etti diye

idamına fetva

vermiş!..

- Muhasebeci Bey; şurada oturmuş, pervasızca konuşuyorsunuz! Sus-pus oturup konuşulanları

dinlemek ve namazlarınızın sizden istediği din hikmet ve irfanını yükseltmeye çalışmak dururken, nedir bu gösterdiğiniz cahillik ve kabalık?.. Anlattığınız hikâye tam üç noktadan bâtıldır. Birincisi,

"abes"e yemin olmaz. Đkincisi, edilen yemin bile bile bozulsa da cezası, yani "keffaret"i ödenir ve hükmü kalkar. Üçüncüsü ise büsbütün ağız tıkayıcı ve bâtılı gösterici; Đmam-ı Âzam Hazretleri

böyle bir "abes"i asla doğrulamayacakları gibi, kaza makamında bulunma-

dıkları için idam fetvası veya hükmü vermekten uzaktırlar ve esasen böyle bir hareketin şeriatte ölüm cezasını gerektirici hiçbir tarafı yoktur. Biz burada ve her yerde, günümüzün buz döşediği

sıcak iman nefesini üflemeye çalışırken, sizin ve benzerlerinizin buza buz katan soğu-tuculuğunuz, acaba imana mı, küfre mi hizmettir? Soğutmamak, ısındırmak, zorlaştırmamak, kolaylaştırmak,

korkutmamak, müjdelemek emrini veren hadîs'i de mi bilmiyorsunuz?

Ve Sabık Şair, genç deniz subaylarına dönüp devam etti:

- Tababette (aseptik), (anti septik) diye iki tabir vardır. Biri, mikrobu içeriden temizleyici, öbürü de mikroba dışarıdan mâni olucu iki tedbir... Elimde olsaydı, ben, Đslâmı içinden bozanları, ona

dışından taarruz edenlerden önce temizlerdim.

Sabık Şair'e bir de "tasavvufa inanmaz, evliyayı inkâr eder!" kaydiyle Đzmit Müftüsünden bahsettiler. Bir namaz çıkışında caminin kapısında Müftüyü bekledi ve ona şöyle dedi:

- Hakkınızda, tasavvufu inkâr ettiğinize dair bazı şeyler duydum. Ne dersiniz?

Ve Müftünün bin dereden su getirmeye çabalamasını görünce kısa kesti:

- Şunu biliniz ki, tasavvufu inkâr etmek, Allah Resulünün bâtını ve ruhaniyetini reddetmeye varır.

Bu iş şuurlaşınca da küfrün ta kendisi olur.

Bir de işin, şeriati inkâr edici sahte tasavvuf ve yalancı evliyalık tarafı var. Bu noktada da

mukaddes ölçülere sımsıkı sarılmak ve her iki tarafın sahtelerine karşı "Sı-rat-ı Müstakîm"i göstermek borcundayız:

Şöyle ki; Đzmit'teki yedek subaylardan biri, Sabık Şair'e, Kadıköyünde Mardinli Feyzi veya Fevzi isminde, keramet satıcısı, velilik iddiacısı, fakat kendisince kâmil bir şahıstan bahsediyor:

7?

3

L/l

C:

VO

01

01

o

3

3

S' o-

o>

S? »—t

O*

3

3-

4^ Ul

dir

3 3

r-t-

3

<

G

a

G

3*

J»

>-^

pr

V

s"

&

Cd

01

1—K

%

era

>

p

jetire

esap

r-* S»

VI

W

3'

Ol

G

p.

üyük

G (W

is bıı

, der

etirm

0>

8

^"

ıdah

«o

Cr

medi.

günü

iflen-

üyük

ünde

1

CD Ol

Do-

üçlü

rdi-

hal,

eye

»T

O-

1

»-t

1

e-3. 3

3 C S- 3

c o B 2

c o- s

3 O

CTQ

P. ct

era

3 O-

?-* »-t *\\ U*

e-II

3 ?

5

3 O ^

& 5

"S S.»

E" B.8

O O J!

N C

t- 3 J

5^ 3

3 i»

GJ c/ı

3 S

3 Oı

C- o*

3 C

CO '-' 0<5<

N CT3 C:

< 5s 3-

Ol (=• C-

^ o-

3 Ol

m

- Efendiler; Anadoluda ekmek almayıp bu gerici dergiyi satın alanlar var! Đrtica hortluyor! Dikkât!

Đzmir ve havalisi bayii idarehaneye geliyor ve bugüne göre en aşağı 100 misli kıymetli binlik bir banknotu avans olarak masaya atıyor ve haykırıyor:

- Teslimatınızı bir misli artırınız! 2000 yerine

4000...

Sabık Şair'le aynı askerî mektepden, fakat bir kaç

sınıf ileride olduğu için kendisini oradan tanımayan deli Nizam (Nizameddin Nazif) küt diye

idarehane kapısını açıyor ve her zaman dağınık saçları kirpi gibi dimdik, güya şaka toniyle basıyor çığlığı:

- Đhtilâlimizi ne zaman yapacağız?

Ve sükûnet bulması için oturması, bir kahve içmesi tavsiye edilince işi başka bir vadiye döküyor:

- Yahu, şu Bahriye Mektebi ne ocak, be!.. Yetiştirdiği üç adam var ki, hepsi birbirinden zehir...

- Kim onlar?

- Sen, Nazım Hikmet...

- Ya üçüncüsü?..

- Ben!

Deli Nizam, sonuna kadar Halk Partili, fakat içinden en fazla ona düşman, bir türlü yönünü tespit edemeyecek, nerede "güzel" veya şahlandırıcıya benzer bir şey bulursa hemen ve o gün için kapılanmakta mahzur görmeyecek bir asabı manzume... Öyle ki, arada bir, uykuda olsun,

vicdanının kuyusundan su sesleri gelip onu sokağa fırlatmış gibi tepeden inme ve dayanağı belirsiz şekilde mazinin kıymetlerini müdafaaya ve devrimleri iptale kalkıştığı da olabilir. Bir garip tip, Bâbıâlinin yanık kafalarından biri...

Peyami Safa, Burhan Belge, Kâzım Nâmi, Ziya Şakir, Reşat Ekrem Koçu, Prof. Kâzım Đsmail,

Prof. Şükrü Baban, Prof. Muhiddin Dileğe ve daha niceleri de, ya-

zanlardan... Mustafa Sekip hocaya gelince, o zaten, pazarlıksız Đslâm bağlılığı

müstesna, Sabık

Şair'in (manyetik) şuan içinde bir (medyum)... Bedri Rahmi, Fikret Âdil ve kanatları yeni

çırpınmaya başlamış gençler, bu defa peçe düşünce altından çıkan "mutlaka Đslâm, en gerçek asliyet ve saffetiyle Đslâm" ifadesinden rahatsız ve uzaklaşmış vaziyetteler... Yalnız Sait Faik bundan rahatsız olmamış ve bir uzun hikâyesinin tefrikasını Büyük Doğu'ya

vermiştir.

Bu ne tezad?.. Đslâmdan rahatsız olanlar da, olmayanlar da, Büyük Doğu'ya yazı verenlerin hiçbiri, nakışları ruhlarına mutabık şekilde, (ideolojik) bir tahlil ve terkip halinde dâvaya bağlı değil ve Sabık Şair, buna rağmen (kakofoni)ye meydan vermeksizin orkestrayı idare edebilmekte... Metod,

(strateji) (taktik) ve politikası açıktır: Büyük Doğu ideâlini tezatsız bir fikriyat halinde ve

"Đdeolocya Örgüsü" başlığı altında gergefleştirirken, bir şey sanılan çoğu kof şöhretlerden faydalanmak, bunlara dâvanın kıyıcığmdan, köşeciğinden, (anti tez) tarafından olsun, roller

vermek; komünist olsalar bile, gizli içleriyle değil, açık dışlarıyle ideâle ters düşmeyecek yazılarını memnunlukla neşretmek, böylece onlara Büyük Doğu'yu teslim etmek yerine onları

görünebildikleri kadariyle teslim almak ve istikbâlin yeni neslini, o tarihten en aşağı 20 yıl sonraki Büyük Doğu neslini beklemek...

Đşte, Büyük Doğu'nun bugün tam 32 yıllık kadro politikası sadece ve sadece bu olmuştur. Ve

bugün, yetişmiş bulunanlardan hepsi, Büyük Doğu mihrakında toplu bulunmasa ve bazıları kendi

başlarına maceralara girişmiş bulunsa da, partisi, ocağı, gazetesi, dergisi ve yayıne-viyle hepsi, o mihraktan gelmektedir. Bu bahse tekrar dokunacağız.

Evet; Sabık Şair bu dâvaya tek başına ve yapayalnız atılmış ve bunca zaman ve emeğe rağmen

yalnızlığını

tam giderebilmiş değildir. Hakkın bir cilvesidir bu; nice kullarına biçtiği nasip ve o nasibin şanlı rütbesi, yalnızlıktır. "Halvet der encümen" denilen toplulukta yalnızlık...

Büyük Doğu'nun başarısı ve zıt cephede uyandırdığı dehşet büyük oldu. Đstanbul'da Halk Partisi

güdücüsü, Sabık Şair'in Paris'te talebelik hayatından arkadaşı Alâettin Tiridoğlu onu parti

merkezine davet etti ve elini Büyük Doğu'nun kapağı üzerindeki kandil resmine götürüp şu teklifte bulundu:

- Bu kandili çıkar, sana mükellef bir matbaa kuralım!

Büyük Doğu haşmetle devam ederken, aralarındaki

keskin ve törpülenmez aykırılıklara rağmen hâlâ (bohemdik devrinden kalma bazı ruh ve zevk

yakınlıkları, hiç olmazsa "çirkin"i teşhis beraberlikleri süren Peyami Safa ile Sabık Şair, bir çelmeye getirilme ve gelme mevzuunda karşı karşıya geliverdiler.

Eski Maarif Vekillerinden, o sıralarda Roma büyükelçisi Cemal Hüsnü, eşine sarkıntılık ettiği bir Đtalyan opera artisti tarafından tokatlanmış, bunu ilk defa Büyük Doğu ifşa etmiş ve mesele

yapmıştı. Bunun üzerine Cemâl Hüsnü, rezaletini temizlemek için ne yapmak gerekirse ardına

bırakmaması hususunda emir almış, Büyük Doğu'yu dâva etmiş, onunla da kalmayarak, Peyami

Safa ve Hakkı Tarık vasıtasiyle Sabık Şair'i oyuna getirme, bir tavzih neşrine zorlama yolunda

elinden geleni yapmıştı. Henüz toy ve hiçbir mahkeme ve hapis macerası bulunmayan Sabık Şair'e

türlü telkinler:

- Hapse girersin; çoluğunu çocuğunu düşün! Ðspata talip olsan ve ispat etsen de, hakaret hakarettir.

Buna karşılık Cemâl Hüsnü de memuriyetinden ve siyasî mesleğinden olabilir. Merhamet duyguna

da başvuruyor. Hem bu mesele senin büyük gayene hiçbir faide getirmez, ak-

sine hapse girecek olursan mecmuayı sekteye uğratabilir. Gel, hiç de tarziye vermeye benzemeyen

bir tevzih neşret

ve kurtul!..

Tavzihi kendi dilleriyle kaleme aldırdılar, henüz çiy ve toy mücadele adamını kandırdılar,

neşrettirdiler. Cemal Hüsnü'yü de daha ilk celsede dâvasından caydırdılar. Bu, kabulündeki olanca suç, Sabık Şair'e ait. hazin bir numaraydı; ve kavga vecdi içinde ahmak denilecek kadar saffetli Sabık Şair, oynanan numarayı ve oynayanların tıynetini şuradan anladı ki, dâvanın düştüğü gün onu Ankara Palâs'ta gören Cemal Hüsnü kimsesiz bir köşeye çekerek şöyle dedi:

- Her şey olup bitti. Teşekkür ederim. Şimdi benden ne istiyorsanız takdim edeyim! Ne

emrediyorsunuz?

Cihan, Sabık Şair'in başına yıkıldı. Birdenbire kâbus uykusundan uyanmış gibi

oldu. Cemâl

Hüsnü'ye yüzüne tükürmekten ağır bir kelime sarfederek yanından uzaklaştı; bu hadiseyi de Büyük

Doğu sütunlarında neşretti, fakat dinletemedi, alıcılarını büyük mikyasta kaybetti. Şimdi, kendi gaflet ve zaafı da işin içinde, Babıâli seciyesine ait bu tabloyu, bütün vebal daima ve kendi şahsı üzerinde olarak teşhir etmekle tesellisini buluyor; ve ondan sonra yıllarca hapis yatarak dâva

ahlâkına ne derece sadık olduğunu göstermiş olsa bile hepsinin birden bu ilk ayak sürçmesini

affettiremeyeceği kanaatini besliyor.

"Viran olası hanede evlad ü iyâl var"

Asıl viran edilmesi gereken bir Şark ve Bizans mazeretidir bu... Ðslâm bu sahte Şark ahlâkından

münezzehtir ve dâva ahlakında "evlâd ü iyâl" geberse de rizikoya katlanmak borcundan kaçınma yoktur. Bu noktaya kadar aydınlatalım ki, Babıâli'ye çevirdiğimiz projektörün sadece gerçek eşyaya dönük olduğu ve (mizansen) hilelerinden münezzeh bulunduğu kabul edilsin... Ðmanın yüzde

Artık Büyük

n,Bâbıâlideyseyüzde yuV

lak

Ma

ir'e bakıp".

Şair'e

postahanedenalm!

Tebliğ koçanında 400 lira yazılı... Bugüne göre en aşağı 20 - 30 bin lira... Ama gönderen kim?..

Tek olarak hiç bir bayiden bu kadar alacağı yok... Zaten nerede vicdanı tepecek olan böyle bir

bayi?.. Sakın bir yanlışlık olmasın?.. Hayır, hayır, açık olarak kendi ismi yazılı... Gidiyor

postahaneye, havale kâğıdını çıkartıyor ve dehşetler içinde göndereni görüyor: Başvekâlet Hususî Kalem Müdürü Fuat Bayramoğlu... Bugünün Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri... Demek

gönderen Başvekil Recep Pe-ker... 1946 seçimlerinde Đstanbul'da tanıştığı Recep Peker kabinesinde Bayındırlık Bakanı ve mütemadiyen kendisini Recep Peker'le görüşmeye zorlayan ve bu işi üzerine

alacağını söyleyen Cevdet Kerim Đncedayı'nm acaba rolü

ne? *

Eve gelir gelmez mesele çözülüyor. Đncedayı'dan

telefon:

- Lütfen hemen Ankara'ya geliniz! Başvekil sizinle

teşerrüf etmek istiyor!

Ankara... O ve Đncedayı, şimdiki Maliye Bakanlığı, Başvekâlet binasında... Akşamın geççe bir

saati... Hususî Kalem Müdürü Fuat Bayramoğlu masasında ve bekler vaziyette... Đçeriye haber... -

Buyursunlar!..

Recep Peker'in odasında garip bir (mizansen)... Kocaman odanın lâmbaları sönük; yalınız çalışma

masa-I sının üstünde belki 1000 mumluk maskeli bir abajur...

Recep Peker, Sabık Şair'i masasının abajur tarafına oturttu ve abajuru yüzüne çevirdi. Gözleri

kamaşan Sabık Şair, ameliyat masasına yatırılmış bir hasta vaziyetinde... Herkes onu apaydınlık

görüyor, o kimseyi görmüyor. Ðncedayı ise, uzakta bir koltukta, süklüm püklüm... Vazifesini

yapmış, neticesini bekleyen bir memurcuk...

Sabık Şair abajur hilesini anladı ve elini uzatıp lâmbayı Recep Peker'e çevirdi. Başbakan

gülümsüyor.

281

Düellonun başında ilk hamle Sabık Şairin yararına... Recep Peker hemen söze başlıyor ve:

- "Bir adam yaratmak" piyesini yazan siz değil misiniz? Sizin gibi bir adam nasıl şeriatçı olabilir?

Diye, tepeden aşağıya bir bomba koyuvererek

hamlesine girişiyor:

- Şimdi sizden çetik papuçlu bir softa, kandilinden yağ kokusu gelen bir yobaz manzarası tütüyor!

Sabık Şair ayağa kalktı:

- Beni buraya, karşılıklı konuşmak ve bir anlaşma yolu bulmanın imkânı olup olmadığını aramak

için mi getirttiniz, yoksa doğrudan doğruya suçlamak ve emir vermek için mi?.. Bana emir verme

makamında değilsiniz! Yekpare gayemden de ben, zerre feda etmek imkân ve istidadında değilim!

Sırtınızda taşıdığınız hükümet yüküne, faydasız yere ben de bir yük eklemeyeyim! Allaha

ısmarladık!

Sert bir el hareketi ve en acı bir küfür toniyle çınlayan ses:

- Lütfedin, oturun!

Sadece Demokrat Partinin aleyhinde cephe almak ve Đslâm dâvasını haddinden fazla açığa

vurmamak şar-tiyle, üstünde Merkez Bankasının bandı, bir paket binlik banknotu (o günün yüzbin,

bugünün on milyonu) ihsas eden bir teklif... Olamadığı takdirde, bütün devlet kuvvetleriyle

kuşatılma tehdidi... Evet, ya saray, ya zindan!..

Sabık Şair, hicabından tırnaklarına kadar kıpkırmızı kesildiği hissinde, kısa bir zaman sonra

açılacak zindan kapısına doğru Başbakanlık kapısından çıktı.

PARTĐ

DEMOKRAT PARTĐ kurulmuştur. Cebrî hürriyet ve demokrasi diktasının hemen peşinden...

Emirle gelen hürriyet... Yani Halk Partisi rejimine:

- Milletin ağzına tıkadığın şu yumruğu çek ve oradan çıkacak sesi serbest bırak!

Denilmiş ve yumruk çekilir gibi olunca, ses, hepsi esasta Halk Partili birtakım şahısların geğirtisi halinde çıkmıştır. Mideden gelen ses, ciğerden değil...

Sabık Şair, manzarayı görür görmez hükmü basmıştır:

- Muvazaa partisi!.. Peşin bir pazarlık ve danışıklı

döğüş işi olmasa bile, tabiatten, yaratılıştan muvazaa eseri olmaya mahkûm... Aynı kök ve ana

gövdeye bağlı dallar arasında, biri şifalı, öbürü zehirli iki zıt meyva ve her birinin kendi verimini öbürüne karşı müdafaa imkân ve

istidadı hayâl edilemez.

Nitekim Sabık Şair'e sadece Demokrat Partiye aleyhtarlık pahasına dünyaları vâdeden Recep Peker, farkında değildi ki, o, (forseps) dedikleri lavta aletiyle ve zorla doğurtulan bu partiyi zaten

benimseyemezdi. Bu benimseyemeyişi de, Halk Partisi hesabına değil, kendi hak anlayışı

noktasından göstermek ve mânaları birbirine sirayet ettirici kolaylık ve ucuzluk plânından

korunmak borcundaydı. Bu bakımdan Halk Partisine bir vururken Demokrat Partiye iki, sonra

dönüp Halk Partisine üç vurmakla mükellef...

Türkiye'de parti, Büyük Fransız Đnkılâbından tam yarım asır sonra (1789 - 1839) Tanzimat

hareketiyle zeminini bulur ve Abdülaziz devrinde "Genç Osmanlılar" adlı bir hücrecik halinde protoplazmalaşır. Bu, Batıdan sıçrama, frengi gibi bir mikroptur. Bir mikrop ki, memleketin iç

halini, kendi içinden fışkırma, kendi öz nefs mu-

hasebesine dayalı bir vicdan tepkisiyle düzeltmek ve aslî cevherine döndürmek cehdi yerine,

dışarının ve düşman dünyanın bu hale bakışını, güya deva ve yol gösterişini böylece Türk'ü

kökünden ayırmak ve boşluğa düşürmek gayretini kukla şuursuzluğu içinde temsil eder. Türkteki

Ðslâm birlik ve bütünlüğü karşısında Batı adamının beş asırdır yapamadığını bir asra, evet, tam bir asra sığdırmak ve bunda da muvaffak olmak gibi bir yörünge belirtir. Bizde parti, kendi öz

hakikatimizin koruyucusu olarak içimizden doğma değil, düşmanımızdan gelme ve onun öz

hakikatini bize yamamak bahanesiyle bizi öz hakikatimizden mahrum bırakma (strateji)sinin

"veled-i zina"sidir. Avrupalı bu "veled-i zina"yı büyür büyümez, kubbesini, sütunlarını, dört duvarım ve temelini yıkması memu-riyetiyle cami kapısı önüne bırakmış ve muradına bal gibi

ermiştir.

"Genç Osmanlılar" bu sahte oluş dâvasının ilk "rü-şeym - çekirdek" dokusu ve kapı aralayıcısı olarak mühim... Yoksa kendi zatiyle hiçbir şey değil... Yalnız sonradan Ðttihatçıların birer kahraman haline getirdiği karton adamlar kadrosunu çerçevelemesi bakımından ayrıca menfi tarafından

kıymet sahibi...

Ondan sonra, menfi kıymeti hudutsuza doğru terakki ettirmeleri, aksiyona ulaştırmaları noktasından birer aslî vâhid halinde "Ðttihat ve Terakki" ile "Cumhuriyet Halk Partisi" geliyor. Gerisi hep küçük

"iştikak - dilim-lenme"ler şeklinde, muvafıkı ve muhalifiyle, hiçbir temel fikre malik olmayan cüce davranışlar... Temellerin temeli ulvî dâva ise, bunların karşısında mahcup, kahramanından mahrum ve getirildiği elçabukluğuna mukavemetten âciz, elsiz, dilsiz ve yılgın...

"Ðttihat ve Terakki"nin satıhçı çeyrek münevver elinde en kuduz hamlelerle koca Ðmparatorluğu iç ve dış temelinden yıkmaktaki başarısına karşılık

"Cumhuriyet

284

Halk Partisi"??? Eski varlığı yalınız kuru koçan kısmiyle maddede kurtarmış olmasına mukabil ruhta batınsın, böylece parti yoliyle bizi içimizden infisaha sürükleyici Batı plânını gerçekleştirişin; ve "Genç Osmanlılar"ca atılıp "Đttihat ve Terakki"de ilk meyvesini veren zakkum tohumunu kendisinde yamyam ağacı haline getirişin korkunç ocağı!!!

Göğsünde, kimsenin tam heceleyemediği böyle bir yafta bulunan, maddesi ve mâna'siyle Türk

milletini kemirici böyle bir partinin karşısında şimdi de, yeni ve "Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası" ve "Serbest Fırka" oyuncaklarından güya daha ciddi ve halis bir parti...

Partiler de gazete, dergi ve kitaplar gibi, mekân ölçülerini Babıâli'de ararlar... Đşte "Cumhuriyet"

gazetesinin, içinde yuvalandığı, Đttihatçıların "Merkezi Umumî"si meşhur kırmızı konak!.. Yalınız boyası değiştirilmiştir. Đşte, Halk Partisinden devredilme, altı ok karşılığı altı sü-tunlu, bugün mayası tutmuş gerçek yeni neslin yuvası, eski Halkevi!.. Ve şu ve bu... Demiştik ki, Babıâli bir remz-dir ve Çemişgezek'te bile bir fikir kımıldanışı olsa, yanaşacağı ve palamar atacağı rıhtım

Babıâli'dir.

Sabık Şair "Demokrat parti" davranışının halisliği-ne inanmıyor ve apaçık bir zulüm altında kıvranan milletinin şimdi "Egemenlik Ulusundur" kabilinden yalan üstü yalanlarla ümide düşürülmesini cellât satırından daha canyakıcı buluyor. Bu, komaya geçmiş bir yaralının hafifçe

uyandırılıp yeniden ve yeni bir işkenceye uğratılma-sıdır ve zulümlerin destanhk bir örneğidir.

Sabık Şair, Babıâli'de Acımusluk yokuşundan inerken, oradan, tatlı su sakaları edasile yukarıya

çıkan Celâl Bayar ve Fuat Köprülü'yü gördü, görmemezlikten geldi ve Babıâli'yi fethe koşan, o ân için yaya ve halk içinde silik bu kahramanlara bakıp düşündü:

- Bunların, yıllar yılı eşiğini öptükleri Halk Partisi-

285

ne karşı, elbisenin kumaş ve biçimini asla ele almaksızın basit (desen) ihtilâflarından başka ne çıkışları olabilir?

Ve hemen, oracıktaki Büyük Doğu idare yerine gidip birbiri üzerinde tersine duran iki el resmi

buldu ve ressama uzattı:

- Şu iki el resminin biriiie C.H.P., öbürüne de D.P. yaz ve ilâve et. "Ha Ali Hoca, ha Hoca Ali..."

Sabık Şair'in 1946 sıkıntısı devresi, baştan başa zimmet bakıyeli hesaplarla 1947'ye devredilmiş, Recep Peker'in Đstanbul Örfî Đdaresi Mahkemesinde açtırdığı "halkı kanlı ihtilâle teşvik" dâvası beraetle neticelenmiş ve bir tüccarın yardımıyle 59'uncu sayıdan başlayarak üçüncü devre Büyük

Doğular meydan yerine çıkmıştır. Kadro hep o... Birtakım pörsük şöhretler ve onlara ait, içine ne kadar canlılık üflense yine pörsük yazılar; çoğu Đslâm kokusunu alınca (flit)den kaçan sinekler gibi başını alıp gitmiş, kalanlar da ruh kovalarına ne doldurulsa çatlaklarından koyuverme bünyesinde gençler...

Bu nokta, neticede eser ve tesirlerin en keskin ve kamçılayıcı havasını getiren Büyük Doğu'nun,

üzerinde bilhassa durulması lâzım bir yanı, hattâ cephesidir. Her şey Sabık Şair'e kalmış, her şey onun parmaklarına ve dudaklarına bağlı... Etrafındakilerden hiçbiri "zat-ül-hareke - zatiyle harekette" değil... (Otomobil) tabirinin yeri: Kendisiyle, önünden bir çekiş ve arkasından bir itiş

olmaksızın harekette... Böyle biri yok... Dışarıda sağnaklar koparan orkestranın şefi o, birinci kemanı o, flütü o, borusu o, davulcusu o, zilcisi o, hattâ çalgıcılarca oturulacak yerlerin süpürücüsü o...

Hakkında bir suçlama:

- Profesöründen heveskârına kadar her yazıyı tashih eder! Olur mu böyle şey?...

Evet olmaz, ama bu işi yapmasa acaba meydana nasıl bir (kakofoni) çıkar; maddesinden mânasına

kadar

çürük, bitik, çökük, düşük yazılar seviyesinin üstüne çıkmış bir kalem gelse de istiklâl ve şahsiyet hakkını o arasa; razıyız, burnumuzu yere sürtelim!

Sabık Şair, dışariyle bu mücadele halindeyken, içeriyle, kendi takımının (kalite) zaafiyle

boğuşmaktan hafakanlar geçirmekte ve bu hali, artık, su yolları kesilen kavruk nesillere yataklık etmeye başlaması bakımından yine Babıâli'ye bağlamaktadır.

Netameli Babıâli: ya, üstün seviyeye hiçbir zaman ulaşamayacak menfilerin, yahut menfi bile

olmaktan âciz ve keyfiyet cevherinden mahrum bîçarelerin kuluçka yatağı!... Ve eğer bir gün bir

zuhur olur da, Babıâli'den büyük çapta bir kafa peydahlanırsa, ne yapıp yapıp kendi fikir dölünü yetiştirmek ve ancak ondan sonra içinden Babıâli'yi yıkmaya mecbur...

Nuru kaybetme devriyle maya tutmaya başlayan Babıâli bugün fikirde, yetiştirdiği ilk sahtelerden sonra dünyanın kanını verseniz kurtaramayacağınız bir (lösemi - kan kanseri) çekmektedir.

Denilebilir ki; Halk Partisi iktidarının sonuna kadar yalınız kalp para işletmeciliği halinde ve hep nefesi kesile kesile gelen Babıâli, son çeyrek asır içinde deri ve kemik değiştirmiş ve işi

kalpazanlıktan fuhuş simsarlığına, kaba heyecan esnaflığına ve renk bohçacılığına dökmüştür.

Bellidir ki, son devirde bir sam yeli ve Tanzimattan beri hep menfi ve pısırık fikir hüviyeti bile Babıâli'ye çok görülmüştür. Đşte bugünün devrimci basınındaki hal bu devrimin veledi olmak

halidir.

Sabık Şair o yıllarda bile bu hali ve onun hazırladığı istikbâli görmüyor değil. Kötülük merkezi Babıâli'yi bile nefsine kurban eden "kötü"yü pekâlâ görüyor, biliyor, isimlendiriyor ve zaten bütün mücadelesini bu nokta üzerinde kümelendirmiş bulunuyor. Ama; ah bu "ama"lar. "işin aması var!"

noktaları!..

Aynı sene, onu ve derginin sahibi görünen zevcesi

Neslihan Kısakürek'i hapsettiler. Parti denilen şeyin ne demek olduğunu bütün hayatiyle

misallendiren meşhur Đttihatçı, sonra Đtilâfçı, 31 Mart hadisesi rejisörlerinden, doktor, pehlivan, şair, filozof ve tabiî bunlardan hiçbiri değil, fakat tam ve halis Babıâli mamulü Rıza Tevfik'in ilk defa Büyük Doğu'da boy gösterici, Ulu Hakan Abdül-hamid Hân'a hiyanetinden af dileyici ve

kendi öz dünyasını inkâr ve iptal edici bir şiir yüzünden...

Đşte, aynen Büyük Doğu'da çıkmış ve bazı yerleri noktalanmış şekliyle "Sultan Hamid'in

Rûhaniyetinden Đstimdat" isimli şiir:

Nerdesin, şevketli Sultan Hamid Han Feryadım varır mı bârigâhına? Ölüm uykusundan bir lâhza

uyan, Şu nankör milletin bak günahına!

Tarihler ismini andığı zaman Sana hak verecek, hey koca Sultan; Bizdik utanmadan iftira atan,

Asrın en siyasî Padişahına!

Divâne sen değil, meğer bizmişiz. Bir çürük ipliğe hülya dizmişiz! Sade deli değil edepsizmişiz!

Tükürdük atalar kalbigâhma!

Sonra cinsi bozuk ahlâkı fena, Bir sürü türedi, girdi meydana. Nerden çıktı bunca veled-i zina? Yuh olsun bunların ham ervahına!

Bunlar halkı didik didik ettiler, Katliâma kadar sürüp gittiler.

288

Saçak öpmeyenler secde ettiler. .....pis külahına.

Bugün varsa yoksa.....

Şöhretine herkes fuzulî dellâl, Âlemi mânada bak da ibret al, Uğursuz talihin şu kemrahına

Haddi yok, açlıkla derde girenin Sehpayı kazaya boyun verenin. Lanet ile anılan cebâbirenin Bu,

rahmet okuttu en küstahına.

Milliyet davası fıska büründü, Rıdayı diyanet yerde süründü; Türkün ruhu zorla âsi göründü, Hem

Peygamberine hem Allanma...

O devrin adaleti, rejim putlarını korumaya mahsus sihirli bir (tabu) diye kullanan savcısı, şiirdeki

"nankör millet" tabirine Rıza Tevfik ve zümresinden başka mâna verilemeyeceği halde ondan aziz Türk milletine hakaret kastını çıkarıyor ve su katılmamış Anadolu çocuğu Sabık Şair'i kendi öz

evine söğmüş olmakla suçlandırıyor.

Đstanbul ve Anadolunun birçok yerinde Büyük Doğu ve Sabık Şair aleyhinde

mitingler... Bu işe o

zamanın parasiyle tam 110 bin (bugünün 10 milyon) lira harcanıyor. r

Babıâli'den aşağıya doğru, çoğu dönmeler ve kanı karışıklardan, tediyeli bir grup, sözde gençlik grubu, yokuşun başına geldikleri ân, genç bir teğmen kumandasında askerî bir kıt'aya rastlıyor ve bir ses duyuyor: - Süngü tak!

Bu kumandayı veren subay, halis bir Anadolu çocuğudur ve Örfî Ðdareden aldığı emirle "huryâ"yı durdu-289

rurken, hakikatte Anadolu gençliğine tercüman olmakta, Mehmetçiğin süngüsünü sahtelere

çevirtmektedir.

- Süngü tak!

Ve Sabık Şair kendisine polis tarafından saklanması söylendiği halde, açıkta, bu teğmenin yanı

başında manzarayı seyretmekte... Bu teğmenin kendisine, heybet, vecd ve aşk dolu askerî selâmım

unutamaz; ve onu, o zaman, henüz teşekkül halindeki Büyük Doğu gençliğinin habercisi sayar.

GAZETE

YÐNE o zaman, Babıâli'nin yöneldiği yeni istikamet üzerinde, bu istikametin nasıl ve kim

tarafından keşfedildiğine ait, fevkalâde bir sahne:

"Dersaadet" isimli gazeteden bilmem ne dergisine kadar, elinde avucunda ne varsa harcayan, bunların hiçbirini tutturamayan, nihayet "7 Gün" dergisiyle okuyucuyu avlayabilen ve Sabık Şair'e daima sahifelerini açık bulundurmuş olan Sedat Simavi "Hürriyet" gazetesi hazırlığında...

Sabık Şair, bu gazeteyi dağıtma imtiyazına konabilmek için (Babıâli'de en rahat

sınıf, bayiler ve okkalık iade veya beyaz kâğıt alım - satımcılarıdır) didişen umumî bayilerden birinin yalvarıp

yakarması üzerine Sedat Simavi'yi görmeye gitmiştir. Mecmuası "7 Gün" Babıâli'de, küçük, fakat (vitray - renkli cam)larla süslü bir bina sahibi olmakla, gazetecilik işinde gizli bir petrol kaynağı bulunduğunu ispat edici bir tecrübe olmuştur. Ve artık Sedat Simavi, bunca denemeden sonra bir

kimya formülü halinde, okuyucunun istediği, yahut ona istetilecek macunun terkibini bulmuş

olmanın zevki içindedir. Gel keyfim, gel!

290 •

Konuşuyorlar. Sedat Simavi (Napolyon) gibi, eli yeleğinin düğmelerinde, bir aşağı, bir yukarı,

dolaşıyor ve mükellef bir koltuğa oturttuğu Sabık Şair'e:

- Göreceksin, diyor; fikri idam edeceğim! Sadece resim ve göze hitap! Yazıya göre resim değil,

resime göre yazı...

O zaman Sabık Şair, iki dudağı arasından, istihza fiskesine benzer bir hırıltı koparıyor.

- Sedat Simavi hayrette:

- Đnanmıyorsun, öyle mi?

- Yahu! Gazete fikir demektir. Hadise ve ona bağlı fikir, kıymet hükmü... Bu ihtiyacın âletidir

gazete... Fikri idam iddiası, gazete için portakalın suyunu çekip posasını satmaya kalkışmak kadar gülünç olmaz mı?

- Misali tersinden koyuyorsun!.. Halk portakalın suyunu ister, posasını değil... Halbuki istikbalin gazeteciliğinde asıl posa fikirdir; portakal suyu da hadiselerin

dış yüzü ve göze hitap eden şeyler...

- Ðyi ama o zaman gazete meydana gelmez ki... Gazete ismi altında o ismin hakikatine aykırı,

manzara resmi, şehvet albümü gibi bir şey vücut bulmuş olur. Buna hakkın var mı?

- Dâva, satmakta, halkın istediğini yapabilmekte...

- Ðrade halkın değil, hakkındır. Halk istemez, halka istetilir. Sen ona evvelâ istemeyi, isteyeceği şeyi öğret ve ondan sonra halkın istediğine uymak yolunu tut!

- Bunlar edebiyat!.. Ðşte ben bu edebiyat yolunu tıkayacağım ya!.. Göreceksin; ve gazete satmak ne demektir, anlayacaksın!

Evet, Sabık Şair gördü. Bugün yüksek tirajlı bütün gazeteleri sadece batı taklitçiliği işine bağlayan

"Hürriyet" gazetesinin Babıâli'de yaptığı dehşet verici inkılâbı gördü. Bu gazete, hakikî kâşif haysiyetiyle, 100 yıllık Babıâli'nin, fikri hiç olmazsa fikirde iflâs ettiren sahteli-291

ğine karşılık, onu, baş tarafına Türk bayrağını oturtarak, sarıklı bir hocanın "bahname - açık saçık kitap" yazıp sergilemesi gibi, kendi mevzuu dışına çıkarmayı ve buna rağmen gazete adını

muhafaza etmeyi bildi.

Ðşte inkılâp!.. Fikirde sefil Babıâli'yi bu sefaletten kurtarıp doğrudan doğruya fikrin sefaletini ispata kalkmanın, hattâ zahirde ispat eder gibi olmanın kaatil inkılâbı...

Bu gazete, kardeşi öbür gazete ve emirlerindeki üç - beş (afrodizyak - şehvet kamçılayıcı) dergi, yekûnu ortalama 2,5 milyonu bulan Türk basınının tam 1,5 milyonunu temsil eder ki, bu da

mevcudun yüzde 63'ü, yani Babıâli Millet Meclisinin, "çoğunluğa dayalı" hükümeti demektir.

Bunlar maden gibi halkın boşluğunu, gafletini, şehvetini işletir; bu maden işledikçe onları semirtir, onlar semirdikçe halkın ruhu pörsür; ve böylece yumurta tavuktan ve tavuk yumurtadan türeyerek,

taraflar, yüzünden ve tersinden orantılı şekilde gelişir. Onların tirajı yükseldikçe halkın ruh seviyesi düşüyor, halkın ruhu düştükçe de onların kâr seviyesi yükseliyor demektir.

Habeş Đmparatorunun menevişli oturağından, Yunanlı milyarderin sevgilisini memnun etmek için

içtiği gençlik iksirine, falan semtteki dişi merkebin doğurduğu buzağıdan, filân şarkıcının iç

çamaşırındaki lekelere kadar, sefil ve rezil çöp tenekesi unsurlarını vitrinlemek, artık Babıâli'de birinci sınıf marifet olmuş ve — büyüklerden tek gazete müstesna — hemen bütün basın bu yeni

marifetin beyinsiz taklitçiliğine düşmüştür. Böylece, gıda yerine Amerikan fıstığı ve seks

gazetciliği, basının yüzde doksanını tutmuş, her cinsten umumî fikre yüzde sekizden fazla pay

kalmamış ve sağ basına ancak yüzde ikilik bir hisse düşmüş bulunuyor. O sağ basın ki, hasret

çektiğimiz gazete ve gazeteciliğin binde ikisi derecesinde bile ehliyet ve kabiliyet sahibi değildir.

Demin müstesna olarak gösterdiğimiz gazete, küfrün, devrimbazlığın ve solculuk davranışlarının

karargâhı, yâni bizim baş düşmanımız olduğu hâlde, gazete kalmanın haysiyetini kaybetmemiş,

aynı vasıflara sahip ve güya münevver 100 binlik okuyucu kadrosiyle yetinmiş, fikri (B.B.)nin

külotuna iliştirmeye tenezzül göstermemiş, lotaryacılıktan ve her türlü adilikten uzak durmayı

bilmiş ve muhkem, vekârlı, rahat bir vitrin içinde, bâtıl ve kaatil fikriyatının namuslusu.

Bütün bir iman ve ahlâk katletmeye mahsus ve dişleri meydanda bir kaplan olarak, verdiği müdafaa imkânı bakımından, sinsice kana karışmak metodundaki öbür mikroplardan bin kere daha az

zararlıdır.

Bu eski "Kırmızı Konak" işgalcisinin kim olduğunu keşfedin!

Şimdi gel de, yarım milyondan fazla bastığı ve ma-iyetiyle beraber 1 milyonun üstünde satış

kaydettiği için mahut başıboşluk ocağını "efkâr-ı umumîye" temsilcisi kabul et!.. Satışı 10 bini geçmeyen öyle neşir vasıtaları vardır ki, sattığı her nüsha başına her fert onun fedaisidir de, beriki 1

milyon insan, çatısı altında 1 milyon adet sermaye barındırıcı bir hanenin işleticisi kadar olsun ona vicdanını teslim edemez. Milyonların girip çıktığı helaları kimse muhterem tanımaz.

Din ölçülerini açıkça incitmeden, vicdanları ters fikirlerle kanatmadan, mahfazalarını tahrib etmek yoliyle ruhumuzu çürütücü bu ocak, dünya ahlâkını bozmak için yılda 4 milyar dolar harcayan

Sovyet dünyasının Büyük Yıldız nişanına lâyık ve asırlık Mason ve Yahudi tesirinin baş tacı

olmaya ehil, verimi hiçbir kötülük şebekesiyle kı-yaslanamaz öyle bir hiyanet merkezidir ki, hem kendisini ve hem tenasül aleti yolundan halka nüfuzunu iptal edebilmek, ne savcının, ne kanunun, ne de şunun ve bunun, ancak ve ancak milliyetçi ve mukaddesatçı gençliğin işi olabilir.

Hele bunlardan birinin, son son zamanlarda, (striptiz) resimleri etrafında

Kâinatın Efendisine

mahsus mukaddes hayatı, güya modem bir tarz getirdiği iddiasiyle resimlendirmeye ve kaba teşhis

plânına sokmaya kadar varması???

Bütün bir iman ve ahlâk katletmeye mahsus ve üstelik kurbanlarından seyircilik parsası toplamaya mezun bir mezbaha şeklindeki bu ocağı anlayacağı ve tebaasını 1 buçuk milyondan 1 buçuk kişiye

düşüreceği gündür ki halk, uyanış yoluna girmiş olacaktır.

Đsim ve cismiyle teşhis ve teşhirine kadar gittiğimiz mahut gazete ve "uydu"ları, bizim doğrudan doğruya hedefimiz olmak haysiyetine sahip değildir. Hedef, topyekûn mâna ve bu mânanın tütsü

çanağı Babıâli... Eğer bu tütsüyü ilk yakanlar onlar olmasaydı, ele almma-ya değmezlerdi.

Cumhuriyet devri boyunca tam 27 yıl fikre susta durdurmaktan başka marifet göstermemiş, daha

evvel de ekalliyetler, suyun öte yanındakiler ve iç suikastçılar elinde ahmak kalemlere

"muharrireilik" oynatmış ve asırlık hayatında hiçbir defa halis Türk ve Anadolu sesine megafonunu teslim etmemiş olan Babıâli, nihayet 1950'den bu yana, fikri her çeşitiyle çöp tenekesine atmak, onun iyi veya kötüsü diye bir şey kabul etmemek ve halkın belden aşağı duygu cihazlari üzerinde

"icra-i ticaret" etmek sanatında karar kılmıştır. Fikirse umumî satışın onda biriyle sol, yüzde biriyle de (ne hazin!) sağ kanatlara havale edilmiştir. O sol kanat ki, ancak (manüel - el kitabı) seviyesinde malik bulunduğu fikrin bandrasını çekmek samimiyetinden mahrum; ve o sağ kanat ki, isteklisi

bulunduğu fikrin irfan ve eşyaya nakşı kıymetinden yoksundur.

Đşte, tıpkı partiler gibi, işe, Türk ruhunu tahrip me-muriyetiyle başlayan Babıâli, önce Tanzimat, sonra Meşrûtiyet ve daha sonra Cumhuriyet devirlerinde Türk

cemiyetine tutturulan yolun vardırdığı son iklim gereğince böyle olmaya mahkûmdu ve böyle oldu.

Sabık Şair, 1975 yılında, konuşturucusunun söylediği bu sözleri çeyrek asır evvel de söyleyebilecek kıvamda ve en büyük inkılâbın ancak Babıâli'de olabileceği kanaatindeydi. Bu mevzuda kaleme

aldığı yazılar birkaç cilt tutar.

Bir dâva ve gayeye bağlı olmaksızın hâs isimler üzerinde durmak istemediğimiz için bahsini

açarken ıstıraba düşmekten kurtulamadığımız bir zuhur olmuştur ki, Babıâli'de, ona, erkeğini hiçbir örneğinde bulamadığımız, dişisini ise yatağa hâkim gördüğümüz Babıâli'nin "Hünsâ"lık mostrası diyebiliriz. Satışı, zift ocağı kurucusu gazeteden sonra gelen bu organ, halis Anadolu çocuğu

sahibinin iş dehâsiyle hamurunu yuğurur, lezzetlendirir ve zenginleştirirken, halkın iltifatını elde tutmak için te-zadlı bir bulamaç yapmak zoruna düşmüş, Mişon ve Hacı Ali Efendileri aynı

tabaktan yemeye davet etmekte ortalama bir vâhid bulunacağına inanmış, yahudinin ihtimâl hesabı

ve müslümanın ümit temayülünü bir arada pişirmekten geri kalmamış; ve nihayet, bir ameliyat

neticesinde büsbütün dişiye mi, erkeğe mi döneceği meçhul, fakat her tarafa ümit verici "hünsâ"

bünyesini değiştirmemiştir.

Başkaları, Sabık Şair'e karşı, yardım şöyle dursun, ellerinden gelse bakkal ve fırıncıya tesir edip rızkına engel olmaya kadar gidecek bir çehre takınırken bu gazete, onu, karşılıksız, sadece bir zarf içinde muhafaza ettiği ve çok sonra ısrar üzerine neşrettiği şiirlerine servetçik denilebilir paralar vermek ve nihayet kitabevinin sermayesini bir kalemde ödemek suretiyle tutmuştur.

Sabık Şair'in şahsından ziyade sanatına ve Bâbıâlice menfur ve menhus gayesine hürmetten gelen,

her şeye rağmen bu yüzde yüz erkek ve (senyör) tavra mukabele ise, ancak ümit, temenni, hasbîlik, gerçeklik ve iyi niyet ifadesi, yukarıdaki tenkit olabilir.

295

Bu gazeteyi de, milletinin ruhuna ve gerçek gazeteye tam TERCÜMAN olacağı günü özleyerek

tahmin edebilirsiniz.

Günümüzde esef ve hicranla kaydetmek gerekir ki, kırıntı derecesine düşürülmüş olan fikir, hortum hortum sıktıkları fuhuş şurupları yanında, bir damlalıktan üç kat-recik halinde sol, tek katre bile sayılamaz bir köpük şeklinde de sağ basında kalıyor. Sabık Şair'in de en büyük hıncı, çağlayanlar gibi gürlemesi gerekirken bu kuraklığa düşmüş sağ basın üzerinde toplanıyor. Bunlar, Büyük

Doğu'nun, ihtilâl sonrası belirsizlik ve kekemelik iklimi içinde, ana rahminde olmayı beklemeden fırlamış, ilk mektepde okumadan üniversite hocalığına yeltenmiş düşük çocuklarıdır ve Sabık Şair, onlar hakkındaki hükmünü son devre Büyük Doğularında vermiştir:

- 1943 yılında, "Allah" demenin bile Basın ve Yayın Umum Müdürlüğünce yasak edildiği devirde, din ölçülerini papağanvâri gevelemek yerine o ölçülerden tütü-cü bütün bir dünya görüşü

hamlesiyle (agora)ya çıkan... Bilhassa Halk Partisine ve eser dediği şeye amansız bir mücadele

açan... Zindandan zindana sürünen, derken günlük gazeteye inkılâp eden, sonra ayrı darbeler

neticesinde yaralanıp (koma)ya giren, 1952'de yahudi öciyle 1 sene 3 gün zindanda ölüm ve cinnet terleri döken... Yine dergiye dönen, yine günlük gazeteye çevrilen yine (sabotaj), yine dergi, yine kapanış... Đhtilâl ve ölüyü tekrar öldürmek ister gibi, kapalıyken kapatılan, peşinden birkaç-zuhura rağmen aradığı geniş fikir zümresini bulamayan, fakat bugün Türkiye'de Đslâm dâvası adına ne

varsa hepsinin birden annesi olduğunu bilen, ama çocuklarının daha bulûğa ermeden rüşd iddia ve

istiklâl ilân etmeleri karşısında dudaklarım ısıran Büyük Doğu'yu bir kenarda tutacak olursanız, hükmedebilirsiniz ki, bugünkü örnekler, dâvayı kuvvetlendirme değil, harcama yolundadırlar.

Netice:

Babıâli'de gazete, hiçbir zaman gerçek, hasbî ve samimi bir ideâle bağlı olmaksızın, sadece, millî ruha kast yolundan şahsî ve zümrevî çıkarların cer vasıtası olmuş ve devir devir değişik bünyeler içinde bu çerçiliğini sabit tutmuştur. Başından itibaren asırlık kademeler halinde, ecnebiye ajanlık yolundan cer, nüfuzluya şantajcılık yolundan cer, zalime dalkavukluk yolundan cer, Fira-un'a

kölelik yolundan cer, korkağa kabadayılık yolundan cer ve nihayet fuhşa tellâllık yolundan cer...

Ve onun ya-nıbaşında, inanana inanmadan inanç satma yolundan cer...

Cerre çıkan eski softalar, bu yahudi takkeli, silindir şapkalı, palyaço külâhlı, külhanbeyi fesli, tellâl bereli ve sırasında orak - çekiç kalpaklı veya sahte sarıklı çerçilere nispetle ne kadar masum ve samimî!

Babıâli'nin, gazeteyi nasıl başlatıp her devrin mizacına göre nasıl yürüttüğünü ve nereye getirdiğini, kezzap gibi mermeri oyan bir gözle görmedikçe gazeteyi kurtarmak, gazeteye Türk'ü ve Türk'e

gazeteyi kazandırmak, kurbağaların diliyle (olanaksız)dır.

Gerisi dır, tır, dır, tır...

OTESI

BAZI yerlerini Sabık Şair'in adesesiyle pek yakından filme aldığımız, bazı noktalarını da uzaktan ve toplu halde çektiğimiz Babıâli'yi artık büsbütün kuş bakışı resmederek bu kapıyı kapamalıyız.

1949'da "Büyük Doğu Cemiyeti"... En büyük alâka Kay seri'den... Büyük Doğu ideâlinin, bu, teşkilâtlanma ve artık aksiyona sarkma hamlesini tek cümleyle mânalandırmak mümkündür:

Sadece şakasına izin verilen

297

ve kendilerince kakanın kakası olan mukaddes ölçülerin en halis, pazarlıksız, ezel kadar eski ve ebed boyu yeni ve bütün insanlığa rehber bayraktarlığını temsil edici bir (ide)ye bağlı bu cemiyet, ne kendi iç, ne de rejim ölçüsüyle dış şartları bakımından tutunabilirdi; vakitsiz bir doğum ifadesi belirtmekte ve talihini, ileride, ancak milyonlara nakışlı bir ideolocya bütünlüğünden devşirebilme mevkiinde bulunmaktaydı. Yani pişirilmesine ses çıkarılamayan yemeği aksiyon pazarında

topyekûn, lezzet duygusu kör cemiyete kepçe kepçe dağıtmaya kalkmak yerine geliştireceği

milyonluk zümreyi yalnız ruhta beslemek ve dâvanın maddeye nakşı işini bu temel kadroya havale

etmek... Tersine bir misalle (Marks) ve (Engels)in 10'uncu asır ortalarında yaptıkları işin 20'inci Asır başlarında (Lenin) eliyle gerçek işe geçirilişi gibi...

"Büyük Doğu Cemiyeti"ni iki saik yıktı: Kadro zaafı ve kurmay heyeti yoksunluğu; ve "hürriyet"

nârasiyle gelen, Halk Partisine taş çıkartacak derecede yalan - dolanda mütehassıs tiplerce, Sabık Şair'i müslümanların gönlünden düşürmek için tertiplenmiş kumar komplosu... Dayandıkları ve

faydalandıkları tek nokta da, müslüman geçinen içi geçmişlerin, küfürden gelen senetlere itibar

açacak kadar gaflette olması ve nihayet, dön, dolaş, dâva etrafındaki kadro zaafı...

1949 - 1950 kışının başında, bilmem kaçıncı devre, küçük boy Büyük Doğular... Đnönü şiir

armağanına istekli olmadığını kaydeden "Sakarya Türküsü"... Kayseri "Büyük Doğu Cemiyeti"nin volkan patlayışıyle açılışı... Sabık Şair'in Kayseri'den yola çıkıp Đstanbul'a ayak basar basmaz tutuklanması... Günde belki on kere hâkim huzuruna çıkarılış, şeker hastalığı sebebiyle Guraba

Hastaha-nesine yatırılış ve Mayıs 1950, Demokrat Partinin lüpten iktidara geçişi...

Sürprizlerin en büyüğü!.. Đnönü gafil avlanmış, uy-

kuşunda basılmıştır. Gelen, Demokrat Parti değil, giden Halk Partisi... Bir davet edilen yerine, bir koğulan vardır ve mecburî davetliler bu koğuluştaki millî nefreti heceleyebilmek ve gereğini

yapmak; kısacası, gökten zenbille inen Đlâhî lûtfu değerlendirmek, hak etmek, şakavet hizbini

hesaba çekmek; ve inkılâp çapında olmak iktidarına, iktidar içinde uzaktır.

Demokrat Partinin, tabiatten, yaratılıştan bir muvazaa dölü olduğu, üç yıl önceki Büyük Doğu

teşhisiyle sabittir. Yamalı bohça iktidarının, piyangoda kazanmak için bütün biletleri almak ve

bütün numaralara oynamak mi-zacındaki Başvekili, "devr-i sabık yaratmayacağız!" demekle (misyon)unun farkında olmadığını göstermiş ve Tanzimat yadigârı "idare-i maslahat" ve "telif-i beyn" ekolünün mükemmel bir (akrobat)ı olduğunu ispata başlamıştır. Đktidarının başında, Đzmir'de

"bu memleket müs-lümandır ve müslüman kalacaktır; müslümanlığın bütün icapları yerine

getirilecektir!" der ve Büyük Doğu'dan "bu sözleri samimî olarak mı söylüyorsun; böyleyse seni başımıza tâc kabul etmeye hazırız!" cevabını alırken, iki yıl sonra Malatya hadisesi dolayısiyle, Antep'de ve şurada, burada, dini zedeleyici beyanlardan kendisini koruyamayacaktır.

1951'de Aksekili bir tüccarın külah giydirme oyunu... Sabık Şair'in merkeziyetinde, Profesör Alı Fuad Başgil, Raif Ogan, Abdurrahman Şeref Lâç gibi fikir dostlarının kalem yardımları, bu gerçek tüccarın da sahipliğini üzerine alarak sermaye koyuşiyle çıkarılan ilk defa günlük gazete Büyük

Doğu, öz babasından kaçırılıyor ve öldürülüyor. Babıâli ahlâkının bile eşini görmediği bir tertiple, karar defteri, sonradan eklenecek bir maddenin yeri boş bırakılarak Sabık Şair'e imzalatılıyor,

kalpazanlıkların en haini biçiminde, oraya, Sabık Şair'in Büyük Doğu üzerinde hiçbir hakkı

kalmadığı ve her şeyi ortakla-

rina devrettiği yazılıyor, hadiseyi haber alan Abddurrah-man Şeref Lâç, öfkesinden çılgın,

mürettiphaneye inip bir tekmede yazıları dağıtıyor. Sabık Şair, Aksekili'ye, Abdurrahman Şerefin yazıhanesinde "kelp!" diye bağırıyor, Aksekili susuyor, gazete bir müddet daha Büyük Doğu ismiyle sürüdürülüp sonra "Hilâl"e çevriliyor. Sabık Şair himayesinde ve onun düzelttiği yazılariyle isim yapmış Raif Oğan, tertibin baş rejisörü sıfatiyle baş köşeyi alıyor, ama en kısa zamanda gazete, ilk sermayesinin misillerce fazlasını yediği halde yürünemiyor, babasından

kaçırılan çocuk kahrından ölüyor ve bir yahudinin ortağı, beş vakit namazmdaki Aksekili,

Babıâli'ye yeni bir ahlâk getirmiş olmak zaferi içinde müthiş bir para hezimeti tadarak

karaborsacılığına dönüyor. Đbret!..

Demokrat Partinin iktidara gelişine birkaç ay kala, Sabık Şair, aile kökünün toprağı, fakat ilk defa gördüğü Maraş'ta... Şu bir türlü kurtuluştan kurtulamamak illeti icabı... Maraş'm kurtuluşu

kutlanıyor ve Samet Ağaoğlu ile Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu, Demokrat Partiyi

temsil vazifesiyle

orada bulunuyor.

Sabık Şair zorla götürüldüğü ziyafette onları bir kenara çekmiş ve demişti:

- Đkiniz de benim eski ahbabım ve nesildaşımsınız; rahat konuşabiliriz. Halk Partisine muhalefete davranırken siz onun oynadığı satranç oyununda "Şah" ve "Ve-zir"e mi karşısınız, yoksa küçük piyon hareketlerindeki yanlışlıklara mı? Bu işin bir "müzakere usûlü" tarafı vardır. O da, Halk Partisine yöneltilecek mes'uliyetin mihrak noktasını seçebilmek ve işe oradan başlamaktır.

Muhalefetinizin ve onun içinde getirdiğiniz program isimli deva reçetesinin, kanserliye düzgün

sürmekten farklı olmayacağı korkusundayım!

Bu iki zat Sabık Şair'i, meseleye boş verici ve atla-tıcı sözlerle oyalamaya bakmışlar ve işin hal yolunu kendi üstlerinde bir şahsa bağlamışlardı:

- Seni Menderesi tanımaya, onunla görüşmeye davet ediyoruz. Ankara'ya gel, görüşelim. Çok

beğeneceksin!

Adnan Menderes... Onun için girift bir problem... Kâh yamalı bohça iktidarının aslî kumaşı gibi

görünüyor, kâh küçük yamaların boğuntusu altında kendinden hiçbir renk vermeden ve kendi

rengini hâkim kılma yolunda hiçbir kımıldanış göstermeden soluk ve mahcup kalıyor. Hususiyle

daima baş yamaya katılıyor. Bukalemun gibi renk değiştiriyor, ama yine andıranlarını feda etmiyor.

Kendisi nedir ki, andıranının ne olması gerektiği belli olsun?.. Đşte bu düğümü

çözmeye imkân

yoktur. Onun ne olduğu, bâtınında ve kendisinden bile gizli bir yerindedir; ve o, kendisinden değil de ancak andıranından nefsine intikal zorundadır. Allah, namütenahi kudretiyle böylelerini de

halketmiştir. O, sabit karakteri olarak kararsız, ebediyen "Bir Tereddüdün Romanı"na kahraman olmaya lâyık, Başvekâletteki odasının taban deliğinden aşağıdaki mâbeyn dalaşmalarını seyretmeye âşık, son derece zarif ve bir (estetik) idraki içinde "kaba" ve "çirkin"i sezmeye müstaid, fakat zerre miktarı olsun, dünya görüşü ve aksiyon zekâsından nasipsiz biridir; ve işte Sabık Şair için biricik yol; bu adamı feth ve kendi istikametine perçinlemek şeklinde meydana çıkmaktadır. Kendisini ona kullandırmak değil, kendisinin onu kullanması; ve onu, yamalı bohçayı yepyeni bir ipek kumaş

haline getirmesi... Đşte politika!.. Sabık Şair'le Adnan Menderes arasında, 1952 günlük Büyük

Doğularından 1958 haftalıklarına kadar bütün münasebet, aktifliğini doğrudan doğruya Sabık

Şair'in temsil ettiği bu politika dairesi üzerinde seyretmiş, Menderes hiçbir defa ve hiçbir vesileyle Sabık Şa-ir'e yön göstermemiş, daima zarif bir tebessümle susmuş, her fikrini dinleyip hiçbir

fikrine ameliyede yer vermemiş; Sabık Şair de onu kullanabildiği kadar kullanmış ve

kullanılamaz olduğunu kaç defa gördüyse o kadar defa tarafından terkedildiğine ve sırt çevrildiğine şahit olmuştur. Ve bütün bunları Sabık Şair, dâva ve gayesinin izzeti adına yapmış, maşa

kullanmayı bilmiş, fakat maşa olmamıştır. Menderes ve Sabık Şair münasebetenin sırrı ve içyüzü

budur ve bu sırrı anlayanlar, anlamayanlara anlatmalıdır.

Gerisi hikâye... Ankara... Tevfik îleri... Tevfik Đleri aralarında, Sabık Şair'in en

ümitli olduğu ve bu ümidinde hiç aklanmadığı adam... Maarif Vekâletindeki odasında, etajerinin alt katı, Büyük Doğu

koleksiyonlariyle dolu... Arada tam bir ruh akrabalığına istidat havası... Tavassut... Adnan

Menderes'le karşılaşma... Sabık Şair'in, dikkâtle, öğütülerek, emilerek dinlenilen sözleri... Ve Büyük Do-ğu'yu günlük gazete olarak çıkarma kararı... Bu işi tertiplemeye Maarif Vekili Tevfik

Đleri'yle Başvekil yardımcısı Samet Ağaoğlu memurdur.

O Samet Ağaoğlu ki, iktidarlarının ilk safhasında, Meclis kürsüsünden "Büyük Doğu Cemiyeti"

hakkında en ağır suçlamalarda bulunmuş, Sabık Şair'in kanaatince, kumar baskını komplosunda

perde gerisinden baş rolü oynamış ve Sabık Şair'i birdenbire Menderes'in kapısında görür görmez

ona teşebbüsünü teşvik yerine:

- Sen bir müddet, köşeye çekilip kendini unuttur-san iyi edersin!

Demiş; şimdi de emir bâlâdan gelince, Büyük Do-ğu'nun baş himayecisi kesilmiştir. Bütün bir kalb ve ileri atılış gayretiyle baş himayeci, daima Tevfik Đleri...

Đttihatçılar devrinin Babıâli çiçeklerinden, bir Đsmail Müştak (Mayakon) vardır. Ona güzel bir

(espri) atfederler: Đttihat ve Terakki komitacılarının sokak başında, köprü üstünde, muharrir ve gazetecileri yere serdikleri hengâmede, biri, Đsmail Müştak'a asılmış:

- Yâhû, gazetecileri bir bir yere seriyorlar, fikre kurşun sıkıyorlar! Yazsana!.. Ne diye

yazmıyorsun?

Cevap:

- Đşte onun için yazmıyorum ya!..

Bizde Babıâli, ya kendisinin hakikate kurşun sıkması, yahut hakikat korkusiyle kendisine rejim

Babıâli'si tarafından kurşun sıkılması suretiyle karakterlidir. Bu sebepledir ki, o, umumiyetle iki kutup arasında gidip gelmiştir; ya köledir, yahut kabadayı...

Adnan Menderes çığırı, bir veya iki devre önceki kölelerin anîden "Ali kıran, baş kesen"liğe dümen kırdıkları geçit... Bir tarafta, yıllardır iğneyle kuyu kazan, fakat sabırla kazmayı bildiği için hem para, hem de adam kazanmayı ve sinsi sinsi kocaman bir solculuk kütüphanesi kurmayı beceren

"teneşir horozu" Yaşar Nabi ve onun üslûbuna zıt ve çığırtkan şekilde organ çıkaran komünistler, öbür tarafta da, Menderes'e, kâh demokrasiden yana, kâh ilkeler, ülküler, devrimlerden yana, atıp tutan, evet, dünün, kalemleri prangalı ve günün, hançerleri destereli efeleri...

Büyük Doğu bütün Menderes düşmanlarını cephe-leyerek, ama hakikatte kendi öz dâvasına onda

istinat noktası arayarak, "besleme" basın arasında apayrı bir hüviyetle zuhur ediverdi.

Adnan Menderes'in bu "zuhur" kelimesi üzerinde, Sabık Şair'e telefonda söylediği söz:

- Hayır, zuhur etmediniz, zahir oldunuz!

Đşte bu mizaçtır ki, Adnan Menderes'i yakmıştır. Eğer o, yıldırım gibi zuhur etmeyi bilseydi de, zahir olmak için baharı bekleyen ateş böceği bünyesine "yuf!" diyebilseydi, her şey bambaşka bir şekil alabilirdi.

Büyük Doğu, zahir olma değil, tepeden inici bir zuhur etme hadisesiydi ve ona en şiddetli hücum, yeni Cumhur Reisini, aslî kaynağına sadakat göstermesi tavsiyesiyle kışkırtıcı şekilde Falih Rıfkı Atay'dan geliyordu. Ardından da,

miş olmak iddiasında, (Vatan) satıcısı ve "güzellik müsa-basakası" yaftasiyle müslüman - Türk kızlarına dünya çapında "avrat pazarı" tertipleyicisi Ahmed Emin Yalman... Bu adam da, yeni iktidarın dayanağını, Türk'ün ruh köküne bağlı olanlardan inhiraf ettirmek, onu demokrasi peçeli kendi kozmopolit dünyasma bağlamak gayretinde ve bu noktadan Büyük Doğu düşmanlarına

"mühimmat - silâh malzemesi" dağıtmakta... "Milliyet"çi, milliyeti malûm Ali Naci Karacan da,

"örtülü ödenek" kuyruğunda birden bire Sabık Şair'i görmekten ve onun en büyük payı haket-mesi ihtimâlinden ürkmekte ve ona göre bir dil kullanmakta...

Bir gün, bir yemekte, Sabık Şair'e "Ðslâmiyet deyince benim burnuma ayak kokusu gelir!" sözünü söyleyen ve "o senin burnuna gelen, Ðslâmiyetin değil, ciğerin-deki ufunetin kokusudur!" cevabını alan Falih Rıfkı, bu defa şu karşılığa muhataptır:

- Vücudunda, kalemini sokacağın ve gizleyeceğin ve onu kullanmayı gençliğinde pek iyi bildiğin

bir menfez ara ve sus! Yoksa, seni, ruhî ve uzvî bütün fuhş menfezlerinle beraber ve çırılçıplak, ressam eline ve muharrir kalemine teslim etmek boynumuza borç olsun!

Falih Rıfkı Bey susmuştur.

O sırada bir mesele!..

Büyük Doğu, casusunu Mason Locasına sızdırmış, gizli dosyaları elde etmiş ve hükümetteki en

nüfuzlu azasına kadar onları bir bir yayınlamaya başlamıştır.

Ðzmir'den telefon... Samet Ağaoğlu:

- Çok fena yaptınız!

- Ne yapmışız?

- Böyle ifşalar yersiz ve lüzumsuz.

- Ben gayem ve politikam neyse o yolda giderim. Fincancı katırlarını güdenlerin nabızlarına göre ses çıka-ramam! Adnen Bey ne düşünüyor bu mevzuda?

304

- Ankara'da görüşürüz.

Bir müddet sonra Ankara'ya davet ve Başbakanlık Yardımcılığı odasında Samet'ten talimat:

- Gazeteyi kapatacaksın! Büyük politika... Anlıyor musunuz?.. Yakında sana muazzam bir

müessise kurulacak... Bugün için böyle...

Besbelli; Demokrat Parti kumaşının baş yaması Devlet Reisi, kumaşın aslî dokusu olmak gereken

Hükümet Reisine, eski komitacı sıfatiyle emir vermiştir:

- Bu gericinin sesini kesiniz ve artık ona yardımdan vaz geçiniz.

Hiçbir işde, Yassıada muhakemelerinde görüldüğü gibi, taarruz imtiyazını kestiremeyen, en iyi

müdafaanın taarruz olduğunu bilmeyen ve en miskin, "höt!" sesi karşısında dizlerinin bağı çözülüveren Adnan Menderes bu emre boyun eğmiş ve esasen başından beri "ya sen, ya ben"

demesi gereken Celâl Bayar'a iradesini teslim etmiştir. Ve artık, Sabık Şair tarafından büsbütün kullanılamaz olmuş; çünkü oynadığı kumlukta suç üstü yakalanan bir çocuk ürkekliğiyle

kaçıvermiş, ortadan kayboluvermiştir.

Ötesi Malatya hadisesi, sonu beraet, tam 1 yıl, 3 gün, ölüm ve cinnetten ötede zindan acıları ve...

Burada "ve" var; onu ve daha nice "ve"leri ("Ve"ler)de göreceksiniz.

"VE"LER

VE, olanca hikâyesi Sabık Şair'in başka kitaplarında yazılı Malatya meselesinin duruşması

sırasında, sonradan Demokrat Parti iktidarı Devlet Bakanı, o zaman savcı ve dört kişilik maiyetiyle duruşmada hazır, Cemil Bengü, ilk iddianamesinde şu iddiada:

- Sanık, askerî Bahriye mektebinden, ahlâksız hareketlerinden dolayı koğulmuştur!

Ahlâksız hareketin ne olduğunu tasrih etmeden onu hayâl ve tahminlere bırakan bu denî üstü denî

isnat, onun bir duruşmada ileri sürülmesiyle ne kazanılacağı rezaleti bir tarafa, Savcmm dönme ve yahudi tesiriyle itildiği namussuzluk deryasında, mahkeme dışı ve memleket içi, müthiş bir tesir tabiyesi belirtmektedir: Suçu Müslümanlıktan ibaret bir adamın, çocukluğunda bir "mef ûl -ırzını veren erkek" olduğu ve bu yüzden mektepten ko-ğulduğu şüphesini, hattâ kanaatini uyandırmak, böylece Đslâm müdafaasının hangi ellerde bulunduğunu göstermek, Hayber'de Kâinatın Efendisine

tattırılan zehirli keçi misali, yahudi eliyle Đslâm tesirini iptal etmek...

Duruşmada Sabık Şair bu isnadı duyunca hemen yerinden fırlamış, reisin söz vermemesine rağmen

savcıyı

göstererek:

- Bu kaytan bıyıklı, muhabbet tellâlı adam bana üstü kapalı şekilde "mef ûT'lük isnat ediyor! Bense üstü ve her yanı açık olarak söylüyorum ki, ruhta ve maddede en şenî mef ûl'kendisidir!

Diye avaz avaz bağırmış ve Bahriye Mektebinden aldığı tahsil vesikasını getirtip gözlere sokmuşsa da, o zaman düşman gazetelerin bile kullanmaya tenezzül etmediği, kullanmaya tenezzül

edilmeyecek derecede çürük ve sakat bulduğu, kubur farelerini kusturacak kadar alçak bu iddia,

oracıkta kalıp silindiği için Sabık Şair'e işi topyekûn ele almak lüzumunu hissettirmemiş, onu

necasete parmak sokmaktan çekindirmişti. Fakat yıllar sonra bu mesele, Türkçülük iddiasında bir

dergide ve yahudi dürtüşiyle bir şantaj gazetesinde ele alınınca, Sabık Şair'e iki yol görülmüştü: Ya bunları dâva edip ispata talip olmak, yahut o günlerde hiçbir patırtı çıkarmadan, bütün haşmetiyle karşılığını bizzat vermek üzere gününü beklemek...

Đşte günü geldi; ve Babıâli'nin anasının ard tarafın-

dan doğma ne veletlere yataklık ettiğini, bizzat Sabık Şair'e kurulan tuzakla göstermenin, mahkeme ilâmından daha emin ve kat'i bir ispat şeklinde tezahürüne, tam 23 yıl sonra bugün meydan açıldı.

Mahkeme ilâmından daha emin ve kat'i ispat unsuru TÜRKĐYE CUMHURBAŞKANI FAHRĐ

KORU-TÜRK'tür; ve henüz hayatta birkaç emekli amiral gibi,o, Sabık Şair'in Bahriye

Mektebinden özbeöz sınıf arkadaşıdır. Kendisinin 5, Sabık Şair'in ise 4 sene okuduğu "Mek-teb-i Fünun-u Bahriye-i Şahane"... Sabık Şair, Fahri Sabit (Korutürk)le beraber, Mektebin Nanızed sınıfını bitirmiş, oradan harp sınıfları olan üç sınıftan ibaret birinci, ikinci ve üçüncü sınıfları ikmâl etmiş ve tam mezun olacakken bir sınıf daha ilâve edilmesi üzerine, "Darülfünun - Üniversite"ye geçmek için dördüncü sınıfı okumamış, imtihan kâğıtlarını boş olarak vermiş ve bu yüzden kaydı

terkin edilerek Bahriye'den ayrılmış ve Üniversiteye geçmiştir. Böyle bir tasdikname ahlâksızlıktan koğulma bir adama verilemeyeceği gibi, memleketin Devlet Reisini şahit gösteren bir adam,

alnında en küçük bir leke bulunsa böyle bir davete cesaret edemez; kaldı ki, insan Bahriye

Mektebinden böyle bir lekeyle koğulmuş olmaz da yine "mef ûl" olabilir. Hattâ Sabık Şair'in talebeliğinde yaptığı gibi, "mef ûl'leri şikâyet eden ve koğduranların içinde olur da, lekesi gizli kalarak o fiilden kendi üzerine de bir pay sıçramış bulunabilir. Dünyada hiç kimseye, ihtimal

âleminde var diye böyle bir şüpheyle bakılamayacağı, buna din ve selim aklın cevaz vermeyeceği

hikmetine asla baş vurmaksızın, memleket çapında bir narayla ilân edelim ki, Sabık Şair, böyle bir fiili, bugün yetmişe varan hayatı boyunca en kâbuslu rüyasında bile görmüş değildir. Bu tonla

konuşabilecek biri varsa çıksın; ve Allanın şahitliği altında "ben de rüyada bile görmedim!" desin!..

Bu bahsi bu kadar uzun tutmamızın tek sebebi,

bahtları çile dolu Đslâm savunucularının, Đlâhî hikmet icabı, nelere karşı olduklarını göstermek, bu ince nokta üzerinde müslümanları uyandırmak, yarın Sabık Şair Allanın toprak altı rahmetine iltica edeceği zaman çıkması muhtemel sesler önünde verilecek cevabı bugünden sağlamak ve nihayet

Babıâli'yi tam belli etmektir.

Ve, ve, ve...

Ve Malatya hapsinden çıktıktan sonra, Basın Yayın Umum Müdürlüğünde tanıdığı Çetin Altan'la

Ankara Palâs'tan Ümit Yaşar Oğuzcan...

Çetin Altan, ruhunun bütün girinti ve çıkıntılariyle Sabık Şair'e ters düştüğü ve onun her tatlı dediğini ekşi bulduğu halde ondan garip bir lezzet almış olmalı ki, uzun zaman, Ankara Palâs'ta, şurada, burada, eteğini bırakmadı; ve ileride, Haydarpaşa Lisesinde okuyan oğluna, hocasının, 8

heceli ve 19 harfli ismiyle "Sabık Şair büyük adamdır!" demesi üzerine "Milliyet" gazetesinde çırpıştırdığı isyan yazısına kadar onunla yakın dostluğunu devam ettirdi. Sonraki marifetleri, Sabık Şair'den gördüğü tepkiler ve buna rağmen mukabele etmeyişindeki gizli his, ortada... Çetin Altan, muhakkak ki, filimlerde otomobil tekerleklerinin ters dönmesi gibi, burnunu çevirdiği istikamete zıt görünüşleri gözden kaçamaz bir "yazık olmuş" ve inşa yerine sadece tahripte ve yaramazlık hareketlerinde kalmış ve rüşde erememiş çocuk istidat... Sol-culuğuyla da, zoraki kahramanlık

taslamalariyle de, fikirden ziyade tuhaflık meraklısı bir fantazyacı... Ciddiye alınamaz.

Sabık Şair, "ekâbir" defile sahnesi Ankara Palâs'ta, kendisini bir tutan, bir bırakan, sonra yine tutan, yine bırakan, en sonunda tekrar tutacak, tekrar bırakacak ve böylece 1950 - 60 havasına girecek

olan Adnan Menderes'e tünel açmaya uğraşırken geçirdiği hafakanlı saatlerin insan ve ahbap

kadrosunda Ümit Yaşar da vardır. Ma-

sasına gelir. Sabık Şair'in bizzat unuttuğu şiirlerini ona ezbere okur, kendi şiirlerinin bilmem kaç baskı yaptığını anlatır, böylece Sabık Şair'e aşk kartpostallarından fazla sürebilmiş olmak

marifetinin hayretini aşılar ve son derece edepli tavrile de, temsil ettiği (erzats) ve (damping) malı sürümüne rağmen hoşa gitmekten geri kalmaz. Ðleride radyo reklâm şirketleri ve boyacı küpü şarkı bestecilerinin, değerini çok iyi anlayacakları bir kaynak haline gelecek olan Ümit Yaşar, bir gün, âlemini pek sevdiği Hipodromda, gözünde bir damla yaş, Sabık Şair'e şöyle diyecektir:

- Beni siz zehirlediniz!

Eğer Sabık Şair'in şiirindeki kimyevî madde, ümit Yaşar'ın maddesiyle birleşip zehir olduysa, bunu Sabık Şair, elinde olmayan bir halin mazereti diye ilân eder. Zehirleneceğine keşke beslenseydi.

Ve...

Ve şimdiki Devlet Bakanı, o zaman Başvekâlet Müsteşar Yardımcısı Müslih Fer'in odasında,

onunla girip onunla çıkacak kadar sıkı - fıkı halleşmeler... Aradabir Burhan Belge ve onun şu sözü:

- Şahıslara değil, fikirlere inanmak gerek... Yoksa, işte şimdi olduğu gibi, şahıslar gümbürdeyince ortada fikir diye bir şey kalmıyor!

Eski solcu Burhan Belge, artık bütün gece uykusuz, sabahlara kadar (espri) savurmakla meşgul,

sonra yatan, akşama doğru uyanan; ve Adnan Bey rejiminin iş vâhidlerini alt alta dizip yekûn

çıkarmak yerine, peşinen verdikleri hazırlop yekûna göre adet aramaya memur bulunan tam bir

burjuva...

Akşama kadar uykuda kalışını da şöyle tefsir eder:

- Herkesin türlü ahlâksızlık tertipleriyle geçirdiği saatlerde uykuda olmak ne güzel!..

Madde rahatı onu yutmuş ve komünizmada zaten

bulamayacağı ruh rahatı hayâlinden döndürmüştür. Ulvî ruh rahatsızlığından da zaten nasibi yoktur.

Ve Osman Yüksel...

Ankara'da, (step) şehrinin Denizciler caddesinde, hem idarehane, hem yatakhane, bir tarafında

rastgele yığın yığın kitap ve dergi, bir köşesinde yorgun - argın yatak ve yorgan, yerde yağları donmuş bir yemek tabağı ve giyildikten sonra atılmış yün çoraplar, çarpık - çurpuk ayak

parmaklarını konuşturan düşünceli bir çift eski potin, garip ve hazin bir mekân zarfı içindeki, kirpi saçlı ve katran kuyusu gözlü adam... Gayet içli, tabak gıcırdasa zıplayacak kadar zaif sinirli,

hudutsuz evhamlı, (metafizik) fikirlere karşı "yangın var!" diye bağırasıya beyni sancılı, ama kafiye hatırı için hakikatlere kıyasıya insiyaklarına tâbi, (espri) düşkünü ve kelime oyunu tiryakisi, eski Türkçü ve yeni Ðslamcı, her şeyin üstünde de mayası tertemiz ve ruhu ipince, "Serdengeçti" iddialı, dağınıklık ve perişanlıktan geçemez bir tip... Aksekilidir; ve Sabık Şair'in o günedek tanıdığı

Aksekililerden apayrıdır. Akse-kili modelinin tamamiyle yabancısı olduğu bir iç dünyaya kapalı,

belki o dünyayı başına yıkarak, ihtilâçlar ve irtiaş-larla dolmuş, marazi çapta bir hassasiyet...

Şöyle der:

- Akseki birçok zahirî din adamı yetiştirmiştir ama evliyalık kokusandan mahrumdur.

Yakın akrabası, Diyanet Ðşleri Başkanı Aksekili Ahmed Hamdi'ye otomobil tahsis edildiğini

duyunca ya-pıştırıvermiştir:

- Sıratı bu otomobille mi geçeceksin!

Ðnönü resimli pulları abone bantlarına yapıştırırken onların tutmadığını görüp haykırmıştır:

- Koltuğuna yapıştığın gibi yapışsana!

Sabık Şair'e "üstad" yerine "ustad" der ve o konuşurken çok defa başını elleri arasına alıp uzak bir köşeye

çekilir. Hâsılı, binbir zaaf içinde cins bir adam... O da Sabık Şair'in Ankara dekorundan bir renk...

Ve...

Ve Mükerrem Sarol... Sabık Şair'e Büyük'Doğu'yu ihya ettirmek için, çocuğunun kalb

ameliyatından daha fazla didinen, Adnan Menderes dağıtım tepesinde ve eteklerinde gidip gelen,

felçliler koğuşunun atılgan adamı... Bu yüzden ve (romantik) karakterinin ânî med ve cezrinden,

tek kelimeyle sahte vekar tavırlarına tenezzül göstermeyişinden biraz "hafife alınan ve piyasaya göre kendisini ayarlamayı bilmeyen zat...

Ve Tevfik Đleri... Demokrat Parti kadrosunda Büyük Doğu ideâlinin mührüne, bazı silik noktalarına rağmen malik, tek adam...

- Tevfik Bey, sizin vekar ve temkininizle Mükerrem Sarol'un heyecan ve atılganlığı birleşse, işte o zaman, istediğimiz şahsiyet meydana çıkar.

- Ne yapayım, Allah beni böyle yaratmış...

Ve... Ve... 1956 günlük Büyük Doğuları, Mükerrem Sarol kuzusunun Demokrat parti kurtlarına

karşı müdafaası, devlet sırtlanının hırlayışı ve hükümet arslanının hareketsizliği, Örfî Đdarece kapatılış ve 1958'e kadar tünel içi çalışmalar...

1959'de sırf Mükerrem'in Menderes dışı çabalayı-şiyle bir sermayecik; ve büyük kıtada haftalık

Büyük Doğu... Ve Sabık Şair'in var kuvvetiyle Adnan Beyi eteklerinden çekişi:

- 1960 son vâde!.. Ya ol, ya öl!.. Vaktin kalmadı.

Bir hayâl zevkinden başka bir şey olmasa da, denilebilir ki, Đhtilâl dedikleri gece baskını, tarihini Büyük Doğu'dan almıştır.

Mahut gece baskınından tam 12 saat önce, Sabık Şair, Bayındırlık Bakanlığında Tevfik Đleri'yle

karşı karşıya... Telefona ve içeriye girilmesine müsaade yoktur.

311

Tevfik Ðleri:

- Ðşte o vekiller heyeti toplantısında Celâl Bayar'a, "biz kendi gençliğimizi kendi elimizle boğmasaydık bunlar başımıza gelmezdi!" dediğim zaman sordu: "Boğmasaydık ne olurdu?"

Dedim: "Halk Partisine karşı ayakta bulunmaları yeterdi!" Dedi: "Ben onların Halk Partisine karşı oldukları her noktada Halk Partisiyle beraberim!"...

Korkunç değil mi?..

- Korkunç değil, bütün sırları çözen tarihi bir vesika... Ðşte Demokrat Partiyi yıkacak olan şey, onun, aslî kumaşiyle baş yaması arasındaki bu tezadıdır!

Ve o akşamın gece yarısından sonra mahut baskın: - Aziz Türk milleti! Özlediğin Silâhlı Kuvvetler idareyi eline almıştır!!!

.-VE"LER BOYUNCA

YÐNE "ve"ler boyunca gide gide son noktaya doğru ilerliyoruz.

ÐHTÐLÂL:

27 yıllık Halk Partisi idaresinin gönüllerde beslediği gizli hıncı ve onun kötülükler tablosunu

farkına varmadan Demokrat Partiye çevirip asıl mesullerini görmeyen ve işi Halk Partisi yararına döndüren yüzde yüz fikirsiz ve bilgisiz hareket... Niçin geldiğim bilmediği için neden gittiğine de cevap bulması imkânsız, devlet mekanizması üzerinde bütün anlayışı, Afrika sahillerine düşmüş bir gemiyi ağızlarında bıçaklar, işgal eden bir kabilenin, pusla, dümen ve makine bilgisi derecesinde bir ham kuvvet nümayişi... Nümayişi onlar yapmış, onlara, yaptıklarının komik fikriyatını da

Babıâli ruhlu, çıkartma kâğıdı profesörler tedarik etmiştir.

YASSIADA:

Sadece, yapılan işe bir mazeret göstermek ve "asamazsınız!" denildiği için ipe çekilmek oyununa kurban üç masum; ve anayasayı çiğneyenler tarafından anayasayı bozmakla suçlanan, kanun

koyucusu bütün bir Türkiye Büyük Millet Meclisi...

TUTUKLU:

' 1957'de, Adnan Menderes müdafaası yolunda kaleme aldığı hücum yazılarında, bilmem kaçıncı

defa Topta-şı Cezaevine giren ve oradan Haydarpaşa Numune Hasta-hanesine kaldırılıp jandarma

muhafazasında aylarca yatan Sabık Şair, şimdi de Davutpaşa kışlasında, peşinden Balmumcu

garnizonunda... 1959 Büyük Doğularından da yüklendiği, parça parça 100 yıla yakın mahkûmluk...

Bir türlü basın affına yanaşmayan Menderes'çe Niğde'de hazırlatılmış konforlu bir zindan

dairesinde "icabı düşünülerek" geçirt ilecekken, ihtilâlin umumî basın affiyle topyekûn kurtuluş...

Fakat Atatürk'e hakaret isnadı altında bunlardan birisi, acele acele Yargıtaya tastik ettirilip, af dışı tutulmadığı halde görülmedik bir kanun çiğneyici-liliğiyle yürürlüğe konulmuş ve Balmumcu'dan

tahliye edilen Sabık Şair birbuçuk yıl yatmak üzere yine Toptaşı Cezaevini boylamıştır. Bu

cezaevinde çektiği çile destan-lık ve hikâyesi başka bir eserinde... Balmumcu garnizonunda,

tüccarı, valisi, gazetecisi, susu ve busu ile Demokrat Parti yârâm olarak gördüğü sefil manzara, aynı yerde tutuklu Sinan Omur'a, söylediği sözde:

- Şu, gömlekleri, donları ve bütün nikapları düşmüş, telâş ve korku içinde adamlara bak ve

hükmünü ver: 10 yıl süreyle ve ideal idare edasiyle bizi idare edenler

bunlar mıydı?..

Fakat sonradan gelenler ve zindan denilen kimya kâğıdiyle muayeneye tâbi tutulmadıkları için

mahiyetleri

gizli kalanlar, onları mumla aratacaktır.

313

Bu yârân sınıfı, orada, muhafızlariyle birlikte, havyarına kadar yer, şampanyasına kadar içer ve iki rejim şaklabanı Bal Mahmud'un (espri)lerini dinlerken, Sabık Şair, asker karavanasından yemekte, terkos suyu içmekte ve er sigarası tüttürmektedir. Şiltesi de, içi makara, tel, postal eskisi, teneke parçası ve kırpıntı dolu bir iğneli fıçı... Fakat namaz üstüne namazla duraksız gözyaşlarının his iptali içindeki adamı bunlar rahatsız edemez.

Oradan güya şahit diye gönderildiği Yassıada Mahkemesi... Reis soruyor:

- Size istismarcı diyorlar; ne dersiniz?

- Bu, şahide değil, sanığa sorulacak bir suâl, ama cevap vereyim: Asıl bu suâlin gerisindeki

istismar itham-cılarıdır ki, istismar mefhumunun ırzına geçmekte ve insandaki idrak zaafını

istismar etmektedir. Ðstismarın ilk şartı samimiyetsizlik, inanmış görünmenin sömürücülüğü

olduğuna göre, inanan istismar etmez; suyun eritmesi, ateşin yakması gibi fiilini

icra eder. Hiçbir şeye inanmayanların inananlara istismarcı demesidir ki, istismarcılığın en iffetsiz misalidir. Devam edeyim mi?..

- Hayır! Gençlik sizin aleyhinizde diyorlar; ne dersiniz?

- Hangi Gençlik?.. Bando muzika geçerken önünde koşan sümüklü mahalle çocukları gibi,

tedarikleme ve te-diyeli üç - beş kopil mi, yoksa 32 dişini birbirine gömmüş, ıstırap içinde susan ve gününü bekleyen Anadolu gençliği mi?.. Devam edeyim mi?..

- Hayır! Büyük gazeteler sizin aleyhinizde deniliyor; ne dersiniz?

- Büyük gazeteden murad ne?.. Satışı yüksek fuhuş albümleri mi, yoksa fedaîlerinin, göze

çarpmasın diye tenhalarda okuduğu ateşten sahifeler mi?.. Misal göstereyim mi?..

- Hayır? Ya örtülü ödenekten aldığınız yüzbinler?..

- Bakın, bu nokta çok mühim!.. Bunu sormakla bir inceliğin belirtilmesi fırsatını bana verdiğiniz için şükranlarımı takdim ederim. Benim örtülü ödenekten aldığım para, nefsim, rejime

dalkavukluğum veya "hakk-ı sükût" olarak susmam için değil, Türkün ruh köküne bağlı aziz ve mukaddes dâva ve gayem içindir. Adetâ baç gibidir ve her verilişinde başka tesirlerle yarım

bırakıldığı için evimde halı, keçe, ne varsa satıp savmama sebep olmuş, beni aldığımdan fazla

borca sokmuştur. Böyleyken (Menderes'i göstererek) bu aziz ve mukaddes dâvayı, yarım -yamalak

da olsa tutan ilk Başvekil bu zat olduğu için huzurunuzda ona minnettarlığımı bildiririm.

Reis - (Adnan Menderes'e) Ne dersiniz?

Adnan Menderes - Bu necabet karşısında ne diyebilirim?

Reis - (Savcı Egesel'e) Söyleyeceğiniz, soracağınız bir şey var mı?

Her akşam radyoda "Said Nursî'den daha tehlikeli bu adam!.." diye Sabık Şair'den bahseden savcı, şimdi onunla karşi karşıya gelince, ayağa kalkmış ve:

- Hayır! Söyleyeceğim ve soracağım bir şey yok!.. Demiştir.

Yarım saat mola... Dinleyiciler, bazı vazifeliler ve şahitler, dışarda sigara içiyor. Yassıada'nın meşhur kumandanı, paketlerini çıkaran subaylara sesleniyor:

-Bana bir sigara veriniz!

Uzatılan bir sürü paket... Sabık Şair de o esnada paketini çıkarmış, sigarasını almak üzere ve

kumandanın yanı başında... O da paketini kumandana uzatıyor.

Kumandan, gülümseyerek:

- Örtülü ödenekten alalım, diyor; o daha tatlı...

- Siz eğer örtülü ödenekten ve benim şartlarımla alsaydiniz, ne acı olduğunu görürdünüz!

Bu zat o tarihten 10 yıl kadar sonra, hatıralarına

kucak açacak gazeteyi Babıâli'de ve "Hürriyet" gazetesinde bulacaktır.

Yassıada muhakemelerinin muhakeme veya muhasebesi henüz yapılamamıştır.

Son olarak şahit kanapesinde gördüğü Tevfik Đle-

ri'ye fısıltısı:

- Allah... Aldığı cevap:

- Allah...

TÜRKEŞ:

27 Mayıs 1960 gece baskını, eğer fikirde plânlı ve menfi ve müspet bütün hedeflerini seçici, her şeyi kafasındaki kıyas vahidine bağlayıcı ve hesaba çekici bir hareket olsaydı onu ilk tebcil edecek, Sabık Şair olurdu. Hattâ o, Malatya hapsindeki hücresinde, yatağında, yarı baygın, yarı uyanık, yarı hayâl, yarı ciddi, bulutlar üzerinden tank paleti sesleriyle gelecek bir ihtilâli bekliyor ve

özlüyordu... Demokrat Partiye ve onun arkasında topyekûn Halk Partisine karşı, Demokrat Parti

halislerini de kurtaracak bir ihtilâl... Hattâ bu ihtilâli, sabaha karşı, Ankara'da, oteldeki odasının kapısını yumruklayarak haber aldığı zaman, onu, Adnan Menderes'in, devlet içinde devlet darbesi

olarak yaptırdığını sanmış, sevincinden uçmuş ve fikrini hemen telefon hatlarını kesmeyi unutacak kadar acemi ihtilâlcilerin gafletinden faydalanarak, dostu, Đzmir Mebusu Sadık Gız'e bildirmişti.

Henüz süngülü Harbıyelilerin, kapısına dikilmemiş olduğu Sadık Giz

şöyle demişti:

- Sanmıyorum! Biraz önce Konya Mebusu Bibioğ-lu da telefonda aynı şeyi söyledi ama,

zannetmiyorum. Ben, yakın akrabam Adnan Menderes'in mizacını tanırım! Zannetmem!

Đhtilâlin imzası radyoda Orgeneral Cemâl Gürsel

olarak çıkınca da yine telefona sarılıp sağa, sola sormuştu:

- Nasıl adam bu, tanıyor musunuz?

- Gayet namuslu ve dürüst, maneviyatçı, beş vakit namazında bir adam...

Başka biri:

- Bezik oynamaktan başka zevki olmayan, fikir ve

maneviyatla alâkasız, seri malı bir tip... Neredesin (Şekspir)?

- Polonyüs, şu bulut neye benziyor?

Ve onu, (Hamlet)in değişik görüşlerine uydurmaya çalışarak gelincikten fareye kadar bin şeye

benzeten Polonyüs...

Ve Türkeş'in radyodan, gür ve kalın sesi: - Özlediğiniz ve güvendiğiniz Silâllı Kuvvetler... Toptaşı Cezaevinde tam birbuçuk yıl kaldıktan, arada, çıkardıkları her suça şâmil af kanunundan bu defa

Atatürk'e hakaretin istisna edildiğini gördükten, Türkeş Ve birkaç arkadaşının da öteye beriye

sürüldüklerine şahit olduktan sonra, zindana veda, bir gazetede başmakale,fı-kra ve tefrika; ve

Türkeş'le evvelâ Sabık Şair'in Erenkö-yü'ndeki ve sonra Türkeş'in Ankara'daki evinde buluşma...

- Türkeş Bey! Sizin yaptığınız ihtilâl değildir; yoğurttan bir hükümete mukavvadan bir hançer

sokmaktan ibaret... Eğer en küçük bir direniş görseydiniz bükülür,

çarpılır, kırılır, giderdiniz!

Bu teşbihi çok seven Türkeş harekete katüışındaki

saiki şöyle açıklıyor.

- Ben sonradan katıldım ve sırf ihtilâlin Halk Partisi yararına bir yön almaması, buna engel olmak için... Başını almış giden bir tertibi dağıtamayacağıma göre, onun, ters istikamete saptırılmaması fikriyle içine girdim.

- Đyi ama siz halk nazarında ihtilâli yapanlardansı-

nız, sanıksınız! Öbür baskıncılarla ortaklaşa kapısını kırdığınız bir ev mevzuunda sonradan

öbürlerine sırt çevirmiş olmanız sizi temize çıkaramaz! Bunun, inandırıcı, güven verici izahını nasıl yapabilirsiniz?

- Yaptık ve yapmaktayız!

- Bu, lâf işi de^ll, kelâmla beraber hareket işi... Partiniz bu işi ifade ve teahhüt etmiyor. O, birtakım pör-sümüş partilere hulul yoliyle elde edilen, sonra adını değiştiren ve sizden ibaret kalan, seri mallarından biri... Yeni bir nefes, dünya görüşü, mazi hükmü, istikbâl ölçüsü getirebileceğinizi, bunu gerçekleştirmek için ihtilâle katıldığınız ve arkadaşalarınızla anlaşamayıp uzaklaştığınızı ve işte şimdi parti yolundan bu (misyon)u yerine getirmek yolunda olduğunuzu iddia edebilir misiniz?

Türkeş yerine, yanındaki, dinleyişi ve söyleyişiyle olgun bir kafa taşıdığı besbelli; Dündar Taşer cevap verdi:

- Bu yoldayız ve gün geçtikçe bu yolda olduğumuzu göstereceğiz.

- Bu, yavaş yavaş olacak, oluşturulacak bir iş değil... Bütün (statik) gidişleri biryana bırakarak (dina-mizm)e geçmek ve infilâk halinde zuhur etmek lâzım... Đşte o zaman birkaç gün içinde

bayatlayan, kokan ve sadece devirmek için devirdiği belli olan harekete katılışınız mazur

görülebilir. Sizin en zaif tarafınız, başta müdir fikre malik olamamak, inkılâpların üslûp ve ruhunu kesti-rememek ve tepenize mânâsız bir rütbe taassubiyle bir orgeneral getirmek olmuştur. Bu,

fikirsizliğin, aslî hareket kadrosuna ait fikir hakkım kullanamayışın delilidir. Millî Birlik

Komitesinde rütbelerinizi söküp generallere emredici ihtilâl şefleri sıfatiyle

davranmayı bilseydiniz hiç olmazsa dâvanın hâkimiyet üslûbunu olsun sağlamış ve muhkem bir kadro halinde dayanağınızı

bulmuş, en kısa zamanda apışıp kalmak ve pörsümeye başlamaktan kur-

tulmuş olurdunuz. Kendinizi en sağlam zırh içine alır, hava - cıvacılar tarafından sınır dışı edilmek felâketine uğramazdınız. Evet, Türkeş Bey, ben sizi ihtilâle katılmış olmaktan değil, sonradan sizi tasfiye etmeye kalkanları peşinen tasfiye edememekten ve kendinizi gösterememekten kabahatli

buluyorum.

- Bu noktada haklısınız! Fakat memleketin sosyal ve ruhî şartlarını düşünecek olursanız böyle bir atılış için insanların ne kadar yalınız kaldığını anlarsınız. Güvenilecek arkadaş ve kadro

bulamazdım. Sebep budur.

- Sebebini, memleketin sosyal ve sizi takip edecek insanların ruh şartlarından önce ters bir misalle, kendinizde, veba gibi sâri bir fikir hamulesi olup olmadığında aramak gerekir. Ne mutlu fikir

vebalılarına; ve yazıklar olsun, eşek sıhhati içinde, günübirlik hayat çayırında otla-y anlara!..

Türkeş ve dostu Dündar Taşer'le Ankara'da bir lokantada ve Türkeş'in evinde bir iki buluşma daha oldu. Hattâ Büyük Doğu'cularla aralarında, belki bütün Anadolu gençliğini kuşatıcı ve kaynaşma

olup olmayacağı noktasına kadar varıldı. Sabık Şair bu dâvanın protokolünü madde madde yazdı;

Ankara'da tenha bir lokantanın büsbütün tenha bir köşesinde Türkeş ve Taşer'e okudu. Protokolün

mihrakında, yerden en uzak yıldıza kadar varan harflerle "Ðslâm" kelimesi ışıldadığı için cevap, Taşer tarafından gayet kestirme oldu:

- Biz bu protokolü imzalarsak partimizi kapatırlar.

- Öyleyse kapatılmayacak partiyi sürdürmekte devam edebilirsiniz!

Sabık Şair "sürdürmekte" derken, içinden "sürün-dürmekte"yi kasdediyor; fakat bu insanları, değerli bir maden gibi üzerine fikir kazınması mümkün nadirlerden saydığı için kalblerini

burkutmak istemiyordu.

Türkeş bir defasında Sabık Şair'e demiştir:

- Ah, ben sizi niçin ihtilâlin başında tanımadım?

- Aman Albayım; ihtilâlin başında, tanınmayan, meçhul bulunan sizdiniz! Bense, komitenizin (1)

numaralı emriyle, zaten kapalı gazetesi kapatılan, üstünde esrarlı hiyeroglifler yazılı Dikilitaş gibi ortada ve malûm şahıs!.. Niçin siz beni aramadınız? Hattâ size bir mektup da gönderdim ve sizi

cedlerimizin "sahib -üs-seyf vel'kalem" dediği, kılıçlı bir fikir adamı bildiğimi ve tarafınızdan kabulümü istediğimi yazdım.

- Böyle bir mektup almadım

- Olabilir. Belki arkadaşlarınız almış ve sizden kaçırmışlardır. Sizin ve onların, kaçırdığınız nice şey gibi...

Bu kadarı, Sabık Şair'in Alparslan Türkeş'e ne gözle baktığını, ondan ne beklediğini ve ne

beklenebileceğini göstermeye yeter.

ŞEN OLASIN!

SABIK ŞAĐR'in not defterini, geriye ve ileriye doğru, bazen de rastgele karıştırdığımızı hayâl

edelim:

"- Adalet Partisi, 27 Mayıs gece baskınından doğma millî ıstırap ve inkisarın, rehberi ve güdücüsü olmadan, kendi kendisine çizdiği daire merkezine bedava bir sıçrama ve konma işi... Bu parti, ilk Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'nın evinde, bana (fikirlerinizi hayranlıkla dinledim, fakat kendime tatbik edemedim. Ben, işinden ötesine aklı ermeyen bir askerim ve ideolojik stratejilerden

anlamam. Darbecileri sevmedim ve gel dediler, geldim!) deyişindeki mânaya uygun olarak bir

düşünce mihrakı değil, bir tepki eseri ve içgüdü merkezi..."

320

"- Saadeddin Bilgiç, muhterem din adamı babası, bembeyaz bir tülbent gibi temiz annesi ve öbür kardeşleriyle halis ve örneklik bir Anadolu ailesi temsilcisidir ve bir cephe zekâsı olmaktan ziyade yan istikamet kabiliyeti... Yani toplulukları cepheden karşılayıp fikir ve kelâm güciyle fethedemez; ancak kulislerde fert fert yakalayıp teşhir edebilir. Evet, kulis zekâsı... Halbuki bana büyük

alâkasını gördüğüm bu adamdan bir cephe kumandanı çıkmasını beklerdim."

"- Adalet Partisi, 197 l'e kadar, iktidarı boyunca, millet emrinde Meclis, Meclis emrinde hükümet, hükümet emrinde ordu ehramını tersine çeviren ve sivri noktası üzerine oturtan, yani ordu emrinde hükümet, hükümet emrinde Meclis, Meclis emrinde millet haline getiren ihtilâli tasfiye

edememiş, (klâsik) devlet ehramını kaidesi üzerine oturtamamıştır. Aksine sivillik itibarını

zedeletmiş, 12 mart hadisesinde kendisini düşürmeye gelenleri Meclise çağırıp oracıkta tutuklamak rizikosuna girememiş, canını dişine takamamış ve topyekûn millete 'nerede?' diye haykırarak

şahlanamamıştır. Bütün işlerinde de, karanlık sermayeye meydan açmak, mahdut şahıslar elinde

büyük sermaye birikimine yol vermek, (enflasyonu tek çare olarak

modalaştırmak, öteden beri

kıvam sırrı çözülemeyen yatırımları azdırmak, ziraî ve sınaî temeller arasındaki muvazenesizliği büsbütün bozmak, Millî Eğitime hedef ve sistem verememek, üniversiteler üzerinde millî ruh

sultasını kuramamak, gençlik fesatçısı solcu gençliği kılıçtan geçirtircesine gerçek Türk gençliğine havale edememek, baş döndürücü bir hızla mesafe alan ahlâk sükûtu arabasının tekerleklerine bir

taş koya-

mamak, boyuna Demokrat Parti'nin mirasçısı geçinmek, sonra da mirasın hakiki sahiplerine sırt

çevirmek, zaten miadını doldurmuş ve tükenmiş olup da gördüğü zulüm sayesinde kıymet kazanan

bu partinin üstüne çıkamamak, yepyeni bir mâna ile gelememek ve asıl Demokrat Partinin yapmaya

memur iken yapamadığını kendisinin yapması gerektiği hikmetine uzak kalmak, bu partinin şiarı

olmuştur. Hesabı bu kadardır!"

"- Ben size bir şey söyliyeyim, bir sır haber vereyim mi?.. Demirel'in, ortada hiçbir lüzum ve tazyik mevcut değilken şuraya buraya gidip de 'bu memlekette teokratik idareye kimsede özlem yoktur!'

tarzında konuşması beni ürpertiyor. Bu kelime Allaha bağlı, dinî mânasına geldiğine göre, kast,

elbette ki, Papa cenaplarının teokrasi ölçüsü değil, aziz ve mukaddes Ðslâm şeriatidir. Durup

durduğu yerde, insan, hem de milliyetçi ve maneviyatçı olmak iddiasında bir insan, bu sözü nasıl söyler ve ondan sonra kendisinden millî ruh hayrına ne

umulabilir?.."

•

"- Sadeddin Bilgiç ve 8 - 10 arkadaşını Sadeddin'in evinde topladım ve onlara Adalet Partisinin güme götürdüğü kıymeti ve halkın onda görmek istediği mânayı üzerlerine devşirmeleri ve parti

içinde her ân, bir huruç hareketine hazır bir hisar kurmalarını, partiden kopmak ve ayrı bir

teşekküle bağlanmak zamanı gelince de hiç te-reddüd göstermemelerini, saatlerce süren (ideolojik) bir konuşmayla teklif ettim... Bu mevzuda ve yeminli taahhüt şeklinde yazdığım bir protokolü de

okudum. (Protokol metni 1967, 13'üncü devre, 1 sayılı Büyük Doğu'da aynen yayınlanmıştır.)

Bayıldılar, bütün eksikliklerini an-

ladılar, fakat imzalamaya cesaret edemediler. Protokolün el yazısı aslî metnini Sadeddin Bilgiç

istedi, verdim: Şüphesiz ki, bu yazı da, onun çuvallar dolusu evrakı içinde turşu oldu. Gayeyi,

dâvayı, yolu, vasıtayı, usûlü, politikayı ve ruhu, bilhassa ruhu ve ahlâkı en ince çizgilerine kadar belirten bir yazı..."

"- Ðstediğim, istediğim değil de dediğim ve mukadder gördüğüm, oldu. Sadeddin Bilgiç ve

akradaşları Adalet Partisinden ayrıldılar; ve hâlâ medet umdukları (D.P.) markasından ve eski âciz modele benzeme gayretinden kurtulamayarak Demokratik Partiyi kurdular. Esastan mevcut

olmadıklarının ne hazin misali!.. Başlarına da Ferruh Bozbeyli'yi geçirdiler. Daha ilk beyanatında

'tek adam' olma hakkının kime ait olduğundan bahseden, beni Ankara toplantılarında sabahlara

kadar dinleyen, şiddetli bir Büyük Doğu'cu olduğu söylenen, fakat son tutumu üzerine bu tarafı

kendisine hatırlatılınca 'o bir gençlik he-vesiymiş, gelip geçti!' dediği işitilen Ferruh Bozbeyli...

Fransızların (frazeolog) dediği, sadece muhtevasız cümle ve kelime ambalâjcısı, heyecana gelince de hakikate yumruk sıkarcasına en iptidaî hırslarının akıl dışı nümayişçisi, acaip yaratılış...

Demokratik Parti, Adalet Partisinden üzerine devşireceği, millî ıstırap ve inkisara mihrak olmak mânasını oradan aktaramadı, bir lahika, kör bağırsak mevkiine düştü ve oh oldu "oh olsun!"

hitabına müstahak oldu."

"- Millî Nizam'dan beri gelişiyle Millî Selâmet Partisi üzerinde kaydedebileceğim şeyler, bir sigara paketinin arkasına sığacak kadar kısa... Bu parti, doğrudan doğruya Büyük Doğu ideâlinin, yüksek tahsil devresini

çeyrek asır önce tamamlamış bir nesil grupu elinde acele ve murakabesiz bir doğuş belirtici eseri...

Kendisine kadar hep dış ve sahte hakikatlerden gelen partilere karşılık, ilk defa iç ve som

hakikatten yola çıkmanın temsilcisi; fakat bu temsilin telif hakkına, büyük idrakine ve üstün

(strateji)sine henüz uzak... Kadrosunda en halis ve katıksız, katışıksız, ama teçhizatça zaif

insanların yuvalandığı bu parti, bizim 30 küsur yıllık çırpınışımızın, kendi başına ve kendi

kendisine mahsûlüdür; ve bu bakımdan, aramızda, ister istemez bir sütnene ve çocuk münasebeti

vardır. Şimdilik çocukça giden ve namzet olduğu büyük heybetin, edasına kavuşamamış olan bu

varlık, ne yapsa, hattâ kendisini denize bile atsa, onu kurtarmak için sulara atlamaya mecburuz.

Samimîlik ve halisliği, gazetesinde bizim en acı tenkitlerimizi neşretmesiyle sabit bulunan bu

partiyi, ruhumuzu tercüme ve maddeye nakşetmekte iflâsa düşmüş görmedikçe, var kuvvetimizle

desteklemek boynumuza borçtur. Aksi halde, onu denizden kurtarmak yerine göğsüne kancayı

basıp büsbütün sulara gömmekten başka çaremiz kalmaz. Dâvamızı harcanmış görmeye tahammül

edemeyiz."

"- Bütün, topyekûn, tüm ümidimiz, 30 yıldır Büyük Doğu'nun mayalandırmaya çalıştığı yeni Türk gençliğinde... 'Ne şundadır, ne bunda; helvacının kızında'... Helvacının kızı, şu anda, nesil

bölümleri, Avrupalı hesabiyle yirmibeşer yıl hesap edildiğine göre, 20 yıl 45 yaşı arasında... Biraz öncekiler, yani 45 - 55 yaşı arasındakiler, demin belirttiğimiz acele ve murakabesiz doğum

çerçevesine girebilir ve 'düşük çocuk' vasıflarında kalabilir. Elbette ki istisnalar daima mahfuz... Bu bakımdan halis ve tam sıhhatli zuhuru, istikbale ve sınırını çizdiğimiz gençliğe ve arkasından

geleceklere ısmarlamak vaziyetin-

deyiz. Her ân şanlı süvarilerinin nal seslerini beklediğimiz bu gençliğin fideliği,

bugün, Babıâli'de, Cağaloğ-lu'nda, Halk Partisinin 6 okundan kinaye 6 sütun üzerindeki binada, çatısında "Türkün ruh kökü" yazılı bir sancak dalgalanan Millî Türk Talebe Birliği'dir. Büyük Doğu gençliğinin maya tutmaya, billûrlaşmaya ve ilk merkeziyetini M.T.T.B.'de kurmaya başlaması, ihtilâlden,

1965'den ve telgraf şebekesi halinde gezilip verilen Anadolu konferanslarından sonradır. Şu ihtilâl, istemeden ve farkına varmadan bir çok şey getirmiş, (kronik - müzmin) yaraları ya tam iyi olması, yahut bütün bütüne helake götürmesi mümkün ne imkânlar açmıştır ne imkânlar!.. Đlâhî hikmet; ve

anlamayı, faydalanmayı bilene büyük fırsat... Komünistler, solcu (Voronof) aşısiyle dirilmeye

çalışan yeni Halk Partililer, renksizlik ve köksüzlük bünyesini tutturmaya bakan hava-cıvacılar da aynı fırsat yalağının etrafında halkalı... Fakat bu arada maşrapasına en az su düşen, bizimkiler..."

"- Bizimkiler; ah bizimkiler, vah bizimkiler!.. Fikirde, sanatta, politikada ve aksiyonda onları kısa bir muayeneden geçirelim: Şevket Eygi; kendisine hiç bir tecelli zemini aramayan bir tevekkül

zarfına bürülü, sessiz ve sedasız, ortada görünenlere su taşıyıcı fikir sakası Fethi Gemuhluoğlu...

Profesörlerden, başta, Anadolu konferanslarımızın başlatıcısı sağlam ve emin, Dr. Ayhan Son-gar, içli ve idrak sancılı Dr. Saffet Solak, dirayetli ve zevkli Nevzat Yalçıntaş, kendi âlemlerinde ve (forum)a sarkmaktan kaçınır bir ruh haleti içinde Sabahaddin Zaim ve Selçuk Özçelik...

Dâva ağacımızın en cevherli tomurcuklarından bir Zübeyir Yetik, bir Ali Haydar Öztürk...

Daha hatırıma gelmemiş ve kalemime sızamamış olanlar da bulunabilir.

Aralarında, "nâtık hayvan - konuşan hayvan" diye bilinen insanı "konuşmayan, hayvan", yani doğrudan doğruya hayvan derekesine indirici uydurma Türkçe meraklılarından, büyük keyfiyet

hummasına yabancı ve hareket mizacına küskün tiplere kadar nice kusurluları bulunan bu örnekler, her şeye rağmen ümit dağarcığımızın ana unsurlarıdır; içlerinden ilk yemişlerini yeni yeni vermeye başlamış Mustafa Miyasoğlu ve Bekir Oğuzbaşaran gibi filizler de fışkırma yolundadır. Ne

çıkacaksa bunlardan, yüzleri ve adları bize ulaşamamış olanlardan ve aynı tohumun mahsûlü olarak şu anda ana rahminde bekleyenlerden çıkacaktır.

" - Anadolu ruh topografyasının, Büyük Doğu dâvasını tutmakta Himalaya dağı, Kayseri... Bu dağ

etrafında, Erzurum, Van, Elâzığ, Konya ve bazı Ege bölgesi kasabaları varsa da, tepe noktası

(Everest), Kayseri'de kalıyor. Ben havzacı değil, şahsiyetçi ve ferde inanmış biriyim; ama

havzaların ve toplumların da Allahın mahlûku olduğunu ve ferdi tezgahlamakta rolü bulunduğunu

bilenlerdenim. Itırlı Amasya elmasiyle ebediyet lezzetli Medine hurması, öz keyfiyetlerindeki

cevheri mekânlarına bağışlarken, mekânlarından da bağış almak gibi bir ahenk ifade ederler. Đşte ben bu gözle ve fert hakkını hiçbir mekâna tahsis etmemek kaydiyle bildiriyorum ki, divanesi

olduğum dâvanın en sağlıklı anlayış, vecd ve aşkını, en gür çapta Kayseri'de buldum. Bazı kıskanç, dar ve pısırık seyircilerin Kayseriliye 'eşeği boyar ve satar!' diye kondurduğu teşhis, aksine

'Kaysen'li boyanmış eşekleri ilk

bakışta anlar!' şeklinde tashih edilmelidir. Kayserililer halkasında, bir müftü Abdullah Saraçoğlu, bir öğretmen Ali Biraderoğlu, bir mühendis Refet Çıngıl, ilk bağlılardan ve Büyük Doğu Cemiyeti

Umumî Merkez Heyeti âzasından Ömer Karamehmedoğlu, öğretmen Mehmed S

oy ak; ve bugün

etrafımı saran, herbirinin alnında yarınki şafak aydınlığını seyrettiğim nice genç, bu dâvanın

emanetçileridir. Sultan fikir, hassa ordusunu Kayseriliden kursa yeridir."

"- Davamızın batırıldığı ve (damping) pazarına döküldüğü istismarcı (Beyaz Saray) kitapçılarından, aceze sağ basına, bazı hükümet makamlarındakilerden profesör ve parlamenterlere kadar, iyisi ve

kötüsü, bulanığı ve durusu il® nerede bir kımıldama varsa hızını Büyük Doğu'dan aldığı, öz

yetersizliğini ise şahsında topladığı ve nefsinde yaşattığı hikmet ve hakikati bir tarafta dursun; bu ulvî gerçeğin Millet Meclisinde temsilcilerinden, hem de C.H.P. dışı her partiden öyleleri vardır ki, nasıl olup da kimyevî alâka (afinite şimik) cazibesiyle birleşeme-dikleri, beyin kanatıcı bir suâl...

Fakat izahı da o nispette basit: 27 yıllık şevaket devrinden sonra bu dâva, kanun koyucuların

duvarına (Egemenlik Ulusundur!) yerine (Hakimiyet Hakkmdır!) yazacak olanların kendilerini

bulma çığırına daha ayak basamamış, düne kadar uyuz nedbeleri gibi yaka içinde saklanan ruhu

ortaya çıkarma celâdetine erememiş; ve partisi, derneği, kitapçısı, gazetecisi, muharriri,

mütefekkiri, profesörü, âlimi, şairi ve sanatkâriyle hâlâ (düşük çocuklar) safhasını aşamamış

olmalarından..."

327

"- Đhtilâlin getirdiği, yahut getirme şuuruna da malik olmayarak ruhlarda açtığı ihtilâl yüzünden gelen yeni modalara ne buyrulur?.. Milyarder Onasis'in yuttuğu

gençlik hapları gibi her derde deva sanılan, Đslâm ve Arap dünyasından, bazı sözde dindar Türk mütefekkir mukallitlerine kadar

çemberleyici, asrımızın Moskof nezlesi (sosyalizm)... Gerçek sakalı sakal içinde kaybettirici çep-

çevre züppelik kılları... Yetmişine varmışlarda bile favori ve kurbağa dili... Đslâm gövdesi içinde Đslâmm kalbi, tasavvufu bıçaklayanlar... Tasavvuf simsarı sahte velîler, bıyıkları yeni terlemiş

müçtehitler... Sucular, bucular... Bölünmeler, ufalanmalar, yırtılmalar, dağılmalar doğranmış bir solucan gibi kopuk parçalar halinde kıvranmalar ve dâva merkezine karşı istiklâl ilân etmeler...

Babıâli'de eski sadrazamlık binasının remzlendirdi-ği hükümetten başlayıp, dönme gazeteci ve

Niğdeli kâğıtçıda sembolleşen fikrî ve ticarî iklimiyle, hükümet Babıâli'si ve Babıâli hükümeti

üzerinde toplu hüküm: Kiminin saçını yolduğu, kiminin ne yapacağını bilemez olduğu, kiminin

eşya adına ne bulursa çaldığı ve üzerine konduğu, kiminin de sırtında şerbetçi tulumiyle maşrapa maşrapa sersemlik ve gıcıklayıcılık ilâcı sattığı bir yangın

yeri manzarası...

Bu, ne hükümet, ne fikir; memleket Babıâli'sinin

manzarası... Babıâli; hakikat avcılığı adına, hilâlin suda aksini yutmaya çalışan balıkların

akvaryumu..."

"- Düşünüyorum da, acı acı hayıflanmaktan kendimi alamıyorum. Bugün eğer hafif bir terleme ve Đslâm ideâline doğru damlama istidadı gösteriyorsa, bunu da Büyük Doğu'nun 32 yıllık aç ve susuz mücadelesine borçlu olan Đslâm sermayesi, ne gün yahudilerin ve komünistlerin kapitallerine denk bir şuur kazanacak?.. Hırsızlık malıymış gibi paralarının üstüne çöreklenenler ve

Đslâmda o da

ellerinden geldiğince para kazanmaktan başka her atılımın imkânsız olduğunu sananlar!.. 328

Bir gün Đslâm sermayesi temsilcilerinden bir grupa dedim ki: 'Đslâmda makbul servetin tarifi,

paranın şahsa hâkim olması yerine şahsın paraya hâkim olmasıdır. Siz, muhakkak ki, bu dâvaya

yardım etmek istersiniz; fakat elinizden ne gelir, paranız size müsaade etmez!'... Bu lâfımdaki acı alayı anlamadılar ve güldüler..."

"- Büyük Doğu ideâlinin en bereketli yağmur gibi Anadolu yaylasını bir ucundan öbür ucuna

sulamasından sonra, taşla tıkalı kör kuyu hâline gelen kabuk ve posa milliyetçiliğini, hâlâ ele ve dile alanlara şaşıyorum! Gerçek milliyetçiliğin, ancak, Anadoluculuk ismi altında mazrufuna lâyık zarf, ruhuna uygun madde alâkası olabileceğini anlamayanlar; ve onun, artık yerleşmiş bir Batı

kanaatiyle, bütün insanlığa dağıtımı kabil bir ideolocya değil, insanî visal yerine ferdî istimnaya benzer bir hodbinlik psikolocyası olduğunu bilmeyenler komünistlerden sonra asrımızın en kaba

softalarıdır."

"- Bugün bana, çatısındaki bandrada hilâl yerine orağa, yıldız yerine çekice benzer şekiller sırıtan resmî Türk tiyatrosu kapalı... Gazete, kuvvetlisi düşmanlığı, za-ifi de aczi yüzünden, kapalı... Parti, hiçbirinde ruhumun tercümesini bulamayacağım ve hiçbiri bende basmakalıp tipini bulamayacağı

için kapalı... Bana, kala, kala "b.d. yayınları"yle konferanslar kalıyor. Büyük Doğu'nun da, benden yalınız fikir ve yazı isteyecek ve gerisini üzerine alacak bir kadroya ne zaman kavuşacağı meçhul...

Daha ne isterim?.. Kâinatın Efendisine pazarlıksız köleliğim, beni, şu bir avuç balçık üzerinde

yönünü kaybetmiş mil-

329

yarlarca insanı kaynaştıran sefil dünyada bunca zorluğa, yoksunluğa uğratmış ve fâni

lüpçülüklerden, ucuzluklardan korumuşsa daha ne isterim?.."

•

"- O öldü, bu öldü, şu öldü. Neslimden 'hayat mı, eser mi?' diye dört dönen, ama son nefesinedek zarını de-lemeyen bir Burhan Toprak vardı, öldü. Kâh kırmızı, kâh siyah, kâh tek, kâh çift, zıplayıp duran ve asla hanesini ve numarasını bulamayan, fakat örgüsünde kaliteli nakışlar bulunan bir

Peyami Safa vardı, öldü. Keyfiyet iklimlerinden geçip de salladığı çiçeklerin kokusunu yutamamış

bir Ahmed Kutsi, bir Ahmed Hamdi vardı, öldüler. Babıâli havasının aşıladığı ihtilâç hastalığına misal, bir Deli Nizam, bir âsi Celâl Sılay vardı, öldüler. Đki Đstanbul efendisi, (Đstanbolin)li eski Babıâli tipi, güzel ve çirkini tayinde usta, bir Ziya Osman Saba, bir Asaf Halet Çelebi vardı,

öldüler. Akbabacılarından tenekeci münekkitlerine, dü-dükçü şairlerinden yankesici fikriyatçılarına kadar, öldüler, öldüler.

Ben kaldım! Eşyası taşınmış bomboş bir odada, kırık bir sandalyeye ilişmiş, kare kare renkli

camlardan, batan güneşin ışıklarını seyreder gibiyim. Keşt-i ümit lenger aldı, Ben kaldım o söz

lebimde kaldı. Diyen büyük usta Şeyh Galip gibi düşünemem. Al-lahın, âyetiyle (sana verdiğim

nimetleri dile getir!) emrine sığınarak, bir tohum attığıma ve bu tohumun şimdiki ahlatları yarın, ışıklı ve cevherli meyvelere çevireceğine inandığımı söyleyebilirim.

Gerisini emanetçilerim düşünsün!.." Đşte geldik gidiyoruz, Şen olasın Halep Şehri!

330

EK

Kısa zamanda tükenip ikinci baskısı için üzerime abanılan eserimi matbaaya vermeden, şöyle bir

gözden

geçireyim, dedim.

Zaman öyle bir hızla akıyor ki, geride bırakılan bir şeyi tekrar muayeneden geçirmek için herhangi bir (viraj) çizmeyi kabul etmiyor; "yeni"yi, daima "yeni"yi istiyor. Ama "eski"nin de "yeni"

kalmaya lâyık taraflarını ihtar edince iş değişiyor, "geri" ve "ileri" birleşiyor, "geri" ile "ileri"

arasında bu ince helezonları anlayamayandır ki, kemmiyette ne kadar yenilik ve ilerilik numarası yapsa da, keyfiyette eski ve geridir.

Okuyucularını, daha ziyade, yetişmesinde — ham-dederim— bilfiil amil olduğum yeni gençlikte ve

müslü-man aydınlarda bulan ben, tam bir Avrupalı (estetik) öl-çüsiyle kaleme aldığım bu eserin bu türlü bir rağbet bulacağını ummazdım. Zira dört asra yaklaşan islâmî vecd duygumuzdaki zaaf, bizi alet, ifade ve telkin usûlü dehasından mahrum etmiş ve Đslâmm hakikatte renk, çizgi, ses ve ince duygu pırıltılariyle dolu fezasını nefslerimizde karartmıştır. Bu bakımdan, bizde, müslüman

geçinenlerin veya marka müslümanlarının zevkine, bu eserle hizmet edebildiğim kanaatinde

değildim. Ama gayem yeni gençlik olduğuna göre (fosil) dedikleri bu "müstahase"lere kıymet vermek mevkiinde değilim. Nitekim kıymet verdiğim genç topluluğun bu kıymete ne kadar lâyık

olduğu meydana çıktı ve eserim birkaç ay içinde tükendi.

Eserimi "Babıâli" ye verdiğim mânanın genişliğine ve derinliğine daha hacimli bir plân çerçevesinde gözden geçirince anladım ki, eksiklikleri pek çoktur ve eksiklikler bilhassa müşahhas kadroda alabildiğine gideceğine göre de ondan benim seçtiklerim veya belirtilmeye lâyık

gördüklerim yeterli sayılabilir. Bu bakımdan, bir devrin

Abdülhak Hâmid taklitçisi ve "Zeyl-i Makber" şairi Filo-rinalı Nâzım isimli yarı deli tipinden, yakın senelerin yarıdan fazla delisi Celâl Sılay'ına kadar nicelerini ihmâl zorunda kaldım. Fakat ilk baskı ile ikinci baskı arası ölen "Babıâli" kaldırımını çiğnemişlerden üç kişi var ki, onları, hem yakından tanımış olarak, hem de ifade ettikleri müspet veya menfî misâl olarak ihmâl edemezdim.

Bunlar, Arif Nihat Asya, Nureddin Topçu ve Nihâi Atsız...

Arif Nihat Asya:

Şair... Taşıdığı soyadı, Batı dünyası dışında bir âleme istekli olduğunun işareti... Ama sadece

işaret... Bu davanın fikrî yapısı üzerinde bir çilesi olabileceğini sanmıyorum. Üniversiteden ve uzaktan arkadaşım... Sonradan temasım az oldu. Hep acımtrak güler yüzlü, gözlüğünün altında açık kestane renkli gözleri daima mahzun, iddiasız ve takdirkâr bakışlı... Şiiri de, kenarda ve köşede, kendi kendine küçük bir meşguliyet çapında...

"Fatih'in Đstanbul'u fethettiği yaştasın!" nakaratlı manzumesi, çeşidinin güzellerinden... Arif Nihat bizden miydi, bilemem ama, bizden olmayanlardan değildi.

Nurettin Topçu:

1950 Büyük Doğuları zamanında tanıştık. O sıralarda ölen eski kolordu kumandanlarından

Selahaddin (Çolak Selaheddin) Paşaya dair bir yazısını getirmişti Büyük

Doğu'ya... Selahaddin

Paşa'yı ben de tanımış, onun sahtelerce yerilen ve başarıları gizlenen gerçek bir

kahraman olduğunu işitmiştim. Hattâ Harbiye'deki evine gitmiş ve Büyük Doğu'ya hatıralarını

yazmasını ve bazı sırları ifşa etmesini istemiştim. Şu cevabı vermişti:

- Sizi takdir ediyorum Necip Fazıl Bey, cesaretinize hayranım! Fakat benden ömrümün son

yıllarında bu işi istemeyiniz!

- Niçin Paşam?

- Hakikati söyleyenleri bu memlekette yaşatmazlar... Devrimiz malûm (Đnönü devri)... Çoluğumu

çocuğumu düşünmeliyim!.. Ben öldükten sonra ne yaparlarsa yapsınlar!..

Merhum Paşa'nın bu sözlerini istikbâlin tarihçisine duyurur ve yakın tarihimize ait en canlı

vesikaları Paşa'nın ailesinde bulacaklarını haber veririm.

Nureddin Topçu'nun Paşa'ya dair yazısını okuyunca pek beğenmiştim. Üniversite profesörlerine

kadar hemen herkesin cümle kurmaktan bile aciz kaldığını gördüğüm ve bütün yazıları yeniden

kaleme alırcasına tashih ettiğim bir vasatte Topçu'nun bu yazısı bana harika görünmüş ve tek

noktasına bile dokunmadan dizgiye verdiğim belki ilk yazı olmuştu.

1950 de onu Büyük Doğu Cemiyetine girmesi ve Umumî Đdare Heyetinde faaliyet kabul etmesi için

evinde ziyaret ettim. Gedikpaşa taraflarında basit bir ev... Giriş kapısı önünde dizilmiş terlikler, temizlik kokan bir avlu, gıcır gıcır tahtalar, eski zaman sedirleri ve her taraftan buram buram tüten bir müslümanlık havası...

Büyü Doğu Cemiyetine girmeyi kabul etmedi. Sinirli, vehimli, şüpheci ve aksiyon mizacına

yabancı bir hâli vardı. Kamaşık ve kanalını bulamamış bir ruh... Uzun zaman temasımız olmadı.

Fakat uzaktan ve yazılarından bu insanın, mücerret (kalite) bakımından, karaya vurmuş ve çürümüş

hamsi yığınları arzeden bir memle-

kette müstesna bir seviye belirttiğine inanır gibi olmuştum.

Kısa zamanda inkisara uğradım. Topçu, tasavvuf anlayışı içinde, sırlarım çözemediği bir "vahdet-i vücud" fikrine inanıyor, pek sevdiği Yunus Emre'yi kendi vehmi yolunda görüyor; üstelik bir de

"Đslâm Sosyalizmi" diye bir dâva tutturmuş gidiyordu.

1961 de son hapsimden çıktığım zaman evime gelmek nezaketini gösterdi. Kendisine bu taraflarını

tenkid edici sözler söyledim ve dedim ki:

- Cihanda hangi mezhep varsa, isteklisi olduğu cennet hayâlinin hakikatini Đslâm'da bulsun, kötü taraflarının ilâcını da yine onda arasın; kendinden, sisteminden, adından da vazgeçerek ve nefsinde hiçbir istiklâl tanımı-yarak Đslama sığınsın! Sizse öyle yapmıyorsunuz! Esası ve istiklâli

(Sosyalizm) de görüyor ve Đslâm'ı bu esasa uydurabildiğiniz için benimsiyorsunuz. Yani siz,

Đslâm'a değil (Sosyalizm)e inanıyorsunuz! Sizin için lokomotif (Sosyalizm), vagon da Đslâm... Asla!

Đslâm topyekûn fezayı kuşatan bir ray manzumesi üzerinde tek lokomotif ve geride ne varsa hep

ona bağlı vagon... Bu nokta din usûlünün ana maddesi...

Nureddin Topçu ile ayrılığımız ve aykırılığımız bu nokta üzerinde olmuş, gittikçe büyümüş ve

benim bazı konferanslarımda ona şiddetle çatışımdan ötürü adetâ koyu bir nefrete dönmüştü.

Öleceğine yakın onun liseden talebesi, benim de Büyük Doğu'cu gençlerden bildiğim bir delikanlı

tüccar, evime geldi ve telâşlı haber verdi:

- Nureddin Topçu çok hasta... Hastahanede... Sizi görmek istedi. Belki son nefeslerini alıp veriyor.

Hemen gidebilir miyiz?

Hemen fırladım. Son nefesleri hengâmesinde beni görmek istemesini, seriate sığmaz fikirlerinden

dönüş di-

ye yorumladım. Hastahanede onu, yatağına upuzun serilmiş, fakat iyi, rengi yerinde, berrak şuurlu, hatta neşeli buldum. Ziyaretimden çok memnun ve mesud olduğunu söyledi, aramızdaki ayrılık ve

aykırılığa hiç değinmedi, dereden tepeden konuştu ve şöyle dedi:

- Artık kendimi tabiate vereceğim. Ondan başka kucağına atılacağım hiçbir şey tanımıyorum!

Yolda aramızı bulmaya çalışan üzüntülü gence dedim ki:

- Hocanızın ruhî halini pek beğenmedim. Son anların onda beklediğim ruhiyatım bulamadım. Allah

hidayet nasib etsin...

Đki gün sonra bir haber: Nureddin Topçu öldü!.. Cenazesine gidecek ruhî takati kendimde

bulamadım ve Nureddin Topçu'yu murad ederek ancak şöyle dua edebildim:

- Allah her mü'mine rahmet etsin... O da böyle gelip gidenlerden...

Gelelim Nihâi Atsız'a...

Sene 1950... Büyük Doğu idarehanesine gelmiştir. O zamana kadar tanıdığım ve yüzyüze geldiğim

biri değil. Yalınız koyu ırkçılığı ve (Hitler) vâri sağ kaşı üzerine uzattığı saçlariyle

(karikatür)leştirdiğini bildiğim, Dr. Rıza Nur yetiştirmesi bir adam... Peyami Safa onun için, Nâzım Hikmet'e koyduğu teşhis ile "tam bir ahmak!" derdi:

- Havası, esprisi, mizaç renkleri olmayan biri...

Konuştuk. Büyük Doğu'ya hayranlığını ve hele "îdeolocya Örgüsü"ne diyalektiği bakımından büyük alâka duyduğunu belirtti. Onunla komünizma ve belli başlı bir şahsa düşmanlık mevzuunda

birleşiyorduk; fakat bu (antitez)lere karşılık asıl (tez) bahsinde apayrıydık. O,

Türkçülük hissinden geliyor, bizse îslâm fikrinden yola çıkıyorduk. O, ideolocyalaştırılması

imkânsız bir duygunun adamıydı; bizse her hissi potasında eriten bir düşüncenin bağlısı...

Bir gün onu evime çağırdım. Tam bir nefs ve dünya muhasebesine girişelim diye... Yanına iki

arkadaşını alıp geldi: Fethi Tevetoğlu ve Nurullah Banman... Sabaha kadar konuştuk. Kafa ve ruh

çilesine sahip bir insan olmaktan çok uzak göründü bana... Bir milletin hayrı diye bir dâva

olamazdı. Ancak bütün insanlığa dağıtımı kabil, beşeriyet çapında bir dâva...

Ona sordum:

- Đslâmiyet hakkında ne düşünüyorsunuz? Hemen cevap verdi:

- Milletimin dinidir; hürmet ederim!

- Ya milletinizin dini Samanlık olsaydı?..

Đslama böyle bir iltifat, onu topyekûn reddetmekten beterdi. Kıymet, millete verilmiş ve Đslâm tâbi mevkiine düşürülmüş oluyordu. Halbuki biz, Türk'ü müslüman olduğu için sevecek ve

müslümanlığı nispetinde değerlendirecek bir milliyetçilik anlayışı peşindeydik ve bu anlayışa

"Anadoluculuk" ismini veriyorduk. Bir konferansımızda, 15 yıl sonra söyleyeceğimiz gibi, "eğer gaye Türklükse mutlaka bilmek lâzımdır ki, Türk müslüman olduktan sonra Türktür!" tezini

güdüyorduk.

Nihâi Atsız'ı budalalığı ve ezberci kültürü içinde son derece sığ bir insan olarak böylece

yaftaladıktan sonra, onunla ortak olduğumuz nefret kutupları üzerinde 1950 ve 1958 Büyük

Doğu'larında bazı yazılarını da neşrettik. 1958 Büyük Doğularında beni, Adnan Menderes'in

sermayelendirdiğini zanneden Nihâi Atsız, isminin imlâsını Etnan Bey diye yazdığı Adnan

Menderes'in güya bize yağdırdığı nimetlerden pay istediğini bana mektupla

bildirmeye ve yazılarına ödenen paranın azlığından şikâyet etmeye kadar gitmiştir.

Onunla asıl ayrılığımız ve karşılıklı nefrete kadar giden aykırılığımız, ismine ihtilâl dedikleri 1960

gece baskınından sonradır. Hadisenin ikinci günü telefon başındayım ve onunla konuşuyorum:

- Atsız, ne dersin bu hâllere?

- Ne diyeceğim, pekâlâ derim. Seni hâlâ tevkif etmediler mi?

- Niçin tevkif etsinler beni?

- Şeriatçiliğinden ve Etnan Bey'e bağlılığından ötürü...

- Ya seni niçin tevkif etmiyorlar?

- BEN DĐNDAR DEĞĐLĐM KĐ!..

Telefonu nefretle yüzüne kapattım ve ölünceye kadar yüzünü bir kere bile görmedim.

Đhtilâlden sonraki Büyük Doğu'lar ve bütün Anadolu'yu telgraf hatları gibi ören konferanslarım,

onun temsil ettiği, ruhî muhteva dışı posa Türkçülüğünün iflâsını bana gösterdi; ve Nihâi Atsız

Bey, "Ötüken" ismiyle çıkardığı dergide Kâinatın Efendisine, hiç bir rezilin kullanamıyacağı sövme kelimeleriyle saldırırken, O'nun ümmetinden en hakîr fert olmanın üstüne şeref tanımayan beni de ihmâl etmedi ve şahsî hayatıma ait türlü iftiralarla leklemeye davrandı. Nihayet, davasının, türlü sulandırılma ve diriltilme tecrübelerine rağmen silinen izleriyle beraber hiçbir iz bırakmadan silinip gitti.

Bir gün büyük Doğu neslinin pırıltılı neşterini saplayacağı ümidini muhafaza ettiğimiz "Babıâli"

ufunetini göstermek için bu kadar misâl yeter.

Türkiye'nin birbuçuk asırdır beklediği gerçek ruh ve kültür ihtilâli, önce "Bâbıâli"nin millileştirilmesi, ahlâkîleştirilmesi ve temel görüşe oturtulmasiyle başlayacaktır.

ÐÇÐNDEKÐLER

Lokanta..... 13

Mecmua..... 18

Vapur.....22

Uçurum.....27

Nefse Ezâ.....32

Vakit Gazetesi.....39

Sır.....45

Ðçtihad.....51

Tekinsiz Ev.....57

Hep Öyle, Hep Öyle.....63

Anadolu.....69

Bohem.....74

Hengâme.....80

Ahlâk.....86

Ankara.....92

Karavana.....98

Kan içen Kedi..... 105

Şişlideki Salon..... 111

Dondurulmuş Ân.....117

Züppeler Çerçevesi..... 124

339

340

Şâir-i Âzam..... 129

Akşam Fecri..... 136

Sosyeteler.....142

Bu Yağmur.....149

Kadın Kokusu.....156

Kasırga..... 163

Ense Kökü'nde Feza.....169

Metafizik Buhran..... 176

Kapılanma..... 183

Mistik Şâir.....189

Tiyatro.....196

Ağaç.....203

Yalnız Adam.....209

Hayat Bu Mu?.....215

Eser mi, Şaheser mi?.....222

Ya Ol, Ya Öl!..... 229

Dolap Beygiri.....235

Politika.....242

Büyük Doğu'ya Doğru..... 249

Sabık Şair.....255

Doğum.....261

Sille.....267

Büyük Doğu.....275

Parti.....283

Gazete.....290

Ötesi.....297

"Ve'ler.....305

"Ve"ler Boyunca.....312

Şen Olasın!.....320

Ek.....331

NECĐP FAZIL KISAKÜREK